

KIHUn julkaisusarja nro 17
ISBN 978-952-5676-26-6 (PDF-julkaisu)

Jarmo Mäkinen

URHEILUN RAKENTEET JA TUKI SUOMESSA, RUOTSISSA JA NORJASSA

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU

URHEILUN RAKENTEET JA TUKI SUOMESSA, RUOTSISSA JA NORJASSA

Jarmo Mäkinen

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU

Jyväskylä 2010

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU
Rautpohjankatu 6
40700 Jyväskylä

KIHU:n julkaisusarja nro 17

ISBN 978-952-5676-26-6 (PDF-julkaisu)

Copyright © KIHU 2010

Kansi Marko Nääsilä
Kannen kuva Harri Kapustamäki/KIHU

Paino Juvenes Print Tampereen Yliopistopaino Oy

Sisältö

JOHDANTO	6
1 URHEILULIIKKEET	9
1.1 Norja	9
1.2 Ruotsi	11
1.3 Suomi	15
1.4 Yhteenveto.....	18
2 VALTION RAHOITUS	19
2.1 Rahapelien voittovarot Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa.....	19
Maiden rahapelimarkkinoiden säätely	19
Peliyhtiöiden kolme kategoriaa	20
Valtionyhtiön voittovarojen edunsaajat	21
Kansalaisjärjestöjen oma pelitoiminta.....	22
Urheilun saamat tulot rahapeleistä	23
Omien pelien tuotot ja urheilun voitto-osuudet	25
2.2 Valtioiden urheilumäärärahat	30
Valtion urheilumäärärahojen jakaminen ja jakautuminen	35
2.3 Yhteenveto.....	39
3 VALTION TUEN EDELLEEN JAKAMINEN	41
3.1 Katto-organisaatioiden tulot ja menot	41
3.2 Norja	43
3.3 Ruotsi	49
Paikallistuki (Det statliga lokala aktivitetsstödet eli LOK-stöd).....	50
Handslaget- ja idrottslyftet-ohjelmat	51
Lajiliittojen perustuki	52
3.4 Suomi	53

3.5 Yhteenveto.....	53
4 KUNTIEN RAHOITUS	55
4.1 Kuntien käyttökustannukset ja seura-avustukset.....	55
4.2 Liikuntapaikkarakentaminen	59
4.3. Yhteenveto.....	63
5 LAJILIITOT	65
5.1 Lajiliittojen rakenteellinen vertailu ja ryhmittely	65
Vertailun ulkopuolelle jäävät lajiliitot	65
Samanlaisen lajirakenteen omaavat lajiliitot	67
Erilaisen lajirakenteen omaavat lajiliitot	68
Poikkeamat lajien organisoitumisessa	70
5.2 Lajiliittojen saaman valtion tuen vertailu	71
5.3 Lajiliittojen kokonaistulot ja -menot.....	79
5.4 Lajiliittojen tulojen ja menojen rakenne.....	83
5.5 Yleisurheilu ja hiihto	86
5.6 Yhteenveto.....	91
6 HUIPPU-URHEILUJÄRJESTELMÄ NORJASSA JA RUOTSISSA.....	93
6.1 Urheilumenestys ja huippu-urheilupolitiikka	93
6.2 Huippu-urheilujärjestelmän tausta Norjassa.....	95
Olympiatoppenin valta ja asema	101
Olympiatoppenin organisaatorakenne ja henkilöresurssit.....	104
Olympiatoppenin osaamisen perustasta	107
Lahjakkuuksien tunnistaminen ja kehittäminen Norjassa	109
6.3 Huippu-urheiluohjelman tausta Ruotsissa	111
Ruotsin ja Suomen urheilulukiot ja muut urheiluoppilaitokset ..	113
6.4 Yhteenveto.....	114
7 HUIPPU-URHEILUN TALOUDELLISET RESURSSIT	116
7.1 Urheilijan henkilökohtainen tukeminen	116
Norja.....	117
Ruotsi	118

Suomi	120
7.2 Lajiliittojen ja valmennuksen tukeminen.....	122
Norja.....	123
Ruotsi	124
Suomi	124
7.3 Huippu-urheilun päävastuuorganisaatiot.....	127
7.4 Muita huippu-urheilun tukimuotoja	131
Norja.....	131
Ruotsi	133
Suomi	137
Valtioiden tuki antidopingtoiminnalle	141
7.5 Yhteenveto.....	141
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	144
8.1 Urheiluliike	144
8.2 Huippu-urheilu	145
8.3 Rahoitus	147

Lähteet

Liitteet

JOHDANTO

Käsillä oleva raportti juontaa juurensa Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksessa (KIHU) vuonna 2008 aloitettuun benchmarking-projektiin. Projektin tavoitteeksi asetettiin suomalaisen huippu-urheilun rahoituksen ja rakenteiden nykytilan selvittäminen suhteessa muihin maihin. Meilläkin on huomattu, että useat länsimaat ovat lisänneet panostustaan huippu-urheiluun merkittävästi. Ne ovat keskittäneet rakenteita ja hakenneet yhä tehokkaampia toimintamalleja. Projektissa halutaan selvittää, mihin kohtaan Suomen huippu-urheilesurssit asettuvat kansainvälisessä mittapuussa. Vertailumaiden joukko valittiin urheiluun ja huippu-urheilujärjestelmään liittyvin perustein taloudellisesti ja väestöllisesti suurin piirtein Suomen kokoluokkaa olevista maista. Vertailumaiksi valikoituvat Suomen ohella Norja, Ruotsi, Hollanti, Uusi-Seelanti ja Itävalta. Ajallisesti tarkastelut rajoittuvat pääasiallisesti 2000-luvulle. Vertailuaineisto ajoittuu suurelta osin vuosiin 2004-2007.

Pohjoismaisia maita eli Suomea, Norjaa ja Ruotsia koskevasta selvityksestä päätettiin tehdä perusteellisempi kuin muista maista. Näissä maissa omaa liikunta- ja urheilukulttuurin mallia luonnehditaan usein pohjoismaiseksi. Mallin piirteinä pidetään kansalaistoimintaan nojaavaa ja sen pohjalta organisoituvaa urheiluliikettä, jonka eturyhmät ovat saavuttaneet suhteellisen vahvan neuvotteluaseman valtion kanssa liikuntaelämää koskevassa päätöksenteossa. Tämä ja monet muut maiden väliset samankaltaisuudet sekä urheilussa että muussa yhteiskuntaelämässä mahdollistavat hedelmälliset vertailut. Sen lisäksi maiden samankaltaisuus mahdollistaa saatujen oppien adaptaatiota eli omaksumista toimivaksi osaksi suomalaista urheilujärjestelmää.

Raportin aihepiiri ei rajoitu ainoastaan huippu-urheiluun. Siinä vallitsevaa näkökulmaa voisi luonnehtia holistiseksi eli kokonaisvaltaiseksi. Taustalla on oletus siitä, ettei huippu-urheilua voi täysin eristää muista urheilusta ja liikuntaa koskevista rakenteista etenkin pohjoismaissa. Totaalisesti huippu-urheilun vaatimusten mukaisesti viritetty norjalaisten Olympiatoppenkin toimii yhtenäisen urheiluliikkeen ytimessä demokraattisen vallankäytön alaisena. Ruotsin valtion urheilumäärärahojen jaossa ei tunnisteta huippu-urheilu-nimistä osaluuetta. Tämänkaltaisista syistä johtuen selvitys alkaa urheilun ja liikunnan perusrakenteista ja -rahoituksesta päätyen huippu-urheilua lähempänä oleviin aiheisiin.

Holistisesta näkökulmasta huolimatta tarkoitus ei ole kiistää liikuntakulttuurin eriytymiskehitystä (Heinilä 1974, 263; Itkonen 1996, 1996, 231-250). Li-

kunta kuten muukin kulttuuri synnyttää jatkuvasti uusia ilmiöitä, joista osa vaikiintuu ja synnyttää pysyvämpiä rakenteita. Esimerkiksi jaottelu huippu-urheiluun, lasten ja nuorten liikuntaan sekä aikuis- tai massaliikuntaan näyttää löytäneen tiensä lähes kaikkien suomalaisten, norjalaisten ja ruotsalaisten lajiliittojen toimialueiden jaotukseen. Suomessa nämä toimialueet ovat kuitenkin eriytyneet organisatorisesti pidemmälle kuin Ruotsissa ja Norjassa. Jaotteluiden omaksuminen osoittaa sen, että tuskin norjalaiset ja ruotsalaisetkaan kiistävät näiden toimialueiden eriytymistä liikuntakulttuurin käytännöissä. Heistä ilmeinen enemmistö kuitenkin vastustaa niiden hallinnollista ja organisatorista eriyttämistä järjestöpoliittisista tai muista syistä. Tästä johtuen näissä maissa toimialueiden autonomia ei ole täysin toteutunut. Liikunnan hallinnollinen ja organisatorinen eriytyminen ei ole täydellistä Suomessakaan.

Myös huippu-urheilun käytännöt ovat eriytyneet (Itkonen 2004; Lindfelt 2007). Tässä eriytymisessä taloudelliset selviytymismahdollisuudet näyttelevät keskeistä roolia. Selvityksessä ei ole näitä analyttisiä mahdollisuuksia hyödynnetty, koska taloudelliset tarkastelut ovat rajoittuneet pääasiassa julkiseen tukeen. Lajiliittoja koskevat organisaatiokohtaiset tarkastelut osoittavat kuitenkin niiden toisistaan poikkeavat taloudelliset lähtökohdat. Huippu-urheilun eriytymistä koskevat jaot tarjoavat hyvän analyttisen työkalun mikäli eri lajien sponsori-, media- ja yleisötuloja halutaan analysoida jatkossa tarkemmin.

Selvityksessä käytetään melko paljon taulukoita ja kuvioita. Yksi vaikea päätös oli se, käytettäisiinkö absoluuttisia vai väestöön tai talouteen suhteutettuja lukuja. Absoluuttisiin lukuihin päädyttiin koska suhteelliset luvut olisivat tarvinneet kuitenkin rinnalleen alkuperäiset muuntamattomat luvut. Tämä olisi kasvattanut erilaisten, eri pohjilta esitettyjen lukujen määrän suureksi lukijan kannalta. Tästä johtuen luvut esitetään absoluuttisina mutta tulkinnoissa maiden väliset mittakaavaerot nostetaan esille silloin kun niillä ilmeinen yhteys tarkasteltaviin asioihin. Merkittävin maiden välinen mittakaavaero on Ruotsin noin kaksinkertainen väestö Suomeen ja Norjaan verrattuna. Lisäksi Norjan BKT henkeä kohden on valtion omistamasta öljyteollisuudesta johtuen huomattavasti suurempi kuin Ruotsissa ja Suomessa. Ostovoimapariteetilla ilmaistuna se on noin kolmanneksen suurempi kuin Ruotsissa ja Suomessa. Taulukoiden ja kuvioiden luvut esitetään inflaatio- ja valuuttakorjattuina vuoden 2007 euroissa.

Tarkastelu alkaa urheiluliikkeiden nykytilan tarkasteluilla. Se esittelee keskeiset organisaatiot, joiden nimet ja lyhenteet esiintyvät jatkossa tiheästi. Valtion rahoituksen yhteydessä (luku 2) paneudutaan melko perusteellisesti rahapeli-voittovaroihin, koska maiden urheilumäärärahat nojaavat niihin. Kolmannessa luvussa tarkastellaan valtion tukia yksityiskohtaisemmin ja seurataan, miten urheiluliike jakaa varat edelleen jäsenorganisaatioilleen erityisesti Ruotsissa ja Norjassa. Luvussa neljä tarkastellaan kuntien liikuntamenoja, seuraavuuksia ja liikuntainvestointeja pääpiirteittäin. Huippu-urheilun puolelle siirytään luvussa viisi, jossa analysoidaan lajiliittojen rakennetta, valtion tukea ja

kokonaistaloutta. Kuudennessa luvussa tarkastellaan niitä tekijöitä, jotka johtivat Norjan Olympiatoppenin ja Ruotsin olympiakomitean nykyisen huippu-urheiluohjelman syntyyn. Pääasiallinen huomio kohdistuu Norjaan sen pitkälle kehittyneen huippu-urheilujärjestelmän johdosta. Seitsemännessä luvussa palataan rahoituksen pariin ja analysoidaan maiden huippu-urheilurahoitusta yksityiskohtaisesti. Jokaisen luvun lopussa on numeroitu yhteenveto, minkä lisäksi kahdeksannessa luvussa kootaan yhteen tutkimuksen tärkeimmät tulokset urheiluliikettä, huippu-urheilua ja rahoitusta koskien.

1 URHEILULIIKKEET

1.1 Norja

Norjan urheiluliittoa ja olympiakomiteaa (NIF)¹ voi kuvata sateenvarjoksi, joka peittää suojaansa koko norjalaisen urheiluelämän. Tai jos tämä kuva halutaan kääntää ylösalaisin kuvion 1 tapaan ja korostaa NIF:n kansalaislähtöisyyttä, voi sanoa, että NIF edustaa koko norjalaista urheiluelämää. Tämä kattavuus, edustuksellisuus ja NIF:n sateenvarjon alle keskitetyt urheiluorganisaatioiden suhteet tekevät siitä urheilumonopolin, joka voidaan nähdä ikään kuin Norjan kuningaskunnan ”urheiluhallituksena” (Enjolras 2004, 9). ”Urheiluhallitus” se on siinä mielessä, että valtio ja sen istuva hallitus voi toteuttaa urheilupolitiikkaansa ainoastaan yhteistyössä NIF:n kanssa. Toisaalta ja vastavuoroisesti NIF on valtion tuesta riippuvainen urheilun etua valtioon päin ajava intressiorganisaatio. (Enjolras 2004, 9.)

NIF ei ole yksi selvärajainen organisaatio, vaan se koostuu useista suhteellisen itsenäisistä organisaatioista. Puhuttaessa NIF:sta ilman tarkennusta tarkoitetaan yleensä sitä organisaatioista koostuvaa kokonaisuutta, jonka jäsenet ja suhteet on esitetty kuviossa 1 kansanliikettä korostavasta näkökulmasta. Toisin sanoen NIF on Norjan urheilun yhteisorganisaatio (fellesorganisasjon)². Sen sijaan termillä NIF-keskus (sentralt NIF) viitataan yhteisorganisaation kansalliseen johtoon esikuntineen (esim. Enjolras 2004, 77). NIF käsittää siis NIF-keskuksen, 19 urheilualuetta, 56 lajiliittoa, 366 urheiluneuvostoa, yli 12 000 urheiluseuraa ja muut kuviossa 1 esitetyt organisaatiot. Tässä luvussa tarkastellaan lähinnä NIF:n keskusorganisaatiota ja muihin organisaatioihin syvennyttään enemmän muissa luvuissa.

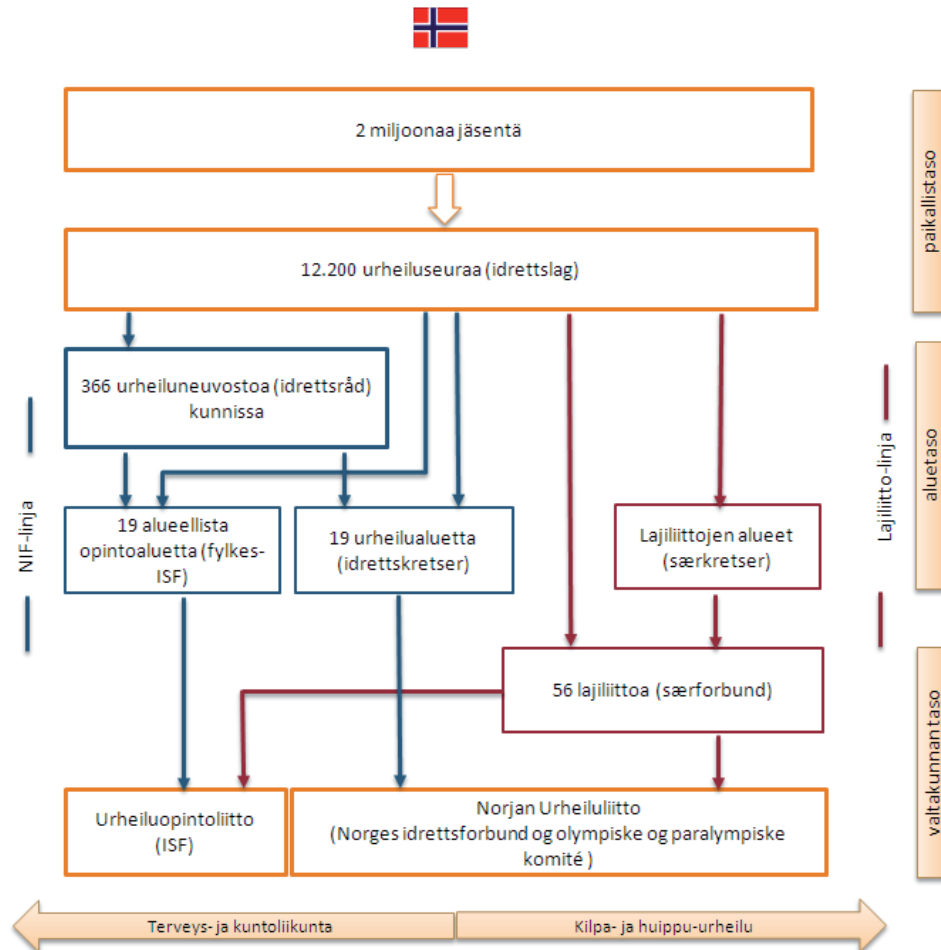
NIF:n organisaatio on jaettu kahteen linjaan. Niin sanottu NIF-linja koostuu urheilualueista ja -neuvostoista. Lajiliittolinja käsittää puolestaan lajiliitot ja niiden alueet. Monimuotoisesta organisaatorakenteesta johtuen vastuu- ja päätöslinjat eivät ole aina täysin selvärajaisia. NIF-linja kantaa kuitenkin päävastuun strategisista linjauksista ja norjalaisen urheilun perusedellytyksistä. Sen operatiivisessa keskiössä ovat urheilualueet, joita Bergsgard (2008) pitää 1940-luvulla NIF:iin sulautuneen työväen urheiluliikkeen (Arbeidernes Idrettsforbund) perinnön vaalijoina ja kansanurheilun edistäjinä. Lajiliittolinja taas vastaa

1 Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

² NIF:n lakikirjan (lovhefte) § 1-1 alkaa: ”Norges idrettsforbund og olympiske komité (NIF) er en fellesorganisasjon for idretten i Norge.”

yksittäisten urheilulajien toiminnan kehittämisestä sekä omista urheilupoliittisista tavoitteistaan.

Kuvio 1. Urheilun organisoituminen Norjassa (mukaillen Enjolras 2004, 10)³

Ylimpänä kuviossa 1 ovat urheiluseurat ja niiden jäsenet, jotka liittyvät molempiin linjoihin. Kuvan alaosassa on NIF-keskus, joka niin ikään on yhteydessä molempiin linjoihin. Lajiliitot, urheilualueet ja urheiluopintoliitto (ISF) ovat itsenäisiä juridisia henkilöitä. NIF voi ottaa jäsenikseen vain yhdistysmuotoisia lajiliittoa, urheiluseuroja tai niiden liittoutumia, minkä vuoksi kaupallisten yhtiömuo-

³ Enjolasin (2004) organisaatioiden ja jäsenten lukumäärätiedot perustuivat vuodelle 2001. Kuviossa 1 nämä tiedot ovat päivitetty koskemaan vuotta 2008.

tojen perustamismahdollisuudet on tässä yhteydessä pois luettu (Enjolras 2004, 10.)

Olympialaisista ja huippu-urheilusta vastaava Olympiatoppen ei ole itsenäinen organisaatio, vaan se on yksi NIF-keskuksen osastoista. Olympiatoppenin asemaa analysoidaan lähemmin luvussa 7. Paralympiatoiminta on kuulunut Olympiatoppenille vuoden 2008 alusta lähtien. Aiemmin tehtävä kuului Norjan vammaisurheiluliitolle (Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund), joka lakkautettiin vuoden 2007 lopussa. Vammaisurheilu integroitiin osaksi NIF:n lajiliittojen toimintaa noin 4 vuotta kestäneen prosessin aikana. Sen seurauksena norjalaisen urheiluliikkeen yhtenäisyys täydentyi entisestään.

NIF:n ylintä päätäntävaltaa käyttää joka neljäs vuosi kokoontuva *urheiluneuvosto* (idrettstinget). Urheilualueet ja lajiliitot valitsevat urheiluneuvoston jäsenet puoliksi. Sen päätösten ja työskentelyn tuloksista julkaistaan *urheilupoliittinen asiakirja*⁴ (idrettspolitisk dokument), joka on voimassa neljän vuoden pituisen toimikauden ajan (*tingeperiod*). Kuluva toimikausi ulottuu vuodesta 2007 vuoteen 2011. Siinä esitetyt linjaukset toimeenpanee käytännön johtotyötä tekevä *urheiluhallitus* (idrettsstryret), jonka jäsenet urheiluneuvosto valitsee. Yksityiskohtaista lisätietoa NIF:n hallinnosta löytyy vuosittain julkaistavasta NIF:n lakikirjasta (lovhefte).⁵

1.2 Ruotsi

Ruotsin urheiluliikettä johtavat Ruotsin urheiluliike (RF)⁶ ja Ruotsin olympiakomitea (SOK). Kokonaisuutena liikunnan ja urheilun kansalaistoiminta on organisoitunut Ruotsissa pitkälle Norjaa muistuttavalla tavalla. Bergsgardin (2008) mukaan molempia maita yhdistää lähes kaiken organisoidun urheilun kattava katto-organisaatio (NIF ja RF), jolla on

- monopolistinen asema suhteessa organisoituun kilpaurheiluun
- käytännössä yksinoikeus valtion urheilumäärärahoihin
- organisaatio, joka jakautuu urheilualueisiin, lajiliittoihin, lajiliittojen alueisiin ja urheiluseuroihin
- hallinto, jossa urheiluliikkeen piiristä edustuksellisesti valittu yleiskokous (tinget) käyttää ylintä päätäntävaltaa asettaen urheilupolitiikan suuntaviivat, jotka sille

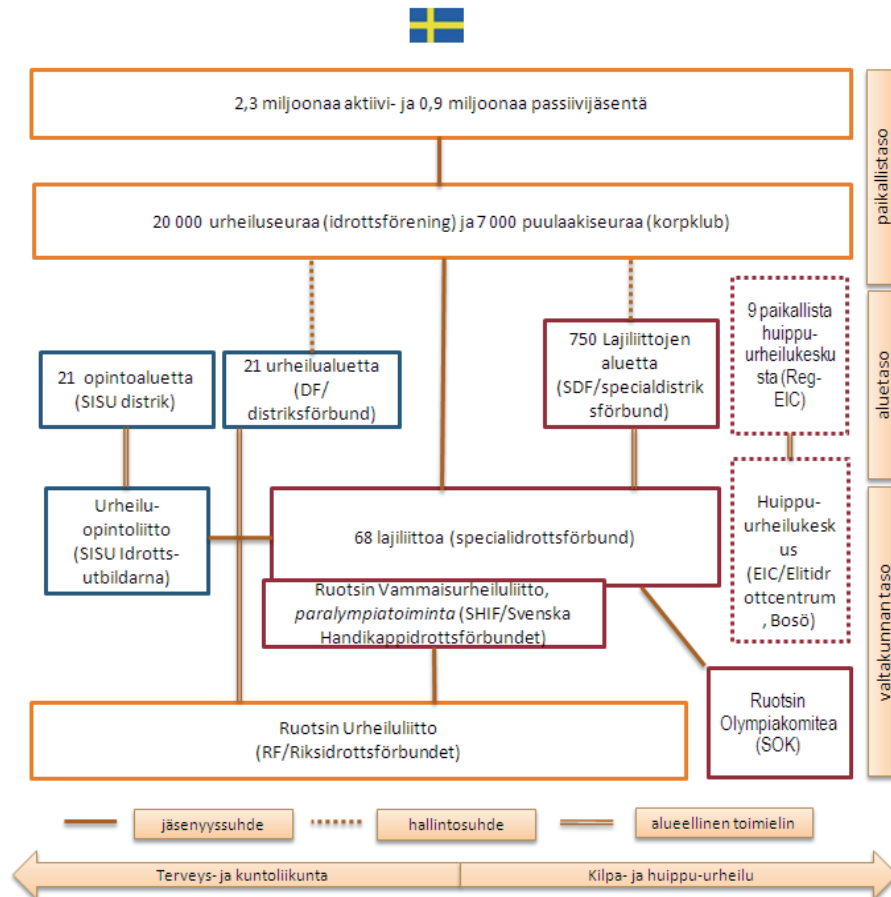
⁴ Voimassaoleva urheilupoliittinen asiakirja: <http://www.nif.idrett.no/files/%7BC76ADF0B-AE9B-4A1A-B47B-4DF5D6476499%7D.pdf>

⁵ Vuoden 2009 lakikirja: <http://www.nif.idrett.no/files/%7BFDDE4250-C444-4C29-87CD-A63F86FB2682%7D.pdf>

⁶ Riksidrottsförbund

vastuullinen hallitus toimeenpanee keskuustoimis-
ton/kanslian avulla.

Kuvio 2. Urheilun organisoituminen Ruotsissa⁷

Silmiinpistävin erillaisuus on se, että Norjan olympiakomitea ja NIF ovat muodostaneet yhteisorganisaation vuodesta 1996 lähtien kun taas Ruotsissa vastaavat organisaatiot ovat jatkaneet erillisinä. Bergsgardin (2008) mukaan huippu-urheilu on tästä syystä kytkeytynyt tiiviimmin NIF:iin kuin RF:iin; Olympiatoppen on käytännössä NIF:n 'huippu-urheiluosasto'. Tämä merkitsee, ettei RF

⁷ Kuvion tiedot perustuvat Petersonin & Nordbergin (2008) julkaisuun sekä RF:n kotisivullaan esittämiin tietoihin (www.rf.se/templates/Pages/InformationPage____357.aspx).

ole yhtä keskeisessä asemassa maansa urheilujärjestelmässä kuin NIF, jolla on organisaatiomonopoli myös norjalaisen huippu-urheilun suhteen.

Toinen eroavaisuus koskee lajiliittojen asemaa. Norjan yhteydessä esiteltiin maan urheiluliikkeen kaksi linjaa, joista ensimmäistä kutsuttiin NIF-linjaksi ja toista lajiliitto-linjaksi. Ensimmäinen linja perustui NIF-keskuksen ja urheilualueiden yhteistyölle ja toinen lajiliittoihin (ja Olympiatoppeniin). Urheiluneuvostossa urheilualueilla ja lajiliitoilla oli yhtä paljon ääniä. Bergsgardin (2008) mukaan ruotsalaisessa urheiluliikkeessä urheilualueiden vaikutusvalta on vähäisempi kuin norjalaisessa. Hän pitää Ruotsin järjestelmää huomattavasti lajiliitokeskeisempänä. Tästä yksi esimerkki on se, että Ruotsissa urheiluneuvoston äänistä 90 prosenttia kuuluu lajiliitoille ja vain 10 prosenttia urheilualueille.

Bergsgard (2008) katsoo, että Norjassa vahvat urheilualueet yhdessä vahvan NIF-keskuksen kanssa ehkäisevät vallan keskittymistä lajiliittoihin. Norjassa urheilualueet ovat työväen urheiluliikkeen perinnön vaalijoita kansanurheilun edistäjänä, ja niiden roolista huolehtiminen on ollut poliittisesti tärkeää.

Kolmanneksi Norjan ja Ruotsin välillä on joukko eroavaisuuksia, jotka koskevat urheiluliikkeen yhteiskunnallista asemaa ja erityisesti sen suhdetta valtioon. Norjassa ministeriön urheiluosasto on vahva. Sen sijaan Ruotsissa voidaan hädin tuskin puhua vastaavan valtion viranomaisen olemassaolosta. Nopeasti päätellen voisi ajatella, että valtion urheiluviranomaisen puute vahvistaisi RF:n valtaa ja Norjassa ministeriön urheiluosaston vahvuus söisi NIF:n valtaa. Bergsgardin (2008) mukaan tilanne on jokseenkin päinvastainen.

Norjassa NIF ja ministeriön urheiluosasto ovat toisistaan riippuvaisia kun ne pyrkivät legitimoimaan omaa erityisasemaansa valtioon nähden. NIF:n on oikeutettava monopoliasemansa valtion urheilu määrärahojen vastaanottajana. Urheiluosaston on puolestaan perusteltava oikeutensa jakaa näitä määrärahoja, budjetin ja budjettimenettelyn ulkopuolella. Tässä perustelussa urheiluosaston legitimaation lähteenä on urheiluliike. Tarkemmin sanoen on perusteltava ajatus siitä, että kysymys ei ole yleisistä budjettivaroista vaan jollain erityisellä tavalla urheilulle tai vapaaehtoistyölle kuuluvista varoista. Riippuvuussuhde muokkaa urheiluosaston ja NIF:n intressejä samaan suuntaan silloin kun on puolustettavana koko urheilun etu tai sen asema valtiojärjestelmän sisällä. Silloin kun NIF ja urheiluosasto neuvottelevat urheilupolitiikan sisältöä koskevista asioista niiden intressit voivat poiketa toisistaan. Ne ovat kuitenkin keskinäisen riippuvuussuhteen lisäksi tasavahvoja toimijoita, mikä on taannut suhteellisen hyvän tasapainon urheiluliikkeen autonomian ja valtion urheilupoliittisten päämäärien välillä.

Ruotsissa urheilua ja sen tukea ohjataan Norjaa enemmän parlamentin (talousarvion yhteydessä) sekä hallituksen päätösten välityksellä. Ruotsissa poliittisen ohjauksen suurempi määrä tavallaan korvaa valtion hallinnollisen ohjauksen puutetta, vaikka kysymyksessä onkin perustavalla tavalla erityyppinen ohjauksen muoto. Ohjauksen poliittiseen muotoon vaikuttaa myös edelleen se,

että Ruotsissa valtion urheilumäärärahat rahoitettiin ennen 2000-luvun uudistuksia pääosin suoraan budjetista verovaroin. Tällöin lähes kaikki urheilumäärärahat olivat periaatteessa avoinna samanlaiselle poliittiselle keskustelulle kuin muutkin talousarvion kohdat. Huomattavaa tässä on Bergsgardin (2008) mukaan se, että tällöin urheilulle ohjattujen määrärahojen olemassaololle ei tarvitsse hakea mitään talousarvioprosessin ulkopuolista legitimizeettiä kuten Norjassa, vaan se riittää sellaisenaan. Ilmeisesti Bergsgard (2008) ajattelee tämän ajattelutavan vallitsevan edelleen, vaikka nykyään valtion budjetin kautta rahoitetaan enää noin viidenneen urheilumäärärahoista loppujen tullessa valtion peliyhtiön voittovaroista.

Edellisen esityksen pohjalta Bergsgard (2008) päätyy väittämään, että RF:lla on Ruotsissa vähemmän valtaa liikunta- ja urheilupolitiikan sisältöä koskeissa muotoiluissa kuin NIF:lla on Norjassa. Ruotsissa ei ole foorumia sellaiselle neuvottelutilanteelle ja -asetelmalle, jossa RF voisi nostaa sen omat intressit valtion intressien kanssa tasa-arvoisiksi kuten Norjassa. Ruotsissa valtion poliittiset elimet määrittelevät urheilupolitiikan sisällöt ja RF:n tehtäväksi jää niiden toimenpano. Toimeenpanon onnistuneisuutta arvioidaan puolestaan kolmannen osapuolen näkökulmasta eli tarkastelemalla niitä vaikutuksia, joita politiikan kohteena olevassa väestössä on saavutettu. Bergsgardin (2008) mukaan tällainen kolmanteen osapuoleen tukeutuva ”toimeenpanokorporatismi” ei määritelmällisesti ottaen edes ole korporatismia. Korporatistisen intressiorganisaation sijaan RF muistuttaa hänen mielestään enemmän ministeriön ulkopuolella toimivaa julkisviranomasta (NDPB eli non-departemental public body).

Bergsgardin (2008) artikkeli selventää sitä, miksi RF näyttäytyy sitä tarkastelevalla välillä vallantäyteisenä ja suvereenina urheiluliikkeenä kun taas toisinaan se vaikuttaa NIF:iin verrattuna epäyhtenäiseltä ja osin päämäärättömältäkin urheiluorganisaatiolta. Ensin mainitut piirteet nousevat helpommin esiin kun tarkastellaan sellaisten suurten liikuntaohjelmien kuten *Handslaget* ja *Idrottslyftet* toimeenpanoa (ks. luku 3). Mitään muuta tahoa kuin RF:a on vaikea kuvitella niiden toteuttajaksi. Bergsgardin (2008) sanoin ruotsalaisessa mallissa RF:n monopoliasema on toimeenpanon suhteen sementoitu. Jälkimmäiset piirteet nousevat puolestaan esille erityisesti silloin kun kiinnitetään huomio RF:n keskustoimiston toimintaan (ja verrataan sitä NIF-keskukseen). Jos ruotsalaisessa mallissa valta sijaitsee yhtäällä lajiliitto-seurat -akselilla (toimeenpano) ja toisaalla valtion poliittisessa ohjauksessa (sisältö) jää RF:n keskuksen rooli jo lähitökohtaisesti marginaalisemmaksi kuin NIF-keskuksen rooli norjalaisessa mallissa. Lisäksi ruotsalaisen urheiluliikkeen yhtenäisyyden uskottavuutta nakertaa se, etteivät RF ja SOK ole lukuisista yrityksistä huolimatta saaneet sovituksi yhteisestä huippu-urheilupolitiikasta Norjan tapaisesta organisatorisesta fuusiosta puhumattakaan.

Lopuksi on huomautettava, että Bergsgard (2008) saattaa ylikorostaa joitakin ruotsalaisen mallin erityispiirteitä saadakseen erot Norjan malliin nähden

paremmin esille. Esimerkiksi toimeenpanovallan ja politiikan sisältöjen määrittelyvallan välinen ero ei ole välttämättä aina selvä. Ruotsissa (ylätason) poliittisen ohjauksen kautta luodut sisällöt saavat usein tavoitteiltaan niin yleisluonteisia määrittelyjä, että toimeenpanijan on otettava jonkinlaista vastuuta myös tarkempien sisältöjen muotoilemisessa. Lisäksi RF vaikuttaa suurimpana kansanliikkeenä suoraan poliittisiin päättäjiin, vaikka sillä ei olisi varsinaista korporatistista neuvotteluvoimaa. Se voi vaikuttaa urheilupoliittisiin sisältöpainotuksiin suosimalla tai painostamalla poliitikkoja toimimaan haluamallaan tavalla. Poliitikot eivät lähde mielellään kritisoimaan RF:n kokoista urheiluliikettä.⁸ Myös RF:n rinnastus NDBP:n kaltaiseksi toimijaksi on ongelmallinen. RF on kuitenkin itsenäinen urheilujärjestö eikä valtiolla ole esimerkiksi minkäänlaista sen toimielimiin ylettyvää nimitysvaltaa, joskin RF:n riippuvuus valtion rahoituksesta on toki tehokas ohjauskeino.

1.3 Suomi

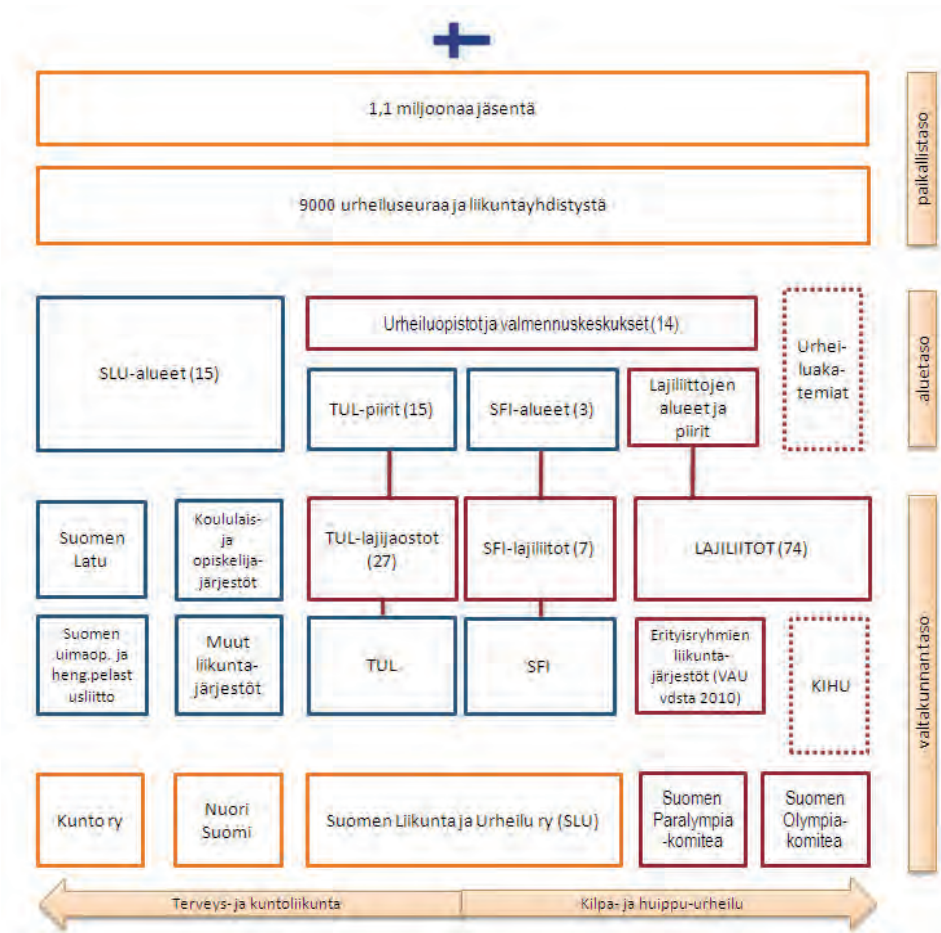
Kuvio 3 esittää Suomen urheilun organisoitumismallia. Suomessa ei ole NIF:n tai RF:n kaltaista urheiluorganisaatiot yhteen kokoavaa kattojärjestöä. 1990-luvun alun rakennemuutosten seurauksena syntynyt SLU on foorumin kaltainen useiden itsenäisten urheiluorganisaatioiden yhteistyö-, palvelu- ja edunvalvontajärjestö (Heikkala 1998, 108). Kaikki urheiluorganisaatiot ovat sen jäseniä, mutta sillä ei ole niihin nähden NIF:n tai RF:n kaltaista talouteen tai muuhun perustuvaa pakottavaa voimaa. Suomalaisen järjestökentän vertikaalinen hierarkkisuus on vähäistä.

Heikkala ja Koski (1998) pohtivat liikunnan järjestökentän tulevaisuuden haasteita ja kehityssuuntia reilu kymmenen vuotta sitten. Tuolloin SLU:n ja toimialajärjestöjen perustamista seurannut liikunnan kentän uudelleen organisoituminen oli vasta päässyt alkuun. Kirjoittajat pystyivät kuitenkin jo tuolloin paikantamaan kattavasti tuosta toimintatilan muutoksesta lähteneet kehitysprosessit. Avointa oli lähinnä se, mitkä näistä prosesseista nousisivat vallitseviksi ja mitkä syrjäytyisivät. Kaikissa näissä prosesseissa yksi liikkeellepaneva voima oli ja on edelleen liikunta- ja urheilujärjestöille ominaisen pyramidirakenteen murtuminen, johon liittyy liikuntakulttuurin ja toimintalogiikkojen eriytyminen ja monikeskuksinen toimintamalli (emt., 222).

⁸ Katso esimerkiksi RF:n poliittista voimaa puolestaan ehkä liioitteleva lehtiartikkeli: <http://www.magasinetneo.se/tidigare-nummer/neo-nr-4-2009-ute-nu/Anders%20Roenmark%20Idrottsroerelsen%20kraever%20miljarder%20och%20kvaever%20krik.pdf>

Suomalaisen urheiluliikkeen rakenne on kehittynyt toiseen suuntaan kuin Ruotsin ja Norjan. Ruotsissa ja Norjassa on pidetty edelleen kiinni pyramidirakenteesta ja pyritty yhtenäistämään urheiluliikettä ja kokoamaan sitä yhden keskuksen alaisuuteen. Liikunnan ja urheilun toimialarakenne on tämän päivän Norjassa hyvin erilainen kuin Suomessa. Norjasta puhuttaessa toimialan tilalla voi edelleen käyttää huoletta urheiluliikkeen käsitettä, kuten norjalaiset myös itse ruotsalaisten tavoin tekevät. Liikuntakulttuurin eriytymistendenssit on pyritty harmonisoimaan liikkeen sisällä tai sulauttamaan osaksi sitä. Aatteellisesti ilmaista näyttää siltä, että usko yhtenäisen kansandemokratiaan perustuvan urheiluliikkeen voimaan elää sekä Norjassa että Ruotsissa vahvana. Suomalainen keskustelu näyttäytyy tätä taustaa vasten astetta praktisempaan. Voi olla ettei Norjan kaltaiseen urheiluliikkeen yhteisöön ole enää Suomessa sen enempää materiaalisia kuin ideologisiaakaan edellytyksiä.

Kuvio 3. Urheilun organisoituminen Suomessa

Suomalaisten liikunta- ja urheilujärjestöjen poliittinen voima on saattanut heikentyä eriytymiskehityksen seurauksena. Väitteen todentaminen vaatisi kuitenkin lisätutkimuksia. Joka tapauksessa valtaa ja vastuuta on siirtynyt erityisesti valtiolle, jonka asema on muutoinkin vahvistunut suhteessa muihin toimijoihin viime vuosikymmenien aikana (ks. Vasara 2004).

Urheiluliikkeen koheesio eli yhteenkuuluvuus on myös todennäköisesti heikentynyt eriytymisen seurauksena. Urheiluliikkeessä valtakunnan tason toimijoiden asema on suhteellisesti vahva, mutta se ei pohjaudu selkeään seuratasolta rakentuvaan edustukselliseen perustaan Ruotsin ja Norjan urheiluliikkeiden tavoin. Lisäksi seurojen arviot SLU:n, aluejärjestöjen, Nuoren Suomen, Kuntoliikuntajärjestöjen, TUL:n ja Olympiayhdistyksen ja CIF/FSI:n toiminnasta ja merkityksestä ovat seuranäkökulmasta melko heikot (Koski 2009, 118). Tämä ei ainakaan lisää nykyisen järjestelmän legitimitettä.

Edelleen suomalaisten seurojen nykyjärjestelmään kohdistuvaa skeptisyyttä on lisännyt valtion taloudellisen tuen kohdistuminen valtakunnallisille keskusorganisaatioille. Ruotsiin ja Norjaan verrattuna Suomen valtion tukea myönnetään huomattavasti vähemmän seurojen ja toiminnan tukemiseen, ymmärrettynä välittömänä tukena liikunnan ja urheilun tapahtumiseen. Kuntien seuratuksen huomioon ottaminen (ks. luku 4) ei tuo muutosta vaan kasvattaa Suomen kuilua Norjaan ja Ruotsiin verrattuna entisestään.

Suomalaisen valtion avustusten jakomallin mukaisesti saadut tuet käytetään pääsääntöisesti järjestöjen oman toiminnan pyörittämiseen. Ruotsin ja Norjan kaltaista tukien edelleen jakoa seuraportaalle tapahtuu hyvin vähän. Tietoa ei ole myöskään keskusjärjestöjen ja toimialaorganisaatioiden omista merkittävistä taloudellisista avustuksista seuratasolle tai ylipäätään muille ulkopuolisille organisaatioille. Sitä vastoin ne myyvät palveluja seuroille ja keräävät sitä kautta joissakin tapauksissa merkittävästi omia tuloja. Nämä ja muut kulunsa seurat rahoittavat puolestaan vapaaehtoistoiminnalla sekä vanhempien ja muiden seuran sidosryhmien taloudellisella tuella. Kaikki nämä seikat vahvistavat Kosken (2009, 118) arviota siitä, että seurat ovat nykyjärjestelmässä lähinnä oman onnensa nojassa.

Norjaan ja Ruotsiin verrattuna suomalainen liikunnan toimiala koostuu useista itsenäisistä taloudellisista yksiköistä. Organisaatorajat ylittävän urheiluliikkeen toimintatapa ei ole mahdollista, jos tällaiset organisaatiot toimivat taloudellis-rationaalisesti eli kasvattavat omaa toimintabudjettiaan ja vähentävät riippuvuuttaan muista toimijoista. SLU:n perustamisen jälkeisen urheiluliikkeen ei ajateltukaan perustuvan enää pelkästään jäsenyyteen vaan myös asiakkuuteen ja taloudelliseen vaihtoon (Heikkala & Koski 1998). Teoreettisestikin riippuvuus muiden tarjoamista resursseista ja palveluista pakottaa itsekkäät organisaatiot keskinäiseen vaihtoon, jossa myös niiden päätöksentekojärjestelmät ottavat muiden vaatimukset huomioon (Pfeffer & Salancik 1978).

Riippuvuus muista ja kriittisten resurssien hallinta eivät ole kuitenkaan jakautuneet tasaisesti suomalaisessa liikunnan kentässä. Edellä tuotiin esille seurojen asema eräänlaisena pahnanhajumaisena. Hallinnollis-byrokraattiset hierarkiat ovat liudentuneet mutta niitä on jäljellä esimerkiksi seurojen asiakkuuden sitomiseksi lajiliittoihin. Ketkä ovat seurojen asiakkaita, voiko asiakkuusmetaforaa jatkaa urheileviin lapsiin, nuoriin ja heidän vanhempiinsa? Millaisia hierarkioita taloudellisen ulottuvuuden, itsenäisyyden ja omaehtoisuuden korostaminen ovat ylipäättään luoneet suomalaiseen järjestökenttään? Nämä olisivat tärkeitä kysymyksiä mutta jäävät tämän selvityksen tarkoituksen ulkopuolelle. Ruotsissa ja Norjassa liikunnan ja urheilun järjestökenttä on kiteytyneempi kuin Suomessa, jossa se hakee vielä lopullista muotoaan.

1.4 Yhteenveto

1. Norjassa urheiluliike tuli kokonaisuudessaan yhden katto-organisaation eli NIF:n alaisuuteen kun vammaisurheilu integroitiin siihen vuonna 2008.
2. Norjassa NIF:n organisaatio jakautuu kahteen toiminnan sisällön suhteen erilaiseen linjaan. Lajiliitto-linja huolehtii yksittäisistä urheilulajeista ja NIF-linja kantaa vastuun urheilun perusedellytyksistä ja strategisista valinnoista. Molemmilla linjoilla on suurin piirtein yhtä paljon valtaa NIF:n sisällä.
3. Norjassa Olympiatoppen on NIF-keskuksen huippu-urheiluosasto, jonka asema on kuitenkin erityinen (ks. luku 6).
4. Norjassa Liikunta- ja urheilupoliittinen valta keskittyy NIF-keskukselle ja kulttuuriministeriön urheiluosastolle. Niiden yhteistyötä edistää molemminpuolinen riippuvuus.
5. Ruotsissa urheiluliike on keskittynyt pääosin RF:n alaisuuteen mutta olympiakomitealla ja vammaisurheilulla on omat keskusorganisaationsa.
6. Suomessa liikunnan ja urheilun toimialan järjestö rakenne on kulkenut toiseen suuntaan kuin Ruotsissa ja Norjassa. Suomessa organisaatiorakenne on pyrkinyt yhdentymisen sijaan eriytymään sekä toiminnallisesti että taloudellisesti. Seurojen asema on nykyjärjestelmässä heikko.
7. Suomessa valtio ohjaa liikunta- ja urheilupolitiikkaa voimakkaammin kuin Ruotsissa ja Norjassa.

2 VALTION RAHOITUS

Rahapeliin tuotot muodostavat keskeisen tulolähteen urheilulle. Käytännössä koko valtion tuki urheilulle perustuu pohjoismaissa rahapeliin tuottoihin (Opetusministeriö 2004, 62). Lisäksi rahapelimarkkinoiden voittovarot eivät ohjautu urheilulle pelkästään valtion varainkäytön kautta. Urheiluelämä saa tuloja myös suoraan omista peleistään ohi valtion urheilumäärärahojen. Tässä luvussa tarkastellaan ensin maiden rahapelijärjestelmien muodostamaa kokonaisuutta silmällä pitäen niiden tuottamia kokonaisvoittovaroja sekä yksityiset ja että valtion peliyhtiöt mukaan lukien. Seuraavassa luvussa keskitytään valtioiden urheilumäärärahojen vertailemiseen, jotka perustuvat (pelkästään) niiden omistamien peliyhtiöiden voittovaroihin. Pääasiallinen vertailuajanjakso sijoittuu vuosille 2003–2007 mutta tarkastelua jatketaan osittain vuoteen 2008 rahapelitoiminnassa tapahtuneiden merkittävien muutosten vuoksi.

2.1 Rahapeliin voittovarot Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa

Maiden rahapelimarkkinoiden säätely

Suomen, Norjan ja Ruotsin rahapelimarkkinoilla toimii valtion peliyhtiön lisäksi yksityisiä yhteisöjä ja yrityksiä. Niiden toiminta on kuitenkin luvanvaraista sekä laeissa ja asetuksissa ilmaistuihin sääddöksiin perustuvaa. Käytännössä rahapelimarkkinat ovat kokonaisuudessaan valtioiden kontrollissa. Näin ollen myös kysymys siitä, millainen asema urheilulla on edunsaajien joukossa, ei lataudu yhteiskuntapoliittisesti ainoastaan valtion peliyhtiön voittovarojen jakoa koskien, vaan koko rahapelitoiminnan tuottojen jakamista koskien. Valtio voi halutessaan muuttaa ja järjestellä pelimarkkinoiden toimintaa varsin lyhyellä aikavälillä. Tässä luvussa tarkastelun kohteena on koko rahapelitoiminta ja siinä oleva urheilun edunsaaja-asema.

Norjan rahapelimarkkinat ovat kokeneet vertailumaista suurimman muutoksen. Vuosien 2007–2008 aikana rahapelitoiminta on siirtynyt lähes kokonaisuudessaan valtion peliyhtiölle ja alalle on tullut runsaasti pelaamista rajoittavia sääddöksiä. Suomen ja Ruotsin rahapelimarkkinat ovat pysyneet vertailuajanjaksolla 2003–2007 pääpiirteissään entisenlaisina. Norjaa koskeviin muutoksiin

palataan myöhemmin, ja seuraavassa esityksessä maan rahapelimarkkinat kuvataan sellaisena kuin ne olivat ennen muutosta.

Norjassa rahalla pelaaminen on lähtökohtaisesti lailla kielletty. Valtio kuitenkin voi myöntää luvan rahapeliin järjestämiseen, jos tarkoituksena on kerätä varoja humanitaarisesti tai yhteiskunnallisesti tärkeille asioille (Örnberg 2006, 9). Rahapelejä ja arpajaisia voivat järjestää valtion omistamat ja valvomat yhtiöt sekä yhdistykset, joilla on edellä mainittuja hyödyllisiä tarkoituksia ja jotka eivät tavoittele voittoa. Pelaamista säätelee kolme lakia. Arpajaislaki (lov om lotterier) säätelee rahapeli- ja arpajaismarkkinoita yleisellä tasolla. Rahapelilaki (lov om pengespill) sekä vedonlyönti- ja totolaki (lov om veddemål ved totalisator) ohjaavat puolestaan rahapelejä tarjoavan valtionyhtiön Norsk Tipping AS:n ja Norsk Rikstoto -nimisen säätiön toimintaa. (Varvio 2007, 22-23.)

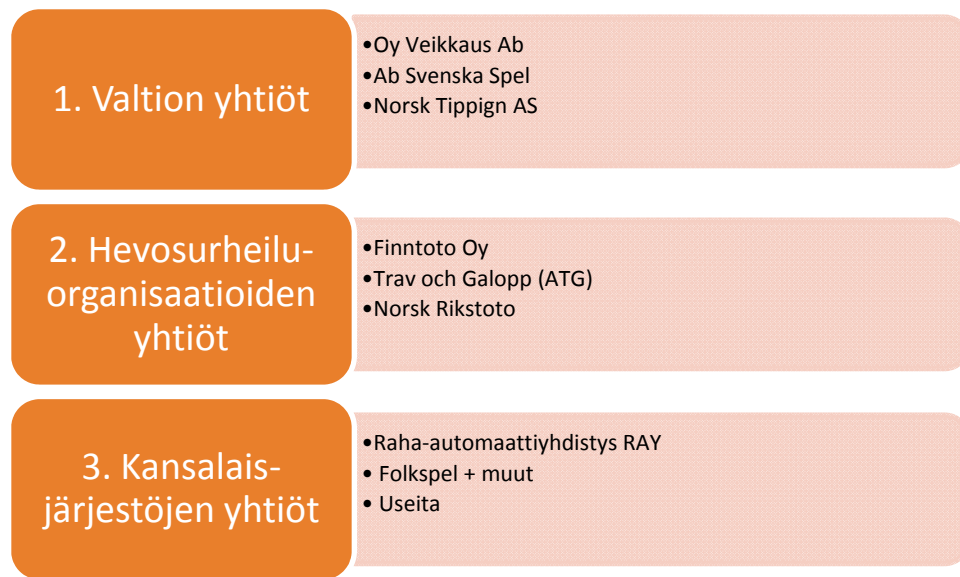
Ruotsissa rahapelimarkkinoita säätelevät arpajaislaki (lotterilagen) ja kasinolaki (kasinolagen). Rahapelitoiminta on säädeltyä ja luvanvaraista, mutta kokonaisuutena Norjaa liberaalimpaa. Ruotsissa rahapelilupia voidaan myöntää usealla hallinnon tasolla ja pelitoimintaa ylläpitävien kansalaisjärjestöjen kirjo on suuri. Suomessa rahapelitoimintaa säätelee arpajaislaki. Säädösten sisällöt muistuttavat ruotsalaisten arpajaislakia mutta rahapeliluvan saaneiden yhteisöjen joukko on rajatumpi.

Peliyhtiöiden kolme kategoriaa

Kaikkien vertailumaiden peliyhtiöt ryhmittyvät samalla tavoin kolmeen eri kategoriaan taustaorganisaationsa mukaisesti (Kuvio 4). Ensimmäisen kategorian muodostavat valtion omistamat peliyhtiöt. Norsk Tippign ja Svenska Spel voidaan rinnastaa Veikkaukseen. Toisen kategorian muodostavat hevosurheiluorganisaatioiden omistamat peliyhtiöt. Valtion yhtiöiden tapaan niitä on vain yksi kussakin maassa, Norjassa Norsk Rikstoto, Suomessa Finntoto ja Ruotsissa ATG. Näiden yhtiöiden voittovarot käytetään hevosurheilun ja -talouden edistämiseen. Kolmanteen ryhmään kuuluvat yleishyödyllisten kansalaisjärjestöjen omistamat peliyhtiöt tai niiden itsensä ylläpitämä pelitoiminta.

Merkittävimmät erot maiden välisten rahapelijärjestelmän välillä muodostavat urheilun näkökulmasta ensinnäkin se, miten valtion yhtiöiden voittovarot jaetaan eri edunsaajien (urheilu, kulttuuri, tiede jne.). Toinen ero liittyy kolmannen kategorian koostumukseen eli siihen, mitkä kansalaisjärjestöt ovat oikeutettuja harjoittamaan omaa pelitoimintaa ja hyötymään siitä taloudellisesti. Seuraavassa käsitellään ensin valtion yhtiöiden voittovarojen jako ja sitten kansalaisjärjestöjen pelitoiminta maittain. Hevosurheilu jätetään lähemmän tarkastelun ulkopuolelle.

Kuvio 4. Suomen, Ruotsin ja Norjan peliyhtiöt

Valtionyhtiön voittovarojen edunsaajat

Suomessa voittovarot jaetaan tieteeseen, taiteeseen, liikunnan ja nuorisotyön tukiin. Vuonna 1992 poistettiin veikkausvoittovarojen käytöstä määräykset urheilun ja liikuntakasvatuksen prosenttiosuudesta, joka oli tuolloin 36,6 prosenttia. Tämän seurauksena liikunnan osuus pieneni aina 21 prosenttiin asti (2001). Vuoden 2002 uudessa arpajaislaissa säädettiin uudet tuotosta jaettavat prosenttiosuudet: Urheilu ja liikuntakasvatus 25 %, nuorisotyö 9 %, tiede 17,5 %, taide 38,5 %. Vuodesta 1996 lähtien voittovaroja on käytetty myös aiemmin yleisistä budjettivaroista maksettuihin kirjastojen valtionosuuksiin, mutta tästä käytännöstä pyritään luopumaan vuoden 2009 jälkeen. (Liikuntatoimi tilastojen valossa 2009, 9.)

Norjassa tuli vuonna 1992 voimaan laki rahapeleistä (lov om pengespill), jonka mukaan valtion peliyhtiön voittovarot käytetään urheilun, kulttuurin ja tieteeseen rahoittamiseen siten, että kukin näistä saa kolmanneksen. Vuodesta 2004 lähtien tieteellinen toiminta ei ole ollut enää edunsaajana ja koko voittovarapotti jaetaan tasan urheilun ja kulttuurin kesken.

Ruotsin valtionyhtiön voitonjakojärjestelmä uudistettiin 2000-luvun alussa. Sitä ennen varsinaista 'korvamerkintäjärjestelmää' ei ollut vaan voittovarot siirtyivät lähes kokonaisuudessaan valtion budjettiin. Nykyisin Svenska Spelin voittovaroista siirretään noin 70 prosenttia suoraan valtion budjettiin ja noin 25 prosenttia jaetaan urheilulle (Riksidrottsförbundet). Loput 5 prosenttia jaetaan

kulttuurille (kulturändamål) ja nuorisotoiminnalle (Ungdomstyreelse). Urheiluliike hyötyi uudistuksesta merkittävästi.

Kansalaisjärjestöjen oma pelitoiminta

Suomessa kansalaisjärjestöjen pelitoiminta on vakiintunut yhdelle toimijalle eli Raha-automaattiyhdistykselle (RAY) lukuunottamatta pienimuotoista bingo- ja arpajaistoimintaa. RAY:lla on arpajaislakiin ja sitä koskevaan asetukseen perustuva yksinoikeus harjoittaa raha-automaatti-, kasinopeli- ja pelikasinotoimintaa Suomessa. Sen toimintaa valvoo sisäasiainministeriön arpajais- ja asehallintoyksikkö. Yhdistyksen ovat perustaneet sosiaali- ja terveysalan järjestöt, joiden työn tukemiseen voittovarot myös käytetään. Urheiluseurat tai -järjestöt eivät kuulu pääsääntöisesti RAY:n myöntämien avustusten kohderyhmiin.

Norjan rahapelitoiminnasta on vaikea antaa lopullista selvitystä, sillä ala on Norjassa voimakkaassa muutosvaiheessa. Norjassa raha-automaattitoimintaa on voitu viime vuosiin saakka harjoittaa yleishyödyllisiin tarkoituksiin toimialasta riippumatta. Myös useat urheilun alalla toimivat yleishyödylliset yhdistykset saavat tuloja raha-automaateista. Viime vuosiin saakka suurimmat yleishyödylliset yhteisöt, kuten esimerkiksi Norjan punainen risti, ovat sekä omistaneet että ylläpitäneet raha-automaatteja valtion myöntämien lisenssien turvin. Suurin osa yhdistyksistä on kuitenkin luovuttanut raha-automaattitoiminnan ylläpidon yksityiselle yritykselle. Tässä tapauksessa tuotoilla on kolme jakajaa. Norjalaisten säädösten mukaan nettotuotoista on jaettava vähintään 40 prosenttia yleishyödylliselle yhdistykselle ja 20 prosenttia raha-automaattien sijaintipaikan tilojen haltijalle lopun jäädessä ylläpidosta vastaavalle yritykselle. (Lotteri- og stiftelsestilsynet 2006.)

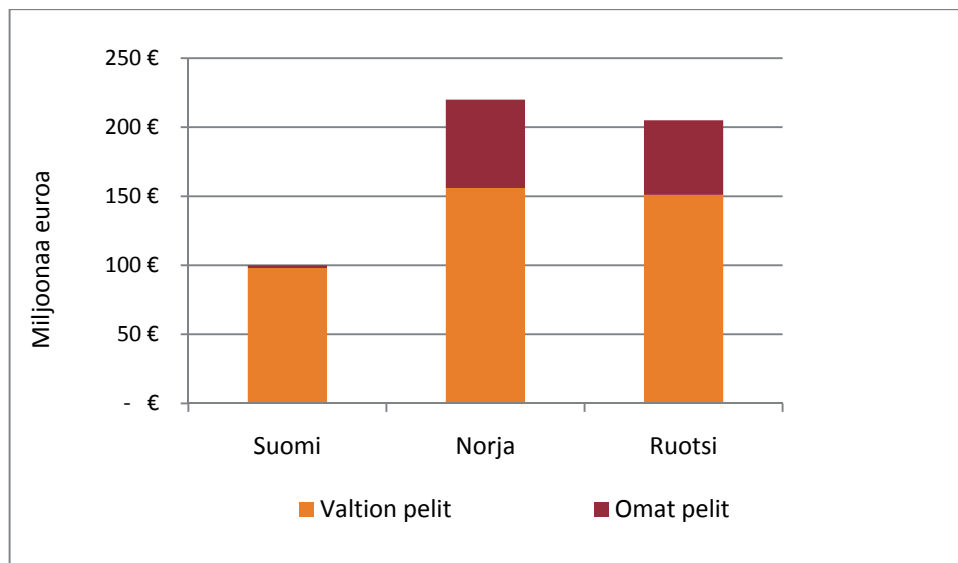
Ruotsissa oikeus raha-automaattitoimintaan on pelkästään valtion yhtiöllä (Svenska Spel). Kansalaisjärjestöt voivat kuitenkin järjestää omia bingo- ja lottopelejä luvanvaraisesti. Lupia voidaan myöntää eri hallinnon tasoilla ja myös pelit ulottuvat paikallisista aina valtakunnallisesti pelattaviksi saakka. Kansalaisjärjestöjen muodostama yhteistoimintaorganisaatio Folkspel on ylivoimaisesti suurin pelijärjestäjä tällä markkinalohkolla. Folkspel järjestää pääasiallisesti valtakunnallisesti pelattavia pelejä, joista merkittävin on Bingolotto. Folkspelin ohella paikalliset seurat ja muut kansalaisjärjestöt keräävät itsenäisesti tuloja järjestämällä perinteistä bingoa ja muita vastaavia pelejä ja arpajaisia.

Ruotsissa ja Norjassa suurin osa kansalaisjärjestöjen omista peleistä tulevista voitoista ohjautuu urheilulle kuten seuraavasta alaluvusta käy ilmi. Suomessa oikeus tuottoisaan raha-automaattitoimintaan on keskitetty yhdelle yhdistykselle, jonka tuotto menee kokonaisuudessaan urheilun ulkopuoliselle toimialalle. Lisäksi raha-arpajaisten säädökset ovat tiukemmat Suomessa kuin naapurimaissa. Ruotsalaisen Bingoloton kaltaisten menestystarinoiden toistaminen on Suomessa sen vuoksi vaikeaa (ks. Nordberg 2006, 5).

Urheilun saamat tulot rahapeleistä

Taulukkoon 1 on kerätty vertailumaissa pelattujen rahapelienvuotojen tuottamat voitot eri edunsaajaryhmille. Voitto saadaan vähentämällä rahapelienvuotojen liikevaihdosta pelaajille jaetut voitot ja pelien ylläpidosta aiheutuneet kustannukset. Mukana ovat kaikki lailliset valtionyhtiöiden, kansalaisjärjestöjen ja yksityisten ylläpitämät rahapelit. Voitot tulevat urheilulle joko välittömästi niiden omien pelien tuotoista tai välillisesti valtionyhtiön voitonjaon kautta. Käytännössä urheilun saama osuus valtion peliyhtiön voitonjaosta on Norjassa täysin sama ja Suomessa lähes sama kuin valtion urheilumäärärahojen kokonaissumma. Toisin sanoen valtioiden urheilumäärärahat perustuvat rahapelienvuotojen voittovaroihin.

Kuvio 5. Urheilun rahapelitulot vuonna 2007

Kuvio 5 osoittaa miten taulukossa 1 esitetyt urheilun saamat rahapelivoitot jakautuvat omiin ja valtionyhtiön peleihin maittain vuonna 2007. Suomessa urheilujärjestöt saavat omia pelituloja bingopeleistä, joiden tuotto on arviolta noin 2 miljoonaa euroa. Kun tähän summaan lisätään valtion urheilumäärärahojen jaon yhteydessä saatava osuus veikkausvoittovaroista eli 98 miljoonaa euroa päästään taulukon 1 osoittamaan 100 miljoonaan euroon.

Norjassa kansalaisjärjestöjen ylläpitämät omat pelit toivat urheilulle yhteensä 64 miljoonaa euroa vuonna 2007. Suurin osa tästä tulosta on tullut raha-automaattipeleistä, joita ne saivat ylläpitää vuoden 2007 loppuun saakka. Urheilujärjestöt ovat olleet humanitaaristen järjestöjen jälkeen toiseksi suurin raha-automaattitulojen saajaryhmä. Automaattitulojen lisäksi urheilujärjestöt saavat omia pelituloja bingo- ja lottopeleistä (landslotteri). Valtion omistaman

Norsk Tippingin voittovaroja urheilu sai valtion urheilumäärärahojen jaon yhteydessä 156 miljoonaa euroa, jolloin urheilun rahapeleistä saama hyöty kohosi yhteensä 220 miljoonaan euroon.

Taulukko 1. Rahapelimarkkinoiden voittovarojen jako Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa 2003-2007⁹

		2003	2004	2005	2006	2007
Urheilu	Suomi	90 €	90 €	94 €	100 €	100 €
	Ruotsi	222 €	215 €	192 €	185 €	205 €
	Norja	238 €	240 €	254 €	243 €	220 €
Valtion budjetti	Ruotsi	564 €	475 €	456 €	472 €	518 €
Kulttuuri	Suomi	200 €	197 €	189 €	236 €	221 €
	Ruotsi	- €	85 €	68 €	48 €	34 €
	Norja	169 €	160 €	167 €	168 €	168 €
Tiede	Suomi	79 €	79 €	79 €	80 €	77 €
	Ruotsi	sisältyy muihin				
	Norja	39 €	- €	- €	- €	- €
Hevosurheilu	Suomi	39 €	39 €	52 €	51 €	53 €
	Ruotsi	158 €	148 €	149 €	151 €	160 €
	Norja	54 €	57 €	62 €	60 €	66 €
Sosiaali- ja terveyssektori sekä humanitaarinen työ	Suomi	319 €	324 €	318 €	299 €	306 €
	Ruotsi	sisältyy muihin				
	Norja	175 €	189 €	213 €	172 €	108 €
Muut	Suomi	1 €	1 €	1 €	1 €	- €
	Ruotsi	33 €	31 €	25 €	24 €	29 €
	Norja	27 €	28 €	28 €	24 €	36 €
Yhteensä	Suomi	729 €	731 €	733 €	768 €	757 €
	Ruotsi	976 €	953 €	890 €	880 €	946 €
	Norja	702 €	675 €	723 €	668 €	597 €

⁹ Norjan luvut on saatu valtion valvontaviranomaisen Lotteri- og stiftelsestilsynetin vuosikertomuksista. Niissä on kaikki rahapelimarkkinoiden tunnusluvut muun muassa peleittäin ja aloittain eriteltynä, lukuun ottamatta kansainvälisiä internetin kautta pelattavia pelejä. Suomen luvut on saatu Veikkaus Oy:n, RAY:n ja Finntoto Oy:n osakekannan omistavan Suomen Hippos ry:n vuosikertomuksista. Suomen ja Ruotsin urheilun omia pelejä koskevat tiedot perustuvat tilastojen lisäksi arvioihin. Suomesta mukana ovat vain bingopelien tuotot, joista ei ole tarkkaa tietoa. SBH-yhtiöiden mukaan bingomarkkinoiden puhdas tuotto on edunsaajille yli 3 miljoonaa euroa. Kaksi-kolmasosaa bingon järjestäjistä on urheiluorganisaatioita, tällöin voidaan tasaisella tuotolla arvioida urheilun osuuden olevan koko tuottopotista noin 2 miljoonaa euroa. Ruotsin valtion rahapelejä koskeva valvontaviranomainen on Lotteriinspektionen, jonka raporteista on saatu pääosa luvuista. Seuranta ei ole kuitenkaan yhtä kattavaa ja järjestelmällistä kuin Norjassa. Ruotsin osalta puuttuu tietoa siitä, mikä on urheilun osuus kansalaisjärjestöjen itsensä ylläpitämien pelien yhteenlasketuista voitoista. Tässä taulukossa on urheilun osuudeksi laskettu 88 prosenttia, joka perustuu Annerstedtin et al (1998) tutkimukseen. Myös tuoreemmissa tutkimuksissa kuten Petersonin ja Nordbergin (2008), Nordbergin (2006) ja Nordin (2007) kirjoituksissa on sivuttu urheilun omien pelien tuottoja mutta ei riittävällä tarkkuudella.

Ruotsissa urheilun omat pelit tuottivat yhteensä 54 miljoonaa euroa vuonna 2007. Suurin osa tästä tuotosta tulee kansalaisjärjestöjen yhteisen peliyhtiön Folkspelin kautta. Valtionyhtiö Svenska Spelin voittovaroista urheilu sai 151 miljoonaa euroa, jolloin urheilu hyötyi rahapeleistä taloudellisesti yhteensä 205 miljoonaa euroa. Ruotsin kohdalla on kuitenkin huomioitava, että siellä urheilu saa rahapelien voittovarojen lisäksi vertailumaista ainoana merkittävästi veropohjaista budjettirahoitusta, joka ei ole mukana näissä luvuissa. Tällainen kuvio esitetään seuraavassa luvussa.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Suomen keskimääräinen ero urheilun saamien rahapelituottojen osalta vuosien 2003-2007 aikana on Ruotsiin nähden noin 100 miljoonaa euroa ja Norjaan nähden noin 140 miljoonaa euroa vuodessa. Kysymys on siis osapuulleen Suomen valtion vuotuisten urheilumäärärahojen suuruudesta aukosta. Taulukon 1 yhteensä-rivi osoittaa, ettei tämä ero johdu maiden välisten rahapelimarkkinoiden tuottamasta kokonaisvoitosta. Myös rahapelimarkkinoiden liikevaihtoon perustuvalla koolla mitattuna Suomi asettuu Norjan ja Ruotsin väliin. Sen sijaan ero näihin maihin johtuu Suomen pienemmästä urheilun omien pelien tuotosta ja urheilun pienemmästä osuudesta valtionyhtiön voittovarojen suhteen.

Omien pelien tuotot ja urheilun voitto-osuudet

Suomen ero Norjaan ja Ruotsiin tulee kapenemaan urheilun omien pelien tuottojen osalta lähivuosina. Norjassa omien pelien tuotot vähenevät raha-automaattitoiminnan monopolisoinnin vuoksi. Ruotsissa tuottojen vähenemisen on aiheuttanut Folkspelin pelien myynnin hiipuminen.

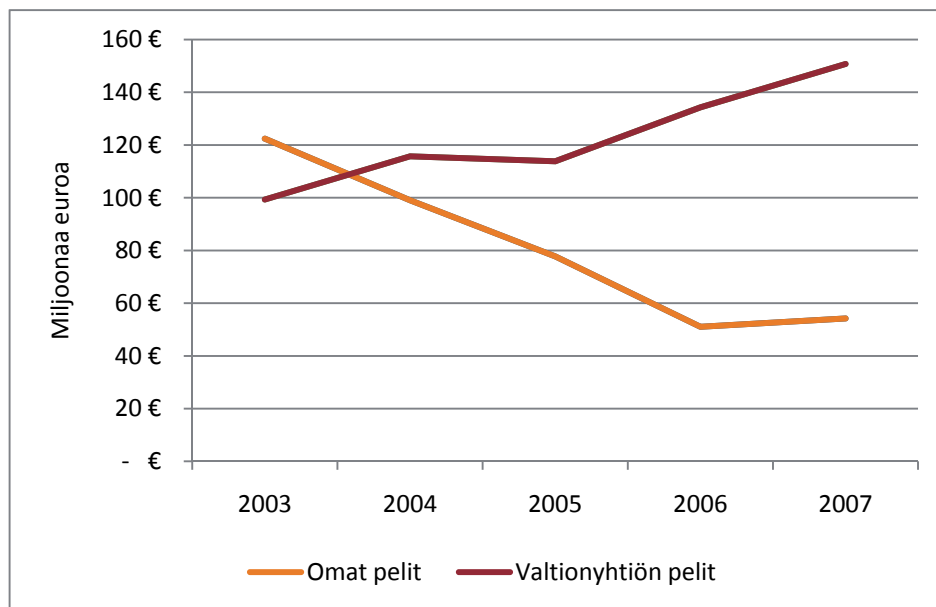
Norjan valtio on monopolisoinut raha-automaattien toiminnan järjestämisen valtion peliyhtiölle Norks Tipping AS:lle. Asiaa koskeva laki hyväksyttiin Norjan parlamentissa (Storting) vuonna 2003 ja sen piti astua voimaan vuoden 2005 alusta. Voimassa olevia pelilisenssejä jatkettiin kuitenkin aina vuoden 2007 kesäkuun loppuun, koska asiasta odotettiin EFTA:n tuomioistuimen päätöstä. Laki hyväksyttiin tuomioistuimessa 14.3.2007. Käytännössä päätös lopetti sekä norjalaisten että ulkomaisten yksityisten pelioperaattoreiden toiminnan mukaan lukien myös yleishyödyllisten yhteisöjen operaattoritoiminta. Lisäksi säädettiin laissa ja myös ennen sen voimaantuloa useita raha-automaattien pelaamista rajoittavia säädöksiä koskien ikärajaa, pelattavia summia, peliajan kohtaa, pelipaikkoja ja automaattien lukumäärää. (EFTA court report 2007, 14-16.)

Raha-automaatteja koskevat rajoitukset ovat luonnollisesti vähentäneet niistä saatua liikevaihtoa ja nettotuloa vuonna 2006. Esimerkiksi alan suurin yksityinen toimija, Norjan punainen risti arvioi vuoden 2006 toimintakertomuksessaan omien tuottojensa vähentymisen taustalla olevan automaattien yöaikaisen käytön ja seteleillä pelaamisen kieltämisen. Kieltojen ja siirtymävaiheen aiheuttamien toiminnan keskeytysten vuoksi rahapelimarkkinoiden tuotot ovat

pienenneet Norjassa vuodesta 2005 lähtien. Mahdollista on sekin, että raha-automaattitulot jäävät pysyvästi pienemmiksi kuin monopolia ja pelirajoituksia edeltävänä aikana.

Norjan hallitus on perustellut asettamiaan rajoituksia ja luomaansa monopolia vetoamalla erityisesti peliriippuvuudesta aiheutuviin ongelmien vähentämiseen. Varvion (2007, 22) mukaan Norjan asenne rahapeleihin on ollut perinteisesti pidättyvä. Rajoitusten kohdentuminen nimenomaan raha-automaatteihin johtuu siitä, että niiden kohdalla riippuvuusriskien arvioidaan yleisesti olevan muita pelimuotoja korkeampia. Norjan päätökseen on saattanut vaikuttaa myös Ruotsin esimerkki, jossa raha-automaattitoiminta on ollut pelihaittaperustelun vuoksi valtion peliyhtiön hallussa. Norjan tapauksessa EFTA:n tuomioistuimien katsoikin, että sosiaalisten haittojen ehkäiseminen on parempi peruste valtion pelimonopolin hyväksymiseen kuin voittovarojen jakamiseen liittyvät seikat (EFTA court report 2007, 22).

Kuvio 6. Rahapelitoiminnan tuotot urheilulle Ruotsissa 2003-2007

Ruotsissa urheilun omien pelien tuotot ovat olleet laskusuunnassa aina vuodesta 1997 lähtien. Tuolloin Folkspelin ylläpitämä ja menestyksekkäs peli Bingolotto saavutti taloudellisten tuottojensa huipun – ja sen käännepisteen. Nordbergin (2006) mukaan pelkästään tämä yksi peli toi yli 3 miljardin kruunun liikevaihdollaan yli miljardin kruunun eli yli sadan miljoonan euron voitot urheiluliikkeelle. Tämän jälkeen Bingoloton suosio alkoi vähitellen hiipua eikä Folkspel ole pystynyt luomaan uutta yhtä menestyksekkästä tuotetta.

Ruotsissa, kuten myös Norjassa urheilun omien pelien tuottojen leikkautuminen on kompensoinut urheilun osuuden kasvulla valtionyhtiön voittovaroista. Norjassa valtionyhtiö Norsk Tipping AS:n voittovarot on jaettu tasan urheilun ja kulttuurin kesken. Vuonna 2007 molemmat saivat

Urheilun osuus valtionyhtiön voittovaroista		
Suomi	Ruotsi	Norja
25 %	27 %	50 %

valtion jakamia voittovaroja 1250 miljoonaa kruunua eli 155 miljoonaa euroa. Suomessa urheilu sai samana vuonna Veikkaus Oy:n voittovaroista 25,2 prosenttia eli 100,2 miljoonaa euroa. Eroa on Norjan hyväksi noin 55 miljoonaa euroa. Ruotsissa urheilun osuus oli 27 prosenttia vuonna 2007. Tämä teki noin 150 miljoonaa euroa eli suurin piirtein saman verran kuin urheilu sai Norjassa vaikka urheilun osuus onkin suhteellisesti pienempi. Ruotsin kohdalla urheilun suhteellista osuutta voidaan kuitenkin arvioida toisin ottamalla huomioon se, että Svenska Spelin voittovaroista noin 70 prosenttia menee suoraan omistajalle eli valtion budjettivaroihin ilman korvamerkintää. Jäljellejäävästä ulkopuolisille edunsaajille menevästä korvamerkitystä osuudesta urheilu saa peräti 90 prosenttia. Täten voidaan väittää perustellusti, että urheilun voittovaroosuutta koskeva erityisasema muihin aloihin nähden on ilmaistu Ruotsissa vahvemmin kuin Suomessa ja Norjassa. Viimeksi mainittujen maiden etu on kuitenkin siinä, että niissä koko valtionyhtiön voittovarapotti on korvamerkitty valtion ulkopuolisille toimijoille arpajaisveroa lukuun ottamatta.

Rahapelimarkkinoilla tapahtuneiden muutosten vuoksi Norjassa otettiin käyttöön vuoden 2009 alusta lähtien uudet valtionyhtiön (Norsk Tipping) voittovarojen jakoa koskevat alakohtaiset voitonjakoprosentit. Aiemminhan voittovarot jaettiin tasan urheilun ja kulttuurin kesken (50/50). Tätä jakoperustetta ei voi jatkaa, koska tällöin *muiden alojen* raha-automaattituloja saaneet yhdistykset menettäisivät rahapeleistä saamansa tulot kokonaan, kuten aiempi raha-automaattialan suurin toimija Norjan punainen risti. *Uudessa jaossa urheilu saa 45,5 prosenttia, kulttuuri 36,5 prosenttia ja loput 18 prosenttia jaetaan aiemmin automaattituloja saaneille yleishyödyllisille organisaatioille, urheilun ja kulttuurin alat pois lukien.*

Urheilun kulttuuria korkeampi prosenttiosuus uudessa jaossa kompensoi todennäköisesti urheiluorganisaatioiden suurempaa tulonmenetystä, koska niiden automaattitulot olivat vanhassa rahapelijärjestelmässä huomattavasti kulttuuriorganisaatioita suuremmat. Välttääkseen raha-automaattituloja saaneiden yhdistysten pelituottojen romahduksen on Norjassa luotu näitä tulonmenetyksiä kompensoiva rahoitusjärjestelmä ("Frivillighetsmilliard"). Siinä Norsk Tipping AS:n investointirahastosta siirretään vuosina 2008 ja 2009 kyseisille yhdistyksille miljardin kruunun (125 milj. euron) ylimääräinen rahoituserä (KKD, pressemelding 10.8.2007). Näistä varoista urheilu saa 21 miljoonaa euroa vuonna 2008 ja 38,5 miljoonaa euroa vuonna 2009. Kulttuuriministeriö on delegoinut varojen käytöstä päättämisen NIF:n hallitukselle (idrettsstyret). Tämä

käytäntö on luonnollisesti herättänyt keskustelua NIF:n ja lajiliittojen kesken, mutta varojen käytöstä on ainakin vuoden 2008 osalta päästy yhteisymmärrykseen (idrettsstyret 17.1.2008).

Norjan uudistusten lopullista vaikutusta urheilun rahoitukseen on vielä aikaista arviota. Norjan hallitus on myös lanseerannut useita yhteisöjen taloudellista asemaa kohentavia toimia kuten esimerkiksi verojen ja maksujen huojennuksia (KKD, pressemelding 10,8.2007). Riittävätkö nämä huojennukset, lisävarat ja uusi prosenttiosuus kompensoimaan raha-automaattitulojen voimakkaan laskun urheilun osalta lähivuosina, jää vielä tulkinnanvaraiseksi. Mikäli Norsk Tipping AS:n voittovarot säilyisivät vuoden 2007 tasolla, mikä vaikuttaa epätodennäköiseltä, urheilun saamat pelitulot kasvaisivat.¹⁰

Norjalaisten urheilu- ja muiden järjestöjen kannalta valtion tavoitteilla voidaan tulkita olevan sekä hyviä että huonoja vaikutuksia. Yhtäältä automaattien käyttöä koskevat rajoitukset laskevat niiden saamia tuottoja. Toisaalta valtion monopoli turvaa niitä muun muassa ulkomaiselta kilpailulta ja vähentää todennäköisesti laitonta pelaamista, jossa voittovarot häipyvät yleishyödyllisten järjestöjen ulottumattomiin.

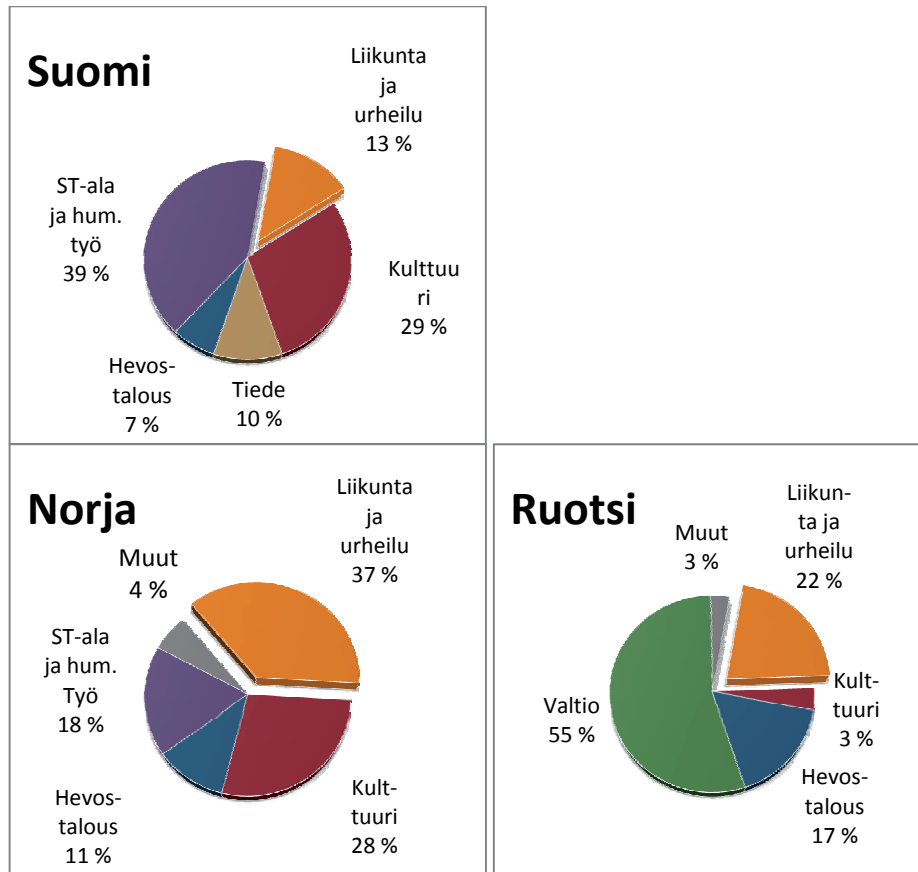
Toinen osin avoin kysymys koskee yhtä hyvin Ruotsia kuin Norjaakin. Miten urheilun omien pelitulojen kompensoituminen valtionyhtiön voittovaroilla vaikuttaa urheiluliikkeen varojen käytön suuntaan. Tarkemmin sanoen missä määrin urheilulle myönnettyjen voittovarojen käyttöä ohjataan ja korvamerkitään urheiluliikkeen ulkopuolelta? Esimerkiksi Norjan Hiihtoliitto sai toimikaudellaan 2005-2006 pelituloja lähes 10 miljoonan euron verran. Näiden varojen käytöstä se on saanut päättää itsenäisesti. Toimikaudella 2007-2008 pelitulot ovat pudonneet noin 4 miljoonaan euroon. Hiihtoliitto ei pysty kontrolloimaan pidemällä tähtäimellä miten eikä edes missä määrin valtio tulee tämän pudotuksen kompensoimaan. Omien pelien tuotot olivat aina vapaasti käytettävissä lajiliiton omien preferenssien mukaisesti. Norjalaisten lajiliittojen resurssien käytössä etusijalla on ollut huippu-urheiluun liittyvä toiminta (Augestad og Bergsgard 2007, 72). Poliittiset suhdanteet voivat kuitenkin suosia muitakin päämääriä, jotka voivat puolestaan välittyä valtionyhtiön voittovarojen käyttöä koskeviin painotuksiin ja ehtoihin.

Suomessa rahapelien voitto-osuuksien toimialoittainen tarkastelu rajoittuu usein Veikkauksen voitonjakoon. Tässä luvussa rahapelimarkkinoita on kuitenkin tarkasteltu valtion kontrollin alaisena olevana kokonaisuutena. Myös lähes kaikki rahapelin tuotot jaetaan valtion päätöksin tai sen kontrollissa. Veikkauksen tuotot tilitetään opetusministeriölle, RAY:n avustuksista päättää valtioneuvosto sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä ja Fintoton tuotot tilitetään

¹⁰ Raha-automaattitulojen säilyminen nykyisellä tasolla on epätodennäköistä, koska kaikki rahapeliautomaatit poistettiin käytöstä 1.7.2007 joitakin bingohallien automaatteja lukuun ottamatta. Tarkoituksena on korvata vanhat automaatit uusilla ja teknisesti kehittyneemmällä pelikoneilla. Uudet laitteet sijoitettiin paikoilleen vuonna 2008.

maa- ja metsätalousministeriölle, joka päättää myös mihin avustuksiin niitä käytetään (Varvio 2007, 13). Kuviossa 7 on vertailtu urheilun asemaa edunsaa-
jien joukossa kun otetaan huomioon koko rahapelitoiminnan tuottojen jakami-
nen vuonna 2007. Kuvio perustuu taulukkoon 1.

Kuvio 7. Rahapeli voittovarojen suhteelliset osuudet aloittain Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa vuonna 2007 (omat ja valtionyhtiön pelit)

Suomessa liikunnan ja urheilun osuus voittovaroista oli 13 prosenttia kun se Norjassa oli 37 prosenttia ja Ruotsissa 22 prosenttia (Kuvio 7). Norjassa urheilu on selkeästi suurin pelitoiminnasta hyötyvä ala. Tämä pätee myös Ruotsissa kun yhtiön omistajan eli valtion osuus jätetään tarkastelun ulkopuolelle. Suomessa urheilun osuus on kolme kertaa pienempi kuin sosiaali- ja terveysalan ja noin kaksi kertaa pienempi kuin kulttuurin osuus.

Suomessa urheilun asema edunsaajien joukossa on selkeästi vertailumaista pienin. Kaikissa näissä maissa rahapelien juuret johtavat urheiluliikkeen ylläpitämään veikkaustoimintaan. Norjassa ja Ruotsissa urheiluliike on pystynyt historian saatossa säilyttämään hegemonisen asemansa rahapelien tuottojen edunsaajana, vaikka yhtiöiden omistuspohja ja koko alan säättely on kokenut suuren määrän muutoksia. Suomessa urheilun suhteellinen asema on johdonmukaisesti heikentynyt. Missä määrin tämä on seurausta valtion rahapelipoliittisesta ohjauksesta ja missä määrin suomalaisen urheiluliikkeen omista ratkaisuista, olisi mielenkiintoinen jatkokysymys mutta tämän selvityksen tarkoituksena on ulkopuolella. Johtopäätökseksi riittää se, että *maiden välisessä rahapelitoiminnassa ovat erot tuovat karkeasti ottaen sadan miljoonan euron suuruisen eron suomalaisen urheiluliikkeen tappioksi.*

2.2 Valtioiden urheilumäärärahat

Valtion tuki urheilulle perustuu pohjoismaissa pääosin rahapelien tuottoihin eli voittovaroihin. Norjassa valtion määrärahat urheilulle rahoitetaan kokonaan valtion peliyhtiön voittovaroin. Suomessa Veikkauksen tuottojen osuus on noin 98 prosenttia valtion urheilumäärärahoista. Ruotsissa vastaava luku on noin 75 prosenttia, joten siellä varsinaisten budjettivarojen osuus on suurin, noin 25 prosenttia urheilun määrärahoista.

Edellisessä luvussa ilmeni, etteivät rahapelimarkkinoiden tuottamat voittovarot ohjaudu urheilulle pelkästään valtion kautta. Ruotsissa ja Norjassa urheiluliike on saanut varoja myös suoraan omista peleistään ohi valtion budjetin huomattavasti enemmän kuin Suomessa.

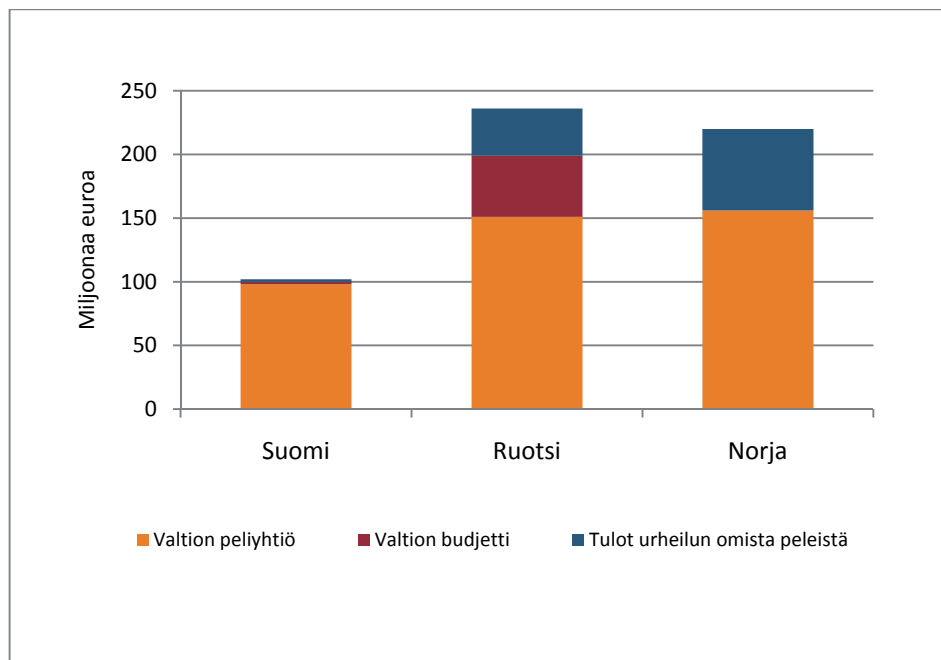
Kuviossa 8 on esitetty kaikkien näiden kolmen tulolajin kokonaissumma maittain. *Valtion budjetti* tarkoittaa urheilun verovaroin rahoitettua osuutta ja *valtion peliyhtiö* julkisin voittovaroin rahoitettua osuutta. Yhdessä nämä muodostavat *valtion urheilumäärärahojen* kokonaissumman. Tämän päälle tulevat vielä *tulot urheilun omista peleistä*, jotka voidaan myös lukea valtion poliittisesta ohjauksesta riippuvaksi tulolähteeksi.

Suomen urheilu saa muita pohjoismaita vähemmän rahapelituloja, koska valtion sille osoittama voitonjako-osuus on pienempi kuin naapurimaissa. Verovarot eivät paranna Suomen urheilun asemaa, sillä niiden osuus urheilubudjetista on keskimäärin vain pari prosenttia. Verovaroja käytetään valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin.

Norjassakaan ei verovaroja käytetä lainkaan urheilun rahoitukseen. Urheilun määrärahat perustuvat kokonaisuudessa Norsk Tippingin eli valtion peliyhtiön voittovaroihin. Norjalaiset urheiluorganisaatiot saavat kuitenkin tämän lisäksi rahapeleistä huomattavasti enemmän omia tuloja kuin suomalaiset kuten

edellisestä luvusta ilmenee. Nämä pelitulot tulevat siis ikään kuin ohi valtion urheilubudjetin. Vuonna 2009 Norjassa käyttöön otettavan uuden voittovarojen jakojärjestelmän ja valtion pelimonopolin myötä tämä järjestelmä muuttuu. Aiemmat omat pelitulot siirtyvät osaksi Norjan valtion urheiluelämän rahoitusjärjestelmää (spillemidler), jota voidaan kutsua valtion urheilubudjetiksi. *Muutos merkitsee, että valtion urheilumäärärahat kasvavat merkittävästi, vaikka urheilun saama rahoitus ei välttämättä muutukaan.* Omat pelitulot muuttuvat valtion peliyhtiön kautta saataviksi voittovaroiksi. Muutos on tältä osin nimellinen, rahoituksen pohja pysyy samoissa raha-automaattipelaamiseen kytketyissä pelituloissa. Se ei ole kuitenkaan merkityksetön, sillä järjestelmämuutos lisää valtion (kulttuuriministeriön) sekä urheilun keskusjärjestön NIF:n varojen käytön kontrollointimahdollisuuksia esimerkiksi suhteessa lajiliittoihin, kuten edellisessä luvussa huomautettiin.

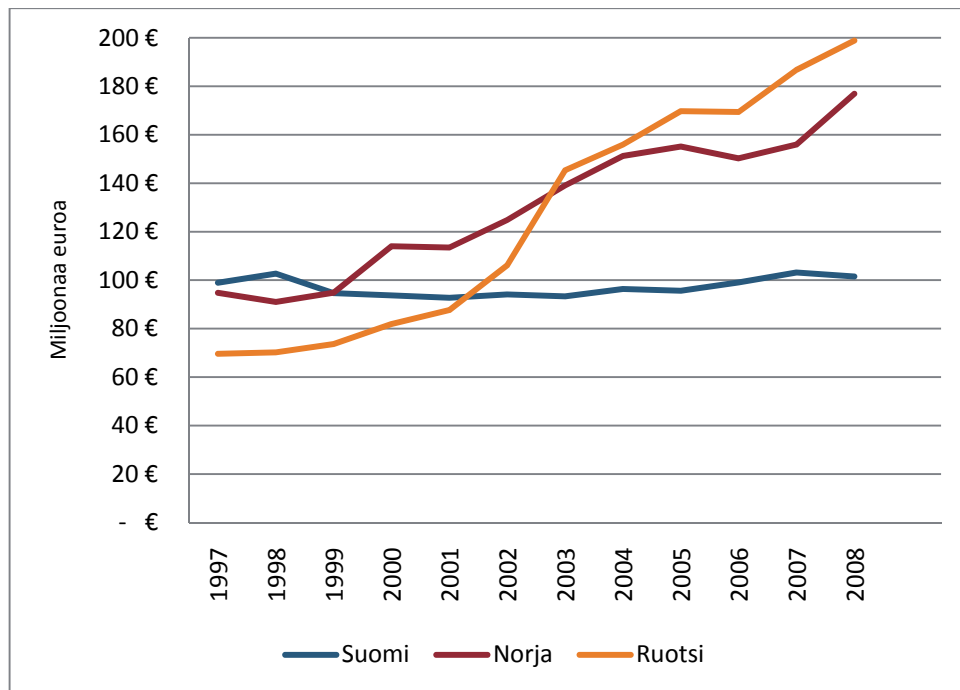
Kuvio 8. Valtion urheilumäärärahat ja urheilun tulot omista peleistä vuonna 2007

Ruotsi on vertailumaista ainoa, jossa verovarot muodostavat huomattavan osuuden valtion urheilumäärärahoista. Tämä käytäntö poikkeaa Norjasta, Tanskasta ja Suomesta, joissa vastaava apuraha on aina 1940-luvulta lähtien perustunut valtion pelimarkkinoilta saamiin tuloihin (Petersen & Nordberg 2008, 157). Ruotsissa budjetin verovarot muodostavat noin 20-30 prosenttia urheilun

valtiolta saamasta kokonaistuesta. Loput valtion rahoituksesta tulee valtion omistaman peliyhtiön voittovaroista. Budjetista myönnettyt varat ovat viimekädessä eduskunnan (riksdag) päätettävissä ja asettuvat tässä suhteessa vuosittain kohteille muiden valtionbudjettiin liittyvien poliittisten sitoumusten kanssa urheiluorganisaatioiden taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Toisaalta ruotsalaisessa budjettikäytännössä tehtävät kolmivuotisennusteet tulevasta määrärahakehityksestä auttavat urheilu-organisaatioita talouskehityksen ennakoinnissa (Petersen & Nordberg 2008, 159).

Kuvio 9. Valtion urheilumäärärahat 1997-2008

Kuviossa 9 on esitetty valtion urheilumäärärahojen kehitys vuodesta 1997 vuoteen 2008. Ruotsin ja Norjan määrärahat ovat kasvaneet ajanjakson aikana voimakkaasti kun taas Suomen määrärahakehitys on pysynyt paikallaan. Norjan urheilumäärärahat ovat kasvaneet yli puolitoistakertaisiksi 2000-luvun aikana. Ruotsin urheilumäärärahat ovat lähes kolminkertaistuneet tarkasteluajanjakson aikana. Sen sijaan Suomen urheilubudjetti on pysytellyt samalla tasolla vuosien aikana. Seuraavassa tarkastellaan ensin Norjan ja sitten Ruotsin urheilumäärärahojen kasvun taustoja.

Norjan valtion määrärahat urheilulle kasvoivat vuonna 2000, kun peliyhtiö Det norske Pengeotterin (DnP) varat rinnastettiin Norsk Tipping AS:n kanssa ja

ne tulivat samoin perustein jaettavaksi (Kultur- og kirkedepartementet 2003a, 11). Tämän seurauksena urheilubudjetti kasvoi vuonna 2000 noin 114 miljoonaan euroon mikä oli noin 20 prosenttia enemmän kuin vuonna 1999. Merkittävä osa tästä lisäyksestä kohdistui lapsi- ja nuorisotyötä koskevaan tukeen, jota alettiin jakaa seu-

Valtion urheilumäärärahat asukasta kohden		
Suomi	Ruotsi	Norja
19 €	20 €	33 €

roille ja yhdistyksille vuodesta 2000 lähtien (Spillemidler: Post 6.1) (Kultur- og kirkedepartementet 2003a, 11). Ennen vuotta 2000 DnP:n voittovaroista maksettu valtionapu oli pelkästään yksi budjetin tulomomentti, jota ei ohjattu mihinkään erityiseen tarkoitukseen (Kultur- og kirkedepartementet 2003b, 43). Tästä syystä sen voidaan katsoa lisänneen aidosti valtion tukea urheilulle.

Urheilun määrärahat jatkoivat kasvuaan vielä vuosien 2003-2005 aikana. Tähän vaikutti todennäköisesti se, että urheilu ja kulttuuri ovat saaneet voittovaroista yhä suuremman osuuden tieteen osuuden supistuessa. Vuodesta 1992 lähtien Norsk Tipping AS:n voittovarot on jaettu tieteen, kulttuurin ja urheilun kesken, kunkin saadessa kolmanneksen. Tieteen osuutta supistettiin 2000-luvun aikana vähitellen ja vuodesta 2004 lähtien tiede jäi kokonaan pois voittovarojen saajien joukosta. Tämän jälkeen voittovarot on jaettu kulttuurin ja urheilun kesken.

Norjassa valtion rahoitus urheilulle perustuu kokonaisuudessaan budjetin ulkopuolisiin varoihin. Tästä johtuen voittovarojen jakosuhteisiin ja -periaatteisiin vaikuttaminen on ainoa kanava, jonka kautta intressiryhmät voivat vaikuttaa urheilun valtion tukeen. Urheilun osuuden nostaminen voittovaroista 2000-luvulla lähti liikkeelle NIF:n aloitteesta ja toteutui ainakin osittain sen lobbauksen ansiosta. Norjan vähemmistöhallitus ei ollut uudistuksen takana. NIF onnistui kuitenkin saamaan asialleen hajanaisen mutta parlamentissa enemmistön omaavan opposition kannatuksen¹¹. Näin uudistus hyväksyttiin parlamentissa hallituksen toiveista huolimatta (Enjolras & Waldahl 2007, 211.)

Kulttuuriministeriön urheiluosasto (idrettsavdelingen) ei voinut tietenkään liputtaa virallisesti uudistuksen puolesta kulttuuriministerin ollessa sitä vastaan. On kuitenkin todennäköistä, että myös urheiluosastossa uudistus otettiin myönteisesti vastaan, koska sen nähtiin kasvattavan osaston potentiaalista vaikutusvaltaa. Tutkijoilla ei ole kuitenkaan urheiluosaston asenteesta kertovia konkreettisia näyttöjä. (Enjolras & Waldahl 2007, 212.) NIF:n ja urheiluosaston intressit käyvät luontevasti yhteen kun puolustettavana on laajemman urheiluyhteisön etu, kuten tässä kuvattu urheilun saaman voittovaraosuuden nos-

¹¹ NIF vaikutti poliittisiin puolueisiin ja kansanedustajiin sekä parlamenttivaalien 2001 aikana että sen jälkeen (Enjolras & Waldahl 2007, 212).

taminen. Urheiluyhteisön sisäisessä valtakamppailussa ne voivat kuitenkin ajautua eri puolille. Urheiluosasto on osoittanut halua kontrolloida NIF:n varojen käyttöä ja kyseenalaistanut sen autonomisen aseman urheilun kentällä ohjaamalla varoja sen ohi suoraan paikallisille toimijoille (Spillemidler Post 6.1: Lokale aktivitetsmidler vuodesta 2000 lähtien). Viime kädessä NIF ja urheiluosasto ovat kuitenkin toisistaan riippuvaisia. NIF tarvitsee urheiluosaston tukea saadakseen julkista tukea ja urheiluosasto puolestaan tarvitsee NIF:a oman politiikkansa toteuttamisen välineeksi, koska NIF on urheilun kentällä eräänlaista 'urheiluhallitusta' muistuttavassa asemassa. (Enjolras & Waldahl 2007, 213.)

Vuonna 2008 Norjan urheilumäärärahat olivat 177 miljoonaa euroa. Vuodesta 2009 lähtien Norjan valtion urheilumäärärahat tulevat kasvamaan rahapelitoiminnan uudelleenjärjestelyjen seurauksena. Nämä muutokset eivät kuitenkaan kasvata aidosti urheiluliikkeen tuloja, kuten aiemmin ilmaistiin.

Ruotsissa vastuu urheilun julkisesta tuesta jakautuu suhteellisen selkeästi kansallisen, alueellisen ja paikallisen tason välillä. Valtion tuki suuntautuu pääasiallisesti kansallisille liitoille kun taas maakuntakäräjien (landsting) apuraha ohjautuu urheilualueille (distriktsförbund) ja kuntien tuki seuroille. Valtion suoraan seurojen lapsi- ja nuorisotoimintaan kohdistama tuki (lokalt aktivitetstöd eli LOK-stöd) muodostaa merkittävän poikkeuksen tähän periaatteeseen. Seuraavassa käsitellään vain valtion tukea ja ruotsalaista voitonjakojärjestelmää.

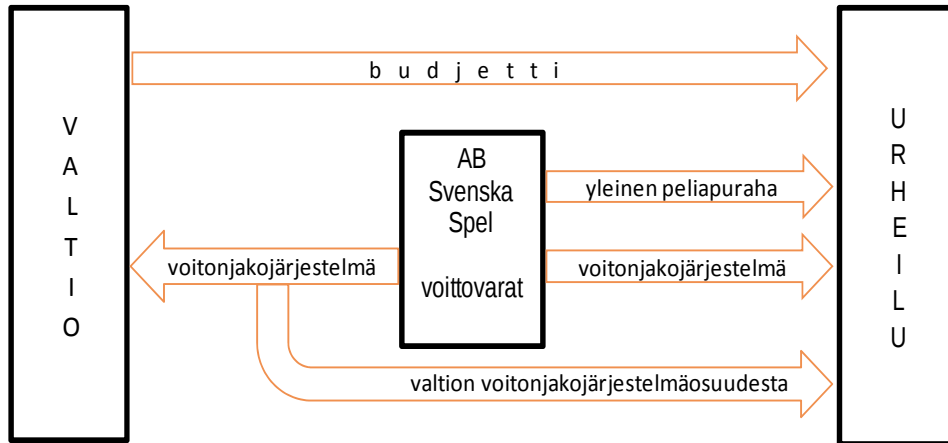
Ruotsin urheilumäärärahojen voimakas, hyppäksenomainen kasvu alkoi kun valtion peliyhtiön Svenska Spelin voittovaroja alettiin käyttää urheilun rahoittamiseen uudella tavalla 2000-luvun alussa. Tuolloin luotiin uusi voitonjakojärjestelmä (vinstdelningsystem), jota kautta kulkevat kaikki valtion urheilulle ohjaamat pelivarat. Siinä varat siirtyvät urheilulle teknisesti ottaen kolmea eri kanavaa pitkin.

Ensimmäisen kanavan muodostaa *yleinen peliapuraha* (generellt spelbidrag), jota on jaettu jo 1990-luvun alusta lähtien. Nykyisellään 60 miljoonan kruunun suuruinen summa myönnetään vuosittain RF:lle, joka päättää sen käytöstä hyvin itsenäisesti. RF on ohjannut suurimman osan tuesta organisaatiotukseen ja lajiliitoille. (Petersen & Nordberg 2008, 159.)

Yleinen peliapuraha oli pitkään ainoa kanava, jota kautta valtion peliyhtiön varoja siirtyi urheilulle. Kaksi muuta kanavaa syntyivät uuden voitonjakojärjestelmän myötä. *Kaikki uudesta voitonjakojärjestelmästä myönnetyt varat on si-dottu kansanliikkeiden lapsi- ja nuorisotoimintaan.* Se toimii siten, että AB Svenska Spelin kokonaisvoitosta siirretään nykyisin noin 350 miljoonan euron suuruinen perussumma suoraan valtion kassavaroihin. Jäljellejäävä voitto jaetaan suurin piirtein tasan valtion ja kansanliikkeiden kesken. Urheilu saa noin 80 prosenttia kansanliikkeiden osuudesta ja loput 20 prosenttia jakaa Ruotsin nuorisopolitiikan keskusvirasto (Ungdomstyrelsen) eri nuoriso-organisaatiolle. Urheilussa varat menevät pääasiassa seurojen lapsi- ja nuorisotoiminnan tukeen (lokalt aktivitetstöd eli LOK-stöd). Tämän lisäksi *valtion voitonjakojärjestelmäs-*

tä saamasta osuudesta myönnetään urheilulle varoja erilaisiin yhteiskuntaelämän ja urheilun suhdetta koskeviin kehitysprojekteihin kuten ”Handslagssatsning” ja ”Idrottslyftet”, joiden pääasiallisena kohteena ovat lapset ja nuoret (Petersen & Nordberg 2008, 160.)

Kuvio 10. Ruotsin valtion urheilun rahoitusjärjestelmä

Ruotsin valtion urheilumäärärahojen kasvu perustuu tähän voittonjakojärjestelmän uudistukseen. Valtion urheilumäärärahojen painopiste on tällä hetkellä lapsi- ja nuorisourheilussa, koska voittonjakojärjestelmä on sidottu lapsiin ja nuoriin liittyvään toimintaan. Seuraavassa käsitellään valtion urheilumäärärahojen kohdistumista lähemmin.

Valtion urheilumäärärahojen jakaminen ja jakautuminen

Valtion urheilumäärärahat jaetaan ja kohdennetaan vertailumaissa eri tavoin. Jakoprosessin suhteen Norjan ja Ruotsin järjestelmät ovat kuitenkin samankaltaisia. Sen sijaan suomalainen valtiokeskeinen toimintatapa poikkeaa näistä kahdesta paljon. Suomessa valtion rahojen jakamisen toteuttaa lopullisesti opetusministeriö asiantuntijaorganisaation tuella. Ruotsissa valtion urheilubudjetti siirretään kokonaan ja Norjassa osittain urheiluliikkeen kattojärjestön (RF ja NIF) jaettavaksi. Näissä maissa kattojärjestö hoitaa valtion määrärahojen uudelleen tai edelleen jakamisen jäsenorganisaatioilleen ja eri tehtäväalueilleen. Tätä edelleen jakamista tarkastellaan lähemmin luvussa 3. Tässä luvussa kuvataan määrärahojen jakamisen ja jakautumisen pääpiirteet.

Suomessa opetusministeriö jakaa urheilumäärärahat lopullisesti noin 125 liikunta- ja urheiluorganisaatiolle. Suomessa ministeriön kontrolli on jakotilanteessa niin ehdoton, että kysymykset valtion varojen tarkoituksenmukaisesta

kohdentamisesta nousevat harvemmin esille kuin Ruotsissa ja Norjassa. Esimerkiksi Ruotsissa, jossa valtion ohjaa rahoja liikuntaan ja urheiluun mutta antaa ne kokonaisuudessaan urheiluliikkeen kattojärjestölle Riksidrottsförbundetille (RF) jaettavaksi, nousevat kriittisetkin kysymykset herkemmin pintaan. Riksidrottsförbundet ei kuitenkaan voi jakaa valtion varoja täysin itsenäisesti. Ruotsin hallitus suuntaa varojen käyttöä muun muassa viranomaiskirjein. Lisäksi Ruotsissa valtion budjetista urheilulle tuleva osa käy läpi normaalin poliittisen talousarvioprosessin.

Ruotsissa ja Norjassa ohjeistukset koskevat tyypillisesti varojen käyttötarkoitusta. Urheiluliikkeen sisäiseksi tehtäväksi on jätetty se, miten ja mitkä tahot ja organisaatiot tämän tarkoituksen toteuttavat. Esimerkiksi liikuntajärjestöjen tuki ohjataan kokonaissummana kattojärjestölle, joka jakaa sen edelleen, pääosin lajiliitoille. Norjassa valtio ei ota kantaa miten avustus jaetaan esimerkiksi erilaisten lajiliittojen kesken. Se ei anna minkäänlaisia ohjeita siitä, miten laaja lajiliiton aktiviteettialueen tulee olla tai minkälaisia toimintoja sen tulee harjoittaa voidakseen saada valtion pelivaroja. (Kultur- og kirkedepartementet 2003a, 20.) Ruotsissa liikuntajärjestöjen tukemista koskevat valtion ohjeet ovat yhtä niukkoja. Kontrasti on suuri suhteessa Suomeen, jossa opetusministeriö päättää itse kuinka paljon yksittäinen lajiliitto saa tukea. Norjan ja Ruotsin urheilun kattojärjestöjen valta on niin varojen suuntaamisen kuin jaon toteuttamisen osalta oleellisesti suurempi kuin suomalaisilla järjestöillä.

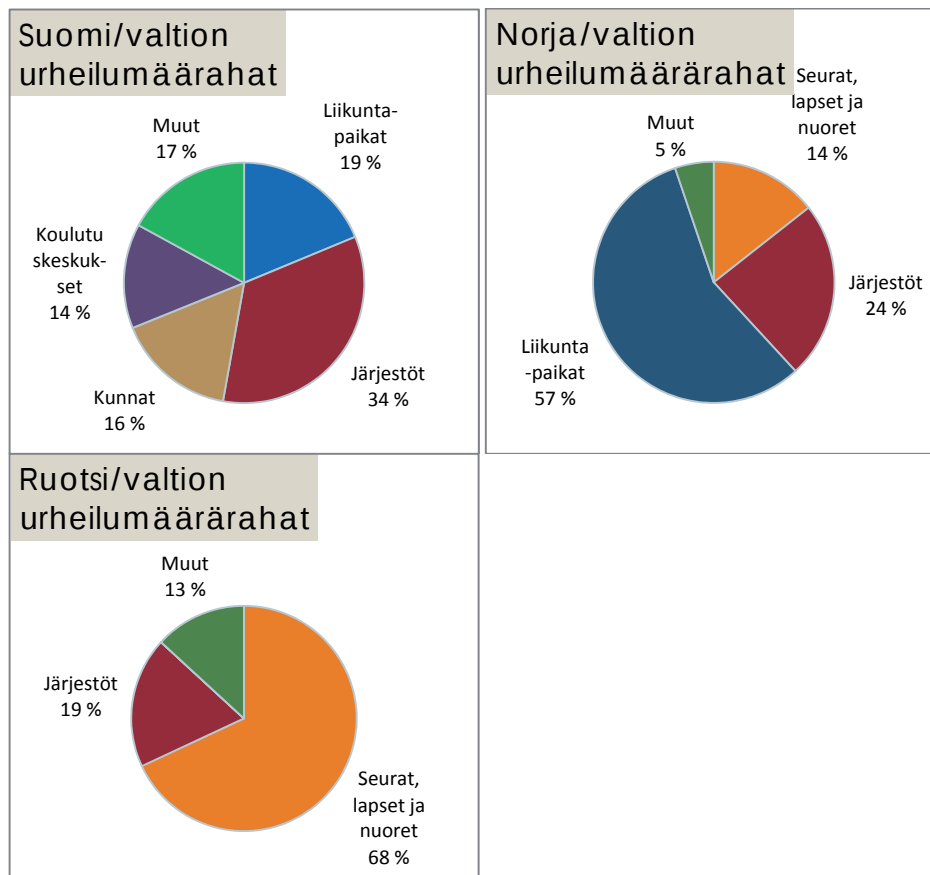
Jakotapaan liittyvien erojen lisäksi vertailumaiden urheilumäärärahat myös kohdentuvat toisistaan poikkeavalla tavalla. Seuraavassa analyysissä Norjan ja Ruotsin osalta vertailuluvut on johdettu pääasiallisesti määrärahojen käyttöä koskevista valtion korvamerkinnöistä. Näistä voidaan muodostaa myös Suomen osalta neljä vertailukelpoista ryhmää.

Ensimmäinen ryhmä on *järjestöt*, jolla viitataan valtakunnan ja aluetason liikunta- ja urheilujärjestöille kohdistuvaan tukeen. Ruotsissa ja Norjassa tämä muodostuu lähes täysin valtakunnan liiton keskustoimiston, huippu-urheilun keskusorganisaation, lajiliittojen ja urheilualueiden tuesta. Suomen osalta se muodostuu pääosin liikunnan ja urheilun toimialojen keskusjärjestöjen ja lajiliittojen tuesta. Toinen ryhmä *liikuntapaikat* muodostuu valtion liikunta- ja urheilupaikkoihin kohdistuvasta tuesta. Kolmas ryhmä *seurat, lapset ja nuoret* sisältävät lasten ja nuorten paikalliseen toimintaan kohdistuvan tuen sekä varsinaisen seuratuon. Neljännen ryhmän *muut* piiriin jää Ruotsissa urheilulukioiden ja tutkimustoiminnan rahoitus, Norjassa tieto- ja kehitystyö sekä pieniä hankkeita. Suomen osalta ryhmä muut muodostuisi niin isoksi, että siitä erotetaan tässä tarkastelussa vielä koulutuskeskusten (urheiluopistojen) ja kuntien liikuntatoimen tuet, vaikka vastaavia tukia ei Norjassa ja Ruotsissa olekaan.

Liikuntajärjestöille suunnattu euromääräinen tuki on Norjassa ollut noin kaksinkertainen Suomen tukeen verrattuna. Järjestöjen saaman tuen suhteellinen osuus on kuitenkin Suomessa (34 %) merkittävästi suurempi kuin Norjassa

(24 %). Suomen urheilumäärärahoista suurin osa kohdistuu järjestöille. Ruotsissa järjestöjen suhteellinen osuus on pienempi kuin Norjassa ja Suomessa. Ruotsin urheilumäärärahajärjestelmä on toiminto-/ohjelmakeskeisempi kuin Suomen ja Norjan. Suomen suurempi järjestötuen osuus liittyy todennäköisesti järjestökentän toimialoittamiseen ja keskusjärjestöjen suureen määrään. Ruotsissa ja Norjassa valtakunnan liitto ja lajiliitot hoitavat yhdessä niitä tehtäviä, joita varten Suomessa on kehittynyt omat erilliset toimialakohtaiset organisaatiot, joista kerrottiin ensimmäisessä luvussa.

Kuvio 11. Suomen, Norjan ja Ruotsin valtion urheilumäärärahojen jakautuminen kohteittain vuonna 2007

Norjassa valtio kohdistaa määrärahoista lähes 60 prosenttia urheilupaikkojen rakentamiseen. Ruotsissa ei puolestaan tueta rakentamista lainkaan, vaan se on jätetty kuntien tehtäväksi. Suomessa urheilupaikkoihin käytetään määrärahois-

ta noin viidennes. Liikuntarakentamista tarkastellaan lähemmin kuntia koskevassa luvussa 4.

Ruotsissa varat ohjataan pääasiassa seuroille, erityisesti niiden lapsia ja nuoria koskevaan toimintaan. Tämä johtuu valtion peliyhtiön voittovarojen korvamerkinnästä. Ryhmän osuus on noin 70 prosenttia Ruotsin valtion urheilumäärärahoista vuonna 2007.

Liikuntatieteiden, tutkimus- ja kehitystoiminnan sekä antidoping-työn saama tuki on Suomessa hieman korkeampi kuin Norjassa. Suomessa varoja kuluu liikuntatieteelliseen tutkimukseen enemmän kuin Norjassa, jossa urheilubudjetin tutkimusvarat tulevat Suomen Akatemialle vastaava Norjan tutkimusneuvoston kautta. Urheilun tutkimus- ja kehitystyön yhteissummaa ei Suomen urheilubudjetissa ole erotettu liikuntatieteen määrärahoista. Tutkimus- ja kehitystyöhön Norjan valtion määrärahoista myönnetään noin miljoona euroa. Antidoping-määrärahat ovat Norjassa selvästi Suomessa korkeammat. Niitä tarkastellaan lähemmin huippu-urheilua koskevassa luvussa.

Erityyppistä urheiluelämää koskevat ohjelmat saavat jäljelle jäävät pari prosenttia määrärahoista Norjassa. Suomessa sen sijaan jaettavaa jää vielä 42 prosenttia sellaisiin tehtäviin, joita Norjan urheilubudjetti ei sisällä. Nämä ovat kuntien valtionosuus (17 %), liikunnan koulutuskeskukset (13 %) ja muut tehtävät (12 %).

Ruotsin ja Norjan valtion urheilumäärärahojen kohdentaminen näyttää selkeämmältä ja yksinkertaisemmalta. Tämä johtuu siitä, että määrärahojen hienojakoisempi kohdentaminen tapahtuu useimmissa tapauksissa vasta siinä vaiheessa kun kattojärjestö jakaa avustukset edelleen jäsenorganisaatioilleen. Tätä tarkastellaan seuraavassa luvussa.

Edelleen jakavassa järjestelmässä valtion luovuttaa valtaansa urheiluliikelle, jonka on oltava halukas ja kyvykäs hoitamaan sille tarjottu tehtävä. Tällaisen järjestelmän täytyy perustua hyvälle valtion ja urheiluliikkeen väliselle luottamukselle. Lisäksi on otettava huomioon yleisön ja median suhtautuminen, jotka vaikuttavat nopeasti myös poliitikkojen päätöksiin.

Ruotsissa valtion urheilumäärärahojen jakovalta on luovutettu kokonaan Riksidrottsförbundetille (RF). Lisäksi urheilun asema valtion peliyhtiön voittovarojen suhteen on aivan omaa luokkaansa muihin toimialoihin nähden. Nekin tilitetään suoraan Svenska Speliltä RF:lle voimassaolevan voitonjakojärjestelmän ja muiden virallisten säädösten mukaisesti. Valtion rooli urheiluasioiden hoidossa on vaatimaton, niistä vastaa pari valtion virkamiestä. Ei ole mitenkään liioiteltua väittää, että sisällöllisesti ottaen RF toimii valtion urheiluviranomaisena.

Suomessa valtion ja urheiluliikkeen suhde on jokseenkin päinvastainen kuin Ruotsissa. Valtion varoja edelleen jaetaan hyvin niukasti. Valtion roolin keskeisyys ei rajoitu kuitenkaan pelkästään varojen jakamiseen. Opetusministeriö (OPM) muun muassa tekee urheilua koskevia aloitteita, selvityksiä, kehittää

liikunta- ja urheilupolitiikkaa, neuvottelee ja tapaa urheiluliikkeiden edustajia jatkuvasti. Suomessa ei ole Ruotsin ja Norjan kaltaista vahvan aseman omaavaa ja urheiluliikkeen yhdistävää kattojärjestöä, mutta ministeriö voi halutessaan toimia sellaisena, koska se pystyy ainoana toimijana yhdistämään toimialoitettun urheiluliikkeen rakenteelliset aukot.

2.3 Yhteenveto

- 1) Urheiluliike on saanut Ruotsissa ja Norjassa huomattavasti enemmän tuloja omista rahapeleistään kuin Suomessa
- 2) Norjassa urheilun omia rahapelejä koskeva käytäntö on muuttunut, kun Norjan valtion on monopolisoinut koko rahapelitoiminnan yhtiönsä Norsk Tipping AS:n yksinoikeudeksi.
- 3) Norjassa urheilun osuus rahapelituloista tulee jaettavaksi Norsk Tipping AS:n yleisistä voittovaroista, joten taloudellista valtaa siirtyy järjestöistä ylöspäin ministeriölle ja NIF:lle.
- 4) Norjassa vuonna 2009 voimaan tulleessa uudessa jaossa urheilu sai 45,5 prosenttia, kulttuuri 36,5 prosenttia ja loput 18 prosenttia jaettiin aiemmin automaattituloja saaneille yleishyödyllisille organisaatioille, urheilun ja kulttuurin alat pois lukien.
- 5) Suomessa urheilun osuus valtion rahapeliyhtiön voittovaroista on pienempi kuin Ruotsissa ja Norjassa, joissa urheilu on selkeästi suurin edunsaaja.
- 6) Suomen keskimääräinen vuosittainen ero urheilun saamien rahapelituottojen osalta vuosien 2003-2007 aikana on Ruotsiin nähden noin 100 miljoonaa euroa ja Norjaan nähden noin 140 miljoonaa euroa.
- 7) Ainoastaan Ruotsissa käytetään varsinaisia verorahoitteisia budjettivaroja urheilun hyväksi merkittävässä määrin. Niiden osuus on Ruotsissa noin 25 prosenttia urheilun määrärahoista
- 8) Norjan ja Ruotsin valtioiden urheilumäärärahat ovat suurempia kuin Suomen. Ero on syntynyt 2000-luvun aikana.
- 9) Valtion urheilumäärärahojen kasvu on ollut voimakkainta Ruotsissa. Hyppäksenomainen kasvu alkoi kun valtion peliyhtiön Svenska Spelin voittovaroja alettiin käyttää laajemmin urheilun rahoittamiseen 2000-luvun alussa.
- 10) Norjan ja Ruotsin valtioiden 'urheilubudjettien' rakenne on yksinkertaisempi kuin Suomen. Tämä johtuu muun muassa siitä, että Ruotsissa ja Norjassa määrärahojen vastaanottajana on yksi urheiluliike ja osa hienosyisemmästä jaosta toteutetaan sisäisesti. Valtiotasolla määritetään ainoastaan toimintakohtaiset raamit ja ohjeistukset, joiden puitteissa rahat alemmilla tasoilla jaetaan

- 11) Edellinen käytäntö vahvistaa urheilujärjestöjen autonomista asemaa valtioon nähden Ruotsissa ja Norjassa. Suomessa lopullisen jaon toteuttaa useimmissa tapauksissa opetusministeriö asiantuntijaorganisaation avustuksella.

3 VALTION TUEN EDELLEEN JAKAMINEN

Urheiluliikkeiden katto-organisaatiot jakavat valtion tukea edelleen jäsenorganisaatioilleen tai niiden välityksellä tapahtuvaan toimintaan. Edelleen jakaminen on laajaa Ruotsissa ja Norjassa mutta vähäisempää Suomessa. Tässä käytännössä valtio siirtää jakotehtävää osittain katto-organisaation vastuulle luovuttaen sille samalla enemmän tai vähemmän määrärahojen jakoa koskevaa vallan käyttöä. Katto-organisaation (jakajan) vallan käytön voi porrastaa Ruotsissa ja Norjassa havaittujen käytäntöjen suhteen kolmeen jakajan itsenäisyyttä kuvaavaan tasoon. Jakajan päätöksenteon itsenäisyys kasvaa ensimmäiseltä tasolta kolmannelle. Ensimmäisellä tasolla jakaja toimii valtion 'jakoviranomaisena' eli toimittaa määrärahat käytännössä niihin tehtäviin ja organisaatioihin, joihin valtio on ne osoittanut. Toisella tasolla valtion määrärahat on tyypillisesti kohdennettu tiettyihin tarkoituksiin, mutta jakaja päättää mitkä organisaatiot tai henkilöt ne saavat. Jakaja voi nimetä saajat itse tai jakaa varat saajille hakuprosessin kautta. Kolmannella tasolla jakaja voi tämän lisäksi vaikuttaa enemmän tai vähemmän määrärahojen käyttötarkoitukseen. Tällöin valtion määrärahojen käyttöä koskevat ohjeistukset ovat tyypillisesti hyvin yleisluonteisia ja laaja-alaisia, jolloin niiden lopullisen kohdentumisen luovat jakajan tulkinnat ja tahto.

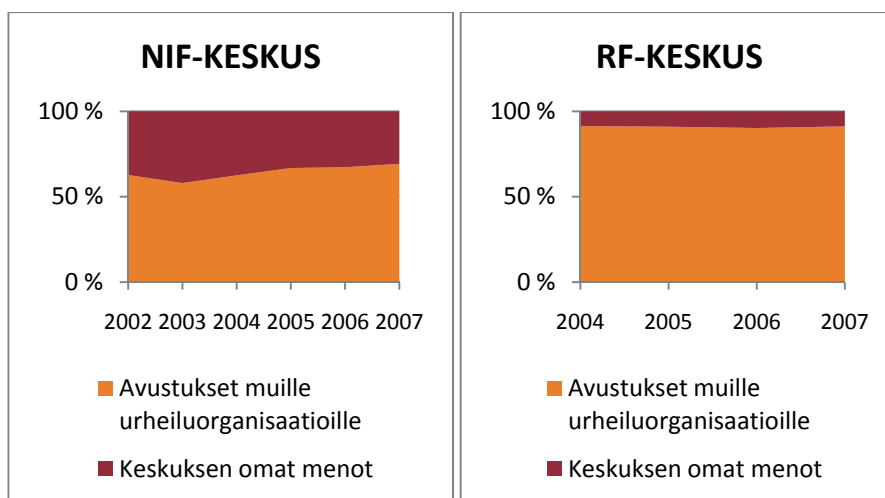
Ennen varsinaisia maakohtaisia jakoprosesseja tarkastellaan katto-organisaatioiden tuloja ja menoja. Tässä yhteydessä selvitetään lähinnä kuinka paljon tuloja jää kaikkiaan edelleen jaettavaksi urheiluliikkeen sisällä keskuustoimiston ja keskushallinnon menojen jälkeen.

3.1 Katto-organisaatioiden tulot ja menot

Ruotsin Riksidrottsförbundetin (RF) keskuksen eräänlainen jakoviranomaisrooli ilmenee sen menojen rakenteesta. Se jakaa noin 90 prosenttia saamistaan tuloista jäsenorganisaatioilleen (kuvio 12). Loput 10 prosenttia jäävät sen oman toiminnan pyörittämiseen, lähinnä palkkoihin. Norjassa NIF-keskuksen jäsenorganisaatioilleen jakamat avustukset muodostavat pienemmän, noin 60-70 prosentin osuuden järjestön saamista kokonaistu-

loista. NIF-keskuksen toiminnan ylläpitämiseen meni vuonna 2007 noin 31 prosenttia saaduista tuloista eli 23,5 miljoonaa euroa. RF-keskuksen menot olivat samana vuonna noin 16,3 miljoonaa euroa. NIF-keskuksen omien menojen suhteellinen osuus on kuitenkin ollut laskusuunnassa vuodesta 2003 lähtien. NIF-keskus muodostaa kuitenkin RF-keskusta laajemman operationaalisen kokonaisuuden. Merkittävin ero on siinä, että huippu-urheilu eli Olympiatoppen on osa NIF-keskusta ja sen menoja kun taas Ruotsin Olympiakomitea toimii erillään RF:sta. Ruotsiin valtion tuki olympiakomitealle jaetaan kuitenkin RF:n kautta. Tarkemmat erittelyt NIF:n ja RF:n meno- ja tulorakenteista löytyvät liitteistä 2 ja 3.

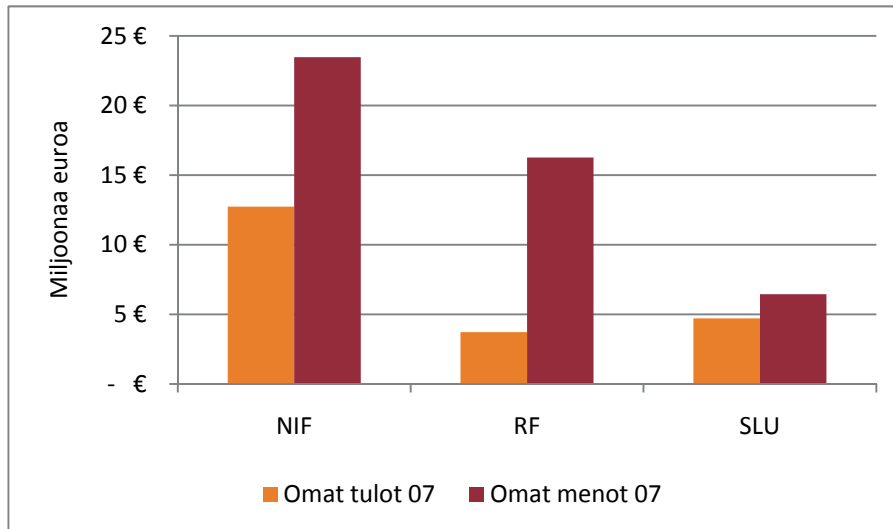
Kuvio 12. NIF-keskuksen (2002-2007) ja RF-keskuksen (2004-2007) omat menot ja avustukset muille

Kuviosta 13 ilmenee, kuinka paljon keskuksat keräävät omia tuloja valtion avustusten lisäksi ja miten hyvin ne kattavat keskuksen omat menot. Valtiolta saadut avustukset ovat sekä RF:lle että NIF:lle kriittisen tärkeitä ja ne muodostavat merkittävimmän tulonlähteen. Tämän lisäksi NIF:lla on kuitenkin huomattavasti enemmän omia tuloja, kuten lähinnä Olympiatoppenin kautta saatuja sponsorituloja. RF on täysin riippuvainen valtion tuesta. SLU:n omat tulot muodostavat hieman suuremman osan kokonaistuloista kuin valtion avustukset. Omat tulot kerätään kuitenkin lähes kokonaisuudessaan urheiluliikkeen sisältä tai sen avustuksella (arpajaiset). NIF:n ja RF:n tuloslaskelmaluvut eivät sisällä järjestön sisäistä maksuliikennettä.

Suomessa toimialatasoista tarkastelua on vaikea tehdä taloudellisesti itseenäisten liikunta- ja urheilujärjestöjen suuren lukumäärän vuoksi.

Kuvio 13. NIF:n, RF:n ja SLU:n omat tulot ja menot vuonna 2007

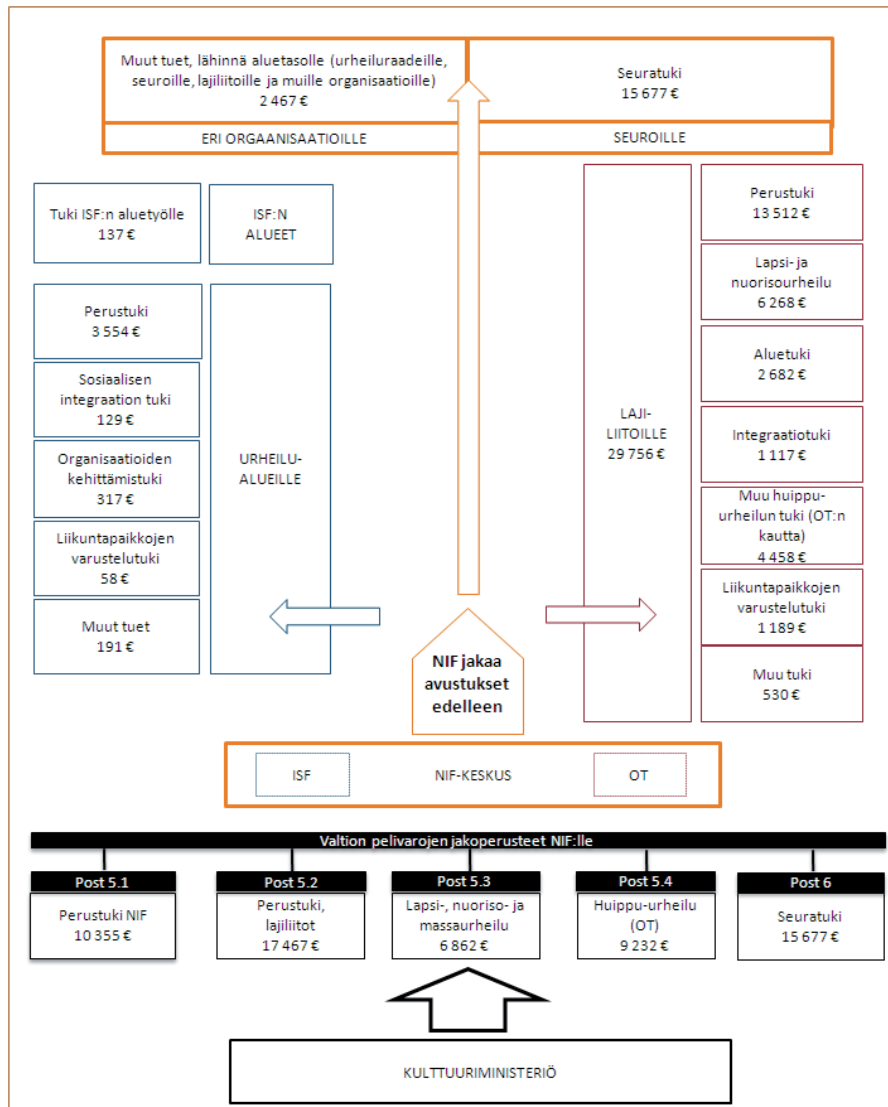
3.2 Norja

Valtion järjestöille suuntaamat urheilumäärärahat ohjataan kokonaisuudessaan NIF:lle (katso liite 1: Spillemidler/Post 5). Osalla määrärahoista rahoitetaan NIF:n keskusorganisaation toimintaa ja loput jaetaan edelleen lajiliitoille (særforbund) ja urheilualueille (idrettskret). NIF on suurelta osin vapaa päättämään miten se jakaa kulttuuriministeriöltä saadut varat eteenpäin. NIF:lle myönnettiin valtion voittovaroja yhteensä noin 44 miljoonaa euroa vuonna 2007. Kuvio 14 esittää millaisten korvamerkittyjen momenttien (post) kautta NIF sai varat kulttuuriministeriöltä ja millaisten avustusmuotojen kautta se jakoi nämä varat edelleen jäsenorganisaatioilleen.

NIF hakee voittovaroja kulttuuriministeriöltä. Se jättää seuraavalle vuodelle anottujen varojen määrää ja niiden käytön suunnittelua koskevan hakemuksen yleensä edellisen vuoden joulukuun puolivälissä. Voittovarojen hausta päättää NIF:n hallitus (idrettstyret) huomioiden esimerkiksi pitkän tähtäyksen budjetin ja mahdolliset urheiluneuvoston (idrettstinget) linjaukset. Varojen myöntöä koskevan lopullisen päätöksen tekee Norjan

valtioneuvosto.¹² Vuodelle 2007 NIF:lle myönnettiin voittovaroja yhteensä 352 000 000 Norjan kruunua eli 43 916 246 euroa.

Kuvio 14. Valtion tuen edelleen jakaminen NIF:ssa (1000 €)

¹² Hakemuksen summa ei ehkä poikkea enää tässä vaiheessa myönnettävästä summasta. Varmaa tietoa ei ole, koska varsinaista NIF:n hakemusta ei ole käytössä ja tiedot perustuvat lähinnä NIF:n hallituksen melko suppeisiin kokouspöytäkirjoihin. Seuraavan vuoden hakemuksen valmistelu alkaa kuitenkin jo kesällä ja todennäköisesti NIF saa syksyn kuluessa ne raamit, joihin hakemus tulee sovittaa.

Nykyiset NIF:lle myönnettävien voittovarojen jakoperusteet esiteltiin hallituksen tiedonannossa suurkäräjille (stortingsmeldingen) vuonna 1999 (St.meld. nr. 14, 1999-2000). Tiedonanto on tärkein valtion nykyistä urheilupolitiikkaa koskeva dokumentti. Valtion edustajat olivat yhteydessä NIF:iin uusien voittovarojen perusteita muodostaessaan. Vuodesta 2000 lähtien käyttöön otetussa uudessa jakojärjestelmässä NIF:lle osoitetut varat myönnetään neljään tarkoitukseen/kohteeseen, jotka esitellään seuraavassa.

Perustuki NIF:lle (post 5.1) on osoitettu NIF-keskuksen ja urheilualueiden toimintaan. NIF-keskus on ollut vuodesta 2000 lähtien urheilualueissa työskentelevien henkilöiden työnantaja. Uudessa jakojärjestelmässä korostetaan, *ettei varojen ensisijaisena urheilupoliittisena tarkoituksena ole tukea hallintoa, vaan sitä vapaaehtoistoimintaa, jonka se mahdollistaa* (St.meld. nr. 14, 1999-2000). Tuki oli 10 355 251 euroa, mikä on noin 24 prosenttia koko voittovaroista NIF:lle maksettavasta tuesta vuonna 2007.

Lajiliitoille suunnatun perustuen (post 5.2) tulee hyödyttää niiden hallintoa ja toimintaa. Tiedonannossa todetaan kuitenkin, että NIF määrittelee itse ne perusteet, joilla tuki jaetaan yksittäisille lajiliitoille. Lisäksi mainittakoon, että uusien lajiliittojen ottaminen NIF:n jäseniksi ei kasvata tukea automaattisesti (St.meld. nr. 14, 1999-2000). Tämän voi tulkita kannustavan NIF:a ja sen jäsenjärjestöjä toimimaan tehokkaasti nykyisen järjestelmän puitteissa, kuten esimerkiksi integroimaan uudet lajit entisiin lajiliittoihin. Lajiliittojen perustuki muodostaa noin 40 prosenttia koko NIF:n tuesta ja on siten suurin yksittäinen NIF:lle osoitettu tukierä. Se oli 17 466 689 euroa vuonna 2007.

Tiedonannon (St.meld. nr. 14, 1999-2000) mukaan lapsia ja nuoria pidetään valtion urheilupolitiikan tärkeimpänä kohderyhmänä. Lasten ja nuorten tuen (post 5.3) tarkoitus on lisätä sellaista paikallista toimintaa, joilla lapset ja nuoret saadaan osallistumaan ja toimimaan urheilun parissa. Tuen avulla pyritään myös siihen, ettei seurojen tarvitse siirtää niiden omia, ensisijaisia päämääriään tukevia resursseja lasten ja nuorten urheilun hyväksi, vaan ne saavat siihen varoja erikseen. Lasten osalta tuen keskeisiä kohteita ovat urheilukoulut ja nuorten osalta organisoitu urheilu (St.meld. nr. 14). Tuki oli 6 861 913 euroa, mikä on noin 16 prosenttia koko voittovaroista NIF:lle maksettavasta tuesta vuonna 2007.

Tiedonannossa (St.meld. nr. 14, 1999-2000) ilmaistu ensisijainen peruste valtion huippu-urheilutuelle (post 5.4) on käsitys siitä, että huippu-urheilu tuottaa väestölle elämyksiä ja vahvistaa sen identiteetin tunteita. Tuki on kokonaisluonteisiin tavoitteisiin suunnattua perusrahoitusta, joka hyödyttää koko norjalaista huippu-urheilua (St.meld. nr. 14, 1999-2000). Huippu-urheilun tuki oli 9 232 393 euroa, mikä on noin 21 prosenttia koko

voittovaroista NIF:lle maksettavasta tuesta vuonna 2007. Huippu-urheilun tuki ohjataan kokonaisuudessaan NIF:n 'huippu-urheiluosastolle' Olympiatoppenille. Olympiatoppenin toimintaa ja huippu-urheilun tukea analysoidaan lähemmin kuudennessa luvussa.

Tuki paikallisille seuroille ja yhdistyksille eli lyhyemmin seuratuki (post 6) on tarkoitettu erityisesti lapsia ja nuoria koskevaan toimintaan. Tuki on haluttu osoittaa suoraan sille tasolle missä toiminta lopullisesti tapahtuu eli urheiluseuroille. Sen taustalla on 1990-luvun loppupuolella käyty laaja keskustelu valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisestä suhteesta. Sen tuloksena annettiin vuonna 1997 muun muassa tiedonanto (St. meld. nr. 27, 1996-1997), josta löytyy tuen käyttöönottamiseen liittyvät periaatteet. Tuki otettiin käyttöön vuonna 2000, ja se on *aina* 10 prosenttia kaikista valtion urheilulle ohjaamista voittovaroista. Vuonna 2007 tuki oli 15 595 258 euroa eli lähes samaa suuruusluokkaa kuin lajiliittojen perustuki. Tuki kulkee NIF:n kautta paikallisille urheiluneuvostoille (idrettsråd), jotka jakavat rahat. Kulttuuriministeriö on määritellyt tuen myöntämistä koskevat lähemmät periaatteet, mutta sen lisäksi NIF-keskuksessa on laadittu asiaa koskevia lisäohjeita ja suosituksia. Tuen toteutustapa on ilmeisesti aiheuttanut jonkin verran kiistaa ministeriön ja NIF:n välillä.

Edellä kerrottiin, että ministeriö tilittää NIF:lle lajiliitoille suunnatun perustuen (post 5.2). Tuen käyttötarkoitus on ilmaistu väljästi: tuen tulee hyödyttää lajiliittojen hallintoa ja toimintaa. Ne perusteet, joilla tuki jaetaan yksittäisille lajiliitoille jäävät NIF:n määriteltäväksi. Seuraavassa tarkastellaan millä perusteilla NIF tämän tuen jakaa eteenpäin lajiliitoille käyttämällä esimerkkinä vuoden 2007 lukuja.

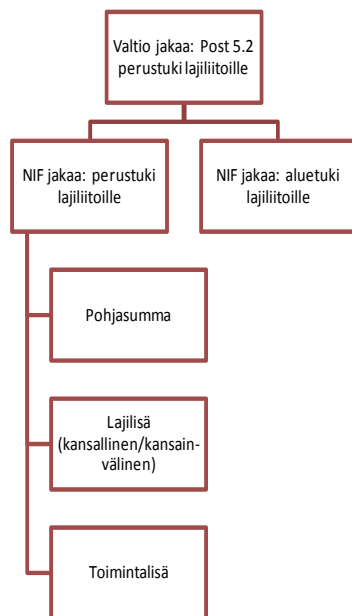
LAJILIITOILLE 29 756 €	Perustuki 13 512 €
	Lapsi- ja nuorisourheilu 6 268 €
	Aluetuki 2 682 €
	Integraatiotuki 1 117 €
	Muu huippu-urheilun tuki (OT:n kautta) 4 458 €
	Liikuntapaikkojen varustelutuki 1 189 €
	Muu tuki 530 €

Valtion lajiliitoille suunnattu perustuki (post 5.2) oli 17 466 689 euroa vuonna 2007 (kuvio 13). Oheisesta, kuviosta 13 irrotetusta yksityiskohdasta ilmenee puolestaan kaikki NIF:n lajiliitoille siirtämät tuet. Luvut perustuvat NIF:n tuloslaskelmaan ja sen erittelyihin. NIF:n siirtämät tuet ylittävät noin 12 miljoonalla eurolla valtion lajiliitoille "korvamerkityn" tuen. Tämä johtuu siitä, että NIF toteuttaa lajiliittojen kautta myös sellaisia liikuntapoliittisia tehtäviä, joihin se saa valtion varoja muilla perusteilla.

NIF jakaa valtion lajiliitoille korvamerkityn perustuen eteenpäin nimikkeillä perustuki ja aluetuki kuvion 15 mukaisesti. Perustuki (rammetilskudd) jakautuu edelleen poh-

jasummaan (grunnbeløp) ja lajilisään (grentillegg) sekä toimintalisään (aktivitets-ilskudd). Pohjasumma on suunnilleen samansuuruinen kullekin lajiliitolle. Kansallista lajilisää maksetaan puolestaan sellaisille lajiliitoille, joihin kuuluu useampia sellaisia lajeja, jotka jo yksinään täyttäisivät lajiliiton koolle asetetut minimivaatimukset (1500 jäsentä sekä 20 seuraa tai vaihtoehtoisesti toimintaa 7 maakunnassa). Lajiliitto saa sen lisäksi vielä kansainvälistä lajilisää, mikäli kukin näistä lajeista on jäsenenä omassa kansainvälisessä järjestössään. Toimintalisä on puolestaan bonus-tyyppinen tuki, joka suosii jäsenistöltään suuria lajiliittoja kannustaen hankkimaan uusia jäseniä, etenkin nuoria.¹³ (Kultur- og kirkedepartementet 2003a, 22; Enjolras 2004, 13-14.) Alueavustuksella pyritään puolestaan edistämään lajiliittoon kuuluvien lajien toiminta- ja harrastusmahdollisuuksia mahdollisimman suuressa osassa maata. Aluetuen määrä on koko NIF:n tasolla 16 prosenttia valtion lajiliitoille ohjaamasta perustuesta (perustuki+aluetuki). Avustuksen laskennan perusteena on lajiliittoon kuuluvien seurojen määrä.

Kuvio 15. Lajiliitoille korvamerkityn valtion tuen edelleen jakaminen NIF:ssa

Norjan valtion kansalaisyhteiskuntaa koskevan politiikan keskeinen periaate on, että järjestöt ja yhdistykset asettavat itse toimintansa painopiste-

¹³ 13-19 -vuotiaiden ryhmän painoarvo on noin viisi kertaa suurempi kuin muiden ikäryhmien (NIF idrettstinget 2003).

alueet (St. meld nro 27). Valtion liikuntapolitiikkaa toteutetaan siten lähinnä perustuen päälle maksettavilla toimintatuilla, joista suurin on lapsi- ja nuorisourheilun tuki. Toisin sanoen kun valtio haluaa ohjata vapaata kansalaistoimintaa se antaa myös resurssit siihen.

Lapsi- ja nuorisourheiluun suunnattujen varojen vastaanottajina ovat lajiliitot. Tukimuoto on ollut olemassa vuodesta 2000 lähtien. Sen käyttöönottoon vaikutti tieto siitä, että valtion urheilutuella on taipumus ”nousta ylöspäin urheiluorganisaatiossa” eli tuesta jää yhä vähemmän käytettäväksi varsinaiseen toimintaan. Toinen syy oli lajiliittojen halukkuus priorisoida kilpaurheilua ja panostaa kykyjen kehittämiseen lapsi- ja nuoriso- sekä massaurheilun sijaan. (Bergsgard et al. 2007b, 117.) Tämä on tietenkin ongelmallista kun valtio pitää liikuntapolitiikkansa tärkeimpänä kohderyhmän lapsia ja nuoria. Lajiliitot hakevat seuraavan vuoden lapsi- ja nuorisotukea edellisen vuoden lopussa NIF:lta ja saavat sen käyttöönsä tulevan vuoden alkukuukausina. Tukea käytetään selvästi eniten varsinaiseen toimintaan, kuten esimerkiksi lasten ja nuorten turnausten järjestämiseen. Toiseksi eniten tuetaan varoista valmentajien ja ohjaajien kehitystyötä. Loput käytetään seurojen tai organisaatioiden kehittämiseen. Bergsgardin ja kumppaneiden (2007b, 63, 131) arviointiraportti välittää pääosin myönteisen kuvan lapsi- ja nuorisotyöhön ohjattujen varojen käytöstä ja vaikutuksista.

Huippu-urheilun tuki jaetaan lajiliitoille Olympiatoppenin (OT) kautta. Tuki muodostuu pääosin erilaisista stipendeistä. Lajiliittojen stipendit muodostavat OT:n suurimman menoerän. Näitä menoja analysoidaan lähemmin huippu-urheilua koskevassa luvussa numero seitsemän. Viidennessä luvussa tarkastellaan myös tukea lajiliitoittain.

Liikuntapaikkojen varustelutuki otettiin koeluonteisesti käyttöön vuonna 2003. Valtio myöntää siihen pelivaroista ylimääräisen summan vuosikohtaisesti. Tukimuodosta on ilmeisesti saatu hyviä kokemuksia, koska se on käytössä edelleen. Varsinaisia tuen saajia ovat urheiluseurat ja urheilukoulut, jotka hakevat varoja omalta lajiliitoltaan tai urheilualueelta. Lajiliitot ja urheilualueet raportoivat puolestaan varojen käytöstä NIF:lle. Vuotta 2008 koskevassa ohjeessa tukea myönnetään kilpailu-, harjoittelu- ja turvallisuusvarusteisiin, joiden hinta on korkeintaan 37 500 euroa. Tätä suurempiin summiin voi saada NIF:n tukea erityisen hakuprosessin kautta. Tuki on aina kolmasosa hankintahinnasta eli perusproseduurissa 12 500 euroa (NIF 2008). Kovin suurena tukea ei voi pitää sillä aina maksimimääräisenä maksettuna tukea saisi 95 urheiluseuraa Norjan kaikkiaan noin 12 200 urheiluseurasta.

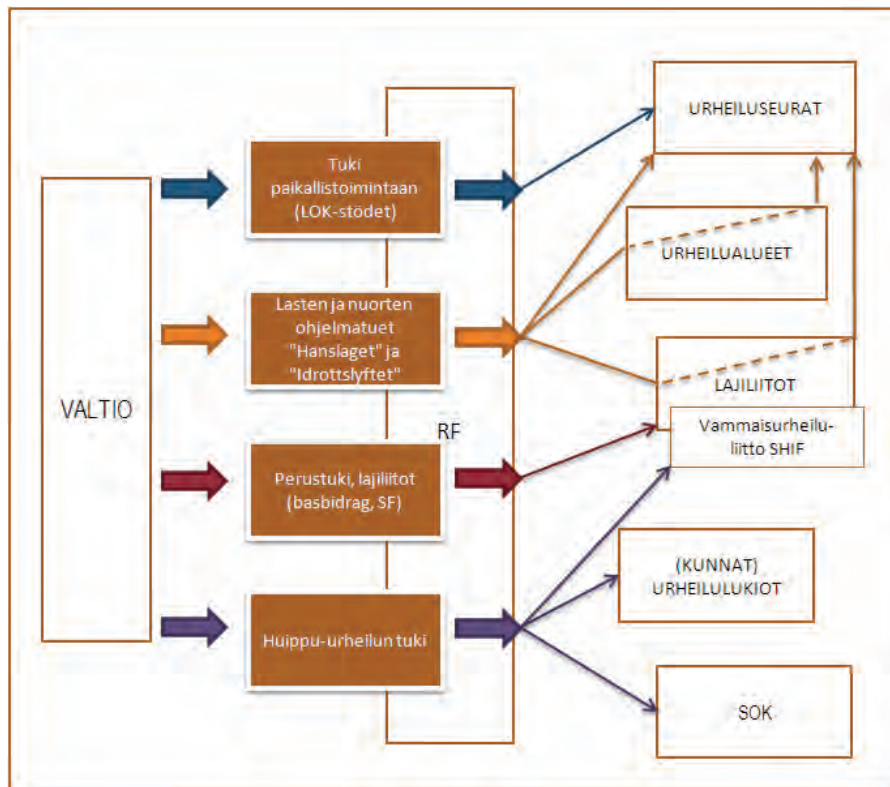
Integraatiotuki on toimintatukea, jota myönnetään lähinnä vammaisurheilun sulauttamiseksi omista lajiliitoista yhteisiin lajiliittoihin. Ta-

voitteena oli, että vuoteen 2007 mennessä vammaisurheilun lajiliitto lakkaa toimimasta ja näin onkin käynyt. Vammaisurheilun rahoituksellista asemaa uudessa järjestelmässä selvitetään myöhemmin erillisessä raportissa.

3.3 Ruotsi

Ruotsin valtion tukijärjestelmä on yksinkertaisempi kuin Norjan. Kuviossa 16 esitetyt neljä tukea/tukiryhmää kattavat lähes 90 prosenttia valtion tuen kokonaismäärästä. Tässä luvussa käsitellään kolme ylintä tukiryhmää, jotka käsittävät noin 80 prosenttia valtion tuen kokonaismäärästä (taulukko 12). Huippu-urheilutukea tarkastellaan seitsemännessä luvussa.

Kuvio 16. Ruotsin valtion tuen edelleen jakaminen

Taulukko 2. Ruotsin valtion tuki paikallistoiminnalle, lajiliitoille sekä Handslaget ja Idrottslyftet –ohjelmille vuosina 2004-2007

	2004	2005	2006	2007
Tuki paikallistoimintaan (LOK-stöd)	69 274 680 €	71 459 064 €	59 035 716 €	68 365 207 €
Lajiliittojen perustuki	29 603 230 €	29 085 167 €	29 213 518 €	28 599 691 €
Handslaget ja Idrottslyftet	20 475 587 €	32 953 047 €	43 951 710 €	53 736 608 €
YHTEENSÄ	119 353 496 €	133 497 278 €	132 200 944 €	150 701 506 €

Paikallistuki (Det statliga lokala aktivitetsstödet eli LOK-stöd)

Ensimmäiset tuet *paikallisesti ja aatteellisesti organisoidulle lapsi- ja nuorisotoiminnalle* jaettiin vuonna 1971. Se oli pitkään ainoa valtion seuratasolle jakama tukimuoto. Tuki rahoitetaan ensimmäisessä luvussa esitellyn AB Svenska Spelin voitonjakojärjestelmän kautta. Tuen lähtökohtana oli ja on edelleen seurojen kannustaminen lapsi- ja nuorisotyöhön ilman toiminnan muodoille tai sisällöille asetettuja ehtoja (Peterson & Nordberg 2008, 288). Toisin sanoen avustuksella houkutellaan urheiluseuraa järjestämään sen omien painopisteiden mukaista laadukasta lapsi- ja nuorisotoimintaa.

Hallituksen RF:lle antamat tukea koskevat suuntaviivat (riktlinjer) ovat siis hyvin väljästi muotoiltu. Ne sisältävät oikeastaan vain sen, että tuen tavoitteena on antaa 7–20-vuotiaille tytöille ja pojille hyvät liikuntamahdollisuudet (Peterson 2008, 288). Tuen saamisen edellytysten lähempi muotoilu on siirretty RF:n hallitukselle (RS), joka on puolestaan toimeksi antanut käytännön jakotehtävän vuodesta 2004 lähtien RF:n sisällä erityiselle työryhmälle (LOK-stödsgrupp). Tämän lisäksi RF:n sisällä toimii erityinen valiokunta (LOK-stödsnämnden), jolle työryhmän päätöksistä voi valittaa (Riksidrottsförbund 2008). Itse hakemusprosessi hoidetaan kokonaan internetissä, RF-yhteisön kommunikoinnin ja hallinnan tarpeisiin luoduilla IdrottOnline -sivustoilla (<http://www1.idrottonline.se/>).

RF:n nykyisin voimassaolevat säännökset noudattavat pääosin vuonna 1997 säädettyä muotoa. Niissä edellytetään esimerkiksi, että tuen saaja-seuran on oltava jonkin RF:iin kuuluvan lajiliiton jäsen. Lisäksi tukeen oikeuttavan tapahtuman on kestävä vähintään 60 minuuttia, ja siihen on sisällyttävä yhteinen kokoontuminen ja päätös. Tapahtumassa on oltava vähintään 3 tukeen oikeutettua osallistujaa. Tuki maksetaan seuroille jälkikäteen hakemusten perusteella. Tilityksen summa määräytyy yhtäältä tapahtumien lukumäärän ja toisaalta osanottajien lukumäärän mukaan. Osanottajien perusteella maksettavan tuen määrän maksimi on 30 henkilöä. (Riksidrottsförbund 2008.) Vuonna 2007 yhdestä tapahtumasta seura saattoi saada maksimissaan 247,50 kruunua eli noin 27 euroa (Peterson & Nordberg 2008, 289).

LOK-tuen jakaminen jälkikäteen ja ilman korvamerkintöjä on herättänyt kritiikkiä ja epäilyjä siitä, että tukea käytetään sellaisiin tarkoituksiin, johon sitä ei ole osoitettu kuten palkkojen maksuun, huippu-urheiluun ja aikuisten urheilutoimintaan. Petersonin ja Nordbergin (2008) mukaan näin on jossain määrin tapahtunutkin mutta ei hälyttävässä mittakaavassa. Tuesta 77 prosenttia käytetään paikkojen vuokriin, materiaaleihin sekä kilpailuihin ja turnauksiin. Valmennusleirien osuus on 6 prosenttia ja palkkojen 5 prosenttia (emt., 293.). Todennäköisesti ruotsalaiset eivät halua tiukentaa LOK-tuen ehtoja, vaikka selvitykset tuen käytöstä osoittavat kritiikin osittain aiheelliseksi. Petersonin ja Nordbergin (2008, 291) mukaan LOK-tuen legitimitetti on seuroissa korkea ja tukimuoto koetaan kentällä parempana kuin tiukemmin säädelty Handslaget-tuki.

Handslaget- ja idrottslyftet-ohjelmat

Handsлагetin ("kädenpuristus") tavoitteet ilmaistiin ensi kerran sosiaalidemokraattien vuoden 2002 eduskuntavaalien vaaliohjelmassa. Siinä luovattiin urheiluliikkeelle miljardi kruunua eli noin 108 miljoonaa euroa, edellyttäen näiden tavoitteiden lunastamista. Seuraavan vuoden keväällä hallitus muotoili Handslagetin tavoitteet seuraavasti, edellyttäen urheiluliikettä:

- tarjoamaan iloa ja terveyttä edistävää liikuntaa niille lapsille ja nuorille, jotka eivät nykyisin harrasta liikuntaa
- luomaan tytöille mahdollisuuksia harrastaa sellaista liikuntaa kuin he itse toivovat
- löytämään yhdessä koulujen kanssa sellaisia keinoja, jotka houkuttelisivat kaikkia oppilaita liikunnan eri muotojen pariin

Petersonin & Nordbergin (2008) luonnehdinnan mukaan Handslaget oli varsin suurisuuntainen kehitysprojekti, jolla ei ole aikaisempaa vertailukohdtaa Ruotsin liikuntapoliittisessa historiassa. LOK-tuki on ollut tarkoitukseltaan yleistä ja pysyvää rahoitusta, jota on hallinnoitu ja ohjeistettu vain vähän. Sen sijaan Handslagetista tuli tarkoitukseltaan rajattua ja tilapäistä rahoitusta, johon panostaminen vie seuroilta aikaa (emt., 298). Vastineeksi yksittäisen seuran Handslaget-tukisumma voi nousta huomattavaksi.

Hallituksen Handslagetille asettamien tavoitteiden konkreettinen toteuttaminen ja käytännön rahan jako annettiin RF:n tehtäväksi. Tässä sen työn johtavaksi periaatteeksi tuli keskitetyn ohjauksen minimointi. Tällä tavalla haluttiin antaa mahdollisimman paljon tilaa seurojen omalle luovuudelle ja halulle kehittää toimintaansa. Lajiliitoille annettiin vapaus mää-

ritellä kunkin lajin omia kehitystarpeita ohjelman sisällä. Suhteessa oman lajinsa seuroihin lajiliittojen rooli oli vuorostaan kehitystyöhön kannustaminen ja informaation jakaminen. Urheilualueiden rooli oli yhdenmukainen lajiliittojen kanssa. Varsinainen työ tehtiin seurasalissa. (Peterson & Nordberg 2008, 300.)

Handslagetin rahat ohjattiin toimintaan viiden eri kanavan kautta: lajiliitoilta seuroille (49 %), urheilualueilta seuroille (21 %), RF:n erityisrahoituksena liitoille ja seuroille (19 %), hallintotukena liitoille ja urheilualueille (11 %) ja lopuksi kaksi prosenttia koko Handslaget-ohjelman arvioimiseen (Peterson 2008, 331).

Ohjelmaan käytettiin neljän vuoden aikana luvutut miljardi kruunua eli 108 miljoonaa euroa. Pelkästään ohjelman arviointiin käytettiin siis noin 2,1 miljoonaa euroa, jonka avulla on pystytty tuottamaan kunnioitettava määrä ohjelmaa koskevia raportteja ja tutkimuksia. Näiden ohjelman onnistumista arvioiva yleissävy on positiivinen (Peterson & Nordberg 2008, 307). Tuen avulla on vähintäänkin synnytetty paljon uusia lapsille ja nuorille suunnattuja tapahtumia. Konkreettisimmillaan tämä näkyy siinä, että LOK-tukeen oikeuttavien tapahtumien määrä kasvoi 130 tuhannella ja niihin osallistuvien henkilöiden määrä miljoonalla siitä lähtien kun Handslaget käynnistyi (Peterson & Nordberg 2008, 308).

Handslagetin onnistuminen on luultavasti ollut myös edellytyksenä sille, että Idrottslyftet perustettiin jatkamaan sen työtä samankaltaisin painotuksin. Petersonin & Nordbergin (2008) mukaan ohjelmien välillä voidaan kuitenkin löytää eroa ainakin yhdessä kohdassa. Siinä missä Handslagetissa painotettiin seurojen ja urheilutoiminnan ”ovien avaamista” mahdollisimman usealle lapselle ja nuorelle on Idrottslyftetissa painopiste enemmän ”ovien sulkemisessa”, jotta jo mukana olevat pysyisivät seuratoiminnan parissa tai harrastaisivat liikuntaa myös vanhempana. Tälle voidaan nähdä peruste siinä, että jo nyt kahdeksan kymmenestä ruotsalaisesta nuoresta kuuluu ainakin kerran johonkin urheiluseuraan ennen 20 ikävuottaan. (emt., 316.) Idrottslyftetille on myönnetty puoli miljardia kruunua käytettäväksi neljän vuoden aikana.

Lajiliittojen perustuki

Lajiliittojen perustuki on vanhimpia valtion urheilulle myöntämiä avustuksia. Nykyisin tuen tavoitteena on Ruotsin hallituksen vuodelta 1999 olevan asetuksen mukaan lasten ja nuorten sekä muun urheilutoiminnan laadun kehittäminen eettisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla. Lisäksi asetuksessa mainitaan tavoitteeksi kilpailutoiminnan ja siihen valmistautumisen tukeminen. Hallituksen toimintaohjeessa (riktlinje) tuki on tarkoitettu käytet-

täväksi ”urheiluliikkeelle luonteenomaiseen toimintaan” (Peterson & Nordberg 2008, 277).

Tuen varsinaiset jakoperusteet laatii RF ja se hoitaa myös tuen jaon käytännössä. RF:n yleiskokouksen ja hallituksen nykyisten säädösten mukaan lajiliitot hakevat perustukea joka kolmas vuosi. Budjetit ja toimintasuunnitelmat laaditaan vastaavasti kolmivuotisiksi. Hakemuksen sisällön täytyy noudattaa toiminnan erittelyssä jakoa kilpailuun, kuntoliikuntaan (motion) ja hallintoon. Jakopäätös perustuu työryhmän muodostamaan käsitykseen lajiliiton kehityksestä, jonka arvioimista tukevat liittokohtaiset tilastoinnit LOK-tukeen oikeuttavista tapahtumista, koulutuspanostuksesta sekä liittoon kuuluvien seurojen ja jäsenten määrästä. Lisäksi arviointiin vaikuttavat liittojen toimintakertomukset kuten myös yksittäisen liiton ja RF:n väliset toistuvat keskustelut. Arvioinnin suorittavaan työryhmään kuuluu kolme jäsentä RF:n hallituksesta ja kolme jäsentä lajiliitoista. RF:n hallitus nimittää työryhmän jäsenet ja tekee myös lopullisen tukipäätöksen. (Peterson & Nordberg 277-278, 2008.)

3.4 Suomi

Suomessa valtio jakaa urheilumäärärahat pääsääntöisesti lopullisesti eikä edelleen jakamista urheiluliikkeen sisällä juurikaan tapahdu. Tästä on kaksi merkittävämpää poikkeusta. Ensinnäkin Olympiakomitea jakaa huippu-urheilutukea lajiliitoille. Toiseksi Nuori Suomi jakaa kehittämistukea seuroille. Olympiakomitean tukijärjestelmää tarkastellaan viidennessä luvussa.

Vuonna 2007 myönnettiin noin 3 miljoonaa euroa lasten ja nuorten liikunnan kehittämishankkeisiin. Tästä rahasta toimialaa koordinoiva Nuori Suomi ry sai 1,77 miljoonaa euroa. Saadusta tuesta se jakoi edelleen seuratoiminnan kehittämishankkeisiin 400 000 € ja lajiliittojen eettisiin kehittämishankkeisiin 300 000 €. Nuori Suomi on myöntänyt tukea hankkeisiin, joissa parannetaan muun muassa lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia sekä valmentajien ja ohjaajien osaamista. Lisäksi Nuori Suomi on jakanut tukea vammaisurheilujärjestöille ”Liikuntaa kaikille lapsille” -hankkeessa. (Opetusministeriö 2009b, 78.)

3.5 Yhteenveto

1. Norjassa valtion tuki kanavoidaan NIF:lle viiden momentin (post) kautta. Jakaessaan tukea eteenpäin NIF-keskus pilkkoo tuet pienemmiksi kokonaisuuksiksi ja luo niille osittain omat

jakoperusteensa. NIF:n poliittinen asema on vakaampi ja valta suurempi Norjassa kuin mitä RF:lla on Ruotsissa (Bergsgard 2008).

2. Ruotsissa RF:lla on valtion jakoviranomaisen rooli. Myös Olympiakomitean ja vammaisurheilun valtion tuki kulkee RF:n tilien kautta. Paikallistuki, Lajiliittojen perustuki sekä lapsiin ja nuoriin kohdistuva Idrottslyftet kattavat yli 80 prosenttia valtion RF:lle maksamasta tuesta. Jakaessaan varoja eteenpäin RF-keskus ei luo omia jakoperusteita yhtä voimakkaasti kuin NIF.
3. RF:n asema ja valta ovat herättäneet runsaasti keskustelua Ruotsissa etenkin Petersonin ja Nordbergin (2008) tekemän perusteellisen selvityksen jälkeen. Tähän liittyy se, ettei Ruotsissa ei ole Norjan ja Suomen kaltaista varsinaista urheiluviranomaista.

4 KUNTIEN RAHOITUS

Kuntien liikuntatoimen tehtäväkenttä on Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa pääpiirteittäin samankaltainen. Ne tarjoavat kuntalaisille liikunta- ja vapaa-aikapalveluja, vastaavat näihin liittyvien tilojen ylläpidosta ja rakentamisesta sekä toimivat yhteistyössä urheilu- ja liikuntaseurojen kanssa ja myöntävät näille avustuksia. Huippu-urheilun edistäminen ei varsinaisesti kuulu pohjoismaisten kuntien tehtäviin. Edellä mainitut tehtävät luovat kuitenkin perustan myös huippu-urheilulle.

Samankaltaisuudesta huolimatta maiden välillä löytyy eroja esimerkiksi siinä, miten kuntien, valtion ja urheiluliikkeen vastuut on näiden tehtävien suhteen jaettu ja millaiset niiden keskinäiset suhteet ylipäätään ovat. Tästä työnjaosta johtuen ovat muun muassa kuntien liikunta- ja urheilumenot Ruotsissa ja Suomessa oleellisesti valtion vastaavia menoja suuremmat. Norjassakin kuntien menot ovat valtiota suuremmat mutta eivät niin selkeästi kuin naapurimaissa. Seurojen omistamien ja ylläpitämien liikunta-paikkojen määrä on puolestaan suurempi Norjassa ja Ruotsissa kuin Suomessa. Tässä selvityksessä ei tarkastella maiden kuntatason välisten erojen yksityiskohtia, vaan tuodaan esille pääpiirteittäiset erot kuntien liikuntamenojen, seura-avustusten ja liikuntarakentamisen osalta.

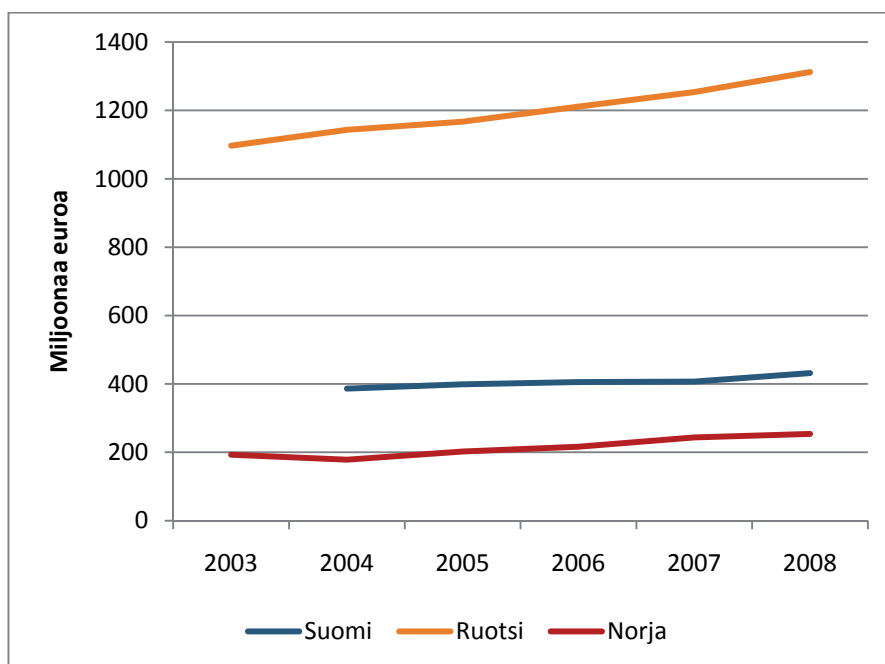
4.1 Kuntien käyttökustannukset ja seura-avustukset

Oheisessa kuviossa on esitetty kuntien liikuntatoimien yhteenlasketut käyttökustannukset maittain nettomääräisenä eli ne kuvaavat kunnan omaa taloudellista panostusta liikuntaan ja vapaa-aikaan.¹⁴ Ruotsissa (fritidsverksamhet) kuntien menot ovat omaa luokkaansa. Menot olivat yhteensä noin 1,3 miljardia euroa vuonna 2008. Tästä noin 60 prosenttia ku-

¹⁴ Kaikki tässä yhteydessä esitetyt luvut on saatu maiden tilastokeskusten ylläpitämistä kuntien taloutta koskevista tilastotietokannoista ja/tai niistä tehdyistä julkaisuista. Suomi: www.stat.fi, Kuntien ja kuntayhtymien talous ja toiminta. Ruotsi: www.ssd.scb.se, Kommunernas hushållning med resurser. Norja: www.ssb.no/kostra/, Kulturstatistik 2006 ja 2008. Norjan lukujen tulkinnan oikeellisuus on varmistettu Statistik Sentralbyråta. Lisäksi lukuja on verrattu alkuperämaan tutkijoiden teksteihin ja viittauksiin.

lui liikunta- ja vapaa-aikatoimien ylläpitämiseen. Kuntien mittavat menot selittyvät osittain Ruotsin valtion liikunnantuen puutteesta, tehtäväalue on perinteisesti jätetty pääosin kunnille. Ruotsin valtio nosti kuitenkin liikunnan tukea merkittävästi 2000-luvun alussa (ks. luku 1.2). Uudet tuet on suunnattu paikallisen toiminnan edistämiseen. Tuki kanavoituu kuntien sijaan suoraan urheiluseuroille. Lisäksi valtio ei edelleenkään tue liikuntapaikkojen ylläpitämistä ja rakentamista, joista kuntien suurimmat menot aiheutuvat.

Kuvio 17. Kuntien liikunnan ja vapaa-ajan käyttökustannukset 2003-2008 (netto)

Norjan kuntien liikuntatoimen käyttökustannukset¹⁵ ovat selkeästi vertailumaista pienimmät. Menot olivat 254 miljoonaa euroa vuonna 2008. Tätä suhteellisestikin pientä summaa voidaan selittää sillä, että valtio, maakun-

¹⁵ Liikuntamenot on jaettu KOSTRA:n tilastoinnissa kahteen tehtäväalueeseen (funksjon), jotka ovat laskettu tässä yhteen. Ensimmäinen tehtäväalue käsittää kunnan liikuntamenot ja avustukset muiden omistamille liikuntapaikoille (Idrett og tilskudd til andres idrettsanlegg, funksjon 380). Kuntien liikuntamenoista on vielä erotettu liikuntapaikkojen ylläpitoon kuluvat menot omaksi tehtäväalueekseen (Kommunale idrettsbygg og idrettsanlegg, funksjon 381).

nat ja urheiluliike osallistuvat Norjassa paikallisten liikuntamenojen rahoittamiseen tai toiminnan ylläpitämiseen vahvemmin kuin muissa vertailumaissa. Tämän selityksen voimaa heikentää se, että Norjan valtion ja sen maakuntien rahoituksellinen panos on erityisen vahva liikuntapaikkarakentamisessa, mikä ei sisälly tähän summaan. Joka tapauksessa maakunnissa on liikunta-alaan keskittyneitä työntekijöitä ja urheiluseurat vastaavat liikuntapaikkojen ylläpidosta suurelta osalta. Nämä tekijät vähentävät kuntien osalle jääviä liikuntatoimen käyttökustannuksia. Suurempi tekijä Norjan kuntien pieniltä vaikuttaviin käyttökustannuksiin on mahdollisesti se, ettei kaikkia kuntien liikuntatoimen työntekijöiden palkkakustannuksia ole sisällytetty KOSTRAn idrett-tehtäväalueeseen (ks. alaviite 13)¹⁶.

Suomen kuntien liikuntamenot asettuvat suuruusluokaltaan Norjan ja Ruotsin menojen välille, ollen kuitenkin noin kolme kertaa pienemmät kuin Ruotsissa. Suomessa kuntien liikuntamenot ja -investoinnit ovat noin viisinkertaiset valtion avustuksiin nähden. Ruotsissa epäsuhta on kuitenkin tätäkin suurempi. Ruotsin kuntien panostus liikuntaan on noin seitsemänkertainen valtioon verrattuna.

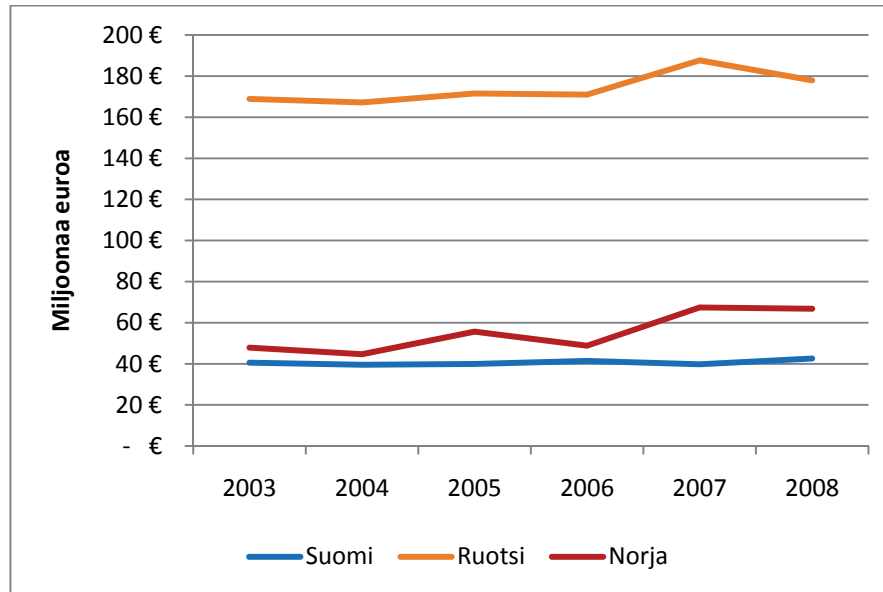
Maiden kuntien liikuntatoimen käyttökustannusten vertailusta ilmenee, että niiden väliset taloudelliset erot ovat melko suuret. Näitä eroja selittävät todennäköisesti maiden toisistaan poikkeava työnjako valtion, kuntien, maakuntien ja urheiluliikkeen välillä. Tämän lisäksi on todennäköistä että osa eroista johtuu tilastointiin ja kuntatalouden kirjanpitoon liittyvistä eroista. Vertailumaiden kuntataloutta, liikuntarakentamista ja seuratoimintaa kuvaavat yksityiskohtaiset tilastot tarjoaisivat mahdollisuuden näiden erojen selvittämiseen ja mielenkiintoisten vertailujen tekemiseen.

Myös kuntien liikuntatoimen seuroille ja yhdistyksille antamaan tukeen liittyy todennäköisesti maakohtaisia tilastokäytänteisiin liittyviä eroja, mutta taloudellisen tuen kokonaismäärän suhteen voidaan vetää joitakin johtopäätöksiä. Ruotsissa seurojen kunnallinen tuki on suhteellisesti ottaen selvästi suurinta. Tilaston mukaan Ruotsin kuntien liikuntatoimen muille maksamat avustukset olivat kaikkiaan noin 180 miljoonaa euroa vuonna 2008 (kuvio 18). Petersonin ja Nordbergin (2008, 181) mukaan RF:iin kuuluvien urheiluseurojen osuus oli näistä avustuksista noin 77 prosenttia vuonna 2003. Jos urheiluliikkeen saama osuus on pysynyt ennallaan, se

¹⁶ Tieto perustuu norjalaisen urheiluvaikuttajan Børre Rognlien internetissä olevaan esitykseen, eikä sitä ole muutoin varmistettu (http://www.risor.kommune.no/index.php?m=fil&m_action=vis&id=746). KOSTRAn tiedoista laskettuna palkkakustannusten osuus on vuonna 2008 alle 10 prosenttia liikuntatoimen käyttökustannuksista, mikä on yli kaksi kertaa vähemmän kuin palkkakustannusten vastaava osuus Suomessa vuonna 2007.

tekee vajaat 140 miljoonaa euroa vuonna 2008. Tämä summa ylittää selvästi Ruotsin valtion paikallistoimintaan suuntaamaan sinällään suuren 122 miljoonan euron tukipotin (yhteenlaskettu Lok-tuki ja Idrottslyftet-tuki vuonna 2007). Kuntien ja valtion yhteenlaskettu paikallistoiminnan tuki kohooa täten 262 miljoonan euroon. Tämän lisäksi maakunnat (landstingen) tukevat RF-alueita noin 10 miljoonalla eurolla vuodessa (Peterson & Nordberg 2008, 181).

Kuvio 18. Kuntien liikuntatoimen avustukset seuroille

Norjan kuntien liikuntatoimen seuroille ja yhdistyksille maksama tuki on noussut tämän vuosituhannen aikana 67 miljoonaan euroon. Tukea myönnetään seuratoimintaan sekä lasten ja nuorten toimintaan. Luvut ovat laskettu yhteen oheisessa kuviossa, koska myös lasten ja nuorten toimintaa suunnattujen tukien vastaanottajia ovat usein urheiluseurat.¹⁷ Muiden vertailumaiden tapaan tässä luvussa ovat mukana myös muut vastaanottajat kuin urheiluseurat. Norjan osalta urheiluliikkeen osuutta ei ole tiedossa. Suurta virhettä ei tapahdu jos todetaan, että ne saavat tästä tuesta valta-osan.

¹⁷ Norjan luvut on laskettu Statistik Sentralbyråta saatujen ohjeiden mukaan KOSTRAn tilastomuuttujista: Driftstilskudd til lag og foreninger sekä Tilskudd/overføring til barn- og unge f231.

Norjan valtion liikunnan paikallistoiminnan tuki (lam) oli noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2008. Lisäksi urheiluliikkeen sisäisessä valtion varojen edelleen jaossa siirtyi samana vuonna noin 10 miljoonaa euroa seurojen toimintaan (lähinnä aktivitetsmidler, post 5.3). Näin valtion (+NIF:n) ja kuntien yhteenlaskettu paikallistoiminnan tuki nousee noin 90 miljoonaan euroon. Tämän lisäksi Norjan maakunnat (fylkes) tukevat NIF-alueiden toimintaa säännöllisesti, mutta tarkkaa kokonaissummaa ei ole selvitetty. Maakuntien liikuntatoimen nettokustannukset ovat reilun 10 miljoonan euron luokkaa vuosittain (Kulturstatistik 2006 ja 2008).

Suomessa kunnat jakavat toiminta-avustuksia seuroille noin 40 miljoonaa euroa vuodessa. Kokonaissumman reaaliarvo ei ole juurikaan muuttunut vuosituhannen aikana. Periaatteessa kuntien osuus on tästä noin puolet, koska valtio avustaa kuntien liikuntatoimea vuosittain noin 20 miljoonalla eurolla. Historiallisesti valtion avustus tuli kompensoimaan niitä kustannuksia, joita kunnille aiheutui liikuntalain voimaantumoon liittyen seuroille myönnettävistä avustuksista (Vasara 2004, 283). Nykyinen valtionosuusjärjestelmä ei kuitenkaan tunne tällaisia korvamerkintöjä. Seurojen kannalta onkin positiivista, että kuntien seuratuki on kaksi kertaa suurempi kuin kuntien liikuntatoimen samaa valtionosuus. Kuntien ja valtion yhteenlaskettu paikallistoiminnan tuki on kuitenkin noin 6-7 kertaa pienempi kuin Ruotsissa ja reilu kaksi kertaa pienempi kuin Norjassa. Suomalaisten seurojen asemaa on parantunut hieman vuonna 2009 alkanut valtion seuratuki.

4.2 Liikuntapaikkarakentaminen

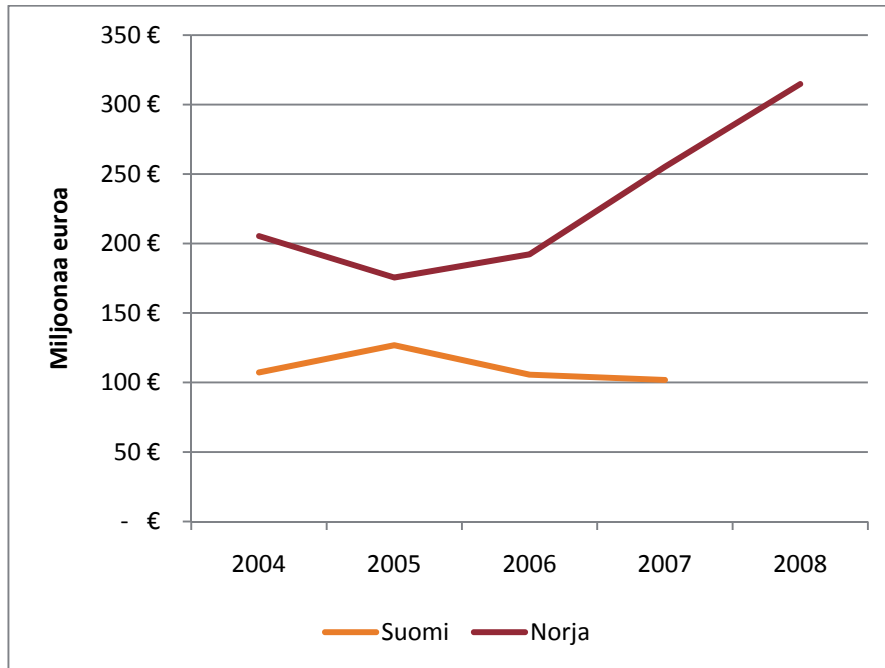
Seuraavassa tarkastellaan urheilurakentamista ja liikuntapaikkoja lähinnä niiden rahoittamiseen ja omistukseen liittyvien näkökulmien kautta. Varsinaisen liikuntapaikkojen rakenteellinen vertailu on tässä raportissa rajattu ulos. Suomessa ja Norjassa on käytössä kattava liikuntapaikkarekisteri, joka mahdollistaisi näitä koskevat yksityiskohtaisemmat vertailut maiden välillä.

Suomen noin 30 tuhannesta liikuntapaikasta on 75 prosenttia kuntien rakentamia ja ylläpitämiä. Myös jäljellejäävistä liikuntapaikoista on suuri osa kunnallisessa määräysvallassa (Opetusministeriö 2009a, 22). Liikuntapaikkojen määrä arvioitiin Ruotsissa niin ikään noin 30 tuhanneksi vuonna 2005 (Riksidrottsförbund 2008c, 26). Tuoreempien tietojen mukaan liikuntapaikkoja on noin 35 000.¹⁸ Näistä on kunnallisessa omistuksessa noin 70

¹⁸ Ruotsin kuntien ja maakuntien liitto (Sveriges Kommuner och Landsting) sekä Riksidrottsförbund ovat vastikään perustaneet yhdessä liikuntapaikkoja koskevaan tutkimukseen ja tiedonhankintaan erikoistuneen osaamiskeskuksen (Kompetenscentrum Idrottsmiljöer).

prosenttia. Suomeen verrattuna poikkeuksen muodostaa se, että Ruotsissa noin puolta kaikista liikuntapaikoista ylläpitää kunnan ulkopuolinen taho. Liikuntapaikkojen omistusta ja ylläpitoa koskevista kehitysluvuista ilmenee, että sekä kunnallinen omistus että ei-kunnallinen (yleensä urheiluseura) ylläpito ovat lisääntyneet Ruotsissa samanaikaisesti vuosien 1996 ja 2006 välillä (Sveriges Kommuner och Landsting).

Kuvio 19. Kuntien liikuntapaikkainvestoinnit 2004-2008 (brutto)

Norjassa urheiluseurat omistavat 45 prosenttia liikuntapaikoista, valtio ja kunnat 37 prosenttia ja muut organisaatiot 18 prosenttia. Lähiliikuntapaikoista suurin osa on julkisessa omistuksessa, 18 prosenttia urheiluseuroilla ja muilla 16 prosenttia. (Skristad 1999, 278, 287-288.) Norjan malli poikkeaa Suomesta hieman enemmän kuin Ruotsin ja sitä esitellään jäljempänä lähemmin.

Kuvio 19 sisältää kuntien liikuntapaikkainvestoinnit bruttomääräisenä eli siinä ovat mukana kuntien investointeihin saamat valtionavut kuten myös muiden tahojen rahoitusosuudet. Liikuntapaikkainvestointeja koskevia tietoja on saatavilla Norjan ja Suomen osalta. Ruotsin tilastoissa esitet-

Liikuntapaikkoja koskevaa tietoa on saatavilla osaamiskeskuksen internet-sivuilta, joskin toistaiseksi melko niukasti (<http://www.idrottsmiljoer.se/>).

tävissä investointiluvuissa on mukana myös kulttuuri, joten sitä ei tässä lähemmin käsitellä.

Norjan liikuntapaikkainvestointien viimeaikaista kasvua kuvaa se, että ne ylittävät Ruotsin kulttuurin ja liikunnan investointien yhteissumman vuosina 2007 ja 2008. Liikuntainvestointien summa kohosi yli 300 miljoonan euron vuonna 2008. Nousuun ovat vaikuttaneet todennäköisesti Norjan kuntien hyvä taloustilanne sekä ajankohtaan osuneet suurinvestoinnit, kuten Holmenkollen-projekti.¹⁹

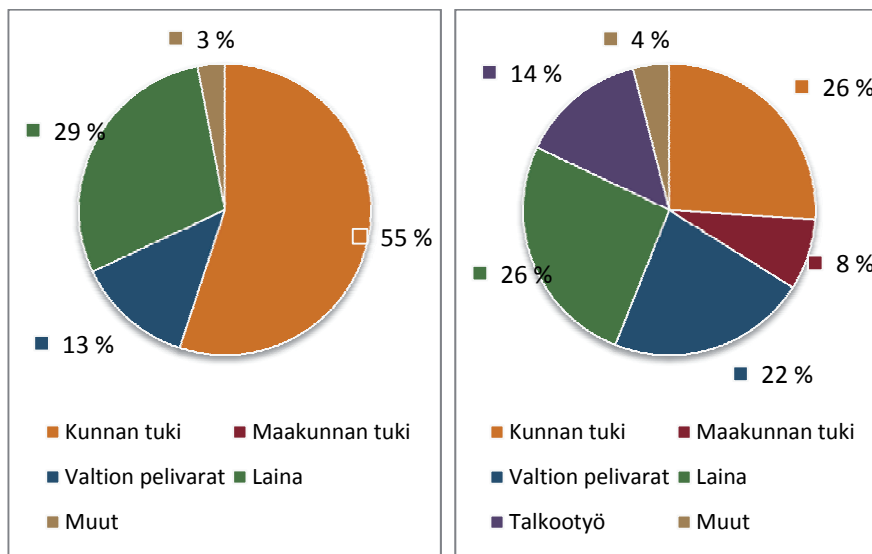
Projektin kustannusarvio on suurempi kuin Suomen kuntien yhteenlasketut liikuntainvestoinnit vuodessa. Pidemmällä aikavälillä Norjan kuntien liikuntainvestointien korkeaa tasoa ylläpitää valtion vahva tuki. Norjassa valtion tuki on ollut viime vuosina noin 30-40 prosenttia kuntien investointien kokonaissummasta kun se jää Suomessa noin kymmeneen prosenttiin. Suomen vuotuiset liikuntainvestoinnit ovat pysytelleet viime vuosina noin sadassa miljoonassa eurossa. Norjassa liikuntapaikkainvestointien määrää nostavat vielä maakuntien ja urheiluseurojen omat investoinnit.

Norjan liikuntapaikkarekisteri KRISS (www.idrettsanlegg.no) sisältää tiedon liikuntapaikan omistajasta. Urheiluseurat omistavat Norjassa eniten liikuntapaikkoja. Suurin osa näistä seurojen omistamista paikoista ovat kuitenkin investointi- ja toimintakustannuksiltaan pieniä. Sellaisia, joiden perustaminen ja ylläpitäminen voidaan toteuttaa valtion voittovarojen ja talokootyön yhdistelmällä. Urheiluseurat omistavat esimerkiksi valaistuista laduista 70 prosenttia mutta ei yhtäkään uimahallia, jotka ovat kokonaan julkisessa omistuksessa. Jalkapallokentistä urheiluseurat omistavat noin puolet, näistä suurin osa on kuitenkin nurmikenttiä kun kunnat taas omistavat lähes kaikki tekonurmikentät.

Perustamis- ja/tai toimintakustannuksiltaan suuremmat paikat ovat julkisessa omistuksessa. Rahoituspohja vaihtelee liikuntapaikkatyyppin mukaan, joista uimahalli- ja monitoimihalli-esimerkki ohessa. Julkisen omistuksen aste vaihtelee myös alueellisesti siten, että se on suurempi kaupunkialueilla kuin taajamissa ja maaseudulla. Tätä on selitetty muun muassa harvemmin asuttujen alueiden paremmilla talkoomahdollisuuksilla (olemassa olevat koneet ja laitteet) sekä elävämmällä talkooperinteellä. (Kirke- og kulturdepartement 2003, 46.)

¹⁹ Osion kaupungin budjettiehdotuksessa vuodelle 2009 Holmenkollen-projektin kustannusarvio on 920 miljoonaa kruunua eli noin 115 miljoonaa euroa. Lopulliset kustannukset kohonnevat vielä tästä huomattavasti. Holmenkollenin restauroimis- ja rakennusprojektia ovat seuranneet vilkas mielipiteiden vaihto ja jatkuvasti kasvavat kustannukset. Projekti tulee kalliiksi Osion kaupungille, sillä valtion osuus projektista jää vuoden 2009 budjetissa olevan laskelman mukaan alle kymmeneen prosenttiin. Projektilla on oma Internet-sivusto osoitteessa: <http://www.holmenkollen.oslo.kommune.no/>.

Kuvio 20. Esimerkit uimahallin ja monitoimihallin rakentamista koskevien investointien rahoittamisesta Norjassa

Urheilurakentamisen intensiivinen vaihe alkoi Norjassa toisen maailmansodan jälkeen kun valtion veikkausyhtiö Norsk Tipping AS perustettiin Valtion Nuoris- ja Urheiluosaston yhteyteen vuonna 1946. Voimakkainta rakentaminen oli kuitenkin 1970- ja 1980-luvuilla. Norjan urheilurakentamisen vaiheet muistuttavat monessa suhteessa Suomen vaiheita (ks. Ilmanen 1996, Vasara 2004).

Norjalainen rahoitusmalli liikuntapaikkarakentamisessa sisälsi alun perin ajatuksen, jossa valtio, kunnat ja seurat rahoittaisivat kukin kolmasosan kustannuksista (Kultur- og kirkedepartement 2008, 47). Valtion tukea urheilurakentamiseen voidaan edelleen antaa pääsääntöisesti korkeintaan kolmasosa perustamiskustannuksista ja maksimissaan 700 000 Norjan kruunua eli noin 85 000 euroa. Näistä rajoista poiketaan kuitenkin joidenkin liikuntapaikkatyyppien kohdalla (Kultur- og kirkedepartement 2008, 23.) Käytännössä mallia on toteutettu siten, että valtio ja kunnat myöntävät rakentamiseen varoja ja urheiluseurat antavat oman panoksensa talkootyönä (Kultur- og kirkedepartement 2003, 47).

Ajan myötä jotkut liikuntapaikkatyyppit ovat tulleet niin kalliiksi ja monimutkaisiksi toteuttaa, että niitä on vaikea toteuttaa perinteisellä kolmasosaosuuteen perustuvalla rahoitustavalla. Tällaisissa kohteissa on vaikea löytää tilaa näin suuren osuuden kattavalle urheiluseurojen talkootyölle (Kultur- og kirkedepartement 2008, 47). Lisäksi kolmasosa kokonaiskustan-

nuksista ylittää niin reilusti valtion tuen tavanomaisille kohteille asetetun maksimirahoituksen määrän (85 000 €), että siitä on katsottu tarpeelliseksi poiketa. Esimerkiksi uusimmassa hakuohjeessa toiminta-alaltaan 23*44 metrin monitoimihallin valtion tuen osuus on edelleen korkeintaan yksi kolmasosa, mutta maksimiraja on asetettu 7 miljoonaan kruunuun eli noin 850 tuhanteen euroon (Kultur- og kirkedepartement 2008, 25).

Norjassa kuntien käyttökustannusten ja liikuntapaikkainvestointien suhde on erilainen kuin Suomessa. Norjan kuntien investointimenot (brutto) ovat olleet tarkasteluvuosina lähes yhtä suuret kuin niiden liikuntatoimien bruttomääräiset käyttökustannukset, vuonna 2008 ne olivat jopa suuremmat. Suomessa investointien (brutto) osuus on ollut noin viidesosa bruttomääräisistä käyttökustannuksista. Kuntien luvut kuvaavat kohtuullisen hyvin koko Suomen tilannetta, sillä merkittäviä liikuntapaikkainvestointeja tai käyttökustannuksia ei synny kuntatalouden ulkopuolella. Norjassa investointi- ja käyttökustannusmenoja syntyy myös urheiluliikkeen ja maakuntien piirissä mutta etenkin investoinnit ovat niiden osalta huomattavasti pienempi kuin kunnilla. Ruotsin liikuntainvestoinneista ei ole erillistä lukua käytössä, mutta kulttuurin ja liikunnan yhteenlasketuista investoinneista voi päätellä, että investointien ja käyttökustannusten välinen ero on vielä suurempi kuin Suomessa.

4.3. Yhteenveto

1. Kuntien liikunta- ja urheilumenot ovat kaikissa vertailumaissa oleellisesti valtion menoja suuremmat. Ruotsissa kuntien panostus valtioon nähden on noin seitsemänkertainen, Suomessa noin viisinkertainen ja Norjassa noin kolme- nelinkertainen.
2. Kuntien vapaa-aika- ja liikuntatoimen nettomääräiset käyttökustannukset olivat vuonna 2008 Ruotsissa 1,3 miljardia, Suomessa 432 miljoonaa ja Norjassa 254 miljoonaa euroa. Yhden lähteen mukaan Norjan luku ei pidä sisällään kaikkia kuntien liikuntatoimen henkilöstön palkkakustannuksia.
3. Kunnat tukevat urheiluseurojen toimintaa sekä absoluuttisesti että suhteellisesti ottaen eniten Ruotsissa ja vähiten Suomessa.
4. Kuntien, valtion ja maakuntien yhteenlaskettu alue- ja paikallis-toiminnan tuki on Ruotsissa vuosittain noin 270 miljoonaa euroa, Norjassa 95-105 miljoonaa euroa ja Suomessa noin 40 miljoonaa euroa.
5. Norjan kuntien liikuntainvestointien bruttosumma oli 315 miljoonaa euroa vuonna 2008. Suomen investointien bruttosumma oli

102 miljoonaa euroa vuonna 2007. Tiedot Ruotsin kuntien liikuntainvestointien kokonaissummasta ovat epätarkat.

6. Tässä läpikäyty paikallistason pintapuolinen vertailu paljasti vertailumaiden väliset erot melko suuriksi. Vertailumaiden liikuntatoimen taloutta, liikuntapaikkojen ylläpitämistä ja liikuntarakentamista sekä seuratoimintaa kuvaavat yksityiskohtaiset tilastot tarjoaisivat hyvät mahdollisuudet yksityiskohtaisempiinkin vertailuihin.

5 LAJILIITOT

Tässä luvussa selvitetään ja vertaillaan lajien ja lajiliittojen taloudellisia toimintamahdollisuuksia sekä maakohtaista rakennetta vuosina 2005-2007.

Oman lajin kilpa- ja huippu-urheilutoiminta on lajiliittojen keskeinen tehtäväalue kaikissa vertailumaissa. Tämän lisäksi useimmat lajiliitot jäsentävät muiksi toimialueikseen lapsi- ja nuorisourheilun sekä aikuisliikunnan. Lajiliitot jakavat toimintakenttänsä pääsoin samalla tavalla maasta riippumatta. Niiden keskinäiset painotukset vaihtelevat kuitenkin sekä laji- että maakohtaisesti.

Luvussa 5.1 selvitetään maakohtaista lajiliittorakennetta. Siinä pyritään ryhmittelemään lajeja ja lajiliittoja siten, että päästäisiin laji- tai lajiryhmäkohtaisiin vertailuihin maiden välillä. Luvussa 5.2 tehdään tältä pohjalta lajiliittojen valtion tukea koskevia vertailuja. Suomen ja Ruotsin osalta laji-/lajiryhmäkohtaiset vertailut voidaan ulottaa luvussa 5.3 lajiliittojen kokonaismenoihin/-tuloihin. Norjan osalta tässä lajiliittojen talouden kokonaisvolyymin arvioivassa luvussa joudutaan turvautumaan karkeampiin ja vanhempiin tutkimustietoihin. Ennen yhteenvetoa vertaillaan vielä yleisurheilun ja hiihtolajien liittojen taloutta kaikissa kolmessa maassa.

5.1 Lajiliittojen rakenteellinen vertailu ja ryhmittely

Tässä alaluvussa vertaillaan Suomen, Norjan ja Ruotsin valtion tukea lajiliittoittain vuosina 2005 -2007. Vertailun kohteena ovat niin sanotut varsinaiset lajiliitot.

Vertailun ulkopuolelle jäävät lajiliitot

Varsinaiset lajiliitot muodostavat oman ryhmänsä valtion toimintatuen erittelyissä Suomessa. Muut jäävät vertailun ulkopuolelle. Samoin ulkopuolelle jäävät opiskelija- ja työpaikkaliikunnan parissa toimivat liikuntajärjestöt. Näin menetellään myös vastaavien järjestöjen kohdalla Ruotsissa ja Norjassa, vaikka ne olisivatkin RF:n tai NIF:n jäseniä ja näin oikeutettuja

lajiliittotukeen. Seuraavassa erittelyssä on lueteltu vertailun ulkopuolelle jäävät lajiliitot Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa.

Vertailun ulkopuolelle jäävät myös erityisryhmien (vammaisurheilu) liikuntajärjestöt sekä myös vammaishuippu-urheilu, koska siitä tehdään tästä raportista erillinen selvitys. Suomessa on kaikkiaan 11 valtion tukea saavaa vammaisten liikunnan ja urheilun kanssa tekemisissä olevaa järjestöä. Varsinaisesti kilpa- ja huippu-urheilun parissa toimii näistä neljä alla mainittua järjestöä. Näiden järjestöjen (ELLI, NKL, SIU ja SKLU) tavoitteena ollut yhteinen vammaisurheilujärjestö perustettiin vuonna 2010. Norjassa vammaisurheilu keskitettiin yhteen liittoon aina 31.12.2007 asti, jolloin sen toiminta lopetettiin (Norges Funksjonshemmedes Idrettsforbund). Vuodesta 2008 lähtien jokainen lajiliitto huolehtii oman lajinsa vammaisurheilusta. Ruotsissa vammaisurheilusta ja paralympiatoiminnasta vastaa Svenska Handikappidrottsförbundet (SHIF), joka on myös RF:n jäsenjärjestö.

Vertailun ulkopuolelle jäävät liikunta- ja urheilujärjestöt

OPISKELIJALIIKUNTA

Norjassa

Norges Studentidrettsforbund

Ruotsissa

Sveriges Akademiska Idrottsförbund
ja Svenska Skolidrottsförbundet

Soveltava Liikunta SoveLi ry

Suomen CP-liitto ry

Suomen Kuurojen Urheiluliitto ry

Suomen MS-liitto ry

Suomen Parkinson-liitto ry

Suomen Reumaliitto ry

Suomen Sydänliitto ry

TYÖ- JA KUNTOLIIKUNTA

Norjassa

Norges Bedriftsidrettsforbund

Ruotsissa

Korpen Svenska Motionsidrottsförbundet

VAMMAISURHEILU

Suomessa

Elinsiirtoväen liikuntaliitto ry (ELLI)

Näkövammaisten Keskusliitto ry (NKL)

Suomen Invalidien Urheiluliitto ry (SIU)

Suomen Kehitysvammaisten Liikunta ja
Urheilu ry (SKLU)

Norjassa

Norges Funksjonshemmedes
Idrettsforbund

1.1.2008 lähtien lajiliitoittain

Ruotsissa

Svenska Handikappidrottsförbundet

VAMMAISLIIKUNTA

Ruotsissa

Dövlidrottsförbund

Suomessa

Epilepsialiitto ry

Hengitysliitto Heli ry

Mielenterveyden Keskusliitto ry

Samanlaisen lajirakenteen omaavat lajiliitot

Vertailtavien valtion tukea saavien lajiliittojen lajikohtainen organisoituminen on vertailumaissa pääosin samankaltainen. Toisin sanoen useimmissa tapauksissa suomalaiselle lajiliitolle löytyy norjalainen vastine, joka vastaa samasta tai samoista lajeista. Tällöin lajiliittojen saama tuki on lähtökohtaisesti vertailukelpoinen ja niissä mahdollisesti olevat erot vaativat sisällöllisemmän tulkinnan.

Lajikohtainen organisoituminen maiden välillä kuitenkin poikkeaa sen verran, että olen jakanut lajiliitot ryhmiin niiden vertailukelpoisuuden mukaan. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ne lajit, joiden lajiliittorakenne on maissa sama. Toiseen ryhmään kuuluvat eri lajiliittorakenteen omaavat lajit. Kolmantena ryhmänä ovat ne lajit, joita ei kaikissa vertailtavissa maissa tueta (tai harrasteta lainkaan). Ensimmäiseen kategoriaan kuuluvat 44 lajiliittoa ovat pääosin yhden lajin liittoja, tässä ne ohitetaan maininnalla kun kahta jälkimmäistä ryhmää käsitellään hieman yksityiskohtaisemmin.

VERTAILURYHMÄ 1: Saman lajirakenteen liitot

Ammunta	Nyrkkeily
Ampumahiihto	Paini
Baseball ja Softball	Painonnosto
Biljardi	Pyöräily
Casting	Pöytätennis
Curling	Ratsastus
Golf	Rugby
Ilmaurheilu	Soutu
Jalkapallo	Squash
Jousiampunta	Sukellus
Judo	Sulkapallo
Jääkiekko	Suunnistus
Keilailu	Tanssi
Kiipeily	Tennis
Koripallo	Triathlon
Käsipallo	Uintilajit
Lentopallo	Valjakkourheilu
Liitokiekko	Vesihiihto
Melonta	Voimanosto
Miekkailu	Voimistelu

Erilaisen lajirakenteen omaavat lajiliitot

Tässä ryhmässä lajit ovat organisoituneet vertailumaissa eri tavalla. Yleensä siten, että Norjassa ja Ruotsissa useasta lajista vastaa yksi lajiliitto, kun taas Suomessa kullakin kyseisistä lajeista on oma lajiliittonsa. Tällaisessa tapauksessa suomalaisten lajiliittojen tuet lasketaan yhteen, koska se on helpompaa kuin toimia päinvastoin, eli erottaa yksittäisen lajin tulot monilajisen liiton yhteisestä budjetista. Tällaisia tapauksia vertaillaan muodostamalla seuraavista tapauksista kahdeksan *lajiryhmää*.

Ensimmäinen lajiryhmä on hiihtolajit. Suomessa ja Norjassa lumilautailulla on oma liittonsa. Ruotsissa se on osa hiihtoliittoa.

Toinen lajiryhmä on bandylajit. Norjan Bandyliitto (Norges Bandyforbund) vastaa jääpallosta, salibandysta ja maahockeysta. Suomessa ja Ruotsissa kyseisillä lajeilla on oma lajiliittonsa. Suomessa bandylajeihin lasketaan vielä kaukalopallo.

Kolmas lajiryhmä on budolajit. Kaikissa kolmessa maassa judolla on oma liittonsa ja se kuulu näin ollen vertailuryhmään 1. Sen sijaan muiden itämaisten lajien organisoituminen vaihtelee maasta toiseen. Ryhmä budolajit käsittää kaikkien näiden muiden lajien saaman tuen.

Neljäs lajiryhmä on luistelulajit. Norges Skøyteforbund vastaa Norjassa luistelulajeista (pikaluistelu, matkaluistelu, rullaluistelu, taitoluistelu ja kaukalopikaluistelu eli "short track"). Suomessa ja Ruotsissa taitoluistelu on omassa liitossaan, joten sen saama tuki yhdistetään Luisteluliiton tukeen.

Viides lajiryhmä on moottoriurheilu. Norjan Moottoriurheiluliiton (Norges Motorsportforbund) lajit ovat moottoripyöräily, moottorikelkkailu, moottoriveneily ja radio-ohjatut autot. Suomessa kyseisiä lajeja edustavat Suomen Veneilyliitto ry ja Suomen Moottoriliitto ry. Lisäksi Suomessa on autourheilulla oma liittonsa AKK-Motorsport ry, mutta Norjassa autourheilu ei näytä nauttivan valtion tukea ainakaan NIF:n kautta. Ruotsissa moottoriurheilun organisoituminen on vastaavanlainen kuin Suomessa.

Kuudes lajiryhmä on amerikkalainen jalkapallo ja cheerleading. Norjassa lajit toimivat samassa liitossa (Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund). Suomessa lajit toimivat eri liitoissa ja Cheerleadingliitto edustaa kaikkien lajien cheerleadingia. Tässä raportissa se kuitenkin liitetään yhteen amerikkalaisen jalkapallon kanssa. Ruotsissa lajin keskusjärjestö on olemassa mutta se ei ole RF:n itsenäinen jäsen eikä saa valtion tukea. Lajiliiton kytkös RF:iin tulee sen Ruotsin voimisteluliiton kanssa tekemän yhteistyösopimuksen kautta.

Kuudes lajiryhmä on yleisurheilu ja kävely. Suomessa lajit toimivat samassa liitossa. Se onkin ainoa tapaus, jossa Suomessa selvittää Norjaa ja Ruotsia pienemmällä liittojen määrällä. Norjan kävelyliitto yhdistyi kuitenkin

kin maan yleisurheiluliiton kanssa vertailuajanjakson jälkeen, vuoden 2009 alusta. Norjassa ja Ruotsissa kilpakävely on ollut osa muutoin liikunta- ja retkeilypainotteisten liittojen toimintaa. Norjan ja Ruotsin kävelyliittojen saamat tuet ja muut tarkasteltavat tunnusluvut lasketaan tässä selvityksessä yhteen näiden maiden yleisurheiluliittojen kanssa.

Seitsemäs lajiryhmä on purjehdus ja jääpurjehdus. Ruotsissa jääpurjehdus toimii omassa liitossaan. Norjassa ja Suomessa laji toimii purjehdusliiton yhteydessä.

VERTAILURYHMÄ 2: Erilaisen lajirakenteen liitot

1 HIIHTO JA LUMILAUTAILU

Suomi

Suomen Hiihtoliitto
Suomen Lumilautaliitto

Norja

Norges Skiforbund
Norges Snowboardforbund

Ruotsi

Svenska Skidförbundet

2 BANDYLAJIT

Suomi

Suomen Hockeyliitto ry
Suomen Jääpalloliitto ry
Suomen Kaukalopalloliitto ry
Suomen Salibandyliitto ry

Norja

Norges Bandyforbund

Ruotsi

Svenska Innebandyförbundet
Svenska Landhockeyförbundet
Svenska Bandyförbundet

3 BUDOLAJIT

Suomi

Suomen Aikidoliitto ry
Suomen Karateliitto
Suomen Muay Thai -liitto ry
Suomen Oriental Moo Do liitto
Suomen Potkunyrkkelyliitto
Taekwondoliitto ry ja Suomen ITF Taekwon-Do ry
Suomen Taidoliitto ry

Norja

Norges Kampsportforbund
Norges Kickboxing Forbund

Ruotsi

Svenska Budo & Kampsportförbundet
Svenska Taekwondoförbundet

4 LUISTELULAJIT

Suomi

Suomen Luisteluliitto ry
Suomen Taitoluisteluliitto ry

Norja

Norges Skøyteforbund

Ruotsi

Svenska Skridskoförbundet
Svenska Konståkningsförbunde

5 MOOTTORIURHEILU

Suomi

Suomen Moottoriliitto ry
Suomen Veneilyliitto ry
AKK-Motorsport ry

Norja

Norges Motorsportforbund

Ruotsi

Svenska Bilsportförbundet
Svenska Motorcykel & Snöskoterförbundet
Svenska Racerbåtförbundet

6 AMERIKKALAINEN JALKAPALLO JA CHEERLEADING

Suomi

Suomen Amerikkalaisen Jalkapallon Liitto ry
Suomen Cheerleadingliitto ry

Norja

Norges Amerikansk Fotball og Cheerleading Forbund

Ruotsi

Ei valtiontukea saavaa lajiliittoa

7 YLEISURHEILU JA KÄVELY**Suomi**

Suomen Urheiluliitto

Norja

Norges Fri-idrettsforbund

Norges Gang- og Mosjonsforbund

Ruotsi

Svenska Friidrottsförbundet

Svenska Gång- och Vandrarförbundet

8 PURJEHDUS JA JÄÄPURJEHDUS**Suomi**

Suomen Purjehtijaliitto

Norja

Norges Seilforbund

Ruotsi

Svenska Seglarförbundet

Svenska Isseglarförbundet

Poikkeamat lajien organisoitumisessa

Tähän vertailuryhmään kuuluvat lajit, joita ei harrasteta tai ne eivät saa valtion tukea kaikissa vertailumaissa. Käytännössä niiden keskinäinen vertailu onnistuu vaihtelevasti. Nämä lajit ovat kuitenkin mukana taulukoissa, koska ne ovat varsinaisia lajiliittoja ja niillä on kilpa- ja/tai huippu-urheilutoimintaa. Lisäksi niiden mukaan ottamisella saadaan maiden varsinaisille lajiliitoille suuntaamat kokonaissummat vertailukelpoisiksi.

VERTAILURYHMÄ 3: Muita lajiliittoja

VALTION TUKI/HARRASTUS VAIN SUOMESSA JA RUOTSISSA**Pétanque ja boule²⁰**

Suomen Pétanque-Liitto ry

Svenska Bouleförbundet

Nykyaikainen 5-ottelu

Suomen Nykyaikaisen 5-ottelun Liitto ry

Svenska Mångkampsförbundet

Ratagolf

Suomen Ratagolfliitto ry

Svenska Bangolfförbundet

VALTION TUKI/HARRASTUS VAIN SUOMESSA JA NORJASSA**Darts**

Suomen Dartsliitto ry

Norges Dartsforbund

VALTIO TUKI/HARRASTUS VAIN RUOTSISSA JA NORJASSA**Kelkkailu**

Norges Ake-, Bob- og Skeletonforbund

Svenska Bob & Rodelförbundet

²⁰ Norjassa kuulapelit tulivat mukaan NIF:n alaiseen toimintaan kun vuonna 2007 perustettu monilajinen Norges Fleridrettsforbund hyväksyttiin heti sen lajiliitoksi. Pétanque on yksi lajiliiton kolmesta jaostosta. Lajiliitto ei ole saanut vielä valtion tukea.

VALTION TUKI/HARRASTUS VAIN SUOMESSA

Kriketti²¹

Suomen Krikettiliitto ry

Kyykkä

Suomen Kyykkäliitto ry

Pesäpallo

Suomen Pesäpalloliitto ry

Ringette²²

Suomen Ringettiliitto ry

Saappaanheitto

Suomen Saappaanheittoliitto ry

Shakki

Suomen Keskusshakkiliitto ry

Tikkaurheilu

Suomen Tikkaurheiluliitto ry

VALTIO TUKI/HARRASTUS VAIN RUOTSISSA

Köydenveto

Svenska Dragkampförbundet

Varpa (metallikiekko)

Svenska Varpförbundet

Edellä olevista ryhmittelyistä syntyi kaikkiaan 66 vertailtavaa lajia tai lajiryhmää. Näiden toiminnasta vastaavia lajiliittoja on eniten Suomessa (78) ja vähiten Norjassa (55). Norjassa on pyritty integroimaan uusia lajeja olemassa olevin lajiliittojen yhteyteen. Lisäksi valtion tuen suhteen monopolin omaavan NIF:n kriteerit lajiliittojen perustamiselle ovat tiukemmat kuin valtion tukikriteerit Suomessa.

5.2 Lajiliittojen saaman valtion tuen vertailu

Tässä luvussa vertaillaan varsinaisten lajiliittojen saamia valtion tukia maittain ja lajeittain. Tarkastelussa ovat mukana kaikki lajiliittojen saamat valtion tuet. Mukana ovat myös olympiakomitean kautta saadut huippu-urheilutuet, joiden perusteita analysoidaan tarkemmin seitsemännessä luvussa. Kolmannessa luvussa eriteltiin lajiliittojen saamien tukien perusteita Norjassa ja Ruotsissa, joten niitä ei käydä tässä kokonaisuudessaan uudelleen läpi. Norjan osalta tarkastelu tehtiin yksityiskohtaisesti. Lajiliit-

²¹ Norjassa Norges Cricketforbund on hyväksytty NIF:n lajiliitoksi mutta se ei ole saanut valtion tukea vuoteen 2007 mennessä.

²² Ruotsissa Svenska Ringetteförbundet on ollut vuodesta 2003 lähtien RF:n ulkojäsen. Liitto ei ole saanut valtion lajiliittotukea ainakaan RF:n kautta.

tojen tukiperusteet kerrotaan pääpiirteissään mutta varsinaista vertailua ei tässä selvityksessä tehdä seitsemännessä luvussa olevaa huippu-urheilurahoitusta lukuun ottamatta. Tässä keskitytään lajiliittojen taloudellisiin eroihin.

Taulukko 3. Norjan lajiliittojen valtion tuki tukityypeittäin vuonna 2007

Perusavustus	11 723 033 €
Alueavustus	2 436 593 €
Integroitutuki	1 108 480 €
Lasten ja nuorten tuki	6 168 953 €
Varustelutuki	1 497 965 €
Muut tuet	419 327 €
Olympiatoppenin tuki	4 439 271 €
Yhteensä	27 793 620 €

Norjassa lajiliittojen tuella on oma korvamerkitty momenttinsa (post 5.2) Norjan valtion urheilumäärärahoissa (liite 1). NIF saa tuen valtiolta yhtenä kokonaisuutena mutta jakaessaan tukea eteenpäin lajiliitoille se määrittelee itse ne perusteet, joilla tuki jaetaan yksittäisille lajiliitoille. NIF raportoi toimintakertomuksissaan kaikki lajiliittojen saamat tuet liittokohtaisesti. Vuonna 2007 lajiliitot saivat yhteensä tukea noin 27,8 miljoonaa euroa. Taulukossa 3 tuet on luokiteltu NIF:n tukimuotojen (ks. luku 3.2) mukaisesti.

Taulukko 4. Ruotsin lajiliittojen valtion tuki tukityypeittäin vuonna 2007

Perustuki	24 132 712 €
Idrottslyftet	11 783 660 €
Kansainvälistymistuki	211 890 €
Projektien hallinnointi (ei tietoa)	
Olympiakomitean tuki	6 196 798 €
Yhteensä	42 325 060 €

Ruotsissa lajiliittojen perustuki on vanhimpia valtion urheilulle myöntämiä tukimuotoja. Se rahoitetaan pääosin valtion budjettivaroilla. RF:n hallitus (idrottsstyrelsen) jakaa rahat yksittäisille lajiliitoille erityisen valmisteluryhmän (beredningsgrupp) ehdotuksesta. Tuen määrään vaikuttavat paikallis-

tukeen (LOK-tuki) oikeuttavien tapahtumien määrä, koulutuspanostus sekä liittoon kuuluvien seurojen ja jäsenten määrä.

Lajiliittojen perustuki raportoidaan RF:n toimintakertomuksissa liitto-kohtaisesti. Olympiakomitean myöntämä tuki on myös raportoitu liittokohtaisesti SOK:n toimintakertomuksissa. Petersonin & Nordbergin (2008, 165) arvioinnista ilmenee, että Ruotsin lajiliitot saavat näiden lisäksi muitakin valtiollisia tukia. Tekijät mainitsevat kansainvälistymiseen ja kehitysprojektien hallinnointiin saadut tuet sekä lajiliittojen osuuden Idrottslyftetista (ks. luku 2.3). *Näistä tuista ei ole saatavilla kattavaa liittokohtaista tietoa, joten ne jäävät lajikohtaisista vertailuista pois.* Petersonin & Nordbergin (2008, 165) mukaan näistä ylivoimaisesti merkittävin on lajiliittojen Idrottslyftet-osuus, joka oli noin 12 miljoonaa euroa vuonna 2007. RF:n tulolas-kemista ilmenee puolestaan, että kansainvälistymistuki on ollut noin 2 miljoonaa euroa vuodessa vertailuajanjakson aikana. Kehitysprojektien hallinnointiin saadusta tuesta ei löydy erittelyä. Tältä pohjalta Ruotsin lajiliittojen saama kokonaistuki kasvaa noin 42,3 miljoonaan euroon vuonna 2007.

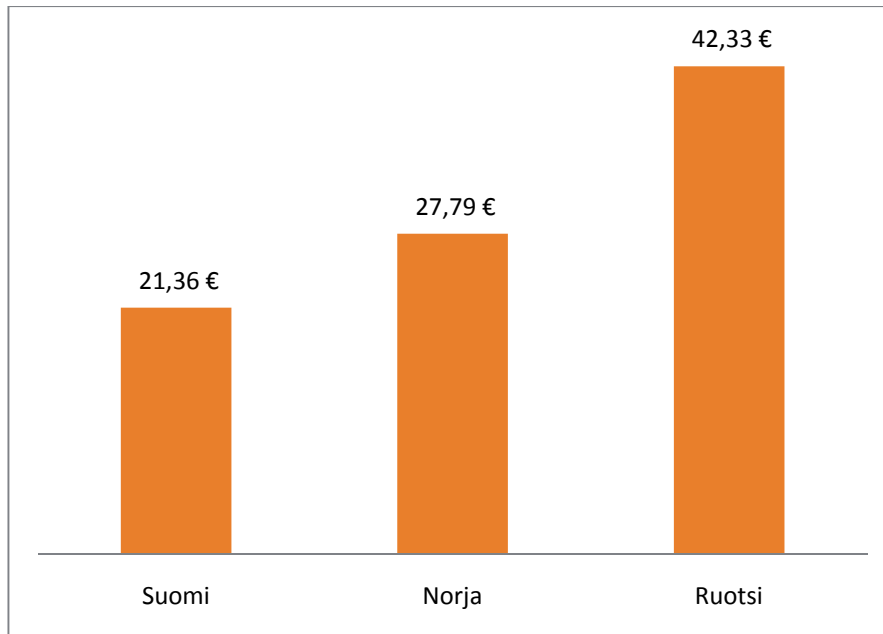
Taulukko 5. Suomen lajiliittojen valtion tuki tukityypeittäin vuonna 2007

Valtion toimintatuki	16 120 000 €
Valtion erityisavustus	758 922 €
Muu julkinen tuki	524 860 €
Palloiluprojektituki	300 000 €
Olympiakomitean liittokohtaiset tuet	2 950 750 €
Olympiakomitean henkilökohtaiset tuet	710 000 €
Yhteensä	21 364 532 €

Suomessa lajiliitot ovat valtion tuen suhteen tulohajauksessa. Tuen määrään vaikuttavat kolme tulosaluetta, jotka ovat lasten ja nuorten liikunta (50 %), aikuisliikunta (25 %) ja huippu-urheilu (25 %). Suluissa olevat prosenttiluvut ilmaisevat tulosalueen osuutta lajiliitoille osoitetun toimintaavustuksen kokonaissummasta. Tulosalueiden sisällä toiminnan laadun painotus on 70 prosenttia ja harrastajien määrän painotus 30 prosenttia. Lajiliiton toiminta arvioidaan ja pisteytetään joka neljäs vuosi erityisessä arviointityöryhmässä. Ryhmän jäsenet tulevat tulosalueiden intressiorganisaatioista, kuten Olympiakomiteasta, Nuoresta Suomesta ja Kunnosta. Lajiliittojen tulohajaus ja arviointi on tässä kuvattua monitahoisempi prosessi, jonka yksityiskohdat selviävät esimerkiksi Huippu-urheilu pohjoismaissa -selvityksestä (Opetusministeriö 2004a).

Suomen lajiliittojen saama valtion tuki on noin 21,3 miljoonaa euroa. Se on noin kaksi kertaa pienempi kuin Ruotsin lajiliittojen saama tuki ja noin viidenneksen pienempi kuin Norjan lajiliittojen saama valtion tuki.

Kuvio 21. Lajiliittojen valtion tuki yhteensä vuonna 2007 (M€)

Valtion tuen lajikohtaisessa tarkastelussa (kuvio 22) ilmenee, ettei tuetuimpien lajien suhteen ole vertailumaiden kesken merkittäviä eroja. Kuviossa on listattu 15 Suomessa eniten valtion tukea saanutta lajia/lajiryhmää. Suomessa eniten valtion tukea saivat hiihtolajit. Ruotsissa ja Norjassa ne jäivät kuitenkin jalkapallon taakse. Toiseksi eniten tukea sai Suomessa voimistelu, jonka asema valtion tuen suhteen on selvästi heikompi Ruotsissa ja Norjassa. Myös luistelulajien tuki on Suomessa suhteellisen vahvaa naapurimaihin verrattuna. Edelleen jalkapallon kolmatta sijaa Suomessa voidaan pitää pienenä poikkeuksena. Suomen 15 tuetuimman lajin listalta löytyy Ruotsin 10 eniten tukea saavaa lajia. Ratsastuksen vahvaa tukea voidaan pitää kuitenkin ruotsalaisena erityispiirteenä. Suomen 15 tuetuimman lajin listalta puuttuu kaksi Norjassa paljon tuettua lajia, jotka ovat käsipallo (3. eniten tukea Norjassa) ja budolajit (5. eniten tukea Norjassa).

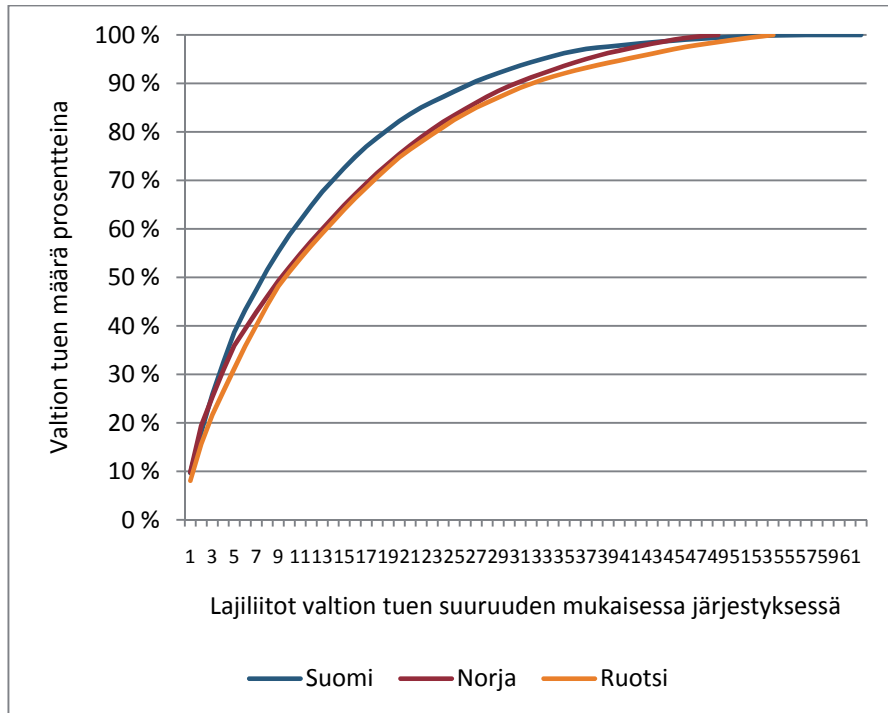
Kuvio 22. Valtion eniten tukemat lajit

	Suomessa	Norjassa	Ruotsissa
Hiihtolajit	1	2	2
Voimistelu	2	6	8
Jalkapallo	3	1	1
Yleisurheilu ja kävely	4	4	3
Jääkiekko	5	18	4
Lentopallo	6	8	22
Bandylajit	7	9	5
Suunnistus	8	12	10
Uintilajit	9	7	7
Luistelulajit	10	27	18
Koripallo	11	23	11
Ammunta	12	10	15
Ratsastus	13	14	6
Purjehdus	14	15	9
Moottoriurheilu	15	13	13

Suomessa nämä 15 tuetuinta lajia/lajiryhmää saavat 74 prosenttia koko valtion tuen määrästä. Norjassa 15 tuetuimman osuus on 65 prosenttia ja Ruotsissa 64 prosenttia. Tässä tarkastelussa Suomen tukijärjestelmä näyttää siis keskittyneemmältä.

Paremmen kokonaiskuvan valtion tuen keskittyneisyydestä saa kuvios-
ta 23, joka esittää kuinka 'nopeasti' valtion kokonaistukipotti tulee jaetuk-
si. Kuvion on x-akseli esittää lajeja/lajiryhmiä valtion tuen suuruuden mu-
kaan järjestettynä vasemmalta oikealle. Y-akseli esittää puolestaan valtion
tuen määrä prosentteina. Syntyvä käyrä on laskettu lajien kumuloituvasta
valtion tuki osuudesta. Mitä suurempia osuuksia eniten tuetut lajit saavat
valtion osuudesta sitä jyrkemmin käyrä nousee. Näin käy myös jos tuetta-
via lajeja on vähän. Mikäli kaikki lajit/lajiryhmät saisivat yhtä paljon tukea
'käyrä' olisikin suora.

Kuvio 23. Valtion tuen ”keskittyneisyys”

Kuviosta nähdään, että Suomen ja Norjan käyrät lähtevät nousuun yhtä jyrkästi. Kolme eniten tukea saavan lajin osuus on koko tukipotista molemmissa maissa noin 25 prosenttia. Tästä eteenpäin Suomen käyrä nousee jyrkemmin. Toisin sanoen kolmen eniten saavan jälkeen seuraavaksi eniten tuetut lajit saavat Suomessa suhteellisesti suurempia osuuksia kuin Norjassa ja Ruotsissa. Sen jälkeen kun valtion tuesta on jaettu noin 75 prosenttia eli kun noin 15 eniten tukea saavaa lajia ovat saaneet osuutensa Suomen käyrä alkaa loiventua melko jyrkästi. Tätä 25 prosentin ’häntää’ jaetaan Suomessa 47 lajille/lajiryhmälle. Viimeistä 2 prosenttia Suomen valtion kokonaistuesta jaetaan peräti 21 lajille/lajiryhmälle. Ruotsissa ja Norjassa vähiten tukea saavien lajien osuudet valtion tuesta ovat suhteellisesti ja etenkin euromääräisesti huomattavasti suuremmat kuin Suomessa²³. Kokonaisuutena valtion tuki Suomen järjestelmässä näyttää kuitenkin keskittyneemmältä kuin Norjan ja Ruotsin, koska se jakaa pääosan tukipotista niitä harvemmillä lajeilla. Samalla se näyttää kuitenkin pyrkivän katta-

²³ Vuonna 2007 Suomessa pienin jaettu valtion avustus oli 5 000 € (Baseball ja Softball), Norjassa 43 799 € (Liitokiekko) ja Ruotsissa 81 729 € (Biljardi).

vuuteen jakamalla jäljelle jäävästä osuudesta pieniä avustuksia mahdollisimman monelle lajille. Tämä voi olla hallinnollisesti sekä raskasta että tehotonta tukipolitiikkaa²⁴.

Edellä on tarkasteltu pelkästään vuoden 2007 avustuksia, joiden pohjalta ei voi vetää koko vertailuajanjaksoa koskevia päätelmiä. Seuraavaan taulukkoon onkin kerätty kaikkien lajien/lajiryhmien saamien valtion tukien keskiarvo vuosilta 2005-2007. Maiden liput kertovat minkä maan valtion tuki on suurin. Ruotsin lajiliittojen osuus lasten ja nuorten paikallistoimintaan tarkoitettusta Idrottslyftet-tuesta puuttuu taulukosta, koska siitä ei ollut saatavilla lajiliittokohtaista tietoa. *Todellinen lajiliittojen saama valtion tuki on Ruotsissa noin kolmanneksen suurempi kuin taulukossa esitetty loppusumma eli noin 40 miljoonaa euroa.* Tällöin ero Suomen ja Ruotsin varsinaisten lajiliittojen saamassa valtion tuessa on noin kaksikertainen. Ero on suurin piirtein yhtä suuri kuin maiden valtion urheilumäärärahojen välinen ero. Norjaan nähden Suomi selviää lajiliittojen välisessä tuen vertailussa selvästi paremmin kuin maiden välisten valtion urheilumäärärahojen vertailussa.

²⁴ Tukipolitiikka voi olla tehotonta jos avustussumma on niin pieni, ettei sillä ole saajalleen merkitystä tai se ei ole riittävä ohjaamaan tuen saajan toimia myöntäjän tuessaan tarkoitamaan suuntaan.

Taulukko 6. Valtion tuki lajeille/lajiryhmille (Ruotsin osuudessa ei ole mukana idrottslyftet-tukea)

LAUT/valtion tuki keskiarvo 2005-2007									
	Suomi	Norja	Ruotsi	Suomi	Norja	Ruotsi			
A Kestävyyslajit									
Ampumahiihto	NO	4 362 263 €	6 096 274 €	5 978 864 €	Casting	NO	6 852 €	124 679 €	92 625 €
Melonta	NO	275 362 €	439 718 €	281 782 €	Curling	SE	70 318 €	302 221 €	331 965 €
Pyöräily	NO	186 389 €	482 582 €	545 350 €	Darts		32 412 €	- €	- €
Soutu	NO	120 563 €	522 232 €	472 088 €	Ilmaurheilu	NO	250 786 €	377 096 €	216 330 €
Suunnistus	SE	829 693 €	718 222 €	926 764 €	Jousiammunta	SE	48 048 €	236 063 €	245 272 €
Triathlon	SE	50 698 €	102 903 €	129 393 €	Judo	SE	302 240 €	204 207 €	432 729 €
Hiihto ja lumilautailu	NO	1 961 439 €	2 547 463 €	2 155 868 €	Keikailu	SE	- €	65 463 €	114 156 €
Untilajit	NO	797 547 €	821 328 €	1 139 455 €	Kiipeily	NO	47 211 €	337 465 €	103 172 €
B Pallolajit					Kyykkä		8 721 €	- €	- €
Am. jalkapallo ja cheerleading	SE	7 437 244 €	9 157 920 €	11 201 977 €	Liitokiekko	SE	25 721 €	43 959 €	102 138 €
Baseball ja Softball	SE	83 928 €	122 132 €	116 531 €	Miekkailu	SE	45 789 €	126 883 €	300 762 €
Golf	NO	369 415 €	753 928 €	726 109 €	Nykyakainen 5-ottelu	SE	41 263 €	- €	232 241 €
Jalkapallo	NO	1 641 937 €	2 585 795 €	2 429 572 €	Nyrkkeily	SE	160 186 €	190 988 €	246 100 €
Jääkiekko	SE	1 239 834 €	548 831 €	1 509 653 €	Paini	SE	427 861 €	338 366 €	624 146 €
Keilailu	SE	224 153 €	185 974 €	374 765 €	Purjehdus	SE	471 201 €	602 413 €	990 994 €
Koripallo	SE	626 922 €	456 611 €	798 460 €	Ratsastus	SE	555 607 €	661 404 €	1 406 565 €
Kriketti		12 217 €	- €	- €	Saappaanhaitto		7 536 €	- €	- €
Käsipallo	NO	127 986 €	1 478 602 €	774 139 €	Shakki		36 715 €	- €	- €
Lentopallo	FI	874 775 €	840 817 €	474 268 €	Sukellus	NO	123 569 €	224 031 €	188 041 €
Pesäpallo		508 384 €	- €	- €	Tanssi	NO	219 706 €	609 648 €	144 752 €
Pöytätennis	SE	91 299 €	445 738 €	712 040 €	Tikkaurheilu		23 335 €	- €	- €
Ratagolf	SE	15 075 €	- €	149 479 €	Valjakourheilu	NO	22 212 €	181 021 €	98 751 €
Ringette		153 398 €	- €	- €	Vesihiihto	SE	6 464 €	129 382 €	132 280 €
Rugby	SE	- €	90 159 €	139 886 €	Voimistelu	FI	1 682 357 €	915 244 €	1 270 562 €
Squash	SE	146 421 €	119 800 €	153 611 €	Yleisurheilu ja kävely	SE	1 361 841 €	1 502 104 €	1 694 962 €
Sulkapallo	SE	205 032 €	308 051 €	454 267 €	Metallikiekko (varpa)		- €	- €	88 525 €
Tennis	SE	216 428 €	396 996 €	621 736 €	Budolajit	NO	380 064 €	1 249 867 €	407 845 €
Pétanque ja boule	SE	28 955 €	- €	157 664 €	Moottoriurheilu	SE	514 492 €	696 159 €	787 364 €
Bandyajit	SE	859 648 €	764 452 €	1 426 079 €	Luistelulajit	SE	632 627 €	382 271 €	666 976 €
C Taitolajit					D Voimailulajit	SE	184 108 €	364 207 €	407 872 €
Ammunta	NO	624 584 €	710 596 €	654 779 €	Painonnosto	NO	145 400 €	157 155 €	149 127 €
Biljardi	NO	44 433 €	204 630 €	85 647 €	Voimanosto	NO	38 708 €	207 051 €	171 405 €
					Käydenveto		- €	- €	87 341 €
					Yhteensä		20 157 766 €	26 029 561 €	29 248 393 €

5.3 Lajiliittojen kokonaistulot ja -menot

Tässä luvussa tarkastellaan lajiliittojen kokonaistuloja ja -menoja eli pyritään luomaan käsitys niiden taloudellisten resurssien mittakaavasta. Tässä yhteydessä ei juurikaan keskustella siitä millaisista eri lähteistä ne saavat tuloja valtion tuen ohella. Edellä tarkasteltu valtion tuki on kuitenkin vain yksi osa lajiliittojen tulonmuodostuksesta. Suurten, laajan harrastaja- ja yleisöpohjan lajeissa valtion tuki voi olla vain muutamia prosenttia koko lajiliiton toiminnan rahoituksesta. Ruotsissa jalkapalloliitto saa eniten valtion tukea mutta se on vain noin 5 prosenttia sen kokonaistuloista. Toisaalta pienten lajien kohdalla tilanne voi olla päinvastainen, valtion tuki voi olla 80-90 prosenttia kokonaistuloista, jolloin koko olemassaolo on vahvasti sidoksissa siihen.

Lajiliittojen kokonaismenoja seurataan Suomessa säännöllisesti. Lajiliittojen toimintamenot tilastoidaan vuosittain julkaisussa *Liikuntatoimi tilastojen valossa*. Ruotsissa RF seuraa sen sijaan vuosittaisissa toimintakertomuksissaan lajiliittojen omarahoitussuutta²⁵ prosenttilukuna. Tämä ilmoittaa mikä on muiden kuin RF:n maksamien valtion avustusten osuus liiton kokonaistuloista. Kun tiedetään valtion avustuksen määrä ja omarahoitussuusprosentti voidaan kokonaistulojen määrä laskea helposti.²⁶ Tämän avulla päästään jonkinlaiseen kokonaisarvioon ruotsalaisten lajiliittojen taloudellisen toiminnan mittakaavasta. Kysymys on kuitenkin arviosta, ei täsmällisestä ja suoraan tuloslaskelmiin perustuvasta luvusta.

Erityisen varauksellisesti taulukon 7 lukuihin tulee suhtautua sen vuoksi, että RF laskee omarahoitussuusprosentin emoyhtiön (lajiliitto) eikä konsernin (lajiliitto+tytäryhtiöt) liikevaihdosta. Jotkut lajiliitot (emoyhtiöt) omistavat tytäryhtiöitä, jolloin ne antavat vuosikertomuksessaan myös konsernia koskevat laskelmat. Esimerkiksi Ruotsin hiihtoliitto perusti vuonna 2007 Åressa käytyjä alppihiihdon MM-kisoja varten yhtiön Åre 2007 AB. Kisatulot tuloutettiin yksityiselle yhtiölle, josta hiihtoliitto omisti 70 prosenttia. Tulojen kokonaissumma näkyy myös hiihtoliiton konsernituloslaskelmassa. Vuonna 2007 hiihtoliitokonsernin tulot olivat noin 37 miljoonaa euroa kun emoyhtiön tulot olivat vain noin 9 miljoonaa euroa. Taulukossa 7 ilmoite-

²⁵ On tärkeää huomioida, että RF:n tarkoittama omarahoitussuus sisältää myös esimerkiksi Ruotsin Olympiakomitean sekä kuntien ja muiden julkisia varoja myöntävien tahojen tuet. Se ei siis tarkoita lajiliittojen valtion ulkopuolisilta tahoilta keräämää rahoitusta kokonaissuudessaan vaan ainoastaan RF:n myöntämien tukien lisäksi saatua rahoitusta.

²⁶ Myös Petterson & Nordberg (2008, 166) tarkastelevat virallisessa arvioinnissaan lajiliittojen omarahoitussuutta RF:n ilmoittamien lukujen pohjalta. Tätä voidaan pitää merkinä lukujen keskimääräisestä luotettavuudesta.

tut luvut eivät pidä sisällään tällaisia ruotsalaisten lajiliittojen yhtiöjärjestyksen kautta hankkimia tuloja koska RF:n omarahoitusprosenttia on laskettu vain emoyhtiön liikevaihdosta. Sisällöllisesti ottaen ne kuuluisivat kuitenkin mukaan. Lopputuloksena voidaan arvioida, että taulukon 7 luvut antavat jossain määrin todellisuutta heikomman kuvan ruotsalaisten lajiliittojen tulonhankintamahdollisuuksista. Hiihtoliitto on kuitenkin tästä ääritapaus. Esimerkiksi Ruotsin jalkapalloliiton tuloslaskelmiin verrattuna taulukon 7 luvut pitävät hyvin paikkansa.

Taulukko 7. Lajiliittojen menot Suomessa ja tulot Ruotsissa (ei sisällä tytäryhtiöitä)

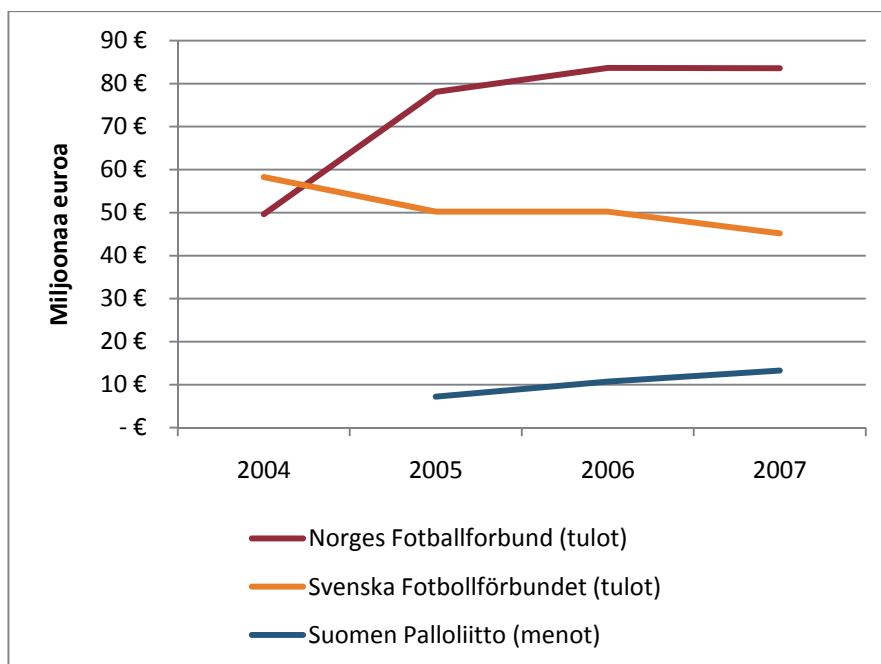
LAJIT/menot (FI) ja tulot (swe)					
yhteensä ka. 2005-2007	Suomi	Ruotsi		Suomi	Ruotsi
A Kestävyysslajit	12 626 773 €	17 904 440 €	Budolajit	1 204 860 €	887 099 €
Ampumahiihto	646 238 €	749 491 €	Casting	8 463 €	122 178 €
Hiihto ja lumilautailu	7 945 929 €	8 729 995 €	Curling	121 698 €	254 120 €
Melonta	255 602 €	817 785 €	Darts	171 659 €	- €
Pyöräily	240 426 €	881 966 €	Ilmaurheilu	820 657 €	395 162 €
Soutu	205 985 €	354 236 €	Jousiampunta	123 824 €	449 540 €
Suunnistus	1 768 415 €	3 129 688 €	Judo	819 836 €	587 519 €
Triathlon	74 782 €	196 963 €	Kelkkailu	- €	118 250 €
Uintilajit	1 489 395 €	3 044 316 €	Kiipeily	158 583 €	299 049 €
B Palloilulajit	39 085 753 €	91 098 166 €	Kyykkä	17 672 €	- €
Am. jalkapallo ja cheerleading	551 594 €	345 294 €	Liitokiekko	89 253 €	166 843 €
Bandy	3 569 487 €	7 136 191 €	Luistelulajit	1 529 580 €	1 491 664 €
Baseball ja Softball	16 956 €	295 714 €	Metalliekko (varpa)	- €	126 116 €
Golf	2 384 509 €	10 120 919 €	Miekkailu	81 546 €	442 447 €
Jalkapallo	10 405 003 €	50 396 030 €	Moottoriturheilu	2 751 313 €	4 954 932 €
Jääkiekko	10 971 165 €	9 110 822 €	Nykyaikainen 5-ottelu	53 471 €	348 645 €
Keilailu	686 681 €	1 297 973 €	Nyrkkeily	266 880 €	406 296 €
Koripallo	3 045 694 €	1 621 796 €	Paini	593 621 €	636 679 €
Kriketti	32 323 €	- €	Purjehdus	1 159 009 €	1 492 137 €
Käsipallo	480 431 €	3 108 067 €	Ratsastus	2 177 954 €	6 060 701 €
Lentopallo	3 625 537 €	1 388 691 €	Saappaanheitto	10 961 €	- €
Pesäpallo	1 021 487 €	- €	Shakki	95 049 €	- €
Pétanque ja boule	71 888 €	522 848 €	Sukellus	605 150 €	513 345 €
Pöytätennis	164 785 €	1 599 408 €	Tanssi	442 983 €	419 786 €
Ratagolf	30 671 €	405 261 €	Tikkaurheilu	39 527 €	- €
Ringette	425 831 €	- €	Valjakkourheilu	38 894 €	142 660 €
Rugby	25 383 €	391 173 €	Vesihiihto	9 095 €	189 790 €
Squash	223 977 €	292 699 €	Voimistelu	3 179 957 €	2 606 097 €
Sulkapallo	422 963 €	924 049 €	Yleisurheilu ja kävely	5 407 838 €	5 223 021 €
Tennis	929 387 €	2 141 230 €	D Voimailulajit	319 445 €	821 470 €
C Taitolajit	23 500 274 €	29 673 128 €	Köydenveto	- €	211 675 €
Ammunta	1 389 297 €	1 174 226 €	Painonnosto	189 666 €	321 969 €
Biljardi	131 646 €	164 828 €	Voimanosto	129 779 €	287 826 €
			Yhteensä	75 532 245 €	139 497 204 €

Norjan osalta joudutaan tyytymään 2000-luvun alkupuolen tietoihin, jotka esitetään Ruotsin ja Suomen keskinäisen vertailun jälkeen.

Suomesta on saatavilla siis kokonaismenot ja Ruotsissa kokonaistulot. Lukujen välille ei kuitenkaan muodostu eroa, mikäli toimintabudjetti on tasapainossa eikä merkittäviä tappioita tai voittoja synny. Ei-voittoa tavoittelevien yhdistysten ollessa kyseessä voidaan näin lähtökohtaisesti olettaa. Taulukossa 7 on esitetty lajiliittojen menot/tulot lajikohtaisesti vuosien 2005-2007 keskiarvona.

Vertailussa mukana olevien (varsinaisten) lajiliittojen yhteenlasketut omat tulot ovat pysytelleet Ruotsissa noin 140 miljoonassa eurossa. Suomessa vastaavista lajeista huolehtivien lajiliittojen menot ovat kasvaneet 66 miljoonasta 82 miljoonaan euroon vuodesta 2005 vuoteen 2007. Viimeisin tieto Norjan lajiliittojen yhteenlasketuista menoista on vuodelta 2003, jolloin ne olivat 107 miljoonaa euroa (Enjolras 2004). Norjan lajiliittojen tulot olivat kyseisenä vuonna selvästi suuremmat kuin menot, yhteensä 128 miljoonaa euroa.

Kuvio 24. Jalkapalloliittojen tulot/menot 2004-2007

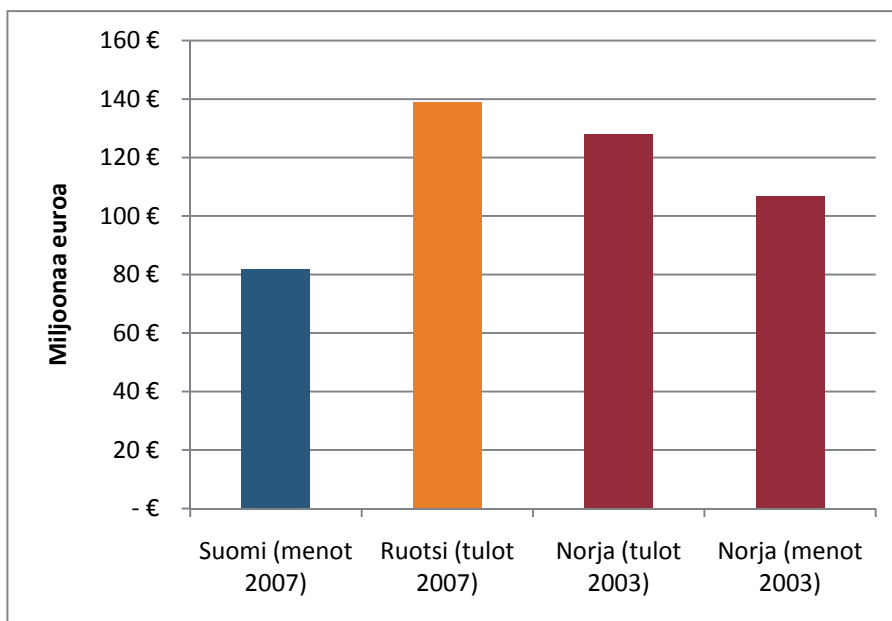

Maiden välisten yhteissummien vertailua mutkistaa Norjan ja Ruotsin jalkapalloliittojen kokonaistulojen suuruus. Varsin suuri osa eroista johtuu Palloliiton pienemmästä toimintabudjetista. Oheisesta *tuloslaskelmien*

mukaan lasketusta kuviosta ilmenee, että ero Ruotsin liittoon nähden on ollut vertailujaksolla noin 40 miljoonaa euroa. Norjan jalkapalloliiton tulot ovat kasvaneet voimakkaasti etenkin mediatulojen johdosta ja ero on tällä hetkellä vajaa 70 miljoonaa euroa. Norjan jalkapalloliiton tuloslaskelman mukaan sen kokonaistulot ovat olleet vuosina 2006-2008 noin 83 miljoonaa euroa eli yhtä paljon kuin kaikkien Suomen varsinaisten lajiliittojen menot. Mikäli jalkapallo jätetään vertailun ulkopuolelle lajiliittojen kokonaistalouden erot Suomen ja Ruotsin välillä kaventuvat huomattavasti.

Muutamissa suurissa palloilulajeissa Suomen lajiliittojen budjetit ovat suurempia kuin Ruotsin. Lentopallo- ja Koripalloliitto ovat selvästi ruotsalaisia kumppaneitaan suurempia. Myös Suomen Jääkiekkoliiton toimintabudjetti on niukasti Ruotsin jääkiekkoliittoa suurempi. Sitä vastoin käsipallon vahva asema Ruotsissa näkyy myös liiton toimintabudjetissa, joka on moninkertainen Suomen Käsipalloliittoon verrattuna. Myös Norjassa käsipallo on lentopalloa ja koripalloa suurempi laji eri mittareilla mitattuna. Kestävyysslajeissa Ruotsin lajiliitot ovat säännönmukaisesti suomalaisia suurempia. Suurin osa euromääräisestä erosta on peräisin hiihtoliittojen toimintabudjeteista. Maiden hiihtoliittojen tulojen ja menoja vertaillaan seuraavassa alaluvussa. Taitolajeissa ero syntyy pääosin ratsastuksesta ja moottoriurheilusta.

Kuvio 25. Lajiliittojen kokonaistulot/-menot

Kokonaisuutena Suomen lajiliitot selviävät vertailussa Ruotsiin maiden ko-koero huomioon ottaen hyvin, etenkin jos jalkapallo jätetään vertailujen ulkopuolelle. Ruotsalaisessa urheilujärjestelmässä pääasiallinen valta on lajiliittojen ja seurojen välisellä akselilla. Ruotsalaiset lajiliitot eivät näyt-tyädy kuitenkaan tässä vertailussa kuitenkaan taloudellisilta resursseiltaan ylivoimaisina suomalaisiin kumppaneihinsa verrattuna. Voidaankin speku-loida sillä, kuinka paljon tämän ruotsalaisen valta-akselin toisessa päässä olevalla seuratasolla on lajiliittojen palveluja korvaavaa osaamista ja re-sursseja. Ruotsalaisessa järjestelmässä ei ole välttämättä tarvetta saman-kaltaisille lajiliitoille kuin Suomessa, jossa seurojen asema on todennäköi-sesti heikompi. Tällainen spekulointi vaatisi kuitenkin tuekseen paikallista-son toiminnan vertailua maiden välillä.

5.4 Lajiliittojen tulojen ja menojen rakenne

Millaisista tulo- ja menolajeista lajiliittojen kokonaistulot ja -menot koostu-vat? Millaiset ovat maiden ja lajien väliset erot tässä suhteessa? Tämä luku tarjoaa lähinnä lähtökohtia näiden kysymysten jatkoselvityksille. Kattavia tietoja on saatavilla vain Norjasta, jossa lajiliittojen kokonaistulojen ja -menojen rakennetta on selvitetty kaikkien lajiliittojen osalta. Tämä Enjolra-sin (2004) tutkimus on toteutettu kyselytutkimuksena, mutta luvut täs-määvät tarkastusten perusteella hyvin myös NIF:n ja liittojen tuloslaskel-mien kanssa. Ruotsin ja Suomen lajiliittojen osalta ei ole tarjolla vastaavia tutkimuksia. Näiden maiden osalta on tässä tyydytty analysoimaan kahta lajiliittotapausta niiden tuloslaskelmien perusteella. Norjan tarkastelun jälkeen vertaillaan kaikkien kolmen maan yleisurheilu- ja hiihtoliittojen tu-loslaskelmia (liitteet 4 ja 5).

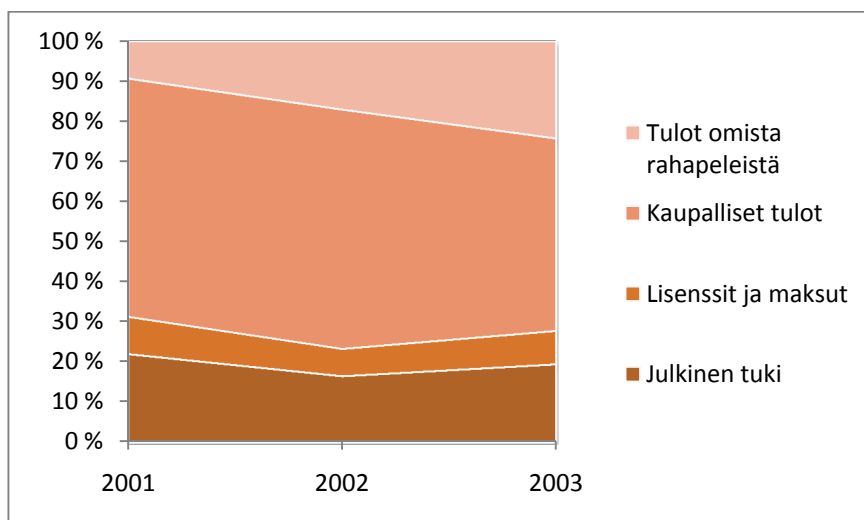
Kuviossa 26 Norjan lajiliittojen tulot on ryhmitelty Enjolrasia (2004, 16) mukaillen mutta siitä hieman poiketen neljään pääkategoriaan niiden ko-konaistuloista muodostaman prosenttiosuuden mukaan (liite 4). Tulojen ryhmittelyn lähtökohtana ovat lajiliittojen eri sidos-/intressiryhmät: *yhteis-työkumppanit* (kaupalliset tulot), *osallistujat* (lisenssit, maksut, kisatulot...), *julkinen* (tuet ja avustukset) sekä *muut* (erittelemättömät tulot).

Kaupalliset tulot muodostuvat pääosin lajiliittojen yhteistyökumppa-neiden maksamista sponsorointi-, mainos ja mediatuloista. Enjolras (2004) laskee tähän ryhmään vielä eri tahoilta kerätyt kisatulot. Nämä tulot tule-vat kuitenkin seuroilta tai muilta lajin kansallista tai kansainvälistä kilpailu-toimintaa järjestäviltä tahoilta. Tästä syystä hiihto- ja yleisurheilujen tulo-jen tarkastelussa ne on luettu osallistujilta saatuihin tuloihin. Vuosien

2001-2003 aikana yhteistyökumppaneilta kerättyjen tulojen osuus kokonaistuloista laski noin 60 prosentista 50 prosenttiin. Tämä lasku on johtunut enemmän muiden tulomuotojen kasvusta kuin kaupallisten tulojen laskusta.

Kaupalliseksi toiminnaksi voitaisiin laskea myös Norjan lajiliittojen omasta pelitoiminnasta saadut tulot. Niiden osuus kokonaistuloista kasvoi vuosien 2001-2003 aikana noin 10 prosentista 20 prosenttiin. Pelaamisesta saatujen tulojen osuus on kasvanut todennäköisesti myös tuon ajan jälkeen aina vuoteen 2007 saakka. Tuolloin Norjassa astui voimaan runsaasti pelaamista rajoittavia asetuksia (ks. luku 2.1). Norjan valtion peliyhtiön monopolin astuttua voimaan vuonna 2008 on omien pelitulojen määrä todennäköisesti romahtanut. Se mikä aiemmin oli lajiliitolle suoraa pelituloa, on nyt valtion peliyhtiön kautta kanavoitua julkista tukea. Myös tästä lajiliittojen aiemmasta omasta pelitoiminnasta saadut tulot voitaisiin periaatteessa luokitella julkiseksi tueksi sillä perusteella, että lajiliiton luvan pelitoimintaan myönsi valtion viranomainen niiden yleishyödyllisyyteen perustuen. Lajiliitolle toiminta oli toki käytännössä kaupallista.

Kuvio 26. Norjan lajiliittojen tulojen rakenne

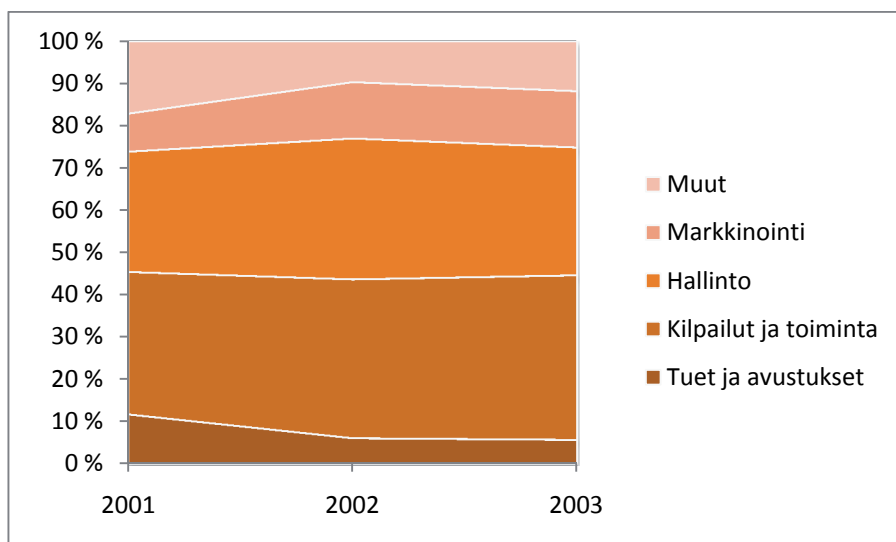

Pelaamista koskevat lisenssit sekä erilaiset maksut kerätään pääosin liittoon kuuluvilta seuroilta ja jäseniltä. Niiden osuus on pysytellyt Norjassa noin 10 prosentissa.

Valtion, kuntien ja maakuntien tuki perustuu puolestaan liittojen toiminnan yleishyödyllisiin piirteisiin. Lajiliittotasolla julkinen tuki muodostuu

lähes kokonaisuudessaan NIF:n kautta jaetusta valtion tuesta. Vuonna 2003 sen osuus oli 19 prosenttia lajiliittojen kokonaistuloista. Tuolloin lajiliittojen saama tuki oli yhteensä noin 24 miljoonaa euroa. Edellä kävi ilmi, että Norjan lajiliittojen saaman valtion tuen keskiarvo vuosina 2005-2007 oli noin 26 miljoonaa euroa. Kasvu on ollut suhteellisen maltillista, joten tuo noin viidenneksen osuus kokonaistuloista pitää paikkansa myös vuosien 2005-2007 osalta. Tällöin osuutta voidaan vertailla melko turvallisesti Ruotsiin ja Suomeen. Suomessa valtion tuki kattoi 27 prosenttia lajiliittojen kokonaismenoista laskettuna vuosien 2005-2007 keskiarvoluvuilla (taulukot 6 ja 7). Ruotsissa valtion tuen osuus lajiliittojen kokonaistuloista oli puolestaan 25 prosenttia kun niiden saama Idrottslyftet-tuki lasketaan vuoden 2007 mukaisena mukaan (taulukot 4,6 ja 7). Suomessa ja Ruotsissa valtion tuen osuus näyttäisi siis olevan keskimäärin jonkin verran suurempi kokonaistuloista kuin Norjassa. Kokonaisuuden kannalta erot ovat kuitenkin niin pieniä, että vuosittaiset vaihtelut kokonaistuloissa ja -menoissa voivat muuttaa maiden keskinäistä järjestystä.

Kuvio 27. Norjan lajiliittojen menojen rakenne

Lajiliittojen menojen rakenteellinen vertailu on huomattavasti vaikeampaa kuin tulojen. Lajiliittojen tuloslaskelmien ryhmittely- ja erittelykäytäntöjen variaatioiden määrä on suurempi menopuolella kuin tulopuolella. Yksiselitteisiä ja kattavasti käytettyjä menokäsitteitä ei toimialalla ole. Toisaalta Suomessa opetusministeriö ja Ruotsissa RF sekä Norjassa NIF asettavat omia vaatimuksiaan lajiliittojen tuloslaskelmille. Ne poikkeavat kuitenkin

toisistaan. Valmiiksi strukturoituun kyselyyn perustuvan selvityksen edut verrattuna tuloslaskelmiin perustuviin selvityksiin ovat menojen kohdalla ilmeiset. Se tarjoaisi mahdollisuuden selvittää menojen rakennetta valmiiksi asetettujen näkökohtien mukaisesti.

Kuviossa 27 menot (Enjolras 2004) on ryhmitelty ensinnäkin kilpailuihin ja toimintaa, joiden osuus kokonaismenoista on vajaat 40 prosenttia. Toinen suuri menoryhmä syntyy lajiliittojen henkilöstön palkoista ja hallinnosta. Niiden osuus on noin 30 prosenttia kokonaismenoista. Markkinointiin ja tiedotukseen lajiliitot käyttävät reilu kymmenen prosenttia kaikista menoistaan. Neljännen ryhmän voi muodostaa muille urheiluorganisaatiolle maksettavista avustuksista ja muista tukimuodoista. Niiden osuus on noin 5-10 prosenttia kokonaismenoista. Tämän jälkeen muiden sekalaisten menojen osuudeksi jää reilu kymmenen prosenttia.

5.5 Yleisurheilu ja hiihto

Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti Suomen, Ruotsin ja Norjan yleisurheilu- ja hiihtoliittojen taloutta. Lajiliittojen talous luo toimintaedellytykset maajoukkueiden toiminnalle. Huippu-urheilua on puolestaan vaikea kuvitella ilman maajoukkueita. Tähän saakka maiden lajiliittoja on vertailtu ja esitelty jokseenkin kattavasti mutta kuitenkin yleisellä tasolla pysyen. Keskimääräistä lajiliittoa ei ole kuitenkaan olemassa. Huippu-urheilun talouden ja toiminnan toisiinsa kytkeminen jääkin tällaisessa tarkastelussa helposti tekemättä. Talousluvut jäävät sinänsä mielenkiintoisiksi keskimääräisyyttä kuvaaviksi mutta osittain toiminnasta irrallaan oleviksi 'taustatekijöiksi'. Tästä eteenpäin vievä askel olisikin ottaa vertailun kohteeksi maiden lajiliittojen tai jopa lajien toiminta *kokonaisuutena*.

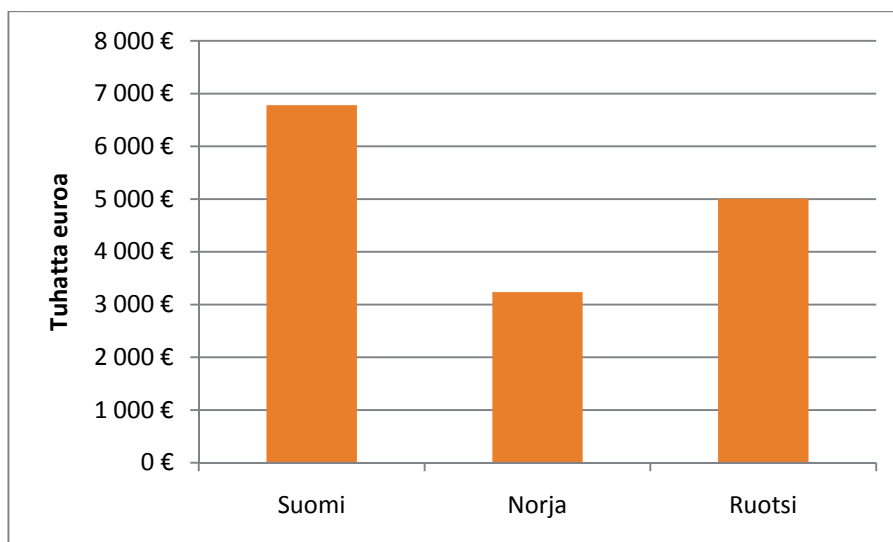
Tämän selvityksen alkuperäisessä suunnitelmassa lajiliittokohtaisten vertailujen osuus oli suuri. Sittemmin painopiste siirtyi tapaustutkimuksista yleisemmälle tasolle. Yksi syy tähän oli pelko siitä, että metsä jäisi näkemättä puilta. Huippu-urheilun rakenteita ja taloutta kuvaavaa kokonaiskartoitusta ei ollut sopivassa muodossa saatavilla. Toiseksi osoittautui tarpeelliseksi koota myös urheilun ja liikunnan rahoitusta koskevaa tietoa yhteen yleisemmälläkin tasolla. Kolmanneksi lajiliittojen taloutta koskevien yksityiskohtaisten tietojen hankinta osoittautui hankalaksi etenkin Suomessa. Kattojärjestöjen vaatimukset sekä tinget-käytäntö tekevät Ruotsin ja Norjan rahoitusraportoinnin pääsääntöisesti avoimemmaksi ja kattavammaksi. Lajiliittojen taloutta koskevan tutkimuksen rakentaminen olemassa olevan tiedon varaan on kuitenkin kokonaisuutena epävarmaa. Tutkimusaineisto tulisi hankkia erikseen yhteistyössä lajiliittojen kanssa. Neljänneksi juuri

tällainen syvällisesti lajien toimintaan paneutuva ja vertaileva kansainvälinen tutkimushanke on valmisteilla. Suomen liittyminen vertailtaviin maihin vaikuttaa tällä hetkellä todennäköiseltä.

Seuraavassa vertaillaan kahden suuren lajiliiton taloudellisia toimintamahdollisuuksia Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Tarkastelun painopiste on lajien tulonhankinnassa. Menojen analyysi vaatisi rinnalleen myös lajiliitojen toiminnan luonteen ja tehtävien vertailevan tarkastelun, koska niissä on maakohtaisia poikkeamia. Menojen kohdalla tarkastellaan ainoastaan hiihtoliittojen lajikohtaisia kustannuksia.

Yleisurheilun kohdalla on käytettävissä neljän vuoden talousluvut vuosilta 2005–2008. Kuviossa 28 on laskettu kunkin liiton saamien kokonaistulojen vuosikohtainen keskiarvo ajanjaksolta. Suomen Urheiluliitto on pohjoismaisittain suuri liitto. Sen keskimääräiset tulot ovat yli kaksi kertaa suuremmat kuin Norjan yleisurheiluliiton ja kolmanneksen suuremmat kuin Ruotsin yleisurheiluliiton.

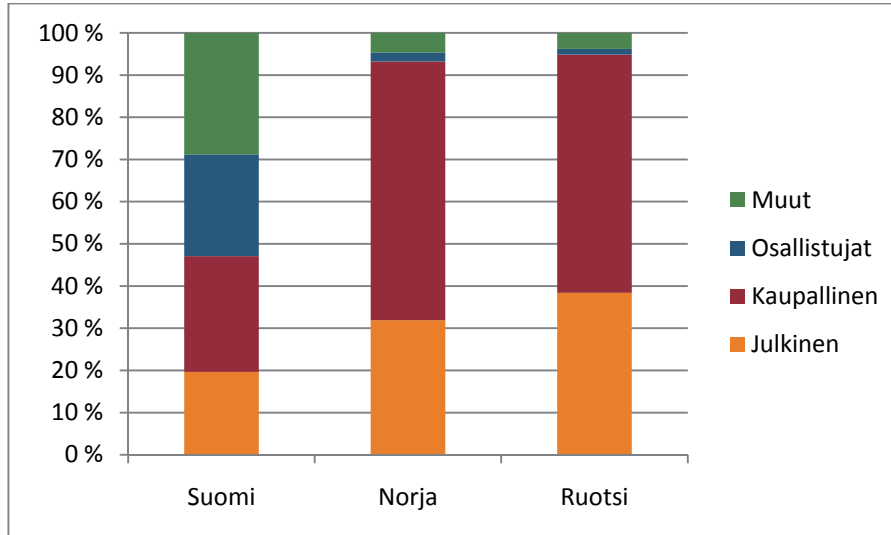
Kuvio 28. Yleisurheiluliittojen keskimääräiset tulot/vuosi toimikausina 2005–2008

Kuviossa 29 tulot ovat ryhmitelty neljään luokkaan aiemmin esitetyllä tavalla. Siitä ilmenee kunkin tuloluokan suhteellinen osuus kokonaistuloista. Julkisen tuen osuus kokonaistuloista on suurin Ruotsin yleisurheiluliitolla. Näin on myös euromääräisesti. Julkisen tuen osuus kokonaistuloista on pienin puolestaan Urheiluliitolla. Se on euromääräisesti kuitenkin suurempi kuin Norjan yleisurheiluliiton saama tuki. Norjan liiton saama tuki on ollut

Ruotsiin ja Suomeen verrattuna pientä. Vuonna 2008 sen NIF:lta saama tuki kasvoi kuitenkin merkittävästi.

Kuvio 29. Yleisurheiluliittojen tulot ryhmittäin kausilta 2005-2008

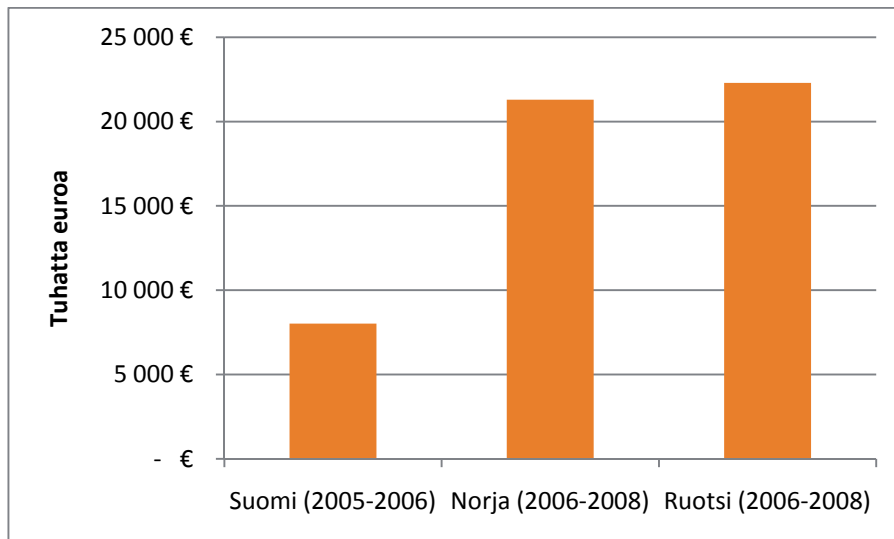

Pääosa Ruotsin ja Norjan saamista tuista tulee liittojen kaupallisilta yhteistyökumppaneilta. Ruotsin liiton saamat sponsori- ja muut sopimustulot ylittävät selvästi myös euromääräisesti Urheiluliiton vastaavat tulot. Sitä vastoin Ruotsin ja Norjan liittojen muut tulot sekä niiden saamat tulot osallistujilta/lajiyhteisöltä ovat erittäin pienet verrattuna Suomeen. Urheiluliitto kerää hieman yli puolet tuloistaan näiltä tahoilta kun Ruotsin ja Norjan liitot jäävät muutamiin prosentteihin. Urheiluliitto saa osallistuja- ja pääsylipputuloja muun muassa järjestämistään massaurheilutapahtumista ja joka toinen vuosi järjestettävistä Suomi-Ruotsi – maaotteluista. Ruotsin yleisurheiluliiton tulot vastaavasta maaottelusta voivat olla sopimustuloissa, koska järjestäjätahoja on useampia. Muita tuloja urheiluliitto saa lahjoitusten ja avustusten muodossa omistamaltaan säätiöltä. Tulorakenteen monipuolisuus näyttäisi olevan Urheiluliiton vahvuus naapurimaiden liittoihin verrattuna.

Suomen Hiihtoliitto on puolestaan reilusti Norjan ja Ruotsin liittoja pienempi. Norjan ja Ruotsin hiihtoliittojen tulot ovat noin kolminkertaiset Suomeen verrattuna. Suomen tiedot ovat hieman aikaisemmilta vuosilta. Tämä tuskin kuitenkaan vaikuttaa oleellisesti tuloeron kokoluokkaan. Norjan ja Ruotsin tuloslaskelmat perustuvat konsernilukuihin eli niissä on mukana myös tytäryhtiöiden tuotot. Ruotsin lukuja 'vääristää' Åressa vuonna

2007 järjestetyt alppihiihdon MM-kisat, jotka onnistuivat taloudellisesti erinomaisesti. Ne nostivat Ruotsin hiihtoliiton tulot noin kolminkertaisiksi tavanomaiseen 2000-luvun tulotasoon verrattuna. Sen tulot ovat vaihdelleet melko voimakkaasti pysytellen kuitenkin noin 10 miljoonan euron tuntumassa.

Kuvio 30. Hiihtoliittojen keskimääräiset tulot/vuosi

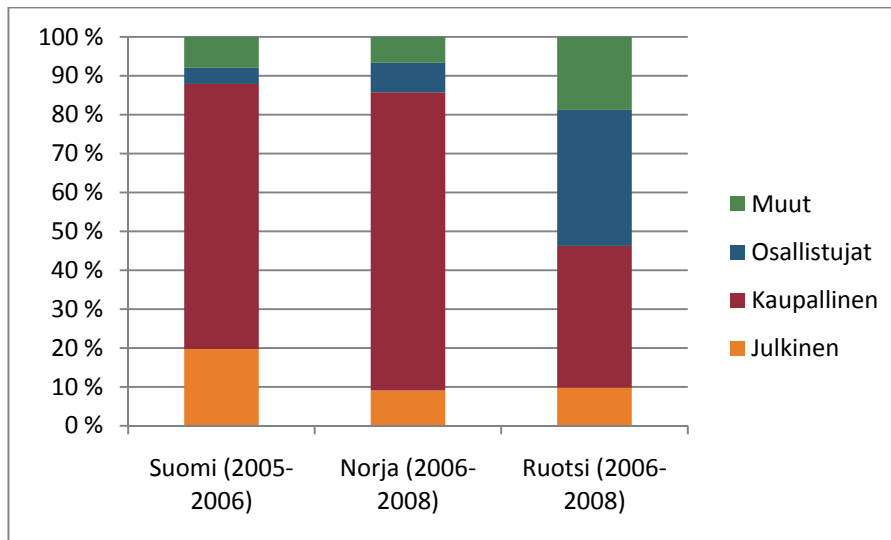

Norjan hiihtoliiton tulokertymä on sen sijaan pysynyt vakaasti hieman yli 20 miljoonan euron luokassa. Vuonna 2008 sen tulot jäivät hieman sen alle pienentyneiden pelitulojen vuoksi. Norja on kuitenkin edelleen hiihtoliitoista selkeästi suurin vaikka Ruotsin liitto onkin hyvässä kasvuvauhdissa.

Kuviossa 30 on esitetty hiihtoliittojen eri tuloryhmien osuus kokonaistuloista. Norjan ja Ruotsin hiihtoliitot ovat suuria. Sen vuoksi niiden saamiin julkisten tukien osuudet eivät kohoa kovinkaan suuriksi. Ne ovat euromääräisesti kuitenkin hieman suuremmat kuin Hiihtoliiton saamat julkiset tuet.

Huomattavan suuri osuus Hiihtoliiton tuloista tulee ilmoitus- ja mainostuloista. Näiden tulojen osalta se ei jää edes euromääräisesti juurikaan Norjan liitosta jälkeen. Pääosa Suomen ja Norjan hiihtoliittojen välisestä tuloerosta syntyy jälkimmäisen saamista pelituloista. Esimerkiksi Vuonna 2006 Norjan hiihtoliiton saamat pelitulot olivat lähes 10 miljoonaa euroa eli selvästi enemmän kuin kaikki Suomen Hiihtoliiton saamat tulot.

Kuvio 31. Hiihtoliittojen tulot ryhmittäin kausilta 2005-2008

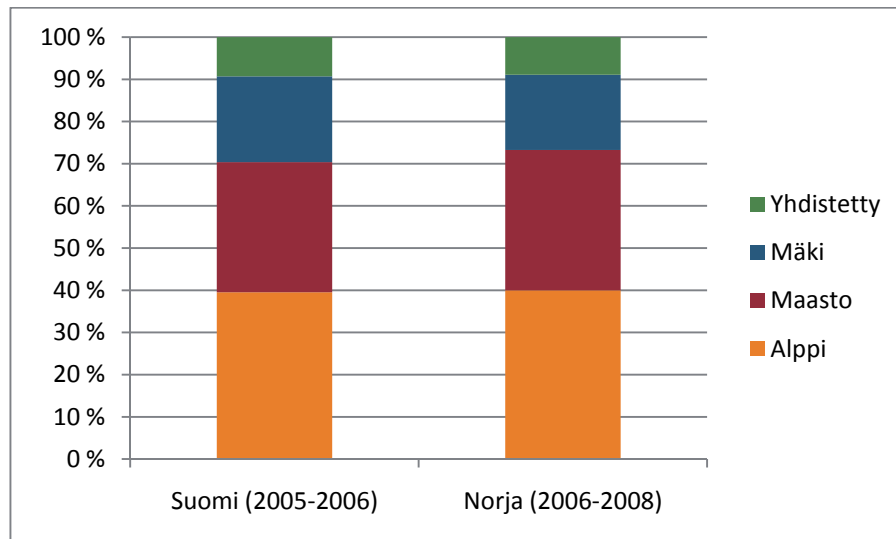
Norjan hiihtoliiton lihavat päivät automaattipelitulojen osalta päättyivät kuitenkin Norjan valtionyhtiön pelimonopoliin vuonna 2008. Liiton strategiasuunnitelmassa ilmaistaankin huoli siitä, ettei näitä tulonmenetyksiä ole riittävästi kompensoitu ja että kamppailu valtion pelivaroista tulee liittojen kesken kasvamaan (Norges Skiforbund 2008). Lisäksi Norjan liitto on saanut merkittävästi TV-lähetystuloja. Ruotsiin nähden Suomen Hiihtoliiton tuloero on syntynyt ennen kaikkea kilpailutuloista.

Merkittävin osa (50-60 %) Norjan, Suomen ja Ruotsin hiihtoliittojen kustannuksista vyörytetään lajeille. Norja ja Suomi noudattavat lajijaottelussa samanlaista rakennetta. Tarkempaa ei ole siitä miten kukin liitto määrittellee yhtäältä lajeille kuuluvat kustannukset ja toisaalta muihin menoihin kuuluvat kustannukset. Lajikustannusten suhteelliset osuudet kokonaiskustannuksista ovat kuitenkin samaa kokoluokkaa. Tämä näyttää viittaavan siihen, ettei aivan perustavanlaatuisia eroja ole maiden välillä tässä suhteessa.

Kuviosta 32 ilmenee kunkin lajin osuus niiden muodostamasta yhteissummasta. Toisin sanoen se ilmentää lajin taloudellista painoarvoa liiton toiminnassa. Norjan ja Suomen lajikohtaiset osuudet ovat lähes kokonaisuudessaan yhtä suuret. Alppihiihdon osuus on noin 40 %, maastohiihdon noin 30 %, mäen noin 20 % ja yhdistetyn noin 10 %. Tarkalleen ottaen maastohiihdon osuus on Norjassa hieman suurempi kuin Suomessa. Ruotsissa lajikustannukset on jaoteltu kolmeen ryhmään: Alppi, pohjoismaiset lajit ja johto. Erilaisesta jaosta johtuen osuudet eivät ole suoraan

vertailukelpoisia Suomen ja Norjan kanssa. Ruotsissa alpin osuus noin 48 prosenttia, pohjoismaisten lajien noin 30 prosenttia ja johdon noin 22 prosenttia lajikustannuksista. Luvuista voi kuitenkin päätellä, että Ruotsissa alppihiihdon suhteellinen painoarvo on näistä kolmesta maasta suurin. Tämän mahdollistavat osaltaan ruotsalaisten pienet panostukset mäkeen ja yhdistettyyn.

Kuvio 32. Suomen ja Norjan lajikohtaisten kustannusten jakautuminen

5.6 Yhteenveto

- 1) Suomessa vertailuajanjaksolla 2005–2007 sai valtion tukea yhteensä 75 varsinaista lajiliittoa, Ruotsissa 68 lajiliittoa ja Norjassa 55 lajiliittoa. Tukien vertailu rajattiin varsinaisiin lajiliittoihin.
- 2) Suomen lajiliittojen saama valtion tuki oli vuonna 2007 noin 21,3 miljoonaa euroa, Norjan noin 27,8 miljoonaa euroa ja Ruotsin noin 42,3 miljoonaa euroa. Toisin sanoen Suomen tuki on noin kaksi kertaa pienempi kuin Ruotsin ja noin viidenneksen pienempi kuin Norjan lajiliittojen saama valtion tuki.
- 3) Suomessa valtion tukea saivat eniten hiihtolajit, Ruotsissa ja Norjassa jalkapallo. Toiseksi eniten tukea sai Suomessa voimistelu, jonka asema valtion tuen suhteen on selvästi heikompi Ruotsissa ja Norjassa. Koko-

naisuutena valtion tuen lajikohtaiset painotukset eivät poikenneet maiden kesken merkittävästi.

- 4) Suomen valtio jakaa pääosan tukipotista harvemmille lajeille kuin Ruotsissa ja Norjassa. Samalla se näyttää kuitenkin pyrkivän kattavuuteen jakamalla jäljelle jäävästä osuudesta pieniä avustuksia mahdollisimman monelle lajille. Ruotsissa ja Norjassa pienimmät tuet ovat suurempia kuin Suomessa.
- 5) Lajiliittojen yhteenlasketut omat tulot olivat Ruotsissa noin 140 miljoonaa euroa vuonna 2007. Suomessa vastaavien lajiliittojen menot olivat tuolloin 82 miljoonaa euroa. Viimeisin tieto Norjan lajiliittojen yhteenlasketuista menoista on vuodelta 2003, jolloin ne olivat 107 miljoonaa euroa. Norjan lajiliittojen tulot olivat kyseisenä vuonna selvästi suuremmat kuin menot, yhteensä 128 miljoonaa euroa.
- 6) Lajiliittojen yhteenlaskettujen tulojen/menojen vertailua mutkistaa Norjan ja Ruotsin jalkapalloliittojen talouden suuruus verrattuna Suomen Palloliittoon. Ruotsin jalkapalloliiton tulot ovat noin 40 miljoonaa euroa ja Norjan jalkapalloliiton noin 70 miljoonaa euroa suuremmat kuin Palloliiton. Mikäli jalkapallo jätetään vertailun ulkopuolelle Suomen lajiliittojen kokonaistalouden erot Ruotsiin ja Norjaan nähden kaventuvat huomattavasti. Tällöin valtaosa Suomen lajiliitoista on kokonaistaloutensa puolesta kilpailukykyisiä ruotsalaisten ja norjalaisten lajiliittojen kanssa. Suomen Palloliiton ja Hiihtoliiton taloudelliset lähtökohdat ovat kuitenkin selvästi heikommät kuin vastaavien liittojen Ruotsissa ja Norjassa.

6 HUIPPU-URHEILUJÄRJESTELMÄ NORJASSA JA RUOTSISSA

Seuraavassa tarkastellaan Norjan ja Ruotsin nykyisen huippu-urheilujärjestelmän taustoja. Pääpaino tarkastelussa on Norjan kohdalla. Ruotsin osalta analyysi jää suppeammaksi, rajoittuen lähinnä Ruotsin Olympiakomitean nykyisen huippu-urheiluohjelman taustoihin. Norjan huippu-urheilujärjestelmä vastaa nykyisen kansainvälisen suuntauksen mukaista keskitettyä mallia. Ruotsin malli on monella tapaa hajautuneempi, mikä jo sinällään asettaa sitä koskevan kokonaisuuden tekemisen haasteelliseksi. Ennen näiden maiden huippu-urheilujärjestelmien analyysia tarkastellaan lyhyesti huippu-urheilupolitiikan merkitystä ja mitä huippu-urheilujärjestelmä pitää sisällään.

6.1 Urheilumenestys ja huippu-urheilupolitiikka

Mistä kansakuntien väliset erot urheilumenestyksessä johtuvat? Tai mitkä tekijät ylipäättään vaikuttavat urheilumenestykseen? Näitä kysymyksiä koskevien tutkimusten tulokset voidaan jäsentää kolmeen tasoon (Bosscher et al 2006). Menestystä selittävät ensinnäkin makrotason muuttujat, joita ovat esimerkiksi maan taloudellinen hyvinvointi, väestön määrä, maantieteelliset ja ilmastoon liittyvät tekijät, kaupungistumisen aste sekä poliittinen ja kulttuurinen järjestelmä. Esimerkiksi kahden yksinkertaisen, suhteellisen helposti mitattavan muuttujan - väestön määrän ja BKT:n - on todettu selittävän noin 50 prosenttia kansakuntien välisistä menestyseroista. Toiseksi menestykseen vaikuttavat mikrotason muuttujat, jotka liittyvät urheilijaan ja hänen lähiympäristöönsä (geneettiset ominaisuudet, vanhemmat, valmentajat ystävät ja niin edelleen). Kolmanneksi sitä selittävät niin sanotut väli-/välittävän tason muuttujat, jotka kuvaavat maan urheilupolitiikan rakennetta ja sisältöjä (emt. 186-188).

De Bosscher et al (2006) mukaan *urheilupolitiikan sisältöjä muuttamalla ei voida vaikuttaa makrotason tekijöihin vaan lähinnä välittävälle ja mikrotasolle*, geneettiset ja muut annetut tekijät pois lukien. Suurin osa tutkimuksista on kuitenkin perustunut makrotason vertailuihin. Makrotason suuri menestysvaikutus onkin otettava maiden välisissä vertailuissa aina

huomioon. Uusimmat tutkimukset antavat kuitenkin viitteitä makrotason muuttujien merkityksen vähenemisestä. Urheilupoliittisin keinoin voidaan vaikuttaa yhä enemmän maan menestykseen (emt.).

Tutkijat V. De Bosscher ja kumppanit (2006) esittävät useiden aikaisempien tutkimusten pohjalta mallin kansainvälisten vertailujen tekemistä varten. Heidän mallinsa perustuu yhdeksään huippu-urheilua tukevaan pilariin, *joihin kaikkiin voidaan vaikuttaa urheilupolitiikan keinoin*. Mallin kuvaus sisältää oman urheilijan uraan liittyvän dynamiikkansa, jota ei kuitenkaan avata tässä yhteydessä lähemmin. Tutkijoiden mainitsemat pilarit ovat:

1. Taloudellinen tuki
2. Integroitu urheilupolitiikan kehittäminen
3. Liikuntakulttuurin perusrakenteet ja osallistuminen
4. Lahjakkuuksien tunnistaminen ja kehittäminen
5. Urheilijan uran tukeminen (myös urheilu-uran jälkeen)
6. Harjoituspuitteet ja -mahdollisuudet
7. Valmennusjärjestelmä
8. Kilpailutoiminta
9. Urheiluun liittyvä tieteellinen tutkimus

Huippu-urheilujärjestelmän muodostaa se tapa, millä tavalla nämä urheilumenestykseen vaikuttavat toiminnot ja asiat ovat organisoitu dynaamiseksi kokonaisuudeksi, yleensä maakohtaisesti. Tämän selvityksen ensisijainen tarkoitus on ensimmäisen pilarin eli huippu-urheilun taloudellisen tuen analyysi. Lähinnä Norjan osalta selvitetään myös toista pilaria, eli sitä miten maan nykyinen keskitetty huippu-urheilumalli on kehittynyt ja miten se toimii pääpiirteittäin. Myös tutkijat (Bosscher et al 2006) painottavat erityisesti näiden kahden ensimmäisen pilarin merkitystä urheilumenestyksen kannalta. Resurssit ja politiikka luovat mahdollisuuksia muiden, usein lähempänä konkreettista urheilua olevien menestystekijöiden kehittämiseksi. Jälkimmäisten tekijöiden selvittäminen ja vertailu muihin maihin tapahtuu myöhemmässä vaiheessa.

Kaiken kaikkiaan maiden kiinnostus omien huippu-urheilujärjestelmiensä kehittämiseen on kasvanut voimakkaasti. Tutkijoiden (Oakley & Green 2001), luultavasti liioittelevan vertauksen mukaan parin viimeisen vuosikymmenen aikana maiden hallitusten panostus huippu-urheiluun on alkanut muistuttaa kilpavarustelua. Tämä näkyy myös huippu-urheilua koskevien vertailevien tutkimusten ja selvitysten kasvuna²⁷.

²⁷ Maiden huippu-urheilujärjestelmiä koskevia vertailevia tutkimuksia on tehty useita (esim. Houlihan 1997; Green & Houlihan 2005; Bergsgard et al. 2007; Houlihan & Green 2008).

6.2 Huippu-urheilujärjestelmän tausta Norjassa

Monet tutkijat luonnehtivat Norjaa niin arvoiltaan kuin sosiaaliselta rakenteeltaan erityisen tasa-arvoiseksi maaksi. Oikeuksien ja mahdollisuuksien tasa-arvoa painottava ideologia heijastuu myös maan urheilupoliittiseen diskurssiin vahvasti. Tätä taustaa vasten huippu-urheilun voisi odottaa olevan maassa vähemmän arvostettua kuin koko kansan urheilun (sports for all). Norjaa voidaan kuitenkin luonnehtia myös suhteellisen nuoreksi kansakunnaksi, jonka kansalaiset tuntevat melko voimakasta kansallistuntoa ja – ylpeyttä ja jonka vahvistamisessa kansainvälisellä urheilumenestyksellä on roolinsa. Totuudenmukaisempi kuva maan urheilupolitiikasta kantaa samanaikaisesti mukanaan sekä koko kansan urheilua että huippu-urheilumenestystä koskevia tavoitteita. Tämä ei ole ymmärrettävästi ongelmatonta, mistä syystä Bergsgard et al. (2007a²⁸) luonnehtivat tavoitteiden välistä jännitettä jopa ”jossain määrin skitsofreeniseksi” (emt., 172.) Kahtiajako yhtäältä massaurheilun ja desentralisaation kannattajien sekä toisaalta kilpaurheilun ja kansainvälisen menestyksen kannattajien välillä on ollut olemassa jo jonkin aikaa. Toisen maailmansodan jälkeen keskeinen hahmo oli Rolf Hofmo, jota voidaan pitää tuon ajan urheilupolitiikan perustajahahmona. Hän oli myös ensimmäinen hallituksellisen ”Urheilun ja Nuorten osaston” (Sport and Youth Office) johtaja. Osaston toiminta tukeutui massaurheilun ja urheilun terveysvaikutusten edistämisen pohjalle ja se otti usein yhteen Norjan Urheiluliiton (NIF) kanssa. Toisaalta molem-

Näitä ovat täydentäneet yhteen maahan keskittyneet tutkimukset, joissa on tehty myös vertailevia huomioita (esim. Stewart et al. 2004 ja Augestad & Bergsgard 2007). Tutkimuskirjallisuudessa vallitseva käsitys on se, että maakohtaiset järjestelmät ovat lähentyneet toisiaan. Lisäksi on huomattu, että konvergoitumista on tapahtunut erityisesti sellaisten piirteiden osalta, jotka olivat tyypillisiä kommunistisen DDR:n totaaliselle ja menestyksellä huippu-urheilumallille (esim. Green & Oakley 2001, 264). Tieteellisen johtamisen korostaminen ja resurssien keskittäminen ovat saaneet keskeisen roolin vertailuissa mukana olleiden maiden huippu-urheilujärjestelmiä koskevissa uudistuksissa.

²⁸ Luvussa viitataan lähinnä kolmeen lähteeseen: Augestad et al. (2006), Bergsgard et al. (2007a) ja Augestad & Bergsgard (2007). Näistä kattavin on viimeksi mainittu Olympiatoppenia koskevat teos. Lähteiden tiedot ovat osittain päällekkäisiä ja ne kaikki perustuvat (otaksuttavasti) vuosien 2004-2007 aikana läpivietyyn Olympiatoppenia koskevaan tutkimukseen. Augestad et al:n mukaan tekijät ovat analysoineet kaikki norjalaisen huippu-urheilun kehittämiseen liittyvät asiakirjat olympiakomitean ja NIF:n arkistossa. Lisäksi he analysoivat hallituksen tuottamat OT:n perustamiseen liittyvät paperit. Edelleen he tekivät 57 haastattelua, joista noin puolet oli ministeriön virkamiehiä ja OT:n työntekijöitä. Loput olivat melonnan, yleisurheilun ja maastohiihdon johtajia, valmentajia ja urheilijoita. He keskittyivät valikoituihin teemoihin kuten OT:n historiaan ja sen positioon urheilujärjestelmässä, ruokavaliota koskeviin sääntöihin ja testitapoihin, urheilijoiden sosialisoitumiseen jne. (Augestad et al. 2006, 295.)

mat olivat sitoutuneet urheilun edistämiseen ja suhtautuivat skeptisesti huippu-urheiluun. (Bergsgard et al. 2007a, 174.)

1970-luku oli Norjassa kulttuuripolitiikan sekä epäsuorasti myös urheilupolitiikan käännepeiste. Niin sanotun ”uuden kulttuuripolitiikan” arvo-maailma tukeutui vahvasti sosiokulturismiin, desentralismiin ja tasa-arvoa edistäviin periaatteisiin. Urheilun sisällyttäminen ’laajan kulttuurikäsitteen’ sisälle koettiin tärkeäksi. Ensimmäisessä aihetta koskevassa virallisessa asiakirjassa²⁹ urheilun painopiste asetettiin osaksi vapaa-aikaa ja terveyden edistämistä. Lisäksi korostettiin paikallisten organisaatioiden merkitystä. Huippu-urheilun vaaroista varoitettiin. Sen sijaan haluttiin kehittää urheilun alueellisia ja paikallisia lähtökohtia ja välttää kalliiksi koettujen kansallisten puitteiden rakentamista. Ministeriö ei hylännyt täysin huippu-urheilua vaan siellä ajateltiin, että niin kauan kuin urheilujärjestöjen oma toiminta keskittyy huippu-urheilun tukemiseen, julkisten toimijoiden on asetettava etusijalle paikallisen kansanurheilun tukeminen sekä siihen liittyvät investoinnit. (Bergsgard et al. 2007a, 175.)

Vuoden 1973 asiakirja oli poliittisen keskustan tuottama. Tämän jälkeen maa siirtyi sosiaali-demokraattiseen johtoon. Toinen asiakirja³⁰ seurasi painotuksiltaan aikaisempaa mutta sitä ennen hallitus joutui vastamaan kritiikkiin, jonka ensimmäinen paperi nostatti urheilujärjestöjen piirissä. Tästä seurauksena huippu-urheilua koskevia kantoja lievennettiin ja urheilujärjestöjen piirissä alkoi elämään monenlaisia mielipiteitä huippu-urheilun kehittämisestä. (Bergsgard et al. 2007a, 175.)

Vallitsevasta ilmapiiristä huolimatta Norjan urheilun kattojärjestö NIF ja Norjan Olympiakomitea NOK alkoivat tehdä enemmän ja systemaattisempaa yhteistyötä huippu-urheilun tukemiseksi. Vuonna 1974 perustettiin Valmentajien ja johtajien neuvosto (Trener-/lederrådet), joka muotoutui vuonna 1976 huippu-urheilutyöryhmäksi (Arbeidsgruppen toppidrett-76), jota puolestaan seurasivat vuonna 1978 niin sanottu huippu-urheilukomitea (toppidrettskomité) ja vuonna 1980 Huippu-urheilunvaliokunta” (Toppidrettsutvalget).³¹ NIF kolminkertaisti huippu-urheilun taloudellisen tuen vuosien 1980-1983 aikana. (Augestad 2006, 298; Augestad & Bergsgard 2007, 32.)

Useissa NIF:n ja NOK:n raporteissa nähtiin, että huippu-urheilu oli saavuttanut tason, jossa urheilijoiden rahoitusta ja harjoitusolosuhteiden parantamista oli tehtävä entistä suunnitelmallisemmin kansainvälisen kilpailun koventuessa. Augestadin (2006) mukaan ensimmäinen huippu-

²⁹ St.meld. nr. 8 (1973-1974)

³⁰ St. meld. nr 52 (1973-1974)

³¹ Toppidrettsutvalget toimii edelleen NIF:n alaisuudessa sen ”poliittisena” huippu-urheilutyöelimenä Olympiatoppenin keskittyessä operatiiviseen toimintaan.

urheilun tukeva neuvosto oli heikko, koska sillä ei ollut omaa budjettia ja organisaatiota. Lisäksi lajiliitoilla oli siinä vahva asema, eivätkä ne olleet halukkaita ”antamaan” urheilijoitaan keskitetyn ja itsenäisen organisaation hoiviin.

Yleinen ilmapiiri ei ollut kuitenkaan suotuisa 1970-1980-lukujen vaihteessakaan huippu-urheilun kehittämiseksi. Monet kansainväliseen huippu-urheiluun liittyvät, negatiivisiksi koetut asiat toistettiin sosiaali-demokraattisen hallituksen kulttuurin asiakirjassa³² vuonna 1981. Näitä olivat ammattimaistuminen, kaupallistuminen, sekä erityisesti doping-käyttöön liittyvät riskit ja varhaisen erikoistumisen haitat. Kantoja ei lieventänyt se, että kirkko- ja opetusministerinä (1979-1981) toimi entinen huippu-urheilija Einar Førde. Asiakirja sisälsi kuitenkin myös huippu-urheilun kannalta merkittäviä aloitteita, joista tärkein oli huippu-urheilun harjoituskeskuksen perustamista koskeva tuki. Lisäksi käynnistettiin apurahojen jako huippu-urheilijoille ja perustettiin pelivaroilla useita kansainvälisen tason urheiluareenoita.

1970-luvulla virinneestä keskinäisestä yhteistyöstä huolimatta norjalaiset urheilujärjestöt olivat vielä 1980-luvulla melko erimielisiä siitä, miten huippu-urheilua tulisi kehittää. Pääasiallisin kiista koski yhtenäisen, riippumattoman, ammattimaisen kansallisen huippu-urheiluorganisaation luomista, jonka esikuvaksi nostettiin muun muassa Australian Institute of Sports (AIS). Sitä haluttiin ja vastustettiin voimakkaasti. NIF:ssä pelättiin myös, että tällainen organisaatio vahvistaisi liiaksi NOK:n asemaa urheilujärjestelmässä.

Augestadin (2006) mukaan suurin syy itsenäisen huippu-urheiluorganisaation syntymättä jäämiselle ei ollut yleisen ilmapiirin tai hallituksen nihkeys huippu-urheiluasialle vaan urheilun sisäinen kiista siitä, kenellä olisi valta uudessa organisaatiossa ja huippu-urheilussa. Hallituksella olisi saattanut olla tuohon aikaan halua ja kykyä perustaa organisaatio omasta aloitteistaan ja omilla resursseillaan mutta urheilujärjestöjen perinteisen autonomian rikkominen koettiin mahdottomaksi. (emt. 299.)

Urheilujärjestöjen yhteistyö nousi uudelle tasolle kun ne nousivat omista poteroistaan yhteiseen rintamaan huonosti menneen olympiavuoden 1984 (Los Angeles ja Sarajevo) jälkitunnelmissa. Norjalaiset ymmärsivät olevansa kaukana muiden maiden harjoittelu- ja testausmenetelmien tasosta sekä ravintoa koskevan tietämyksen hyödyntämisestä urheilussa (Augestad et al., 300). NIF:n ja NOK:n yhteistyön pohjalta perustettiin ”projekti 88”. Projektin tarkoitus oli tukea lajiliittojen työtä eikä NIF:n hallitusta kuten huippu-urheiluvaliokunnan. Se oli edeltäjiään huomattavasti au-

³² St meld. nr 23 (1981-1982)

tonomisempi yksikkö. Sillä oli muun muassa oma budjetti ja valtuutus jakaa valtion stipendejä urheilijoille. Sen toimintafilosofiaa kuvaavat tuon aikaiset slogaanit kuten ”urheilijat keskiössä”, ”tietoon ja osaamisen perustuva huippu-urheilu” sekä ”kokonaisvaltainen kehitys” ovat edelleen näkyvissä Olympiatoppenin yhteydessä.

Jonkinlaista käännettä edusti myös keskusta-oikeiston hallituksen vuoden 1984 asiakirja³³, jossa huippu-urheiluun suhtauduttiin myönteisemmin: ”Huippu-urheilulla on legiimi ja tärkeä tehtävä norjalaisessa yhteiskunnassa”. Tiedonantoa seuranneessa keskustelussa parlamentin kulttuurineuvostossa vasemmisto-keskustan edustajat uudistivat kuitenkin tuensa koko kansan urheilulle eivätkä huippu-urheilua kannattavat konservatiiviedustajat puolustaneet omaa kantaansa. (Bergsgard et al. 2007, 176).

Vuonna 1990 projekti 88 sai NIF:n yleiskokouksen päätöksellä pohjaseen pysyvemmän ja taloudellisesti vakaamman säätiömuodon. Perustettu Olympiatoppen tuli aluksi Norjan Olympiakomitean johtokunnan alaisuuteen. OT ammattimaisti toimintaa huomattavasti, lääketieteen ja psykologian metodeja sovellettiin, urheilijan inklusion kriteerejä tiukennettiin, menestyksestä tuli rahaa niin urheilijoille kuin liitoille. Menestystä ei tullut juuri sen enempää Calgarysta ja Soulistakaan vuonna 1988, mutta projekti sinänsä arvioitiin positiiviseksi. (Augestad & Bergsgard 2007; Bergsgard et al. 2007a, 177.)

1990-luvulla tapahtuneesta kehityksestä huolimatta huippu-urheilu saa viimeisimmässä Norjan urheilua koskevassa asiakirjassa³⁴ suhteellisen vähän huomiota osakseen. Sitä ei edes mainita niiden pääasiallisten haasteiden joukossa, joita maan urheilupolitiikka joutuu tulevana vuosina kohdamaan. Silloin kun huippu-urheilu paperissa mainitaan, se liittyy usein urheilun ongelmallisina koettuihin piirteisiin kuten kaupallistumiseen ja ammattilaistumiseen. Tästä huolimatta paperissa todetaan selkeästi, että huippu-urheilun tukemisen pitää olla yksi niistä kolmesta prioriteetista, joiden perusteella rahapelivaroja urheilulle jaetaan. Varsinaiset huippu-urheilun tukemisen yhteiskunnalliset perustelut ovat norjalaisen yhteiskunnan kulttuurisen yhteenkuuluvuuden vahvistaminen sekä sen vaikutukset ”kaikkien kansalaisten kokemuksiin ja identiteettiin”. (Bergsgard et al 2007a, 172.)

Viimeksi mainituista perusteluista huolimatta huippu-urheilu ei saa Norjan virallisissa asiakirjoissa yhtä paljon tilaa ja painotusta kuin Kanadassa, Iso-Britanniassa ja Saksassa. Samoin norjalaisista asiakirjoista puuttuvat muista maista poiketen selkeät mitali- ja ranking-tavoitteet. Silti norjalai-

³³ St.meld. nr. 27 (1984-1985).

³⁴ St.meld. nr. 14 (1999-2000)

sessä mediassa keskustellaan niistä siinä missä muualla. Tutkijat arvelevat huippu-urheilua koskevien tavoitteiden puuttumisen julkisista dokumenteista johtuvan työn- ja vastuunjaollisista syistä. Tarkemmat tavoitteet muotoillaan urheilun katto-organisaatiossa NIF:ssä. Ministeriö antaa tukensa huippu-urheilulle näiden organisaatioiden välityksellä. Esimerkiksi vuoden 2006 hakemuksessa NIF:n tavoitteet olivat olla kolmen parhaan eurooppalaisen maan joukossa talviolympialaisissa ja voittaa vähintään 25 mitalia Torinon Olympialaisissa (NIF 2005). (emt. Bergsgard et al 2007a, 173.)

Huonosti menneiden vuoden 1988 Calgaryn olympialaisten jälkeen olympiakomitean johtaja Arne Myhrvold väitti laajalti norjalaiseen urheiluelämään pesiytyneen demokratian rajoittavan olympiakomitean työtä. Huippu-urheilu on muuttunut Calgaryn ajoista huomattavasti enemmän priorisoiduksi ja ammattimaisemmaksi, osittain myös sen ansiosta, että Myhrvold toimi yhdistyneen NIF/NOK:n pääjohtajana vuosina 1996-1999. Huippu-urheilun saaman tuen tasoon ei ole kuitenkaan oltu Olympiatoppenin piirissä vielääkään tyytyväisiä (vuonna 2003). Myhrvold jatkoikin kritiikkiään arvostellen NIF:n urheiluneuvoston (Idrettstinget) jäseniä siitä, että he ovat asemastaan huolimatta varauksellisia tukemaan selkeästi huippu-urheilun tavoitteita. Niinpä huippu-urheilun kannattajat ovat Norjassa edelleen puolustusasemissa. (Bergsgard et al. 2007a, 173-174.)

Norjan suhteellisen huono kisamenestys Los Angelesissa ja Sarajevossa vuonna 1984 sekä romahdus Calgaryssa 1988 muodostivat yhdessä ensimmäisen käännteentekevän tapahtuman (focusing event)³⁵, joka loi paineita huippu-urheilujärjestelmän kehittämiseksi. Toinen käännteentekevä tapahtuma oli vuonna 1988 tehty päätös vuoden 1994 talvikisojen pitämisestä Lillehammerissa. Pari vuotta aikaisemmin paikkakunnalle oli rakennettu hallituksen rahallisella tuella kansallinen huippu-urheilukeskus ja tehty päätös olympiakisojen tukemisesta. Hallituksen tukipäätökset oikeutettiin paljolti alueiden kehittämiseen liittyvillä argumenteilla. Vuonna 1988 Olympiatoppen muuttui projektista kiinteäksi organisaatioksi ja se sai pääosan tuloistaan olympiaoikeuksien myymisestä Lillehammerin kisoihin. Lisäksi sen saamat sponsoritulot kasvoivat voimakkaasti. Valtiolta saatu suora tuki oli pääasiassa tukia ja apurahoja olympialaisiin osallistumiseksi. Epäsuorasti hallitus on tukenut rakentamalla huippu-urheilukeskuksen,

³⁵ Focusing event –käsitettä on käytetty urheilupolitiikan yhteydessä viittaamaan traumaattisiin tai merkittäviin tapahtumiin, jotka voivat käynnistää huippu-urheilujärjestelmän kehittämisen tai uudistamisen. Tällaisia ovat esimerkiksi huono olympiamenestys tai olympiakisojen isännöinti (Augestad et al. 2006, 299.). Lahden doping-skandaali vuonna 2001 oli epäilemättä huonon kisamenestyksen ylittävä traumaattinen tapahtuma, jonka on varjostanut koko suomalaista huippu-urheilun kehittämistä 2000-luvulla.

isännöimällä olympialaisia ja tukemalla urheilujärjestöjä. Tuohon aikaan Olympiatoppen toimi kuitenkin pääasiassa oman rahoituksen varassa. Vasta kun sponsoritulot laskivat voimakkaasti Lillehammerin kisojen jälkeen, hallituksen tuki nousi suuremmaksi kuin sen omat tulot. (Augestad et al. 2006, 300; Augestad & Bergsgard 2007, 35.)

Huippu-urheilun hyvää tuulta voimistivat Albertvillen (1992) ja Lillehammerin (1994) menestys. Koettiin, että Olympiatoppen oli näyttänyt voimansa. Edelleen Lillehammerin kisojen onnistunut organisointi legitimoivat huippu-urheilun asemaa politiikkojen ja yleisön parissa (Bergsgard et al. 2007a, 177.)

Huippu-urheilun asemaa vahvisti edelleen NIF:n ja Norjan Olympiakomitean (NOK) yhteensulautuminen vuonna 1996. Augestad et al. (2006) mukaan tämä heijasteli huippu-urheiluun kohdistuneen skeptismin vähentymistä ja huippu-urheilun asian symbolista voittoa urheiluorganisaatioiden parissa³⁶. Lisäksi se merkitsi epädemokraattisen NOK:n miehittämistä organisoidun ja demokraattisen urheiluliikkeen (NIF) toimesta.

Huippu-urheiluun kohdistuvan myönteisyyden kasvusta huolimatta hallitusten valkoisissa papereissa koko kansan urheiluun liittyvät argumentit ovat edelleen olleet dominoivassa asemassa myös vuoden 1990 jälkeisinä vuosina. Bergsgard et al. (2007a) pitävät tätä paradoksaalisena, sillä onhan huippu-urheilu samanaikaisesti näiden toisaalle johtavien argumenttien tullut yhä voimakkaammin institutionalisoiduksi. Huippu-urheilun kehittämisellä on selvästi ollut hallituksen tuki. He selittävät tätä eräänlaisella työnjaolla. Keskeiset poliittiset voimat, kuten kulttuuriministeriö ja parlamentin kulttuurineuvosto pitävät huolta urheilun legitimaatiotyöstä, korostamalla sen tasa-arvoa ja sosiaalisia hyötyjä (niin kuin on välttämättöntä poliittisen tuen säilyttämiseksi). Varsinaisesta huippu-urheiluun kohdistuvasta työstä vastaa NIF. Tekijät kuitenkin huomauttavat, että samanlainen ambivalenssi ja kaksisuuntainen puhe koskevat myös NIF:ä itseään. Puhuessaan yleisölle ja poliittisille toimijoille myös NIF liputtaa demokraattisten arvojen (urheilua kaikille) puolesta, samalla se käytännössä priorisoi

³⁶ NIF:n ja NOK:n yhteensulautuminen oli pitkien, urheiluliikkeen sisäisistä keskusteluista lähteneiden prosessien lopputulos. Tässä yksi keskushahmo oli Hans B. Skaset, joka ajoi muun muassa NIH:n (Norjan urheilukorkeakoulun) perustamista, oli siellä professorina, hoiti NIF:n puheenjohtajuutta sekä toimi Kulttuuriministeriön osastopäällikkönä. Hänen näkemyksensä oli, että huippu-urheilun tulee toimia yleisen urheiluliikkeen sisällä eikä siitä erillään. ”Urheilun on tunnustettava aviossa syntynyt lapsensa”, muotoili Skaset jo vuonna 1981 viitaten huippu-urheiluun (Augestad & Bergsgard 2007, 34). Tämä yhtenäisyyden eetos näkyy edelleen norjalaisen urheiluliikkeen halussa sulkea urheilun eri muodot sisäänsä. Se valottaa myös miksi Olympiatoppen voi tai pystyy olemaan ”vain” osasto erilaisia intressejä kantavan NIF-keskuksen sisällä.

huippu-urheilua ja keskitetysti johdettua organisaatiota. (Bergsgard et al 2007,178.)

Monista läntisistä maista poiketen Norjassa huippu-urheilun keskittäminen ja kehittäminen suunniteltiin ja toteutettiin lähinnä urheiluorganisaatioiden eikä hallituksen johdolla (Augestad et al., 2006). Norja kopioi mallin vahvan, keskitetyn ja ammattimaisen huippu-urheiluorganisaation muista länsimaista mutta teki sen sopusoinnussa oman erityisen kansallisen politiikkaperinteensä kanssa eli julkishallinnon ja urheilun autonomisen katto-organisaation läheisellä yhteistyöllä.

Olympiatoppenin valta ja asema

Vuosien 1992-2005 aikana Norja on voittanut 58 olympiamitalia kesä- ja talvikisoissa. Osittaisen kunnian tästä on saanut vuosien 1988-1989 aikana, aluksi projektiksi perustettu Olympiatoppen (Augestad 2006, 293.). Se perustettiin parantamaan huippu-urheilun kehittämisen mahdollistavia olosuhteita tarjoamalla: apurahoja lahjakkaille urheilijoille kaikissa olympialajeissa, lääketieteellistä apua kaikille maajoukkueille, hyvin varustetun harjoituskeskuksen käytön, ammattilaisten tukea urheilijan suoriutuksiin liittyvissä tukitoiminnoissa kuten harjoitusasiantuntijoiden, fysiologien, urheilupsykologien, ravitsemustieteilijöiden, fysioterapeuttien ja hierojien palveluja.

Muodollisesti ottaen Olympiatoppen on NIF:n huippu-urheiluelin. NIF:ssa ylintä valtaa käyttää urheiluneuvosto (idrettstinget), joka määrittää myös huippu-urheilun laadulliset ja määrälliset tavoitteet ja strategiset lähtökohdat määrävuosittain (ks. nykyiset tavoitteet NIF 2007, 10). Olympiatoppen vastaa urheiluhallituksen (idrettstyret) alaisuudessa näiden tavoitteiden toteuttamisesta sekä lisäksi olympialaisiin liittyvistä tehtävistä. Samanaikaisesti lajiliitoilla on täysi päätösvalta ja tulosvastuu omien lajien suhteen mutta Olympiatoppen toimii niiden yhteistyöorganisaationa. Roolijako ei ole lainkaan selvä (Augestad & Bergsgard 2007, 67.).

Hallinnollisesti Olympiatoppen on siis ”vain” yksi NIF:n neljästä osastosta ja sen hallituksen (idrettstyret) alainen. Myös Augestad & Bergsgard (2007), jotka painottavat kirjassaan pääasiallisesti Olympiatoppenin valtaa muistuttavat, että sen toimintakyky riippuu kuitenkin viime kädessä NIF:n kautta saatujen (valtion voitto)varojen määrästä ja NIF:n huippu-urheiluorganisaation toimintaa koskevista asetuksista ja politiikasta. OT:n asema on ollut itsenäinen ja vahva mutta periaatteessa tämä tilanne voisi muuttua NIF:n sisäisillä päätöksillä. (emt., 319.)

Edellä mainitut vallan rajoitteet mainitaan kuitenkin hyvin harvoin Olympiatoppenin yhteydessä. Pikemminkin korostetaan sen vallan suvereenisuutta ja autonomista asemaa. Miten tämä on sitten saavutettu?

Olympiatoppenia ei ensinnäkään perustettu suoraan nykymuotoonsa. Sen nykyinen olemus ja valta ovat muotoutuneet vajaan kahden vuosikymmenen aikana tapahtuneiden, useiden pienempien institutionaalisten muutosten summana. Olympiatoppen vakiintui tänä aikana projektista (1988) kiinteäksi organisaatioksi. Samaan aikaan sen aseman vakiintumisen myötä myös sille jaettavaksi tulleen rahan määrä kasvoi. Lisäksi ylintä valtaa käyttävä urheiluneuvosto (idrettstinget) antoi sille uusia ja yhä laajempia tehtäviä (Augestad & Bergsgard 2007, 70.). Olympiatoppenin merkitys kasvoi vuosi vuodelta kuten myös lajiliittojen taloudellinen riippuvuus siitä.

Olympiatoppenin epämuodollista asemaa ja valtaa on vahvistanut myös uudentyypinen ja sen toimille suosiollisempi huippu-urheiluyhteisö. Calgaryn (1988) epäonnistumisen jälkeen nimitetty uusi huippu-urheilujohtaja Bjørge Stensbøl ei tyytynyt puuttumaan ainoastaan valmentajia ja urheilijoita koskeviin seikkoihin vaan myös siihen miten ja ketkä johtivat huippu-urheiluorganisaatioita (Augestad & Bergsgard 2007, 48). Olympiatoppen on pyrkinyt kasvattamaan jatkuvasti huippu-urheiluosaamista ja sen ammattimaistumista Norjassa. Se on toiminut aktiivisesti vähentääkseen kansalaistoimintaan ja politiikkaan kytkeytyvien toimijoiden vaikutusvaltaa esimerkiksi urheilijoiden valintaa ja taloudellista tukemista koskevissa toimielimissä. ”Iloisten amatöörien pitää väistyä professionaalisten johtajien ja valmentajien tieltä” (Augestad & Bergsgard 2007, 49.). Henkilövalintojen kautta on muodostunut ammatillisesti ja huippu-urheilukäsitykseltään suhteellisen yhtenäinen joukko, mikä on vahvistanut Olympiatoppenin epämuodollista valtaa³⁷.

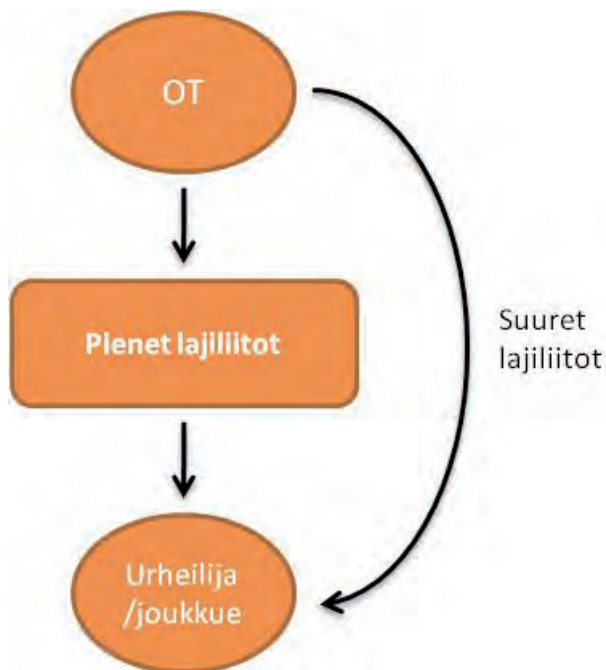
Olympiatoppenin autonomiaa on edelleen vahvistanut se, ettei siitä muodollisesti vastuussa oleva NIF:n urheiluhallitus (idrettstyret) ole juurikaan puuttunut sen toimiin. Sen jäsenet ovat kokeneet omaavansa vähän kompetenssia ammattimaistuneen huippu-urheilun ohjaamiseen. Puuttumista ja ohjaamista oli enemmän silloin kun OT oli Norjan Olympiakomitean alainen ja kaikki sen hallituksen jäsenet lajiliittojen edustajia tai heidän valitsemiaan. (Augestad & Bergsgard 2007, 71.)

Olympiatoppen sijoitettiin Sognsvannille harjoittelukeskuksen (Toppidrettsenteret) ja Norjan Urheilukorkeakoulun (NIH) yhteyteen eikä Ullevål Stadionille, jossa koko muu NIF:n organisaatio työskentelee. Erillinen sijain-

³⁷ Tulkinta perustuu DiMaggion ja Powellin (1983, 152) huomioon siitä, miten yhdenmukainen tieto- ja menetelmäpohja on tärkeä legitimaation lähde ammattikunnan autonomisuuden sekä sisäisen lojaalisuuden saavuttamiselle ja säilyttämiselle. On todennäköisempää, että tällainen ammatillisesti yhtenäinen joukko legitimoit toimintansa mieluummin sitoutumalla urheilun kentällä vallitsevaan erityiseen rationaaliseen ohjelmaan ja ”tehokkuusnormeihin” kuin yleisempiin yhteisöllisiin normeihin (ks. Abzug ja Galaskiewiczin (2001, 52).

tipaikka vahvistaa sen autonomisuutta. Sijoittuminen urheilijoiden ja harjoitustilojen välittömään läheisyyteen korostaa lisäksi Olympiatoppen operatiivista roolia erotukseksi muun NIF-keskuksen poliittisemmasta roolista. Sen organisatorinen asema ja rooli sijaitsevat ikään kuin puun ja kuoren välissä mutta siten, että tämä positio vahvistaa sen valtaa. NIF:n sisällä niin sanottu *NIF-linja* (ks. 1. Luku) eli NIF-keskus ja urheilualueet (idrettskretsene) huolehtivat hallinnoinnista ja urheilupoliittisesta työstä ja niin sanottu *lajiliitto-linja* operatiivisesta työstä. Osana NIF-keskusta ja lajiliittojen yhteistyöorganisaationa Olympiatoppen kytkeytyy kumpaankin näistä linjoista. Sillä on hallinnollista ja poliittista valtaa päättää huippu-urheiluvaroista mutta myös operatiivista valtaa määritellä mitä näillä varoilla käytännössä tehdään. (Augestad & Bergsgard 2007, 71.)

Kuvio 33. Olympiatoppenin toimintapa lajiliittojen suhteen

Edellä mainittujen tekijöiden valossa on helpompi ymmärtää miksi Olympiatoppen on NIF:n sisällä vahvempi toimija kuin mitä sen muodollinen asema antaisi olettaa. Augestadin & Bergsgardin (2007, 319) lajiliitot muodostavatkin merkittävämmän vallan rajoitteen Olympiatoppenille kuin NIF-keskus. OT:n ja lajiliittojen suhde ei ole mutkaton. Monet lajiliitot haluavat

rakentaa omaa lajikohtaista osaamistaan eivätkä ole halukkaita ottamaan Olympiatoppenin neuvoja ja apua vastaan.

Professori Svein S. Andersen (2009b) mukaan Olympiatoppenin toimintatapa poikkeaa pienten ja suurten lajiliittojen osalta toisistaan. Sen pääasiallisia kumppaneita ovat pienet lajit ja lajiliitot, joiden huippu-urheilutoiminnan sisältöihin se pyrkii suoraan vaikuttamaan. Tässä tapauksessa OT:n toiminta saavuttaa välillisesti lajiliiton tehostuneen huippu-urheilujärjestelmän kautta. Suurten lajiliittojen kohdalla OT työskentelee mieluummin välittömästi urheilijoiden tai joukkueiden kanssa kuin välillisesti lajiliiton toimintaan vaikuttamalla. (emt.).

Toimintatavan muotoutumiseen on ilmeisesti vaikuttanut suurten lajiliittojen haluttomuus taipua OT:n ohjaukseen. Olympiatoppenin nykyisen johtajan Jarle Aambøn (2008) mukaan OT voi toimia lajiliiton haastajana ja sparraajana, joka ei kaihdakaan väliintuloa ja koviakaan metodeja silloin kun lajiliiton toimintatavan muutosta pidetään välttämättömänä. Lisäksi kunniaa omien urheilijoiden menestymisestä ei ehkä haluta jakaa, eikä siihen ole tarvetta kun suuren liiton omatkin resurssit riittävät huippu-urheilutoiminnan kehittämiseen.

Olympiatoppenin organisaatorakenne ja henkilöresurssit

Kuviossa 34 on esitetty Olympiatoppen (OT) organisaatiomalli ja henkilöresurssit syksyllä 2009. Olympiatoppenin organisaatioon kuuluu kaikkiaan 79 henkilöä. Andersenin (2009a) mukaan henkilöiden kokonaislukumäärä on 75 mutta siihen ei ole todennäköisesti laskettu urheiluhotellin kolmea henkilöä mukaan, joten lukujen välinen ero on yhden henkilön luokkaa. Vuonna 2008 näistä henkilöistä oli vain 26 päätoimisesti Olympiatoppenin palveluksessa. Loput heistä on osa-aikaisia työntekijöitä tai konsultteja. Henkilötyövuosien määrä oli yhteensä noin 40. (emt., 429.)

Olympiatoppenin organisaatorakenne on selkeästi toimintokohtainen. Organisaatiokaavion suomenkielisissä lisäyksissä toiminnot ovat tiivistetty kolmeen pääosastoon, jotka ovat valmennus, tukitoiminnot ja hallinto. Valmennuksesta erotetaan vielä lajivalmennus sekä valmennuksen osa-alueita koskeva tuki- ja kehitystyö, jota norjalaiset kutsuvat kompetenssi-osastoksi. Välillä ensin mainittuun osa-alueeseen viitataan OT:n sivuilla myös käsitteellä ”coaching” ja jälkimmäiseen käsitteellä ”trening”. Edelleen organisaatiokaaviossa alhaalla oikealla on erotettu vielä pieni osasto/tiimi ”nuoret urheilijat”, joka on tässä laskettu valmennukseen tukeen kuuluvaksi.

Tukitoiminnot jakautuvat kolmeen alaosaan, jotka ovat terveys, ravinto ja urheilupsykologia. Näillä osastoilla toimii lääkäreitä, fysioterapeutteja, ravintoterapeutteja, hierojia ja urheilupsykologeja. Hallinnosta voi-

daan puolestaan erottaa 4 kokonaisuutta, jotka ovat käytännön asioista huolehtiva OT-management, Olympia-asioista huolehtivat osasto, urheiluhotelli sekä tutkimus- ja kehitysosasto. Suurin osa osastoista/tiimeistä on pieniä muutamasta saman koulutustaustan tai suuntauksen omaavasta henkilöstä koostuvia. Lajivalmennus ”treening” jakautuu kolmeen tiimiin/osastoon, jotka ovat kestävyyslajit, tekniset ja taktiset lajit sekä joukkuepelit. Lajivalmennuksen parissa työskenteleviä kutsutaan myös ”valmentajien valmentajiksi”. Tällä viitataan sekä konkreettiseen koulutustoimintaan että arkipäiväisempää yhteydenpitoon lajiliittojen valmentajien kanssa. Heidän tukena toimivat Olympiatoppenin kouluttamat ja niin sanotun OLT-sertifikaatin saaneet valmentajat. Lajivalmennus on sillanrakentajan roolissa, ilman heitä Olympiatoppenin olisi vaikea saada toimintansa vaikutuksia näkymään ja tuottaa lisäarvoa norjalaiselle huippu-urheilulle. Tässä suhteessa Olympiatoppen on täysin riippuvainen lajiliitoista. Se voi kritisoida, sparrata ja käyttää koviakin metodeja lajiliittojen suuntaan mutta suhteiden katkaisemiseen sillä ei ole varaa mikäli se haluaa säilyttää toimintansa merkityksen.

Lajivalmennus (coaching) on Olympiatoppenin toiminnan tärkein ja kriittisin osa-alue, mitä sen paikka organisaatiokaavion keskiössä myös kuvaa. Sen vahva asema näkyy myös johtamisessa. Olympiatoppenin johtoon (ledelse) kuuluu huippu-urheilujohtajan lisäksi 8 osastonjohtajaa, joiksi luetaan myös kaikki 3 lajien päävalmentajaa. Lisäksi yksi lajivalmentajista (Tore Øvrebø) toimii apulaisjohtajana. Myös huippu-urheilujohtaja luetaan lajivalmennuksen resursseihin. Molemmat johtajat käyttävät osan ajastaan operatiiviseen toimintaan lajivalmennuksen parissa (Andersen 2009a, 429). Osastonjohtajien alla toimii vielä tiimien vastuuhenkilöitä tai osastopäälliköitä. Kokonaisuutena organisaatio on kuitenkin hierarkkisesti matala ja kaikki johtolinjat ovat välittömästi yhden henkilön eli huippu-urheilujohtajan käsissä. Huippu-urheilujohtaja Aambøn (2008) mukaan Olympiatoppenin johtamisfilosofia perustuu ihmiskeskeisiin arvoihin, joiden polttopisteessä on yksilön kehitys.

”Kompetenssiosaston” johtajan Tønnesenin (2009) mukaan urheilijan ja hänen tarpeidensa pitää olla Olympiatoppenin johtamisfilosofian mukaisesti toiminnan keskiössä. Valmennusta tukevat kompetenssialueet ovat kestävyys, voima sekä motoriikka/tekniikka. Tähän osastoon luetaan lisäksi vielä harjoituskeskuksen (Treningsenteret) henkilökunta.

Olympiakomitean tutkimus- ja kehitystoiminta tapahtuu pääasiassa ”kompetenssiosastolla” tai sen välityksellä. Lisäksi sillä on hallinnon yhteydessä toimivat pieni, kahden hengen tutkimus- ja kehitysosasto, joka vastaa tutkimusprojektien johdosta ja hallinnoinnista. Urheilun ja lajien tarpeet tulee olla myös T&K –toiminnan keskiössä. Tønnesen (2009) esityksestä ilmenee että Olympiatoppenin tutkimusprojekteihin kohdistamat johto- ja organisointihalut liittyvät näiden tarpeiden toteutumisen varmistamiseen. Projektien on pysyttävä kiinni huippu-urheilun käytännöissä vaikka niihin kytkeytisikin tieteellistä huippuosaamista. Lisäksi Olympiatoppenin toteuttaman tutkimusprojektin tulee olla relevantti usean lajin kannalta. Se on mittakaavaltaan huomattavasti pienempi yksikkö kuin esimerkiksi AIS (Australian Institute of Sports), jossa voidaan ylläpitää kymmenien eri lajien projekteja. Toinen seikka, joka erottaa sen AIS:sta on se, että Olympiatoppen ei pyri toteuttamaan kaikkia (tai edes suurinta osaa) tutkimusprojekteista itse vaan yhteistyössä yliopistojen kanssa. Sille riittää usein projektin johto ja organisointi. Olympiatoppenin pääkumppaneita ovat seuraavat kolme instituuttia kahdessa eri yliopistossa:

- o Forskningscenter for Trening og Prestasjon (FTP) [noin vuosi sitten NIH:iin eli Norjan urheilukorkeakouluun perustettu harjoittelua ja suorituskky tutkiva instituutti]
- o *Senter for idrett, Anlegg og Teknologi. (SIAT)* at NTNU [tekninen Yo Trondheimissa]
- o *Senter for Idrettskedeforskning (SIT)* (Oslo Sports Trauma Center) [Urheiluvammoihin keskittynyt instituutti NIH:ssa]

Olympiatoppenin osaamisen perustasta

Olympiatoppenin osastojen ja harjoituskeskuksen toiminnan ylläpitämiseen jää vuosittain noin 4,5 miljoonaa euroa sen jälkeen kun OT on jakanut avustukset lajiliitoille, urheilijoille ja olympialaisiin kytkeytyvät varat lue-taan pois. Lähinnä Anderseniin (2009a ja 2009b) tukeutuen voidaan tulkita, että huippu-urheilujohtaja on luonut näillä varoilla enemmän osaamis- kuin harjoituskeskusta. Kansainvälisessä vertailussa Olympiatoppenin tarjoamat harjoituspuitteet eivät ole huomiota herättävän laajat ja korkeata-soiset eikä etenkään vakinaisen henkilöstön määrä suuri. Esimerkiksi Olympiatoppenin harjoituskeskuksessa työskentelevästä kahdeksasta hen-kilöstä kuusi on osa-aikaisia ohjaajia. Harjoituskeskus on kohtaamispaikka, jossa urheilijat ja valmentajat pääsevät vaihtamaan kokemuksiaan (Ande-resen 2009b, 429).

Andersenin (2009a, 445) mukaan Olympiatoppenin ja harjoituskeskuksen (Toppidrettsenteret) perustaminen muunsivat olemassa olevan mutta löyhän huippu-urheilutoimijoiden verkoston kiinteämmäksi ryhmäksi/klusteriksi (klynge)³⁸. Ryhmän muotoutuminen lisäsi toimijoiden välistä kokemusten vaihtoa, oppimista, yhteistyötä ja jatkuvuutta. Siihen rekrytoitiin avainhenkilöitä, joilla oli kansainvälistä näyttöä osaamisestaan urheilun parissa. Näiden henkilöiden menestys oli perustunut johtajuuteen ja kokemukseen ei niinkään urheiluun liittyvään ammatilliseen kompetenssiin. He toimivat usein Olympiatoppenin palveluksessa osa-aikaisesti mutta tehävän saatuaan usein pitkään. (emt.).

Andersen (2009a) väittää Olympiatoppenin organisaation tukevan kokemusten vaihtoon perustuvaa oppimista. Se on hierarkkisesti sekä matala että joustava ja työskentelytavat ovat epämuodollisia. Valmentajien ja urheilijoiden on helppo tutustua toisiinsa ja kaataa heitä erottavia raja-aitoja. Horisontaalinen/poikittainen vuorovaikutus on sen piirissä runsasta, mikä tukee myös prosessinäkökulman toteutumista muodollisen organisaation puitteissa. Lisäksi myös johto osallistuu operatiiviseen toimintaan mikä lisää tiedonvaihtoa vertikaalisella tasolla (emt. 429-430, 445.)

Andersenin (2009a) pääväittäjä on se, että Olympiatoppen toimii luotettavan tai tietoisin (påpasselig) organisaation tavoin viitaten Weickin ja Sutcliffen (2001) käsitteeseen ”mindful organization”. Huippu-urheilussa voittajien ja häviäjien erot ovat lähtökohtaisesti pieniä. Olympiatoppenissa pyritään detaljien hallintaan, oppimaan pienistä virheistä ja välttämään suuria virheitä sekä varmistamaan tiedon luotettavuutta kokemuksia vaihtamalla ja tietoa levittämällä (emt., 456.) Luotettavan organisaation käsitteen keskeinen piirre on eräänlainen varautunut ja valpas asenne tulevaisuuteen, joka voi tuoda sen eteen odottamattomia ongelmia. Jokapäiväisessä toiminnassa piilevä pieni virhe voi muuttua jonakin päivänä katastrofiksi. Tämän vuoksi tuotteiden ja toiminnan laadun tarkkailun on oltava huolellista ja arvioinnin pohjana oleva tieto oikeellista sekä johto- että työntekijätasolla (Weick & Sutcliffe 2001.). Tämän päivän menestys ei anna syytä huolettomuuteen. Sitä vastoin on oltava tietoinen että sen tuoma hyvän olon tunne ja itsetyytyväisyys saattaa johtaa prosessissa olevien pikkuasioiden tarkkailun herpaantumiseen sekä muiden neuvojen ja kokemusten väheksyntään (Andersen 2009a, 457).

Andersenin (2009a) artikkeli piirtää melko ihanteellisen kuvan Olympiatoppenin toiminnasta. Siinä korostetaan niitä tutkimuskohteen eli Olympiatoppenin piirteitä, jotka näyttävät sopivan teoriaan eli lähinnä mal-

³⁸ Norjan sanalle ”klynge” ei tarjota klusteri-sanaa suomalaiseksi vastineeksi mutta Andersen (2009a) viittaa tässä tarkemmin täsmentämättä M.E. Porterin kirjaan ”kansakuntien kilpailukyky” (1990), jossa klusterin käsite on keskeisessä roolissa.

liin luotettavan organisaation toiminnasta. Tämä, ja teoriaan sopimattomien piirteiden poisjättäminen on tietenkin aivan korrektia, jos kokonaisuus kuitenkin tukee oletusta luotettavasta organisaatiosta. Andersenin (2009a) antama kuva Olympiatoppenista poikkeaa jonkin verran Augestadin & Bergsgardin (2007) luomasta kuvasta. Viimeksi mainitussa teoksessa painotetaan Olympiatoppenin valtaa suhteessa muihin toimijoihin ja sen toimintaa kuvataan tavalla, jossa päämäärä on kirkas ja siihen vievät keinot etukäteen tiedossa kuin suunnitelmassa, joka tarvitsee vain pistää käytäntöön. Andersenin (2009a) Olympiatoppen on puolestaan vähemmän itseriittoinen ja kaikkitietävä. Hänen näkemyksensä mukaan Olympiatoppenin menestys on pitkälti sen epävirallisen organisaation vuorovaikutusta edistävissä ja raja-aitoja kaatavassa epämuodollisuudessa sekä muilta oppimisesta ja yhteistyöstä.

Lahjakkuuksien tunnistaminen ja kehittäminen Norjassa

Norjalainen, Olympiatoppenin ympärille kehittynyt huippu-urheilujärjestelmä vaikuttaa pohjoismaisessa kaikkien urheilua (sport for all) korostavassa eetoksessa ammattimaiselta. Sen tähtäimessä on pysyvä menestyminen kansainvälisillä kilpailukentillä, huippu-urheilutoiminta on keskitetty vahvalle keskusorganisaatiolle, valmennustoiminta on systemaattista ja ammattimaista ja huippu-urheilun kehittämisessä hyödynnetään tieteellistä osaamista. Bergsgard et al. (2007) mukaan norjalainen huippu-urheilujärjestelmä muistuttaa näiltä kohdin Kanadan, Iso-Britannian ja Saksan huippu-urheilujärjestelmiä. Norjalainen järjestelmä eroaa kuitenkin jälkimmäisistä maista siinä, siinä miten lahjakkuuden tunnistetaan ja valitaan urheilu-uran varhaisessa vaiheessa (emt., 194).

Norjasta on vaikeampi löytää yhtä systemaattista kansainväliseen menestymiseen tähtäävää lahjakkuuksien kehittämisohjelmaa kuin muissa vertailumaissa. Asiasta on kirjoitettu hyvin vähän Norjassa vaikkakin pitkälti samankaltaisia rakenteita löytyykin (valmennuskoulutus, huippu-urheiluinstituutit, urheilulukiot). (Bergsgard et al 2007, 191.)

Norjassa urheiluseurat ovat avainasemassa lahjakkuuksien tunnistamisessa ja harjoittamisessa. Sitä vastoin koulujärjestelmän merkitys on vähäinen. Tosin vuosien 1925-1960 välisessä koulujärjestelmässä oli fyysisen harjoittelun ja kilpaurheilun välillä vahva side, joka heikkeni 1970-luvun jälkeen kun jako voittajiin ja häviäjiin alettiin nähdä uusien pedagogien parissa yksilön sosiaalisen ja persoonallisen kehityksen kannalta haitallisena. (Bergsgard et al 2007, 191.)

Tämänkaltaisia varauksia on tehty myös urheilujärjestöjen parissa. Vuonna 1987 hyväksyttiin NIF:ssä lasten urheilua koskevat säännökset. Niissä avainsana on taitojen harjoittamisen monipuolisuus. Lisäksi lasten

kilpailemista on rajoitettu useilla säädöksillä. Ajatuksena on että kaikki urheilu palvelisi varhaisella iällä holistisempia tavoitteita (koulutuksellisuus, persoonan kehittyminen ja niin edelleen). NIF:lla on käytössä useita lasten ja nuorten urheilu koskevia rajoituksia ja suosituksia: Erikoistumisen ei tulisi tapahtua ennen 10-12 ikävuotta ja silloinkin pääpaino tulisi olla harjoitteiden monipuolisuudessa. Alle 10-vuotiaiden ei pitäisi osallistua oman seuran ulkopuolisiin kilpailuihin. 10-12 –vuoden ikäisinä he voivat osallistua paikallisiin ja alueellisiin kilpailuihin mutteivät aluemestaruuskilpailuihin. 11-12 vuoden ikäisinä urheilija ja hänen seuransa voivat osallistua kansallisen tason kisoihin vain kerran vuodessa. Lisäksi lasten ei tulisi kilpailla ulkomailla eikä ulkomaalaisten kanssa ennen 13 vuoden ikää. (Bergsgard et al 2007, 192.)

Bergsgard et al (2007) mukaan on huomionarvoista, että nämä säännökset ovat luotu urheilujärjestelmän itsensä eikä valtion aloitteesta. Norjan urheilupiireissä on kuitenkin useita ihmisiä ja tapahtumia, jotka viittaavat säännöistä poikkeavaan ajatteluun ja toimintaan. Monien mielestä rajoitukset ovat epäselviä ja liian kattavia. Opposition vahvuutta ja laajuutta on kuitenkin vaikea arvioida koska näitä asioista poikkeavia mielipiteitä ei useinkaan lausuta julkisesti. Ylipäättään se, mitä norjalaisessa huippu-urheiludiskurssissa voi sanoa on hyvin tarkkaan säädelyä (emt., 192.).

Huippu-urheilua ja periaatteessa myös lahjakkuuksien tunnistamista tukevat rakenteet ovat Norjassa suurin piirtein samat kuin Kanadassa, Iso-Britanniassa ja Saksassa. Pienessä Norjassa ei ole kuitenkaan esimerkiksi tarvetta perustaa niin useita harjoituskeskuksia kuin näissä isommissa maissa. NIF/NOC on kuitenkin tehnyt päätöksen perustaa kolme alueellista ”centre of competencea” Bergeniin, Trondheimiin ja Tromsøon, jotka ovat yhteydessä Olympiatoppeniin kansallisella tasolla sekä yliopistoihin alueellisella tasolla³⁹. Lisäksi Olympiatoppen on perustanut valmennuskoulutusohjelman yhteistyössä Trondheimin yliopiston ja useiden alueiden ”university collegeiden” kanssa, joissa urheilijoiden on mahdollista sport studies with high performance sport. Lisäksi on perustettu neljä (enemmän tai vähemmän urheiluun erikoistunutta) peruskoulua eri alueille, jonka lisäksi useat peruskoulut tarjoavat yleisluonteisempia urheiluohjelmia. (Bergsgard

³⁹ Tällä hetkellä (2010) Olympiatoppenilla on neljä alueellista keskusta. Olympiatoppen Nord-Norge Tromsåssa, Olympiatoppen Lillehammerregionen Lillehammerissa, Olympiatoppen Midt-Norge Trondheimissa ja Olympiatoppen Vest-Norge Bergenissä. Alueelliset toimijat ja etäällä Oslostas asuvat urheilijat ovat vaatineet alueellisia Olympiatoppeneita. Oslossa ollaan kuitenkin oltu haluttomia hajauttamaan uudelleen pienen maan kertaalleen yhteen koottuja osaamisresursseja. Professori Svein S. Andersenin mukaan hajauttamiseen ei ole varaa, koska aivoriihi-työskentely edellyttää riittävän suurta asiantuntijoista koostuvaa ”kriittistä massaa” (keskustelu Olympiatoppenissa 22.10.2009).

et al 2007, 193.) Tutkijat (Bergsgard et al 2007) väittävät, että Norjan väestö ja taloudellinen pohja eivät riitä täysammattilaisuuteen pohjautuvan urheilujärjestelmän ylläpitämiseen mutta puoliammattilaisuuden määrä lisääntyy Norjan urheilussa jatkuvasti (emt., 77.).

6.3 Huippu-urheiluohjelman tausta Ruotsissa

Seuraavassa tarkastellaan Ruotsin nykyisen huippu-urheilujärjestelmän taustoja huomattavasti suppeammin kuin Norjan kohdalla. Tarkastelu rajoittuu lähinnä Ruotsin Olympiakomitean nykyisen huippu-urheiluohjelman taustoihin. Sitä voidaan pitää suhteellisen merkittävänä taloudellisena ja ohjelmallisena panostuksena huippu-urheilun kehittämiseen. Huippu-urheilun organisatorista ja operationaalista keskittämistä ei Ruotsin urheiluliike ole kuitenkaan pystynyt Norjan tavoin toteuttamaan. Ruotsi ja sen huippu-urheilujärjestelmä on myös herättänyt hyvin vähän kiinnostusta urheilupolitiikkaa tutkivien ja siitä kirjoittavien parissa verrattuna lukuisiin Norjan urheilua ja Olympiatoppenin koskeviin julkaisuihin. Seuraava taustoitus perustuu lähinnä Olympiakomitean oman julkaisun OS-magasinetin teemanumeroon, jossa tarkasteltiin monesta näkökulmasta vuonna 2008 kymmenen vuotta täyttäneen huippu-urheiluohjelman perustamista.

Ruotsin Olympiakomitean (SOK) hallituksen puheenjohtajan Stefan Lindebergin mukaan uusia ajattelu- ja toimintatapoja huippu-urheilun kehittämiseksi on haettu Ruotsissa aina 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Barcelonan olympiakisojen (1992) jälkeiset SOK:N yhteishankkeet RF:n ja kehityskeskusten kanssa eivät kuitenkaan kantaneet hedelmää lähinnä riittämättömän taloudellisen panostuksen vuoksi. Lindebergin mukaan Lillehammerin kisat (1994) osoittivat, että kilpaileminen maailman huipputasolla vaatisi merkittävästi enemmän resursseja. Kisojen jälkeen SOK käynnisti neuvottelut kaikkien olympialajien johtajien kanssa. Niiden tuloksena olympiakisojen valmistautumiseen käytettävien varojen laatuvaatimuksia selvennettiin ja ne kohdistettiin entistä tarkemmin. Lindebergin mukaan idea erityisestä lahjakkuusohjelmasta (talangprogram) syntyi jo tuolloin mutta varoja sen toteuttamiseen ei ollut. (OS magasin 1/2008.)

Samoihin aikoihin talousvaikuttaja Olof Stenhammar johti kampanjaa, jonka tarkoituksena oli saada vuoden 2004 olympiakisat Tukholmaan. Vuoden 1997 lokakuussa Lausannessa pidetyssä kokouksessa kisat päätettiin kuitenkin myöntää Ateenalle. Stenhammar kertoo, että kokouksen jälkeen hänellä oli tapaaminen yhden kampanjassa mukana olleen yrityksen edustajien kanssa. Nämä ilmoittivat haluavansa jatkaa tukeaan tavalla tai toisella. Tällöin elvytettiin henkiin ajatus kisakampanjan suunnitteluvai-

heessa mukana olleesta lahjakkuuspanostuksesta, jota ei siinä yhteydessä jaksettu viedä loppuun asti. Tuki haluttiin toteuttaa siten, että valtio sijoittaisi olympiavuoteen 2004 ulottuvassa ohjelmassa kruunuun jokaista elinkeinoelämän sijoittamaa kruunua vastaan vuosittain aina 10 miljoonan kruunuun saakka (yhteensä siis 20 mSEK/v). (OS magasin 1/2008.)

Stenhammar tiesi, että elinkeinoelämän mukaan saamiseksi olisi saatava ensin hallituksen suostumus. Tälle toimi sytykkeenä ruotsalaisten huono menestys Naganon Olympialaisissa vuonna 1998 [vain 2 hopeaa ja 1 pronssi]. Tuolloin urheiluasioista vastaava ministeri oli sosiaalidemokraatti Leif "Blomman" Blomberg, joka oli seuraamassa Naganon kisoja paikan päällä yhdessä Stenhammarin kanssa. Suomen lyötyä Ruotsin jääkiekon neljännesvälierissä totesi "Blomman" Stenhammarille, että "jotain pitäisi tehdä". He keskustelivat asiasta myöhemmin illalla hotellissa. Stenhammarin mukaan "Blomman" kirjasi tuolloin paperille, että "meidän pitää satsata huippuihin". Stenhammar huomautettua "Blommania" ettei hän voi menä demarina tuollaista sanomaan, tämä vastasi "samantekevää". Palattuun Naganosta "Blomman" vei asian hallituksen tapaamiseen, jossa periaate valtion ja elinkeinoelämän yhteisestä tuesta vahvistettiin. (OS magasin 1/2008.)

Ruotsin tuolloinen pääministeri Göran Persson pitää myös Naganon kisojen epäonnistumista käännekohtana huippu-urheiluohjelman ja -tuen käynnistymiselle. Kisojen aikaan ruotsalaisessa yhteiskunnassa vallitsi vielä synkkä ilmapiiri, jota Naganon kokemukset vahvistivat. "Urheilun yhteiskunnallinen merkitys piirtyi niin kirkkaana esiin Naganossa", Persson kirjoittaa. "Tuo 10 miljoonan kruunun summa, joka meidän piti sovittaa yhteen elinkeinoelämän kanssa, oli pikkurahaa verrattuna siihen mitä panostimme Ruotsin markkinointiin kokonaisuudessaan", hän jatkaa. Persson myöntää, että eliittisatsauksesta keskusteltiin mutta sen jälkeen kun yhteys kansanurheiluun löytyi, oli päätöksenteko helppoa. Satsauksen avulla oli mahdollista paitsi saada huomiota Ruotsille niin myös luoda urheilun avulla positiivisia esikuvia. (OS magasin 1/2008.)

Hallituksen myönteisen päätöksen jälkeen Stenhammar aloitti varojen hankinnan yrityselämästä (OS magasin 1/2008). Sen tuloksena syntyi "olympialaget". Se oli Ruotsin 20 suurimman ja tunnetuimman osakeyhtiön keskinäiseen sopimukseen perustuva yhteisyritys, jonka tarkoitus oli hoitaa elinkeinoelämän tuen osuus lahjakkuusohjelmalle vuoteen 2004 saakka. Tavoitteet asetettiin korkealle: vuonna 2000 Sydneystä 10 mitalia [tuli 12], vuonna 2002 Salt Lake Citystä myös 10 mitalia [tuli 7] ja Ateenasta 2004 peräti 20 mitalia [tuli 7] (Sveriges Olympiska Kommitté 1998.)

Ruotsin huippu-urheiluohjelman sisältö on jäsennetty hyvin yksilökeskeisesti. Tämän vuoksi se esitellään lähemmin luvussa 6.1 kohdassa ”urheilijoiden henkilökohtainen tukeminen”.

Ruotsin ja Suomen urheilulukiot ja muut urheiluoppilaitokset

Ruotsissa ja Suomessa on käytössä urheilulukiojärjestelmä, joka tarjoaa nuorille urheilijoille mahdollisuuden yhdistää opiskelu ja vaativa urheiluharjoittelu. Tässä pienessä lahjakkuuksien kehittämistä koskevassa sivujuonteessa on tarkoitus tuoda esille Ruotsin ja Suomen urheilulukiojärjestelmän pääpiirteittaiset erot.

Ensimmäiset urheilulukiokeailut aloitettiin Suomessa 1980-luvun puolen välin jälkeen. Ruotsissa urheilulukio toiminta alkoi noin vuosikymmen aiemmin. Erot maiden urheilulukiojärjestelmien välillä ovat merkittävät, vaikka ruotsalaiset urheilulukiot toimivatkin todennäköisesti kotimaisille kokeiluille esikuvina. Tiivistäen Ruotsissa valtakunnallisia urheilulukioita johdetaan keskitetympin ja urheiluliikkeen valta on niitä koskevissa päätöksissä suurempi kuin Suomessa. Urheilulukiojärjestelmien poikkeavuutta toisistaan lisää myös se, että maiden toisen asteen ja lukioden opetus on toteutettu kokonaisuudessaan eri tavoin.

Ruotsissa on valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia urheilulukioita. Näistä valtakunnalliset urheilulukiot (riksidrottsgymnasier) liittyvät läheisesti valtakunnalliseen urheiluliikkeeseen (RF) kun taas alueelliset ja paikalliset ovat pääasiassa kuntien vastuulla. RF on kantanut päävastuun urheilulukioden toiminnasta ja sen kehittämisestä vuodesta 1996 lähtien. Sen yhteistyökumppaneita ovat opetusvirasto, lajiliitot ja urheilulukioden sijaintikunnat. Urheilulukioden toiminta on järjestetty lajilähtöisesti eli kukin oppilaitos voi vastata pääsääntöisesti vain yhden lajin valmennustoiminnasta. Tästä johtuen valtakunnallisia urheilulukioita on paljon, yhteensä 58 kpl, mutta yhden urheilulukion oppilasmäärä on yleensä pieni, mistä johtuen ne toimivat tavallisten lukioden yhteydessä. Ruotsalainen urheilulukio ei siten jäsennä kokonaisuudessaan tiettyä oppilaitosta yhtä voimakkaasti kuin Suomessa. Sana ”riksidrottsgymnasiet” ei esiinny yhdenkään lukion virallisessa nimessä eikä sitä käytetä juuri muutenkaan kyseisten oppilaitosten yhteydessä muulloin kuin viitattaessa koko urheilulukioden verkostoon. Jos oppilaitoksen yhteydessä viitataan urheiluun, niin silloin käytetään yleensä lajiin viittaavaa määrettä kuten ”golfgymnasiet” tai ”fotbollgymnasiet”. Ruotsalainen urheilulukion käsite tarkoittaa lähinnä opiskelemista tavallisen lukion yhteydessä joustavassa erityisohjelmassa. Tätä oppilaitoksen ”tavanomaisuutta” vastaan asettuu puolestaan urheilun ”erityisyys” eli kaikki urheilijaopiskelijat ovat samasta lajista, joiden val-

mennuksesta päävastuun kantaa lajiliitto. Yleisesti ottaen Suomessa urheilulukiot haluavat profiloitua sitä vastoin nimenomaan oppilaitoksina ja ne pyrkivät tarjoamaan valmennusta useassa eri lajissa.

6.4 Yhteenveto

- 1) Norjan valtion virallisissa asiakirjoissa huippu-urheilu liitetään usein ongelmallisina koettuihin piirteisiin kuten kaupallistumiseen ja ammatilaistumiseen. Urheilun tuen perusteluissa koko kansan urheiluun liittyvät argumentit ovat olleet dominoivassa asemassa. Tästä huolimatta valtion konkreettinen tuki huippu-urheilulle on kasvanut jatkuvasti 1980-luvulta lähtien.
- 2) Virallisissa asiakirjoissa ei aseteta Norjassa useista muista maista poiketen selkeitä mitali- ja ranking-tavoitteita. Tämä johtuu todennäköisesti työn- ja vastuunjaollisista syistä. Tarkemmat tavoitteet muotoillaan urheilun katto-organisaatiossa NIF:ssa.
- 3) Monista muista maista poiketen Norjan hallitus ei ollut huippu-urheilun keskittämisessä johtavassa roolissa. Aloite, suunnittelu ja toteutus olivat urheiluorganisaatioiden käsissä.
- 4) Urheilujärjestöjen huippu-urheilun kehittämistä koskeva yhteistyö alkoi Norjassa varsinaisesti 1980-luvulla. Tuolloiset huonot olympiavuodet painostivat järjestöjä yhteisiin toimiin menestyksen palauttamiseksi. Vuonna 1984 perustettiin NIF:n ja NOK:n yhteistyön pohjalta ”projekti 88”, josta johtaa selkeä polku nykyiseen Olympiatoppeniin.
- 5) Norjan nykyinen menestysputki alkoi vuoden 1992 Albertvillestä noin kahdeksan vuotta Olympiatoppenin esivaiheen (projekti 88) jälkeen. Huippu-urheilupanostusta vahvisti omien olympia-kisojen saaminen Lillehammeriin vuonna 1994.
- 6) NIF:n ja NOK:n yhteensulautuminen vuonna 1996 heijastaa huippu-urheilun aseman tunnustamista urheiluliikkeen sisällä.
- 7) Olympiatoppen on NIF:n huippu-urheiluelin, joka vastaa urheiluhallituksen (idrettstyret) alaisuudessa urheiluneuvoston (idrettstinget) asettamien huippu-urheilutavoitteiden toteuttamisesta sekä lisäksi olympialaisiin liittyvistä tehtävistä. Käytännössä Olympiatoppenin asema on kuitenkin varsin autonominen. Olympiatoppen toimii edelleen lajiliittojen yhteistyöorganisaationa. Lajiliitoilla on kuitenkin täysi päätösvalta ja tulosvastuu omien lajiensa suhteen.
- 8) Norjan valtion huippu-urheilurahoitus ohjautuu kokonaisuudessaan Olympiatoppenin käytettäväksi ja sen edelleen jaettavaksi.

- 9) Olympiatoppenissa työskentelee kaikkiaan 75 henkeä koko- tai osapäiväisesti. Olympiatoppenin organisaatorakenne jakautuu kolmeen pääosastoon, jotka ovat valmennus (laji + kompetenssi), tukitoiminnot ja hallinto. Lajivalmennuksella on selkeä painotus johtorakenteessa.
- 10) Olympiatoppenin projektien on pysyttävä kiinni huippu-urheilun käytännöissä vaikka niihin kytkeytyisikin tieteellistä huippuosaamista. Lisäksi tutkimusprojektin tulee olla relevantti usean lajin kannalta. Useimmat tutkimusprojektit toteutetaan yhteistyössä yliopistojen kanssa. Se pyrkii kuitenkin itse johtamaan ja organisoimaan näitä. Olympiatoppen on luonteeltaan enemmän osaamis- kuin harjoituskeskus.
- 11) Olympiatoppenissa pyritään detaljien hallintaan, oppimaan pienistä virheistä ja välttämään suuria virheitä sekä varmistamaan tiedon luotettavuutta kokemuksiin ja tietoa vaihtamalla. Se on hierarkkisesti sekä matala että joustava ja työskentelytavat ovat epämuodollisia. Valmentajien ja urheilijoiden on helppo tutustua toisiinsa ja kaataa heitä erottavia raja-aitoja. Lisäksi myös johto osallistuu operatiiviseen toimintaan mikä lisää tiedonvaihtoa vertikaalisella tasolla.
- 12) Uusia ajattelu- ja toimintatapoja huippu-urheilun kehittämiseksi on haettu Ruotsissa aina 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Mainittavaa tulosta ei kuitenkaan saatu ennen Naganon kisojen (1998) epäonnistumista, joka toimi käännekohtana nykyisen huippu-urheiluohjelman ja –tuen käynnistymiselle.
- 13) Valtion ja elinkeinoelämän parissa toimivien taustavaikuttajien rooli kehitystyön käynnistäjinä ja taloudellisen tuen hankkijoina on ilmeisesti ollut Ruotsissa oleellisempi kuin Norjassa.
- 14) Yksinkertaistaen ruotsalainen huippu-urheilujärjestelmä ilmenee *yksilöiden ja lajien tarpeiden mukaan räätälöitynä ohjelmana* ja Norjassa *resurssien keskittämisenä näitä lajeja ja yksilöitä ohjaavalle organisaatiolle*. Molemmat esittävät oman toimintatapansa valittuna vahvuustekijänä mutta yhtä hyvin niiden voidaan nähdä noudattelevan urheiluliikkeiden sisäisten valtarakenteiden asettamia ehtoja.

7 HUIPPU-URHEILUN TALOUDELLISET RESURSSIT

Tässä luvussa vertaillaan huippu-urheilun sijoitettuja taloudellisia resursseja Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Aluksi tarkastellaan suoraa henkilöiden/joukkueiden tukemista (7.1) Tämän jälkeen vertaillaan lajiliittojen kautta toteutettavan huippu-urheilutyön tukemista (7.2). Näiden jälkeen katsotaan paljonko kunkin maan huippu-urheilun päävastuuorganisaatiolle jää taloudellisia resursseja oman toimintansa toteuttamiselle (7.3). Luvussa 7.4 lähdetään kartoittamaan millaisia huippu-urheiluun liittyviä rakenteita ja resursseja vertailumaihin jää näiden kolmessa ensimmäisessä alaluvussa kuvattujen lisäksi. Kartoitusta koskee lähinnä Ruotsia ja Suomea, joiden huippu-urheilujärjestelmä on hajautuneempi kuin Norjan.

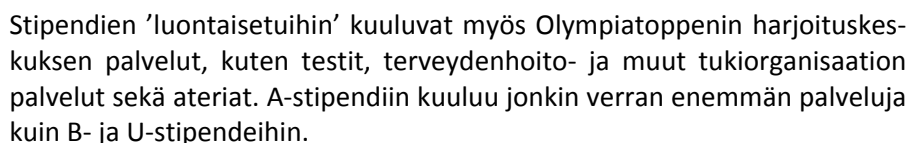
Luvuissa 7.1-7.3 esitetään yksityiskohtaiset euromääräiset vertailutaulukot. Tukisummat on pyritty esittämään vuosilta 2004-2007, mutta etenkin vuoden 2004 osalta on jäänyt aukkoja. Näiden kolmen ensimmäisen kohdan tuet lasketaan myös yhteen, jolloin saadaan yksi maiden huippu-urheiluun sijoitettua kokonaispanostusta kuvaava luku. Luvussa 7.4 esitettyjä rakenteita ei kuitenkaan enää vertailla yksityiskohtaisesti eurotasolla. Tästä syystä osa huippu-urheiluresursseista jää Ruotsin ja etenkin Suomen osalta kokonaispanostusta kuvaavan luvun ulkopuolelle. Tämä johtuu useimmissa tapauksissa siitä, ettei ole selkeää perustetta sille kuinka paljon kunkin organisaation toimintabudjetista tulisi osoittaa huippu-urheilulle. Luvussa 7.4 esitetään kuitenkin tästä lähinnä suuntaa-antavia arvioita.

7.1 Urheilijan henkilökohtainen tukeminen

Tähän vertailuryhmään luetaan sellaiset urheilijoille myönnettyt henkilökohtaiset stipendit, joiden käyttämisestä he ovat itse päävastuussa. Muukaan on luettu myös sellaiset tuet, jotka suunnataan suoraan yksittäisille joukkueille.

B-stipendi on suuruudeltaan puolta pienempi eli noin 6 250 euroa (50 000 NOK). Se voidaan myöntää urheilijoille, jotka ovat yltäneet lähelle A-stipendin vaatimustasoa. Sen voi saada myös urheilija, joka on aiemmin saanut A-stipendin. B-stipendi voidaan myöntää useammaksi vuodeksi.

Kuvio 35. Urheilijakohtaisten stipendien (A, B, ja U) määrien jakaantuminen Norjassa vuosina 2004 ja 2007

117

ja vesipallo. Sitä tarjotaan automaattisesti olympiamitalijoukkueille. Harkinnanvaraisesti se voidaan myös myöntää arvokisoissa (Olympia, MM ja EM) hyvin sijoittuneille joukkueille. Myönnetyt summat vaihtelevat voimakkaasti, viimeksi toimitetussa jaossa pienin summa oli noin 19 000 euroa (150 000 NOK) ja suurin noin 175 000 euroa (1,4 milj. NOK).

Kuviossa 35 on esitetty tuettavien *urheilijoiden määrän* perusteella laskettu prosenttiosuus stipendiryhmittäin vuosina 2004 ja 2007. Painopiste stipendien jaossa on liikkunut selvästi kohti lahjakkaiden nuorten tukemista (kuvio 35). Myös A-stipendien määrä eli huippujen osuus on jonkin verran kasvanut B-stipendien kustannuksella. Yhteenlaskettujen stipendien *euromäärästä* A-stipendit haukkaavat selvästi suurimman osuuden (45 % vuonna 2007). Tämä johtuu niiden kaksi kertaa suuremmasta koostaa verrattuna B- ja U-stipendeihin.

Norjan huippu-urheilun stipendijärjestelmä näyttää hyvin henkilökeskeiseltä. Urheilija ei saa kuitenkaan stipendiä itselleen siinä mielessä, että hän olisi suvereeni päättämään mihin varoja käyttää. Stipendiä on tarkoitus käyttää urheilusta koituvien kustannusten kattamiseen. Olympiatoppen edellyttää, että lajiliitto ja urheilija päättävät stipendin käytöstä yhdessä. Tämän lisäksi se luettelee ohjeistuksessaan menoja, joihin stipendiä on tarkoitettu käytettävän. Lajiliitto hallinnoi stipendin käyttöä ja raportoi siitä Olympiatoppenille. Urheilija puolestaan toimittaa alkuperäiskuitit lajiliitolle niistä menoista, joihin stipendiä on käytetty.

Urheilijalle maksettavan stipendin summaa vähennetään kun hänen vuositulonsa ylittävät noin 37 500 euroa (300 000 NOK). Ylitystä vastaava summa vähennetään stipendistä. Tällöin esimerkiksi A-stipendi (100 000 NOK) jätetään kokonaan maksamatta kun urheilijan tulot ovat 400 000 NOK. Tällaisessa tapauksessa Olympiatoppen kompensoi lajin menettämää stipendiä myöntämällä ylimääräisen U-stipendin saman lajin stipendi-vaatimukset täyttävälle urheilijalle.

Ruotsi

Ruotsissa SOK:n huippu-urheiluohjelma (Olympisk Offensiv 2005-2012) on jaettu kolmeen tulosalueeseen. Kullekin tulosalueelle on asetettu omat tukikohteensa, tavoitteensa ja taloudellinen seurantansa.

1. Huippu- ja lahjakkuusohjelma (topp- och talangprogrammet)
2. Haastajaohjelma (utmanarprogrammet)
3. Tukiohjelma (supportprogrammet)

Huippu- ja lahjakkuusohjelman tavoitteena on tarjota Ruotsin eturivin urheilijoille optimaaliset edellytykset tuleviin olympialaisiin valmistautumi-

sessä ja taata kaikkein lupaavimmille lahjakkuuksille optimaaliset mahdollisuudet nousta kansainväliseen kärkejoukkoon.

Haastajaohjelma tähtää siihen, että yhä useammalla urheilijalla olisi mahdollisuus panostaa täysipainoisesti kansainvälisten huipputulosten tavoitteluun. Samalla parannetaan myös huippu- ja lahjakkuusohjelman rekrytointipohjaa.

Tukiohjelma huolehtii siitä, että urheilijoiden ja valmentajien saatavilla on paras mahdollinen osaaminen ja kaikki palvelut, joilla on merkitystä suoritusten parantamisessa, huipputuloksien saavuttamisessa ja mestaruuskamppailuihin osallistumisessa.

Huippu- ja lahjakkuusohjelman (topp- och talangprogrammet) piiriin kuuluvat urheilijat tai joukkueet muodostavat ruotsalaisen urheilun eliittijoukon. Ohjelman piirissä on tällä hetkellä 150 urheilijaa. Aiemmin huippuohjelma ja lahjakkuusohjelma olivat erillisiä. Ensin mainitun ohjelman piiriin pääsivät ne, jotka olivat seisseet maailmanmestaruuskisojen palkintopallilla. Ohjelmien yhteen sulaututtua ovat erot niiden pääsyvaatimusten kuten myös niiden tarjoaman tuen välillä hävinneet. SOK:n urheilupäällikön Peter Reinebon mukaan lahjakkuudet tarvitsevat yhtä paljon tukihenkilöitä ja rahaa toimintaan kuin huiputkin (OS-magasinet 2006). Tämä merkitsee sitä, että Ruotsin kattavimman huippu-urheilutuen piiriin pääsemiseen riittää jo se, että urheilija omaa potentiaalista mitalikapasiteettia 5-6 vuoden sisällä. Ero tässä suhteessa Norjan A-stipendin arvokisamenestystä korostaviin vaatimuksiin on selkeä. Huippu- ja lahjakkuusohjelman kaksi muuta sisäänpääsymahdollisuutta liittyvät sitten jo enemmän urheilijan olemassa oleviin arvokisanäyttöihin.

Ruotsin olympiakomitea myöntää urheilijakohtaisia tukia vain huippu- ja lahjakkuusohjelman kautta. Suurin osa rahallisesta tuesta kanavoidaan kuitenkin tästäkin ohjelmasta lajiliitoille kansainvälisiin kilpailuihin, harjoitusleireihin ja valmentajatukeen käytettäväksi. Henkilökohtainen stipendi on tarkoitettu urheilijan arkipäivän menoihin, joten se on lähempänä suomalaista urheilija-apurahaa kuin norjalaisia stipendejä. Stipendin saamiseen vaikuttavat urheilijan muut tulot. Henkilökohtaisten stipendien osuus kaikista ohjelman kautta myönnettyistä tuista on noin viidennes. Myönnettävä stipendisumma lähtee noin 5 540 eurosta (50 000 SEK) ylöspäin. Kiinteitä summia ei ole vaan tässäkin tapauksessa tuki räätälöidään urheilijan tilanteen mukaan. Keskiarvonkin laskeminen on hankalaa koska kaikki huippu- ja lahjakkuusohjelmassa olevat urheilijat eivät saa stipendiä eikä SOK julkista avoimesti listoja nimistä ja saajakohtaisista summista Norjan ja Suomen tavoin. Oletettavasti malli, jossa stipendit räätälöidään henkilökohtaisen tarpeen mukaan, on herkempi niin urheilijan intimizeettisuojan,

kuin sen laskentaperusteisiin kohdistuvan kritiikin osalta. Huippu- ja lahjakkuusohjelmaan sisältää myös urheilijoiden sairauskuluvakuutuksen.

SOK:n lisäksi myös RF myöntää huippu-urheilijoille stipendejä. Myönnettävän stipendin summa on noin 4 300 euro (40 000 SEK) ja siihen kuuluu yksi harjoitusleiri Bosössä.

Suomi

Urheilijan valmennus- ja harjoitteluapuraha on taloudellisesti suurin henkilökohtainen tuki, jonka urheilija voi Suomessa saada. Viime kädessä apurahat myöntää opetusministeriö. Suomen Olympiakomitean ja Suomen Paralympiakomitean toimivat asiantuntijoina. Urheilija-apurahat otettiin käyttöön 1990-luvun puolivälissä ja ne vakiinnutettiin vuonna 1999. Apurahasumman kasvu on ollut nopeaa, etenkin vuoden 2004 jälkeen (kuvio 36). Se on lähes kaksinkertaistunut 2000-luvun aikana. Tukimuodon alkuvaiheissa urheilijoille jaetun stipendi arvo oli 12 000 euroa. Myös apurahan saaneiden urheilijoiden määrä on lähes kaksinkertaistanut tämän vuosikymmenen aikana. Saajien lukumäärän kasvattamisen on mahdollistanut jakosumman nousu sekä pienempien nuorten urheilijoiden apurahojen myöntämisen aloittaminen vuonna 2002. Apuraha oli tuolloin suuruudeltaan 6 000 euroa. Vuoden 2005 jälkeen myönnettyistä stipendeistä noin 40 prosenttia on ollut pieniä ja 60 prosenttia suuria. Urheilija-apuraha on veroton. Tuloraja on sen saamiselle 70 000 euroa vuodessa.

Vuonna 2009 urheilija-apurahoja jaettiin kaikkiaan 1 350 000 euron edestä. Kaikkiaan apurahan sai 95 urheilijaa. Suuri apuraha oli kooltaan 15 000 euroa ja pieni 7 500 euroa.

Suurten apurahojen saajien kohteeksi mainitaan urheilijat, joilta odotetaan mitalia tulevissa olympia-, paralympia- tai maailmanmestaruuskisoissa. Pienemmät apurahat on tarkoitettu kansainvälisissä arvokilpailuissa jo kohtuullisesti menestyneille nuorille urheilijoille, joiden arvioidaan olevan myös tulevaisuuden mitalitoivoja. Apuraha voidaan kuitenkin myöntää erityisen lahjakkaalle urheilijalle, vaikka kansainvälistä menestystä ei olisi vielä tullutkaan. Sukupuolten tasa-arvon edistäminen huippu-urheilussa mainitaan huomioon otettavaksi tekijäksi sekä suuren että pienen apurahan myöntämisessä (Opetusministeriö 2009).

Urheilija-apurahojen haku- ja myöntöprosessi on monipolvinen ja hajautettu. Ensin opetusministeriö toimittaa hakupaperit liitoille. Nämä lähettävät hakupaperit valitsemilleen urheilijoille, jotka palauttavat ne täytettynä liitoille. Niissä urheilijoiden hakemukset järjestetään lajeittain paremmuusjärjestykseen, jonka jälkeen ne toimitetaan olympiakomitealle. Olympiakomitea valitsee näistä urheilijat, jotka se esittää apuraha saajiksi opetusministeriölle. Lopullisen valinnan tekee opetusministeriö. Prosessi

kestää syksystä seuraavan vuoden alkupuolelle saakka, jolloin apurahan saajien nimet julkistetaan.

Kuvio 36. Valtion urheilija-apurahat 2002-2009

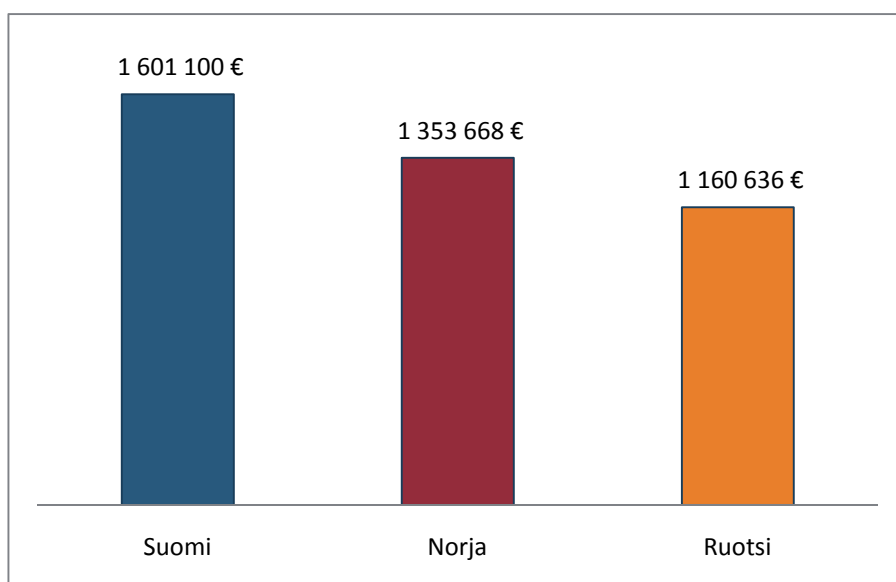
Olympiakomitean jakamista tuista naisten ja nuorten tuet myönnetään yksilökohtaisesti mutta ne eivät OPM:N apurahan tavoin päädy henkilökohtaiseen käyttöön. Ne voitaisiin lukea myös lajiliiton tuen pariin. Käytännössä näiden mukaan otto henkilökohtaisten tukien joukkoon nostaa Suomen panostuksen tässä ryhmässä suurimmaksi.

OPM:n lisäksi myös Urheilijoiden Ammatinedistämissäätiö (URA) myöntää henkilökohtaisia stipendejä urheilijoille. Niitä ei pääsääntöisesti ole tarkoitettu ammattiurheilijoille vaan opiskelijoille, jotka ovat kuitenkin systemaattisen valmennuksen piirissä.

Taulukko 8. Urheilija-/joukkuekohtaiset tuet 2004-2007

Urheilijan/joukkueen tuki	2007	2006	2005	2004
Suomi	1 601 100 €	1 472 044 €	938 238 €	
OPM:n henk.koht. urheilija-apurahat	762 000 €	704 244 €	669 670 €	
URA-säätiön stipendit	137 100 €	133 263 €	- €	
Joukkuepalloilutuki	330 000 €	307 530 €	- €	
OK:n Naisten valmennustuet	48 000 €	40 491 €	52 646 €	
OK:n Nuorten valmennustuet	324 000 €	286 515 €	215 922 €	
Norja	1 353 668 €	1 334 417 €	1 295 679 €	1 143 507 €
OT:n A-, B-, ja U-stipendit urheilijoille	1 141 573 €	1 152 059 €	947 028 €	719 080 €
OT:n muut stipendit (sis.joukkuestipendit)	212 096 €	182 358 €	348 651 €	424 427 €
Ruotsi	1 160 636 €	847 579 €	1 177 899 €	1 196 933 €
SOK Eliitti-ohjelma/stipendit urheilijoille	976 854 €	617 847 €	903 320 €	964 754 €
RF:n huippu-urheilustipendit urheilijoille	183 782 €	229 732 €	274 579 €	232 180 €

Kuvio 37. Urheilija-/joukkuekohtainen tuki yhteensä vuonna 2007

7.2 Lajiliittojen ja valmennuksen tukeminen

Tähän vertailuryhmään luetaan lajiliittojen valmennuksen tukeminen. Se sisältää sekä valmennusjärjestelmän tukemisen että lajiliitoille urheilija-kohtaisesti myönnettyt tuet. Henkilökohtaisista stipendeistä jälkimmäiset erottaa se, että lajiliitto on päävastuussa niiden käytöstä.

Norja

NIF:n vuosiraportin mukaan Olympiatoppenin kautta myönnetty huippu-urheilutuki Norjan lajiliitoille oli vuonna 2007 yhteensä 4,4 miljoonaa euroa. Tähän sisältyvät edellisessä luvussa käsitellyt urheilijoiden henkilökohdalliset tuet eli A-, B-, ja U-stipendit, jotka olivat vuonna 2007 yhteensä noin 1,1 miljoonaa euroa. NIF:n vuosiraportissa ei eritellä suoraan, miten jäljelle jäävät 3,3 miljoonaa euroa on käytetty lajiliitoissa. Sen sijaan Olympiatoppenin kautta myönnettävien tukien hakuohjeessa on kerrottu, millaisiin tarkoituksiin lajiliitot voivat hakea tukea urheilijoille ja joukkueille haettavien stipendien ohella (Olympiatoppen 2008). Nämä neljä tukimuotoa ovat 1) projektituki, 2) nuorten urheilijoiden tuki, 3) harjoittelu- ja yöpymistuki sekä 4) projektituki tutkimus- ja kehitystyölle. Voidaan olettaa, että lajiliittojen huippu-urheilutuen jäljellejäävä 3,3 miljoonaa euroa kohdistuu näiden tukimuotojen mukaiseen toimintaan, koska muista tukimuodoista ei ole tietoa. Summan jakautumisesta eri tukimuotojen kesken ei ole tietoa. Norjalaisille lajiliitoille myönnetään seuraavia tukia:

- 1) Projektituki on näistä tukimuodoista yleisluonteisin ja todennäköisesti myös taloudellisesti suurin. Sitä voidaan myöntää tehtäviin, jotka parantavat urheilijoiden suorituksia suoraan tai epäsuorasti. Lajiliitot voivat asettaa saamansa projektituen myös edelleen asiantuntijoiden, urheilijoiden, seurojen ja muiden tahojen haettavaksi. Projektitukea ei saa kuitenkaan käyttää eikä myöntää seurojen päivittäisiin menoihin.
- 2) Nuorten urheilijoiden kehitystä tukeva rahoitus on tarkoitettu niille yksilöille ja joukkueille, joilla on mahdollisuus tavoitella lajinsa maailman kärkeä 3-6 vuoden sisällä. Tukea voidaan antaa myös huippu-urheilulukioille.
- 3) Olympiatoppen tarjoaa palvelunsa lajiliittojen nimeämille urheilijoille ilmaiseksi tai alennettuun hintaan. Niihin kuuluvat harjoituskeskuksen tilat ja laitteet, eri alojen ammattilaisten palvelut ja urheiluhotellissa yöpymiset.
- 4) Lajiliitot voivat saada projektitukea Olympiatoppenin linjauksen mukaiseen tutkimus- ja kehitystyöhön. Tällä hetkellä linjaus painottaa jo toteutetuissa projekteissa saavutetun tiedon entistä parempaa ja systemaattisempaa hyödyntämistä. Tukea voidaan käyttää vain Olympiatoppenin kokonaan rahoittamiin projekteihin.

Ruotsi

Ruotsin olympiakomitean (SOK) tuesta henkilökohtaisten stipendien osuus oli noin 1,1 miljoonaa euroa vuonna 2007. Lajiliitoille myönnetty ja niiden kautta kanavoitu tuki oli samana vuonna huomattavasti suurempi, noin 4,5 miljoonaa euroa. Toisin sanoen noin 80 prosenttia tuesta menee lajiliitoille. Norjassa vastaava osuus oli vajaa 70 prosenttia. Ruotsissa tuki maksetaan lajiliitoille SOK:n eliitti-ohjelmaan kuuluvista huippu- ja lahjakkuusohjelmasta (topp- och talangprogrammet) ja haastajaohjelmasta (utmanarprogrammet). SOK:n tukiohjelma (supportprogrammet) toteutetaan pitkälti sen oman henkilöstön palveluina lajiliitoille, jonka vuoksi se on seuraavassa vertailuryhmässä.

Lajiliittojen suuresta rahoitusosuudesta huolimatta SOK:n tukipolitiikka voi luonnehtia pikemminkin yksilö- kuin järjestelmäkeskeiseksi. Tuen saamisen perusedellytys on se, että lajiliitolla on urheilijoita, jotka voidaan nimetä joko huippu- ja lahjakkuusohjelmaan tai haastajaohjelmaan. Tämän jälkeen SOK ja lajiliitto tekevät sopimuksen, jossa tuki räätälöidään lajin ja urheilijoiden tarpeiden mukaisesti. SOK:n toimintatapa vaikuttaa ainakin teoriassa hyvin liberaalilta. Se ei aseta tuelle muita ehtoja kuin urheilijan tason eikä käytä tukipolitiikkaansa keskitetysti lajiliittojen sisäisen toiminnan ohjaamiseen esimerkiksi siihen kohdistuvien ehdollisten tukimuotojen kautta kuten Norjassa. Mahdollinen ohjaustoiminta toteutetaan SOK:n ja lajiliiton kahdenkeskisissä sopimusneuvotteluissa. SOK:n tukipolitiikan yksilökeskeisyyttä lisää nimeämislle annettu suuri rooli eliittiohjelmassa. Se ei koske ainoastaan urheilijoiden nimeämistä huippu- ja lahjakkuusohjelmaan. SOK:n ja lajiliittojen välisissä räätälöintisopimuksissa nimetään myös tukihenkilöt ja heidän työpanoksensa laatu ja määrä, mikä lisää sopimuksen konkreettisuutta. SOK julkaisee lajiliittojen kanssa tekemänsä sopimukset kotisivuillaan (www.sok.se).

Suomi

Suomessa Olympiakomitean (OK) tukisumma lajiliitoille on pienempi kuin Norjassa ja Ruotsissa ollen noin 2,5 miljoonaa euroa vuonna 2007. Suomessa jaettiin urheilijoille henkilökohtaisia apurahoja samana vuonna noin 1,6 miljoonaa euroa, joten lajiliittojen osuus on myös suhteellisesti ottaen pienin, joskaan ero Norjaan ei ole suuri. *Maiden tukijärjestelmien ero on kuitenkin suurempi, kun huomioidaan se, että Suomessa henkilökohtaiset apurahat ja lajiliittojen rahoitus ovat eri tukijärjestelmissä ja siten irrotettu toisistaan toisin kuin Norjassa ja Ruotsissa.* Suomessa henkilökohtaiset apurahat myöntää opetusministeriö Olympiakomitean esityksestä, mutta apurahojen käytön suhteen urheilujärjestöillä ei ole kontrollimahdollisuuk-

sia. Lajiliittojen huippu-urheilutuen ehdot määrittelee puolestaan Olympiakomitea.

Pääosa OK:n tuesta lajiliitoille on valmennustukea. Vuonna 2007 sen osuus oli noin 80 prosenttia kaikesta OK:n lajiliitoille kohdistamasta tuesta. Olympiakomitean valmennustukijärjestelmä uudistettiin Ateenan olympiakisojen 2004 jälkeen. Tuolloin tukipolitiikan perustaksi otettiin lajien valmennusjärjestelmät. Lajiliiton huippu-urheiluvalmennuksen taso alkoi vaikuttaa sen saaman tuen määrään ja laatuun menestyksen ohella. Uudessa tukijärjestelmässä liitot jaetaan järjestelmä-, huippuyksilö- ja kehitysliittoihin arvioinnin perusteella. Järjestelmälajeissa valmennusjärjestelmä toimii, yksilöhuippulajeissa se toimii osittain, ja kehitysliitot kaipaavat valmennusjärjestelmänsä vahvistamista. Järjestelmälajeissa liitot tekevät valmennussuunnitelman, jonka sisällöt OK vahvistaa ja jonka toteuttamista varten se antaa kokonaistuen. Yksilöhuippulajeissa valmennussuunnitelman laatiminen ja OK:n tuen kohdistaminen tehdään urheilijakohtaisesti. Liiton ja OK:n sopimuksella osa tuesta voidaan kuitenkin ohjata myös valmennusjärjestelmän kehittämiseen. OK:n tuki kehitysliitoille kohdistuu valmennusjärjestelmän kehittämiseen. (Suomen Olympiakomitea 2006.)

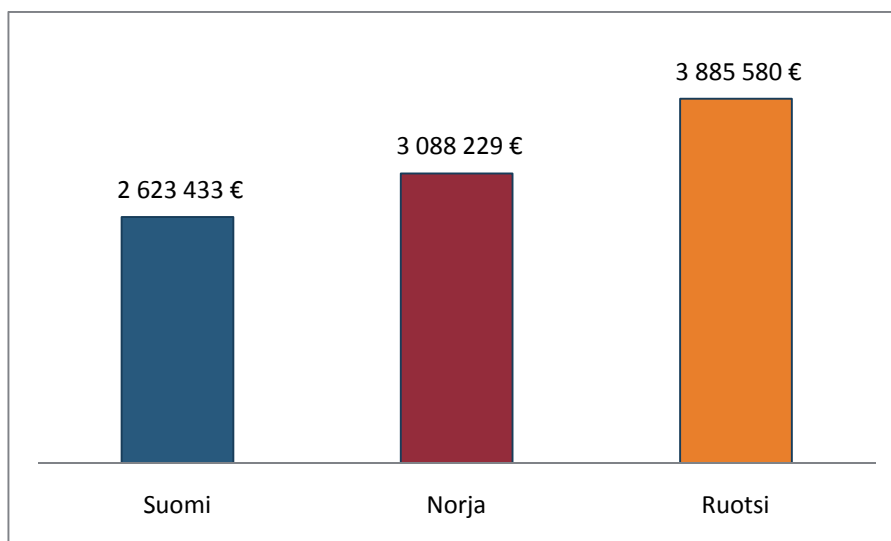
Vuodesta 2008 lähtien joukkuepallolun tuki siirtyi OPM:ltä OK:n lajiliittojen valmennustuen piiriin. Maajoukkueille myönnetty tuki on tässä vertailussa kuitenkin laskettu henkilökohtaisen ja joukkueille kohdistuvan tuen piiriin.

Nuorten huippu-urheiluohjelmasta on tähän vertailuryhmään otettu leireihin ja valmentamiseen kohdistuvat tuet. Nuoret valitaan ohjelmaan olympiakomitean järjestämällä valintaleirillä. Lajiliitto saa OK:lta nuorten valmennustukea noin 2,5 tuhatta euroa valittua urheilijaa kohden. Lisäksi OK tukee päätoimisten nuorten olympiavalmentajien palkkaamista lajiliittoihin.

Taulukko 9. Lajiliittojen valmennuksen ja huippu-urheilutyön tukeminen

Lajiliittojen valmennuksen tukeminen	2007	2006	2005	2004
Suomi	2 623 433 €	2 249 069 €	1 776 227 €	
OPM:n apurahan saaneiden henk.kohtaisen valmentajan tuki (sis. vammaisurheilun)	98 000 €	100 460 €	120 478 €	
OK:n Valmennustuki lajiilijoille (Olympia- ja ei-olympialajien järjestelmä- ja yksilötuki)	2 035 000 €	1 955 891 €	991 294 €	
OK:n Tehostamistuki (jäännel talvilajit) lajiilijoille	- €	- €	481 912 €	
OK:n Olympiavalmentajatuki (jäännel talvilajit) lajiilijoille	- €	- €	182 543 €	
OK:n nuorten olympiavalmentajien palkkaustuki lajiilijoille	381 750 €	192 719 €	- €	
OK:n nuorten tukiohjelma (vain 2007)	108 683 €	- €	- €	
Norja	3 088 229 €	2 484 072 €	1 998 081 €	1 600 264 €
OT:n tuki lajiilijoille (projektituki, nuorten kehitystuki, harj. ja yöpymistuki sekä T&K -tuki)	3 088 229 €	2 484 072 €	1 998 081 €	1 600 264 €
Ruotsi	3 885 580 €	2 866 128 €	2 831 177 €	3 182 091 €
SOK Eliitti-ohjelma/Huiput ja lahjakkaat: apurahat lajiilijoille	3 885 580 €	2 866 128 €	2 831 177 €	3 182 091 €

Kuvio 38. Lajiliittojen valmennuksen ja huippu-urheilutyön tuki vuonna 2007

7.3 Huippu-urheilun päävastuuorganisaatiot

Tässä luvussa tarkastellaan varoja, jotka jäävät huippu-urheilun päävastuutai keskusorganisaation omaan käyttöön lajiliitoille, urheilijoille ja valmentajille jaetun tuen jälkeen. Kokonaissummien vertailu ei ole nyt oleellista, koska ne muodostuvat jo lähtökohtaisesti erisuuruisiksi keskusorganisaatioiden rakenteellisista ja toiminnallisista eroista johtuen. Tarkoitus on tuoda esille kunkin keskusorganisaation toimintaprofiilin kokonaisuus ja vertailla summia silloin kun ne ovat yksittäisen toiminnan kannalta vertailukelpoisia.

Kaikissa kolmessa maassa on selkeästi yksi huippu-urheiluorganisaatio, jolla on päävastuu huippu-urheilun kehittämisestä ja jonka kautta valtion huippu-urheilutuki kanavoidaan huippu-urheilijoille ja lajiliitoille. Ruotsissa ja Suomessa olympiakomiteat ja Norjassa Olympiatoppen. Olympiatoppenin omaan käyttöön jäävä osuus on omaa luokkaansa. Valtaosa tästä menee sen urheilijoita palvelevien osastojen toiminnan pyörittämiseen (ks. luku 5.3). Norjassa valtion huippu-urheilupolitiikka on keskitetty kokonaisuudessaan Olympiatoppenille. Käytännössä tämä näkyy siten, että se saa käyttöönsä valtion huippu-urheilurahoituksen kokonaisuudessaan NIF:n välityksellä. Lähtökohtaisesti ottaen Olympiatoppenin johto/huippu-urheilujohtaja omaa siis absoluuttisen *päätöksentekovallan* sen suhteen mitä tällä rahalla norjalaisessa huippu-urheilussa tehdään. Muodollisesti ottaen tämä päätöksentekovalta niin kuin taloudellinen tuki perustuu kuitenkin NIF:n hallituksen ja urheiluneuvoston suostumukseen, kuten luvussa 5.2 huomautettiin.

Ruotsin ja Suomen olympiakomiteoiden huippu-urheilua koskevat roolit ja vastuut eivät ole yhtä kattavia ja operationaalisia kuin Olympiatoppenin. Tämä näkyy myös niiden huomattavasti pienempänä toimintabudjetina. Toisaalta Ruotsin olympiakomitean organisaatiossa ja henkilöstörakenteessa on selkeästi nähtävissä pyrkimys sen operationaalisen roolin kasvattamiseen. Urheilujohtajien ja – konsulttien (*träningsrådgivare*) määrä on kasvanut kahdeksaan, mikä on noin kolmasosa sen koko henkilöstöstä. Lisäksi sillä on käytössään kaksi harjoituskeskusta, OPC (Olympic Performance Center) Tukholmassa ja VSC (Vintersportcentrum) Östersundissa. Niiden toiminta on kuitenkin pienimuotoisempaa kuin se, mitä Olympiatoppenin harjoituskeskus ja kompetenssiosasto tekevät lajien kanssa.

Suomessa olympiakomitean (OK) lajikohtainen vastuu laajempi kuin Ruotsissa, jonka toiminta ei tue Suomesta poiketen muuta kuin olympiaurheilua. Ruotsin Olympiakomiteaan ja etenkin Olympiatoppeniin verrattuna OK:n rooli on kuitenkin merkittävästi niitä hallinnollisempi. Tämä näkyy

henkilöstön rakenteessa, jossa varsinaisesti urheiluvalmennuksen parissa työskentelevien määrä on hyvin pieni. Suurin osa sen toiminnasta liittyy olympialaisista huolehtimisen ohella huippu-urheilu tukea koskeviin asiantuntijatehtäviin, tuen jakamiseen ja tukijärjestelmän kehittämiseen. Ruotsista ja Norjasta poiketen urheiluvalmennukseen liittyvät asiantuntijatehtävät ja etenkin sitä koskevat kehitys- ja tutkimustyö toteutetaan KIHUssa (Kilpa- ja Huippu-urheilun tutkimuskeskus), joka on itsenäinen säätiö.

Kuvio 39 esittää kuinka paljon keskusorganisaation itse toteuttamiin tehtäviin jäi rahaa lajiliitoille ja urheilijoille jaetun tuen jälkeen. Ruotsin Suomea pienempi osuus saattaa hämmentää, sillä Ruotsin Olympiakomitea on selvästi OK:ta suurempi organisaatio. Tämä johtuu ensin mainitun valtion tavasta jakaa olympialaisia koskeva tuki olympiavuonna. Taulukosta 10 ilmenee, että olympiavuonna 2006 SOK:lle jäävä osuus oli noin 3,6 miljonna euroa.

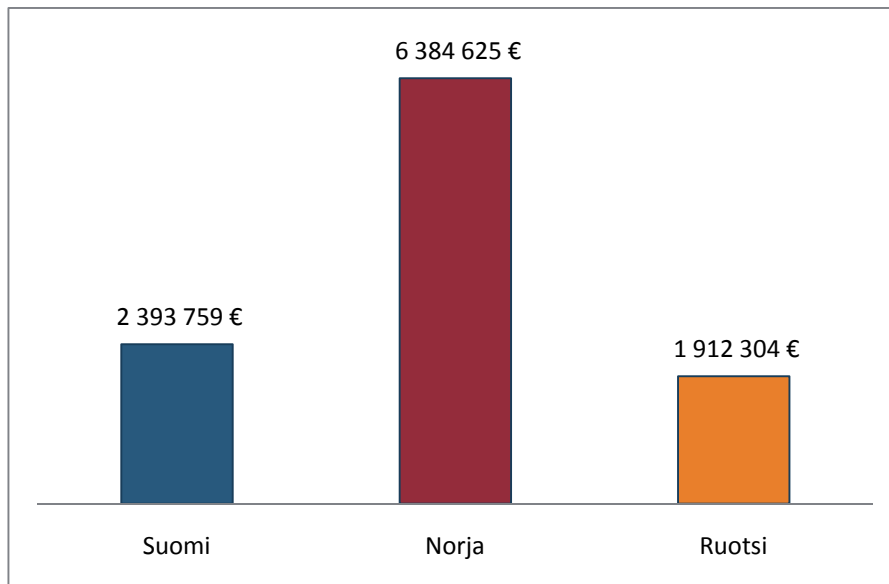
Taulukko 10. Huippu-urheilun päävastuuorganisaation käyttöön jäävät taloudelliset resurssit

Päävastuuorganisaatio	2007	2006	2005	2004
Suomi	2 393 759 €	2 914 516 €	2 002 077 €	- €
OK:n jäljelle jäävät toimintamenot (sis. kisamenot)	2 393 759 €	2 914 516 €	2 002 077 €	- €
Norja	6 384 625 €	7 212 385 €	- €	- €
OT:n ja TI:n toiminta	1 220 991 €	1 063 912 €	- €	- €
OT:n osastot sekä tutkimus- ja kehitystyö	3 244 459 €	2 903 627 €	- €	- €
Olympialaiset ja niihin valmistautuminen	549 306 €	2 811 341 €	- €	- €
Muut menot (jäävä ero toimintotuloslaskelmaan)	1 369 868 €	433 506 €		
Ruotsi	1 912 304 €	3 579 898 €	1 577 019 €	3 962 750 €
SOK Markkinointi: hallinto- ja yleiskulut	406 050 €	589 796 €	606 330 €	445 127 €
SOK Eliitti-ohjelma/yhteinen: hallintokulut	341 294 €	356 478 €	196 945 €	283 866 €
SOK Koordinointi ja palvelut: hallinto	947 990 €	492 113 €	571 911 €	527 601 €
SOK Koordinointi ja palvelut: projektit	118 377 €	120 095 €	162 423 €	118 708 €
SOK osanotto ja valmistautuminen olympialaisiin	98 594 €	2 021 417 €	39 410 €	2 587 447 €
OK KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	5 291 192 €	5 188 537 €	3 684 853 €	
OT KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	10 826 522 €	11 030 874 €		
SOK KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	8 323 045 €	8 300 062 €	5 627 607 €	8 642 169 €

Edellisillä sivuilla tähän asti käsitellyt huippu-urheilun tuet koottu yhteen taulukossa 11. Se pyrkii kuvaamaan huippu-urheilun tukea lähinnä valtion tuen ja päävastuuorganisaation näkökulmasta. Se kertoo miten paljon huippu-urheilun tuesta on keskitetty yhdessä organisaatiossa tapahtuvaan toimintaan ja sen jakamalla (kontrolloimalla) tuella tapahtuvaan toimin-

taan⁴⁰. Ruotsissa ja Suomessa suuri osa huippu-urheilua koskevasta toiminnasta jää keskusorganisaation ulkopuolelle. Ruotsissa Riksidrottsförbundetille ja lajiliitoille sekä mahdollisesti joillekin seuroille, Suomessa lajiliitoille ja muille itsenäisille valtakunnan tai aluetason organisaatioille.

Kuvio 39. Huippu-urheilun päävastuuorganisaatiolle jäävä osuus vuonna 2007

Norjan huippu-urheilupanostus näyttäytyy tässä tarkastelussa odotetusti suurempana kuin Suomen ja Ruotsin. Norjan panostus on noin 10-11 miljoonaa euroa kun Suomen ja Ruotsin panostus on noin 6-7 miljoonaa euroa. Suomen ja Ruotsin panostus kasvaa mukaan ottamalla luvussa 7.4 esitellyt organisaatiot. Se missä määrin näissä kysymys on huippu-urheilutoiminnasta ja sen tuesta on kuitenkin osittain spekulatiivista. Norjan kohdalla tilanne on yksiselitteinen Olympiatoppenin selkeästä huippu-urheiluroolista johtuen.

⁴⁰ Jälkimmäistä seikkaa on kuitenkin tarkennettava sen verran, että valtio ei varsinaisesti korvamerkitse urheilijoille jaettavien stipendien määrää muualla kuin Suomessa. Norjassa ei valtio korvamerkitse mitään huippu-urheilutukia ja Ruotsissa Olympiakomitea saa tuen kokonaisvaltaisemmin huippu-urheiluohjelmaansa. Tässä suhteessa Suomen Olympiakomitean valta on rajoitetumpaa asiantuntijan ja esittelijän valtaa.

Taulukko 11. Huippu-urheilun tuki valtion ja päävastuuorganisaation näkökulmasta

HUIPPU-URHEILUN TUKI	2007	2006	2005	2004
Urheilijan/joukkueen tukeminen				
Suomi	1 601 100 €	1 472 044 €	938 238 €	
OPM:n henk.koht. urheilija-apurahat	762 000 €	704 244 €	669 670 €	
URA-säätiön stipendit	137 100 €	133 263 €	- €	
Joukkuepalloilutuki	330 000 €	307 530 €	- €	
OK:n Naisten valmennustuet	48 000 €	40 491 €	52 646 €	
OK:n Nuorten valmennustuet	324 000 €	286 515 €	215 922 €	
Norja	1 353 668 €	1 334 417 €	1 295 679 €	1 143 507 €
OT:n A-, B-, ja U-stipendit urheilijoille	1 141 573 €	1 152 059 €	947 028 €	719 080 €
OT:n muut stipendit (sis.joukkuestipendit)	212 096 €	182 358 €	348 651 €	424 427 €
Ruotsi	1 160 636 €	847 579 €	1 177 899 €	1 196 933 €
SOK Eliitti-ohjelma/stipendit urheilijoille	976 854 €	617 847 €	903 320 €	964 754 €
RF:n huippu-urheilustipendit urheilijoille	183 782 €	229 732 €	274 579 €	232 180 €
Lajiliittojen työn tukeminen				
Suomi	2 623 433 €	2 249 069 €	1 776 227 €	
OPM:n urheilija-apurahan saaneiden henk.kohtaisen valmentajan tuki (mukana vammaisurheilu)	98 000 €	100 460 €	120 478 €	
OK:n Valmennustuki lajiliitoille (Olympia- ja Ei-olympialajien järjestelmä- ja yksilötuki)	2 035 000 €	1 955 891 €	991 294 €	
OK:n Tehostamistuki (jäänn talvilajit) lajiliitoille	- €	- €	481 912 €	
OK:n Olympiavalmentajatuki (jäänn talvilajit) lajiliitoille	- €	- €	182 543 €	
OK:n nuorten olympiavalmentajien palkkaustuki lajiliitoille	381 750 €	192 719 €	- €	
OK:n nuorten tukiohjelma (leirit jne, tieto vain v:dlt)	108 683 €	- €	- €	
Norja	3 088 229 €	2 484 072 €	1 998 081 €	1 600 264 €
OT:n tuki lajiliitoille (projektituki, nuorten kehitystuki, harj. ja yöpymistuki sekä T&K -tuki)	3 088 229 €	2 484 072 €	1 998 081 €	1 600 264 €
Ruotsi	3 885 580 €	2 866 128 €	2 831 177 €	3 182 091 €
SOK Eliitti-ohjelma/Huiput ja lahjakkaat: apurahat lajiliitoille	3 885 580 €	2 866 128 €	2 831 177 €	3 182 091 €
Keskusorganisaation osuus				
Suomi	2 393 759 €	2 914 516 €	2 002 077 €	- €
OK:n jäljelle jäävät toimintamenot (sis. kisamenot)	2 393 759 €	2 914 516 €	2 002 077 €	- €
Norja	6 384 625 €	7 212 385 €	- €	- €
OT:n ja TI:n toiminta	1 220 991 €	1 063 912 €	- €	- €
OT:n osastot sekä tutkimus- ja kehitystyö	3 244 459 €	2 903 627 €	- €	- €
Olympialaiset ja niihin valmistautuminen	549 306 €	2 811 341 €	- €	- €
Muut menot (jäävä ero toimintotuloslaskelmaan)	1 369 868 €	433 506 €		
Ruotsi	1 912 304 €	3 579 898 €	1 577 019 €	3 962 750 €
SOK Markkinointi: hallinto- ja yleiskulut	406 050 €	589 796 €	606 330 €	445 127 €
SOK Eliitti-ohjelma/yhteinen: hallintokulut	341 294 €	356 478 €	196 945 €	283 866 €
SOK Koordinointi ja palvelut: hallinto	947 990 €	492 113 €	571 911 €	527 601 €
SOK Koordinointi ja palvelut: projektit	118 377 €	120 095 €	162 423 €	118 708 €
SOK osanotto ja valmistautuminen olympialaisiin	98 594 €	2 021 417 €	39 410 €	2 587 447 €
Yhteensä				
Suomi	6 618 292 €	6 635 629 €		
Norja	10 826 522 €	11 030 874 €	ei vertailtavissa	
Ruotsi	6 958 519 €	7 293 605 €		

7.4 Muita huippu-urheilun tukimuotoja

Tässä luvussa tarkastelua laajennetaan mukaan lukemalla keskusorganisaation ulkopuoliset huippu-urheilutahot. Laajentaminen on relevanttia erityisesti Ruotsin ja Suomen kohdalla, joiden järjestelmät eivät ole keskitettyjä. Samalla nousee esille vaikeita kysymyksiä. Ensinnäkin mihin vedetään huippu-urheilua ja muuta urheilua tai liikuntaa tukevan toiminnan raja? Toiseksi kuinka suuri osa toiminnan kustannuksista voidaan lukea huippu-urheilulle ja millä perusteella? Joidenkin organisaatioiden kohdalla kysymyksiin on helppo vastata. Useassa tapauksessa ne jäävät kuitenkin vastausta vaille. Tästä syystä edeltävien lukujen kaltaisia yhteen kokoavia ja yksityiskohtaisia laskelmia ei tältä osa-alueelta esitetä. Tässä pyritään lähinnä esittämään ja pohtimaan näiden organisaatioiden toiminnan luonnetta huippu-urheilun kannalta. Taloutta kuvaavia lukuja käytetään siinä määrin kuin niitä on saatavilla. Joka tapauksessa näiden hajautuneiden ja potentiaalisten huippu-urheiluresurssien mukaan ottaminen kasvattaa liitteessä 6 olevaa huippu-urheilupanostusta Ruotsin ja etenkin Suomen osalta.

Norja

Norjassa huippu-urheilun keskusorganisaation ulkopuolelle jää ainoastaan antidopingtoiminta. Tämä eriytettiin omaksi organisaatioikseen (Antidoping Norge) vuonna 2004. Valtio on tukenut sen toimintaa siitä lähtien noin kolmella miljoonalla eurolla vuosittain. Tätä ennen rahoitus oli huomattavasti vaatimattomampaa.

Taulukko 11 sisältää Olympiatoppenin oman tuen sen neljälle alueelliselle osaamiskeskukselle.⁴¹ Keskukset toimivat kuitenkin tulonhankinnassaan itsenäisesti, eikä taulukossa ole mukana niiden sijaintialueiltaan saamia tukia ja muuta tulonhankintaa. Ne ovat selkeästi huippu-urheilun parissa toimivia organisaatioita, joten niiden tarjoamien kokonaisresurssien tulisi olla vertailussa mukana. NIF:n hallituksen määritelmän mukaan huippu-urheilun alueellinen osaamiskeskus on ”voimakeskittymä, joka koostuu huippu-urheiluasiantuntemuksen ja muiden osaamisresurssien yhdistymi-

⁴¹ Olympiatoppen Nord-Norge Tromsåssa, Olympiatoppen Lillehammerregionen Lillehammerissa, Olympiatoppen Midt-Norge Trondheimissa ja Olympiatoppen Vest-Norge Bergenissä.

sestä ainoalaatuiseksi osaamiseksi luoden siten edellytyksiä huippu-urheilun kehittämiselle Norjassa”.⁴²

Alueellisten osaamiskeskusten toiminta ja merkitys on todennäköisesti kasvamassa, vaikka Oslossa vastustetaankin osaamisresurssien hajauttamista. Ne ovat vielä suhteellisen nuoria organisaatioita. Luultavasti ne eivät ole vielä hyödyntäneet paikallisia talous- ja muita resursseja täydessä mitassaan, mikä lisää niiden kasvupotentiaalia.

NIF-keskus ei julkaise tietoja alueellisten Olympiatoppeneiden kokonaistuloista vuosikertomuksissaan. Myös OT:n itsensä alueilleen maksaman tuen tieto puuttuu. Menoerä on todennäköisesti sen verran pieni, ettei sitä toistaiseksi raportoida. Augestadin & Bergsgardin (2007, 331) teoksen liitteistä löytyvät kuitenkin OT:n omat alueellisia osaamiskeskuksia koskevat menot. Viimeisin tieto on vuodelta 2006, jolloin ne olivat yhteensä vajaa 400 tuhatta euroa eli vain noin 4 prosenttia OT:n kaikista menoista. Alueellisten OT:n omaa tulonhankintaa koskevia tietoja löytyy satunnaisesti NIF:n Urheilualueiden (idrettskrets) vuosikertomuksista ja tinget-dokumenteista.

Taulukko 12. Esimerkki Olympiatoppen Vest-Norgen saamasta tuesta

Olympiatoppen Vest-Norge	2006	2007
Olympiatoppen (NIF)	57 597 €	68 619 €
Hordalandin Urheilualue (NIF)	3 756 €	3 743 €
Hordalandin maakunta:		
<i>Kulttuuri- ja urheiluosasto</i>	18 782 €	18 714 €
<i>Koulu- ja opinto-osasto</i>	72 998 €	327 500 €
Bergenin kunta	12 521 €	18 714 €
YHTEENSÄ	165 653 €	437 291 €

Taulukossa 12 on esimerkkinä Hordalandin urheilualueen yhteydessä toimivan OT Vest-Norgen saamat avustukset vuosilta 2006-2007. Se perustettiin vuonna 2002. Vuonna 2006 OT-keskuksen avustukset olivat noin kolmannes sen kaikista avustuksista. Sen toiminta laajeni merkittävästi vuonna 2007 kun Tertnesin toisen asteen oppilaitoksen (videregående skol) ja Vossin lukion (gymnas) yhteyteen perustettiin huippu-urheilulinja (toppidrettslinjen). Linjan ensimmäisen toimintavuoden 83 oppilasta tulivat jal-

⁴²

http://www.olympiatoppen.no/om_olt/regioner/lillehammerregionen/om_rks/page4083.html

kapallon, käsipallon, uinnin ja kilpakävelyn parista. Norjan toisen asteen oppilaitoksissa urheilun ja liikuntakasvatuksen linja on yksi koulutuslinjavaihtoehto. Tertnesiin perustetusta linjasta tuli kuitenkin ensimmäinen avoimesti huippu-urheilua ja huippu-urheilijoita tukeva koulutusvaihtoehto. Olympiatoppen Vest-Norgen rooli on linjan toiminnassa ilmeisen keskeinen maakunnan tuen kasvusta päätellen. Tarkempia yhteistyön muotoja ei ole kuitenkaan lähdetty tässä selvittämään. OT Vest-Norgen pohjalta voidaan esittää vain hyvin karkea arvio siitä, miten paljon näiden alueellisten OT:n oma tulonhankinta ja muut avustukset tuovat lisää taloudellisia resursseja huippu-urheiluun. Tämä luku on todennäköisesti noin miljoonan euron luokkaa.

Ruotsi

RF:n huippu-urheilutuki

Ruotsin osalta liitteen 6 väliyhteenvetolaskelmasta puuttuu RF:n huippu-urheilutuki kokonaisuudessaan. RF:n tuki huippu-urheilulle välittyy pääasiassa alueellisten huippu-urheilukeskusten (Regionalt Elitidrottscentrum eli EIC) ja Bosön urheilukeskuksen (utvecklingcentrum) kautta. Tämän lisäksi RF myöntää urheilijoille huippu-urheilustipendejä. Kaikki nämä tuet tulevat urheilijoiden käyttöön vasta kun RF ja lajiliitto ovat tehneet yhdessä lahjakkuus- ja huippusopimuksen (talang- och elitplan) (RF 2008b). Sopimus räätyä löidään kunkin lajiliiton tarpeiden mukaan samaan tapaan kuin olympiakomiteankin tuen kohdalla. RF:n tarjoaman tuen rahallinen arvo on kuitenkin huomattavasti pienempi.

Bosö⁴³ sijaitsee välittömästi Tukholman pohjoispuolella olevan Lidin-gön kunnan muodostavalla saarella. Se on toiminut RF:n hallinnassa olevana säätiönä vuodesta 1938 lähtien. Säätiön tarkoitus on huolehtia RF:n Bosössä olevasta omaisuudesta. Toiminnallisesti sillä on kuitenkin kolme isäntää. RF vastaa Bosön Urheilukeskuksen toiminnasta. SISU idrottsutbildarna vastaa säätiön yhteydessä toimivan kansanopiston (idrottsfolkhögskola) toiminnasta. Fazer Amica Ab vastaa puolestaan hotelli-, konfernssi- ja ravintolatoiminnasta. Päätäntävalta on RF:lla, jonka pääsihteeri (generalsekreterare) toimii myös säätiön toimitusjohtajana (VD).

Bosön Urheilukeskus kehittää sekä urheilua yleisesti että huippu-urheilua erityisesti. Sen osastojen asiakkaita ja urheilutilojen käyttäjiä ovat siis

⁴³ Bosöta koskevat tiedot perustuvat säätiön kotisivuihin (<http://boson.nu>) ja RF:n toimintakertomuksiin, jotka sisältävät myös Bosö-säätiön vuosikatsauksen, tuloslaskelman, taseen ja rahoituslaskelman.

muutkin kuin huippu-urheilijat. Bosössä huippu-urheiluun käytettyjen resurssien arvioimista vaikeuttaa myös se, ettei tuloslaskelmassa ole eritelty toiminnallisten kokonaisuuksien osuuksia Fazer Amican tuloja lukuun ottamatta. Säätiön tulot olivat kolme miljoonaa euroa vuonna 2007. Tästä Amican osuus 681 tuhatta euroa eli RF:n ja SISU:n tulot olivat noin 2,3 miljoonaa euroa. Toimintakustannuksia ei ole lainkaan eritelty toimialueittain. Kustannukset olivat noin 3,8 miljoonaa euroa vuonna 2007.

Bosön kuten muukin RF:n huippu-urheilupanostus ilmenee pääasiassa maajoukkueille, lajiliitoille ja urheilijoille tarjottuina asiantuntijaresursseina. Huippu-urheilutuen neljä osaamisaluetta ovat urheilufysiologia, urheilulääketiede, urheilupsykologia ja urheiluravitsemus. Se tarjoaa näihin osaamisalueisiin liittyen harjoittelua, kuntoutusta, neuvontaa, koulutusta ja kehittämistyötä. Valmentaja- ja johtajakoulutukseen liittyvissä palveluissa se toimii SISU:n kanssa yhteistyössä. (RF 2008b.)

Taulukko 13. Bosön kokonaistalous 2004-2007

Bosö (1000 €)	2004	2005	2006	2007
Toimintatulot	1 860 €	1 861 €	2 123 €	2 005 €
RF:n avustus	2 270 €	1 027 €	1 016 €	995 €
Tulot yhteensä	4 130 €	2 888 €	3 139 €	3 000 €
Amican osuus tuloista	536 €	540 €	569 €	681 €
Toimintakustannukset yhteensä	2 703 €	2 561 €	2 882 €	3 792 €

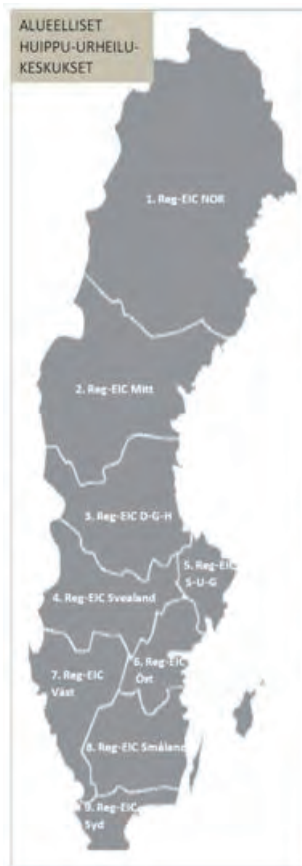
Bosön kokonaiskustannusten huippu-urheiluosuuden arvioiminen on kärkeää haarukointia. Säätiön toiminta on monialaista eikä huippu-urheilua koskevia toimintoja ole eriytetty. Tarkat tiedot henkilöstön kokonaislukumäärästä ja tehtävistä puuttuvat. Olympiatoppenista poiketen se ei ole huippu-urheilun 'asianomistaja' vaan pelkästään tukipalveluja tarjoava organisaatio. Se ei tuo organisaationa esille minkäänlaisia ruotsalaista huippu-urheilua koskevia jäsenyyksiä. Huippu-urheilun osuus sen toimintakustannuksista on todennäköisesti korkeintaan alle puolet eli maksimissaan noin 1,5 miljoonaa euroa. Tämä on kuitenkin enemmän arvaus kuin arvio.

Toinen kanava, jota kautta RF välittää huippu-urheilutukeaan ovat alueelliset huippu-urheilukeskukset. Keskuksia on kaikkiaan yhdeksän ja ne toimivat urheilualueiden (DF) yhteydessä ja yhteistyössä alueellisten SISU-jen kanssa. Urheilualueita on kaikkiaan 21, joten yksi huippu-urheilukeskus vastaa yleensä useamman kuin yhden urheilualueen huippu-urheilusta. Ruotsin urheilualueet ovat melko suuria toimijoita ja huippu-urheilu on

yleensä pienempi osa niiden toimintaa pääpainopisteen ollessa massaurheilussa. Suurimpien urheilualueiden budjetit ovat samaa luokkaa kuin Bosön urheilukeskuksen toimintabudjetti. Ne saavat avustuksia usealta taholta ja RF:n maksama tuki huippu-urheilukeskuksille on vain muutamia prosentteja saatujen avustusten kokonaissummasta. RF:n maksama tuki huippu-urheilukeskuksille on ollut yhteensä 300 tuhannen euron luokkaa vuosina 2004-2007.

Alueellisten huippu-urheilukeskusten toiminnan laajuutta on vaikea arvioida olemassa olevien taloudellisten lukujen perusteilla. Niiden osuutta urheilualueen kokonaiskustannuksista ei ole saatavilla erikseen kuin muutaman harvan urheilualueen osalta. Niiden valossa raportoitu osuus näyttää hyvin vaatimattomalta. Esimerkiksi Västerbottenin ja Norrbottenin urheilualueiden yhteisen huippu-urheilukeskuksen Reg-EIC Norr:n toimintaan on käytetty RF:n noin 30 tuhannen euron tuen lisäksi 5 tuhatta euroa (Västerbottenin urheilualueen tuloslaskelma 2007).

”Keskus”-nimestä huolimatta EIC:t ovat lähinnä yksi osa urheilijoiden paikallista tukiverkostoa. Näiden tukiverkostojen kokonaishakenne vaihtelee alueittain mutta yleensä niihin kuuluu EIC:ien lisäksi seurat sekä lajiliittojen alueet (SDF), urheilulukioiden ja oppilaitokset sekä yliopistot ja korkeakoulut. Verkosto koostuu siten useimmiten eri tahoilla työskentelevistä henkilöresursseista ja eri puolilla sijaitsevista harjoittelutiloista⁴⁴. Tätä resurssia voivat hyödyntää alueella opiskelevat urheilijat tai alueella toimivien seurojen

⁴⁴ Tulkintaan ovat vaikuttaneet myös keskustelut KIHUn urheilubiomekaniikan tutkijan Tapani Keräsen kanssa, joka työskenteli Uumajan yliopistossa vuonna 2009. Yliopisto toimii Västerbottenissa Reg-EIC Norr:n alueella. Uumajan yliopiston liikuntatieteellinen keskus (UCIV) kokoaa yhtenä osa-alueenaan yliopistossa opiskelevat huippu-urheilijat yhteen ja edistää heidän urheilu-uraansa. Reg-EIC Norr ja UCIV tekevät tältä pohjalta yhteistyötä. Niiden välinen yhteistyö on yksi osa verkostoa, jossa muita toimijoita ovat muun muassa alueen urheilulukioiden ja seurien valmentajineen. Keräsen mukaan verkoston toiminta muistuttaa jossain määrin kotimaisia urheiluakatemiaita, mutta ruotsalaisten keskusten kyky hyödyntää paikallisia henkilöresursseja on parempi. Tätä edistää ruotsalaisten joustava suhtautuminen työnkuviin ja organisaatioiden välisiin tehtäväjakoihin ja hierarkioihin.

lupaavat urheilijat. Kokonaisvaltainen ja keskitetty ohjaus näyttää tältä alueellisten keskusten verkostolta puuttuvan. Sen sijaan toteutus vaikuttaa muodostuvan paikallisessa kontekstissa, mikä sopii myös ruotsalaisen huippu-urheilumallin kokonaiskuvaan. Toisaalta RF on pyrkinyt urheiluuraa ja opiskelua koskevan tehtävänsä puitteissa kehittämään tätä ja paikallista tukiverkostoa. Viimeisimmässä aihetta koskevassa esitellään useita paikallisia ja lajikohtaisia hankkeita (ks. RF 2007). Näissä hankkeissa on mukana huomattavasti muidenkin tahojen kuin RF:n ja liittojen rahoitusta, kuten yliopistojen ja kuntien tukea, joiden määrä on selvitettävissä vain tapaus tapaukselta. Samantyyppiset ongelmat koskevat myös kotimaisten urheiluakatemioiden talouden laajuuden arviointia.

Kolmannen RF:n huippu-urheilutuen kanavan muodostavat urheilijoille jaettavat henkilökohtaiset stipendit. RF toimii stipendien jaossa yhteistyössä Svenska Spelin kanssa, jolta se myös saa stipendivarat erillisenä tilityksenä. Kaikkiaan 54 urheilijaa sai kiinteäsummaisen 40 000 kruunun (noin 4 300 €) stipendin vuonna 2007. Stipendien yhteissumma oli 184 tuhatta euroa.

Taulukko 14. RF-keskuksen huippu-urheilutuki yhteensä 2004-2007

RF-keskus:	2004	2005	2006	2007
Huippu-urheilustipendit	184 €	230 €	275 €	232 €
Bosön toiminta-avustus	995 €	1 016 €	1 027 €	1 004 €
Tuki alueellisille keskuksille	292 €	298 €	301 €	308 €
Yhteensä	1 471 €	1 544 €	1 603 €	1 544 €

Taulukkoon 14 on kerätty yhteen kaikki kolme RF:n huippu-urheilutuen muotoa. Luvut ovat esitetty sen mukaan mitä ne maksavat RF-keskukselle. Huippu-urheilustipendien osalta luku on oikea ja lopullinen. Huippu-urheilustipendit ovat otettu myös luvussa 7.1 esitettyyn laskelmaan. Bosön kohdalla voidaan kysyä, vastaako RF:n tuen määrä koko Bosössä tapahtuvan huippu-urheilutoiminnan laajuutta. RF:n tuen osuus on noin 40 prosenttia Bosön kokonaiskustannuksista, mikä vastaa hyvin aiemmassa esitettyä arviota huippu-urheilutoiminnan laajuudesta Bosössä, joten siihen voi tyytyä tarkemman tiedon puuttuessa. Myös alueellisten huippu-urheilukeskusten toiminta voidaan ottaa RF:n tuen laajuudessa mukaan, sillä urheilualueiden taloudellinen lisäpanostus näyttää olemassa olevien tietojen perusteella pieneltä. Taulukon noin 1,5 miljoonan euron summaan voidaan kuitenkin suhtautua RF:n huippu-urheilupanostuksen alarajana, koska jonkinlaista lisäpanostusta tapahtunee myös tuen saavissa organi-

saatioissa. Tältä pohjalta kokonaispanostuksen summaksi arvioidaan 1,5-2 miljoonaa euroa. Mikäli tähän huippu-urheilutukeen luetaan myös RF:n tuki urheilulukioille, kokonaispanostuksen summa olisi 5,5-6 miljoonaa euroa. Tällöin Ruotsin huippu-urheilupanostus nousisi Norjan tasolle, vaikka olisikin sisällöltään hyvin toisenluontoinen.

Suomi

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU)

Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU) on toiminut Jyväskylässä vuodesta 1990 lähtien. Sen perustehtävä on kilpa- ja huippu-urheilun soveltava tutkimus ja tutkimuksen hyödyntämisen parantaminen käytännön valmennuksessa. Perustamisen taustayhteisöt olivat Jyväskylän kaupunki, Jyväskylän yliopisto ja Suomen Olympiakomitea. Nämä tahot muodostavat edelleen valtaosan KIHUn hallituksesta. Vahvin hallituspositio on Suomen Olympiakomitealla. KIHU toimi ensimmäisen vuosikymmenen Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön (LIKES) yhteydessä itsenäisenä yksikkönä. Vuodesta 2000 lähtien se on toiminut itsenäisen KIHU-säätiön alaisuudessa.

KIHU harjoittaa kilpa- ja huippu-urheilun tutkimus- ja kehitystoimintaa. Tältä pohjalta sen toiminta voidaan rinnastaa periaatteessa Olympiatoppenin ja Ruotsin Olympiakomitean tutkimus- ja kehitystoimintaan. Sen hallinnollinen perusta ja organisatorinen asema poikkeavat niistä kuitenkin melko voimakkaasti. KIHU on itsenäinen säätiö eikä osa Olympiakomiteaa tai muuta urheiluliikettä. Urheiluliikkeen ohella sen taustayhteisöihin kuuluu toisentyypisiä toimijoita, kuten kaupunki ja yliopisto. Sen perustamiseen liittyvä toiminta voidaan paikantaa urheiluliikkeen ohella liikuntatieteelliseen tiedekuntaan, erityisesti liikuntabiologian laitoksessa toimineisiin henkilöihin. Toisin sanoen historiallinen tausta ja nykyinenkin konteksti, jossa KIHU harjoittaa kilpa- ja huippu-urheilun käytänteisiin soveltuvaa tutkimusta, on erityyppinen kuin esimerkiksi Olympiatoppenin sisällä tapahtuvalla tutkimus- ja kehitystoiminnalla.

Laaja ja itsenäinen toimintakonteksti on tuonut KIHUn tutkimustoimintaan enemmän tieteellistä tavoitteellisuutta kuin mitä sillä olisi todennäköisesti ollut urheiluliikkeen sisälle syntyneenä. Myös sen merkittävin rahoittaja eli opetusministeriö on arvioinut sen toimintaa pohjautuen sen tutkimustoiminnan tieteellisiin tuloksiin. Tästä näkökulmasta KIHUn toiminta rinnastuu liikuntalääketieteellisiin tutkimuskeskuksiin, joiden kanssa

yhteiseltä momentilta valtio myös rahoitti sitä aina vuoteen 2009 saakka.⁴⁵ Myös niissä tehdään huippu-urheilua koskevaa soveltavaa tutkimusta. KIHUn toiminta on kuitenkin niitä monitieteisempää ja vaatimus sen toiminnan tulosten yhteydestä käytännön valmennustoimintaan on ilmaistu selkeästi.

KIHU ei ole harjoituskeskus eikä täten urheilijoiden ja valmentajien päivittäisten tapaamisten perustalle pohjautuva foorumi. Käytännön yhteys valmennukseen toteutuu KIHUN, lajiliittojen ja muiden urheilutahojen yhteisten projektien kautta. KIHU tekee tutkimus- ja kehitysprojeekteja myös muille tahoille, erityisesti opetusministeriölle.

KIHUn keskimääräinen valtion toiminta-avustus on ollut vertailuajanjaksolla reilu 850 tuhatta euroa. Kokonaismenot ovat puolestaan olleet noin 1,4 miljoonaa euroa samalla ajanjaksolla. KIHUn omarahoitus koostuu pääosin opetusministeriön ja lajiliittojen tilaamista projekteista.

Urheiluopistot, valmennuskeskukset ja urheiluakatemit

Eri puolilla Suomea sijaitsevat urheiluopistot tarjoavat lajeille ja urheilijoille valtakunnan kattavan valmennus- ja harjoittelukeskusverkoston. Tämä toiminta on organisoitu opistojen valmennuskeskusten alaisuuteen, joille valtio on myös asettanut eritasoisia suomalaista huippu-urheilua koskevia tehtäviä. Valtakunnalliset valmennuskeskukset ovat Kuortaneella, Vierumäellä, Pajulahdella ja Vuokatissa. Yksittäisten urheiluopistojen valmennuskeskustoiminta ja niissä olevat henkilöresurssit palvelevat muitakin kuin pelkästään huippu-urheilutahoja.

Urheiluopistojen valmennuskeskustoimintaa arvioitiin melko perusteellisesti noin kymmenen vuotta sitten (Opetusministeriö 2000). Tässä valmennuskeskusten kehittämistyöryhmän muistiossa analysoitiin muun muassa keskusten tehtäväalueita ja niihin käytettävissä olevia resursseja ja yhteistyökumppaneita. Esimerkiksi henkilöresursseja koskevat luvut ovat mielenkiintoisia, mutta ne asettuvat liian kauas tässä käytettävässä vertailuajanjaksosta. Näiden lukujen päivittäminen olisi kuitenkin tarpeellista huippu-urheiluresurssien koskevan kokonaiskuvan muodostamiseksi. Suurimmat urheiluopistot ovat todennäköisesti kokonaistaloudeltaan huomattavasti Ruotsin Bosöta suurempia toimijoita.

Urheiluopistojen huippu-urheiluun liittyvä valmennuskeskustoiminta on kuitenkin pienehkö osa niiden kokonaistoimintaa. Urheiluopistot ovat lähtökohtaisesti vapaan sivistystyön koulutuskeskuksia, joissa tarjotaan

⁴⁵ Vuodesta 2010 lähtien KIHUa rahoitetaan huippu-urheilun kehittämistä koskevalta momentilta.

myös liikunta-alan ammatillista koulutusta. Lisäksi urheiluopistot harjoittavat maksullista palvelutoimintaa sekä tarjoavat kansalaisille matkailu- ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksia.

Kilpa- ja huippu-urheilu on vain yksi urheiluopistojen ylläpitämän laajan infrastruktuurin hyödyntäjästä. Suomalaisen kilpa- ja huippu-urheilun edistäminen on kuitenkin mukana urheiluopistojen yhteisissä strategialinjauksissa. Tässä työssä urheiluopistoverkosto pyrkii tiivistämään yhteistyötään urheilujärjestöjen kanssa ja kokoamaan valmennuksen ja huippu-urheilun osaamisresursseja urheiluopistoille (Opetusministeriö 2009d, 43, 57, 63).

Valmennuskeskuksissa työskentelevät henkilöt ovat pääosin opistojen ja valtakunnallisten liikuntajärjestöjen palkkaamia. Vuonna 2000 tehdyssä selvityksissä ilmeni, että heidän työkuvasa on laaja-alainen. Yli puolet työntekijöistä työskenteli neljällä tai useammalla tehtävälalla (Opetusministeriö 2000, 18). Valmennuskeskusten henkilöstön rekrytointi ei myöskään tapahdu kelpoisuusvaatimusten tai muiden syiden johdosta huippu-urheilun ja valmennuksen ehdoilla (emt, 20). Urheiluopistojen toiminnan laaja-alaisuus heijastuu luonnollisesti henkilöstön toimenkuviin. Valmennuskeskusten toiminnan fokuksit huippu-urheiluun ehkäisee lisäksi se, että kaikki opiskelijavuorokaudet ovat valtion tuen suhteen samantarvoisia⁴⁶. Huippu-urheilua koskevassa valmennustoiminnassa määrät ovat pieniä ja kustannukset korkeita, mikä syö siihen keskittyvän toiminnan kannattavuutta taloudellisesta näkökulmasta. Mikäli toiminnan eri osaluille tai asiakasryhmille ei ole asetettu selkeitä prioriteetteja, henkilöpanokset on järkevää suunnata sinne missä ne ovat tuottavimmassa käytössä. Toistaiseksi valtion tuki ei ohjaa opistojen valmennuskeskusten toimintaa huippu-urheilun suuntaan.

Valtakunnalliset liikunnan koulutuskeskukset (11 kpl) ovat saaneet viime vuosina valtion urheilumäärärahoista noin 15 prosenttia. Valtion kokonaisrahoitus, joka sisältää suoriteperusteisen valtion osuuden sekä kehittämis- ja rakentamisavustukset oli noin 15,8 miljoonaa euroa vuonna 2007. Suomen Urheiluopisto oli suurin tuen saaja. Sen tuen määrä noin 3,3 miljoonaa euroa eli 0,3 miljoonaa enemmän kuin Bosön keräämät kokonaistulot samana vuonna. Paljonko Suomen urheiluopistojen yhteenlaskettu kokonaistalous sitten on, jää selvittämättä. Samoin jää selvittämättä mikä on huippu-urheilun osuus siitä. Edellisen pohjoismaiden urheilua koskevan raportin tavoin joudutaan tässä odottelemaan niitä koskevaa erillistä selvi-

⁴⁶ Valtion tuki valtakunnallisille liikunnan koulutuskeskuksille on suoriteperusteista. Suoritteita ovat opiskelijavuorokaudet, joille lasketaan keskimääräinen yksikköhinta, johon valtion tuki perustuu.

tystä (Opetusministeriö 2004a, 60). Joka tapauksessa opistojen yhteenlasketun kokonaistalouden yhteydessä puhutaan tänä päivänä (2010) kymmenistä miljoonista. On kuitenkin muistettava, että huippu-urheilun osuus on tästä toiminnasta pieni osa ja siitä on poisluettava valtion huippu-urheilutuen avulla hankitut sekä olympiakomitean ja lajiliittojen ostamat palvelut. Urheiluopistojen omaa välittömästi mitattavaa huippu-urheilupanostusta merkittävämpää on ehkä kuitenkin se kokonaisinfrastruktuuri, jota se pystyy ylläpitämään juuri laaja-alaisuutensa ansiosta. Jatkoselvityksen aiheeksi jää se, millaisilla ohjaus-/tukitoimilla se saataisiin tehokkaammin huippu-urheilun käyttöön.

Urheiluopistoihin verrattuna urheiluakatemit ovat suhteellisen nuori ilmiö. Ne ovat 2000-luvun aikana käynnistyneitä paikallisia yhteistyöverkostoja. Niissä alueen oppilaitokset, urheiluorganisaatiot ja erilaiset tukipalvelujen tuottajat toimivat urheilijoiden siviili- ja urheilu-urien yhteensovittamiseksi. Suomen Olympiakomitea on koordinoinut ja johtanut akatemioiden toimintaa vuodesta 2007 lähtien. Saman vuoden loppupuolelta lähtien aloitettiin niiden järjestelmällinen arviointi. Tähän liittyen OK on myöntänyt erityisen huippu-urheilustatuksen sen kriteerit täyttävälle urheiluakatemialle (Suomen Olympiakomitea 2007 ja 2009).

Suomessa toimii tällä hetkellä kaikkiaan 15 urheiluakatemiaa. Pääosana näistä toimii suurilla paikkakunnilla, kuten Helsingissä, Tampereella, Jyväskylässä, Kuopiossa ja Lahdessa – siis kaupungeissa, joissa on runsaasti koulutuspalveluja ja sen myötä opiskelevia urheilijoita. Urheiluakatemioiden maan kattava kaupunkiverkosto täydentää urheiluopistojen taajamissa ja haja-asutusalueilla sijaitsevaa verkostoa. Joskus ne tosin kuuluvat samaan verkostoon kuten Kuortaneella ja Tampereella (Varala). Urheiluakatemioiden toimintamuoto ja toimijaverkosto ovat muotoutuneet paikkakunta-kohtaisesti. Niissä on säätiöitä, yhdistyksiä ja eriaisteisia sopimusverkostoja.

OK on myöntänyt huippu-urheilustatuksen saaneille akatemioille opetusministeriön erillismäärärahaa vuodesta 2008 lähtien. Tuki on kohdistunut akatemian koordinaattoreiden toiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen. Tuki oli 117 000 euroa vuonna 2008 ja 155 000 euroa vuonna 2009 (Suomen Olympiakomitea 2009, 4). Muiden tahojen tuki ja rahoitus vaihtelevat paikkakunnittain. Kahdentoista Olympiakomitean vuosina 2008 ja 2009 arvioiman urheiluakatemian yhteenlaskettu talous oli noin kaksi miljoonaa euroa (Suomen Olympiakomitea 2009, 4). Toiminnan verkostoluonteisuudesta johtuen kustannusten jakautumista eri organisaatioiden on vaikea määrittää tarkalleen.

Urheiluakatemioiden toiminta muistuttaa Ruotsissa joillakin suurilla paikkakunnilla kehittymässä olevaa huippu-urheilua tukevaa toimintaa. Tällainen on esimerkiksi Malmö Idrottsakademi (MIA), joka toimii Malmön

kaupungin, sen korkeakoulun ja Skånen urheilualueen (Skåneidrotten) yhteistyöverkostona (<http://www.malmoidrottsakademi.se/>). Malmön verkosto on yksi RF:n pilottiprojekteista, joilla se pyrkii edistämään urheilijan urheilu-uraa ja opiskelua koskevaa paikallista tukiverkostoa. Ruotsin huippu-urheilun keskeisemmän toimijan SOK:n nimi ei ole tullut esille näiden paikallisten verkostojen yhteydessä. Suomalaisten urheiluakatemioiden toiminta näyttää ainakin organisatorisesti jäsentyneemmältä kuin vielä kehittymässä olevien ruotsalaisten paikallisverkostojen.

Valtioiden tuki antidopingtoiminnalle

Suomessa ja Norjassa antidopingtoiminta on itsenäisessä yhdistyksessä. Ruotsissa se on edelleen urheiluliikkeen sisällä, osana RF-keskuksen toimintaa. Suomessa ja Norjassa valtion tuki kattaa toiminnan kustannukset lähes kokonaisuudessaan. Ruotsin toiminnan kustannuksiin perustuvaa laajuutta on vaikea arvioida. RF ilmoittaa tuloslaskelmassa erikseen ainoastaan Huddingen sairaalan dopinglaboratorion käyttöä koskevat menot, jotka ovat vuosittain reilu 300 000 euroa. Ruotsin ja Suomen valtioiden antidopingtoiminnan tuet ovat samaa luokkaa maiden välinen kokoero huomioiden. Norjan valtion taloudellinen panostus dopingin vastaiseen toimintaan on selvästi suurin.

Taulukko 15. Antidopingtoiminnan tuki 2004-2007

Antidopingtoiminta (1000 €)	2004	2005	2006	2007
Suomen valtion tuki ADTry:lle	1 344 €	1 448 €	1 384 €	1 400 €
Norjan valtion tuki Antidoping Norgelle	2 772 €	2 928 €	2 892 €	3 057 €
Ruotsin valtion ad-määräraha RF:lle	2 395 €	2 567 €	2 540 €	2 486 €

7.5 Yhteenveto

1. Urheilijoille henkilökohtaisesti suunnattu taloudellinen tuki on suurinta Suomessa (1,6 M€ vuonna 2007). Opetusministeriön jakamat urheilija-apurahat ovat edelleen voimakkaassa kasvussa. Norjassa stipendeihin käytettiin 1,35 M€ ja Ruotsissa 1,16 M€ vuonna 2007. Norjassa ja Ruotsissa urheiluliike päättää stipendeistä kokonaisuudessaan.
2. Ruotsissa tuetaan taloudellisesti eniten lajiliitoissa tehtävää huippu-urheilutyötä (3,89 M€ vuonna 2007). SOK:n jakamaan tukeen ei liity keskitettyä lajiliittojen toiminnan ohjaamista, vaan tuki räätälöidään kunkin lajiliiton eliittistatuksen saaneiden urheilijoiden

tarpeiden mukaiseksi. Norjassa taas OT:n myöntämä tuki menee pääosin lajiliittojen hakemille kehitysprojekteille (3,08 M€/2007). Suomessa tuki on ollut monimuotoista, mutta tällä hetkellä OK pyrkii tukemaan ja kehittämään sen avulla lajiliittojen omia huippu-urheilujärjestelmiä (2,63 M€/2007).

3. Norjassa keskusorganisaation (OT) käyttöön jäävä osuus on omaa luokkaansa (6,38 M€ vuonna 2007). Tämän se käyttää pääosin itse tarjoamalla osastojensa palveluja urheilijoille. Ruotsissa keskusorganisaatiolle (SOK) jäävä osuus vaihtelee. Olympiavuosina se käyttää nykyisin noin 1,5 – 2 miljoonaa euroa enemmän varoja kuin muina vuosina (esim. 1,91 M€/2007 vs. 3,6 M€/2006). Urheilujohdon ja toimistohenkilökunnan lisäksi SOK:lla on myös harjoittelukeskukset Tukholmassa ja Östersundissa. Suomessa OK:lle jäävä osuus oli 2,39 M€ vuonna 2007.
4. Valtion tuen ja huippu-urheilun päävastuuorganisaation näkökulmasta kuvattu huippu-urheilun tuki on suurin Norjassa (10-11 miljoonaa euroa. Ruotsissa ja Suomessa tuki on 6-7 miljoonaa euroa.
5. Ruotsin ja Suomen huippu-urheilupanostusta kasvattavat päävastuuorganisaation ulkopuoliset tahot. Ruotsissa RF-keskuksen tuki huippu-urheilulle on noin 1,5-2 miljoonaa euroa. Mikäli huippu-urheilutukeen luetaan myös RF:n tuki urheilulukioille, kokonaispanostuksen summa olisi 5,5-6 miljoonaa euroa. Tällöin Ruotsin huippu-urheilupanostus nousisi Norjan tasolle.
6. Suomessa huippu-urheilulle voidaan kohdistaa KIHU:n menot kokonaisuudessaan eli noin 1,4 miljoonaa euroa. Tähän voidaan edelleen lisätä urheiluakatemioiden kokonaistalous, joka on arviolta noin 2 miljoonaa euroa. Valtakunnallisten urheilulukioiden osalta mukaan tulisi laskea valmennusta ja harjoittelua koskevat menot Ruotsin tapaan. Niistä ei ole kuitenkaan tietoa saatavilla. Samoin puuttuu tieto urheiluopistojen omasta huippu-urheilupanostuksesta. Suurta virhettä ei kuitenkaan tapahdu jos arvioidaan, että Suomen panostus nousisi näiden lukujen kautta Ruotsin ja Norjan tasolle eli noin 10-12 miljoonaan euroon. Tähän voidaan vielä lisätä antidopingtoiminnan tuki, joka oli Suomessa noin 1,4 miljoonaa euroa, Ruotsissa 2,4 miljoonaa euroa ja Norjassa 3 miljoonaa euroa vuonna 2007.
7. Edellä tehtyjen huomioiden valossa maiden välillä ei ole merkittäviä eroja huippu-urheilun taloudellisen kokonaispanostuksen suhteen. Norjassa koko valtion tuki on kuitenkin ohjattu yhdelle huippu-urheiluorganisaatiolle eli Olympiatoppenille. 'Portinvartijasta'

johtuen tuki on tiukemmin rajattu huippu-urheilulle kuin Suomessa ja Ruotsissa.

8. Maiden huippu-urheilupanostukseen saattaa tuoda eroja se, kuinka paljon maiden lajiliitot käyttävät kokonaistaloudestaan huippu-urheilun hyväksi. Lajiliittoja koskevassa luvussa ilmeni, ettei suomalaisten lajiliittojen kokonaistalous ole sinällään oleellisesti heikompi kuin ruotsalaisten ja norjalaisten. Ruotsin kohdalla huippu-urheilu/kilpailumenojen määräksi on arvioitu noin 57 % (Peterson, T. & Nordberg 2008, 284) ja Norjan 44 % (Ytterdal 1996, 24). Suomen osalta huippu-urheilumenot ovat OPM:n tilastojen mukaan 35 % vuonna 2007. Kertomalla nämä luvut kokonaistaloudella saataisiin maiden välille huomattavia eroja. Tätä ennen tulisi kuitenkin tarkistaa, onko maiden välillä käsitteellisiä eroja huippu-urheilumenojen osalta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Edellä on vertailtu Suomen, Norjan ja Ruotsin kesken kolmea osa-aluetta: urheiluliikkeen rakennetta, valtion ja kuntien rahoitusta sekä huippu-urheilutoimintaa. Kunkin seitsemän luvun loppuun on liitetty numeroitu avainkohdat sisältävä yhteenveto. Tässä esitetään kokoavat johtopäätökset kultakin kolmelta osa-alueelta.

8.1 Urheiluliike

Ruotsissa ja Norjassa liikunnan ja urheilun kansalaistoiminta on organisoinut toisiaan muistuttavalla tavalla. Molempia maita yhdistää lähes kaiken organisoidun urheilun kattavat katto-organisaatiot. Ruotsissa näitä organisaatioita tarvitaan tosin kaksi Norjan yhden sijaan. Ruotsin olympiakomitea ja Riksidrottsförbund (RF) ovat pysytelleet itsenäisinä organisaatioina. RF:n ja Norjan NIF:n päätöksenteko perustuu käräjäkäytäntöön (ting/tinget). Kullakin jäsenorganisaatiolla on omat käräjänsä, joiden edustajina toimivat seurojen jäsenet. Eritasoisten organisaatioiden käräjät muodostavat oman hierarkkisen pyramidinsa aina urheiluliikkeen ylimpään päättävään elimeen saakka.

Suomessa tämä urheiluliikkeelle ominainen pyramidirakenne murtui SLU:n ja toimialajärjestöjen perustamisen yhteydessä 1990-luvun alkupuoliskolla. Tuolloin siirryttiin monikeskuksiseen toimintamalliin ilman selkeää vallan keskusta. Hajautuminen ei tapahtunut ainoastaan horisontaalisessa eli toimialojen suunnassa. Myös urheiluliikkeen valtakunta-, alue ja seuratase irtautuivat toisistaan entistä itsenäisemmiksi toimijoiden joukoksi. Jäsenyyden ja siihen kytkeytyvän edustuksellisuuden roolista tuli samalla merkittävästi pienempi kuin Ruotsin ja Norjan urheiluliikkeessä. Tähän liittyy todennäköisesti myös suomalaisten seurojen taloudellisen ja organisatorisen aseman heikkeneminen suhteessa Ruotsiin ja Norjaan. Muutos siirsi päätöksenteon painopistettä luottamusmiesjohdolta operatiiviselle ammattijohtolle. Suomalaisten urheiluorganisaatioiden luottamusmieselinten jäsenten valintaa ei kontrolloida yhtä kattavasti kuin Ruotsissa ja Norjassa. Kaiken kaikkiaan liikunnan ja urheilun toimialan järjestö rakenne on kulke-

nut Suomessa toiseen suuntaan kuin Ruotsissa ja Norjassa, jossa perinteistä pyramidimallia on 2000-luvulla vahvistettu entisestään.

Ruotsin ja Norjan urheiluliikkeisiin verrattuna suomalainen urheiluliike näyttää menettäneen myös neuvotteluasemiaan ja aloitekykyään valtioon nähden. Suomessa urheiluliikkeen keskeiset kysymykset nousevat esille, kehitettäväksi ja ratkottavaksi huomattavan usein valtion tarjoamilla foorumeilla ja sen aloitteesta. Tämä antaa vaikutelman, että valtio joutuu toimimaan urheilujärjestöjen välisten rakenteellisten aukkojen umpeenkuromana.

8.2 Huippu-urheilu

Lajiliitot ovat päävastuussa oman lajinsa huippu-urheilutyön toteuttamisesta Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa. Huippu-urheilun päävastuuorganisaation ja lajiliittojen välinen työnjako ja valtasuhteet ovat kuitenkin maisa erilaiset.

Norjassa päävastuun huippu-urheilusta kantaa Olympiatoppen. Norjan huippu-urheilujärjestelmän malli on selkeästi keskitetty usean muun länsimaan tapaan. Samalla sen organisointitapa on näihin verrattuna selkeästi omintakeinen. Ensinnäkin näistä maista poiketen Norjan hallitus ei ollut huippu-urheilun keskittämisessä johtavassa roolissa. Aloite, suunnittelu ja toteutus olivat urheiluorganisaatioiden käsissä. Toiseksi Olympiatoppen ei ole varsinaisesti edes itsenäinen organisaatio vaan NIF:n huippu-urheiluelin, joka vastaa urheiluhallituksen (idrettstyret) alaisuudessa urheiluneuvoston (idrettstinget) asettamien huippu-urheilutavoitteiden toteuttamisesta sekä lisäksi olympialaisiin liittyvistä tehtävistä. Toisin sanoen Norjassa huippu-urheilu on organisoitu yleisen, demokraattisen ja erilaisia intressejä sisällä pitävän urheiluliikkeen ytimeen. Olympiatoppenin asemaa voidaan muuttaa siis NIF:n sisäisin päätösin, mutta käytännössä sen asema on kuitenkin varsin itsenäinen.

Operatiivisesti tarkastellen Olympiatoppen on kuitenkin ammattimaisesti johdettu huippu-urheilun osaamiskeskus. Sille on annettu voimavaroja lajivalmennuksen johtamiseen sekä urheilijoiden harjoitteluun ja testaukseen liittyvien päivittäisten tehtävien toteutukseen. Lisäksi se ohjaa voimakkaasti huippu-urheilutyötä etenkin pienissä lajiliitoissa, jotka ovat riippuvaisia sen tarjoamista talouteen ja osaamiseen liittyvistä resursseista. Olympiatoppenilla on Oslossa noin 80 hengen vahvuinen osaamis- ja valmennuskeskus sekä neljä pienempää alueellista keskusta muualla Norjassa.

Ruotsissa päävastuu huippu-urheilusta kuuluu kansalliselle olympiakomitealle (SOK). Suomen Olympiakomiteasta poiketen se vastaa kuitenkin ainostaan olympialajeista. Ruotsin urheilun kattojärjestö Riksidrottsförbundet (RF) huolehtii puolestaan ei-olympialajeista. Ruotsalainen huippu-urheilujärjestelmä on tässä suhteessa astetta hajautuneempi kuin Suomen ja Norjan.

Ruotsin Olympiakomitean nykyistä huippu-urheiluohjelmaa voidaan pitää kohtuullisen merkittävänä kansallisena panostuksena huippu-urheiluun. Urheiluliikkeen ulkopuolisten, kuten valtion ja elinkeinoelämän parissa toimivien taustavaikuttajien rooli on ilmeisesti ollut tässä oleellisempi kuin Norjassa. Norjan kaltaista keskitettyä järjestelmää ei ole Ruotsissa pystytty toteuttamaan. Molempia maita yhdistää kuitenkin se, että kehittämistyö sai merkittävästi sytykettä huonosta urheilumenestyksestä. Norjalaisten käänteentekevät kisat käytiin Sarajevossa (1984) ja Ruotsalaisten Naganossa (1998).

Ruotsin olympiakomitean ja lajiliittojen välinen suhde on tasa-arvoisempi kuin Norjassa. Niiden väliset huippu-urheilutyötä koskevat sopimukset laaditaan pääsääntöisesti lajiliittojen urheilijoiden tarpeista lähtien. SOK ja RF eivät pyri ohjailemaan lajiliittojen huippu-urheilutyön toteuttamista yhtä yksityiskohtaisesti kuin Olympiatoppen Norjassa.

Ruotsin olympiakomitean harjoitteluun ja valmennukseen liittyvät resurssit ovat pienemmät kuin Olympiatoppenilla. Sillä on kuitenkin kaksi pienehköä harjoittelukeskusta. RF:n Bosö ja alueelliset harjoittelukeskukset täydentävät olympiakomitean tarjoamia harjoittelu- ja testausmahdollisuuksia. Niiden toiminta ei näytä kuitenkaan keskitetysti koordinoitulta vaan järjestyvän enemmänkin paikallisesti tarpeiden mukaisesti. Ruotsalainen urheiluliike on yhtenäinen ja huippu-urheilu toimii sen osana. Kytkös ei ole kuitenkaan organisoitu niin tiiviiksi kuin Norjassa.

Kokonaisuutena ruotsalaiset ovat lisänneet panostusta huippu-urheiluun ja olympiakomitean merkitys on kasvanut. Valtion ja todennäköisesti myös yleinen suhtautuminen huippu-urheiluun on myös muuttunut myönteisemmäksi. Olympiakomitea on lisännyt urheilun kanssa välittömästi työskentelevien henkilöiden määrää. Nämä tekijät voisivat olla merkkejä Norjan kaltaiseen keskitettyyn huippu-urheilujärjestelmään siirtymisestä. Toiminnan keskitetty organisointi ja jopa ohjaaminenkin vaikuttavat kuitenkin olevan vieraita ruotsalaiselle urheiluliikkeelle. Luottamus siihen, että toiminta löytää sopivat ja tehokkaat muodot ruohonjuuritasolla on vahva. Lisäksi niin huippu- kuin muussakin urheilussa lajiliittojen ja seurojen akseli on vahva eikä näytä todennäköiseltä että ne olisivat valmiita luovuttamaan tätä valtaa yläpuolelleen.

Suomen Olympiakomitea ei tue lajiliittoja ainoastaan taloudellisesti, vaan pyrkii myös ohjaamaan ja kehittämään niiden huippu-urheilutyötä Olympiatoppenin tavoin. Keskeinen ero niiden välillä on kuitenkin se, ettei Olympiakomitealla ole urheilijoiden valmennukseen ja harjoitteluun liittyviä resursseja. Nämä voimavarat ovat hajautuneet Suomessa usealle taholle. Tästä syystä Olympiakomitea ohjaa lajiliittoja pääasiassa yhteisten suunnitelmien ja taloudellisten kannustimien keinoin.

Myös laajempien, kuten huippu-urheilumietinnöissä ilmaistujen tavoitteiden toimeenpanon koordinointi ja kontrollointi on samasta syystä suomalaisessa mallissa vaikeaa. palveluntarjoajia on useita, ja ne ovat itsenäisiä. Niiden toiminnalla on muitakin kuin huippu-urheilua koskevia tavoitteita. Lisäksi ne toimivat usein erillään urheiluliikkeestä Ruotsista ja Norjasta poiketen. Suomalainen rakenne ei tee helpoksi toimijoiden keskinäistä integraatiota, mikä on kansainvälisten tutkimusten mukaan keskeinen huippu-urheilun menestystekijä. Suomessa kuitenkin panostetaan huippu-urheiluun laajalla rintamalla eikä toiminnan keskittäminen herätä vastarintaa periaatteellisella tasolla kuten Ruotsissa. Suomessa mahdolliset pyrkimykset integraatioon ja keskittämiseen voivat kohdat käytännössä rakenteellisia esteitä. Edelleen Ruotsista poiketen suomalaisella huippu-urheilulla ei ole tukenaan yhtä vahvaa ruohonjuuritason toimintaa.

Yksinkertaistaen ruotsalainen huippu-urheilujärjestelmä ilmenee joustavana *ohjelmana*, joka elää yksilöiden ja lajien tarpeiden mukaan. Sen sijaan norjalainen huippu-urheilujärjestelmä ilmenee *organisaationa*, jolle on keskitetty osaamista ja resursseja näiden lajien ja yksilöiden ohjaamiseen ja tarpeiden tunnistamiseen. Molemmat esittävät oman toimintatansa valittuna vahvuustekijänä mutta yhtä hyvin niiden voidaan nähdä noudattelevan urheiluliikkeiden sisäisten valtarakenteiden asettamia ehtoja. Suomalaisessa mallissa huippu-urheilua pyritään ohjaamaan yhtä aktiivisesti kuin norjalaisessa, mutta resurssien ja rakenteiden hajautumiseen liittyvistä syistä se jää usein hyväksi *suunnitelmaksi*.

8.3 Rahoitus

Norjan ja Ruotsin valtioiden urheilumäärärahat ovat suurempia kuin Suomen. Ero on syntynyt vasta 2000-luvun aikana. Norjan ja Suomen valtioiden urheilumäärärahat perustuvat niiden rahapeliyhtiöiden tuottoihin kokonaisuudessaan. Ainoastaan Ruotsissa urheilu saa tämän lisäksi merkittävästi budjettivaroja. Suomen keskimääräinen vuosittainen ero liikunnan ja urheilun saamien rahapeli-tuottojen osalta on Ruotsiin nähden noin 100 miljoonaa euroa ja Norjaan nähden noin 140 miljoonaa euroa. Syy eroon ei

ole maiden rahapeliyhtiöiden tuotoissa vaan urheilun saamassa pienemässä osuudessa. Suomessa urheilu saa valtion kontrolloimista rahapelitu-loista noin 13 prosenttia, Norjassa 45,5 prosenttia ja Ruotsissa peräti 80 prosenttia valtion budjetin ulkopuolelle jaetuista varoista. Norjan ja Ruot-sin valtio ”urheilubudjettien” rakenne on yksinkertaisempi kuin Suomen. Tämä johtuu muun muassa siitä, että Ruotsissa ja Norjassa määrärahojen vastaanottajana on yksi urheiluliike ja osa hienosyisemmästä jaosta toteu-tetaan sisäisesti. Valtiotasolla määritetään ainoastaan toimintakohtaiset raamit ja ohjeistukset, joiden puitteissa rahat alemmilla tasoilla jaetaan.

Suomen valtion ja kuntien jakama taloudellinen tuki liikunnan ja urhei-lun paikallistoimintaan on merkittävästi pienempi kuin Ruotsissa ja Norjas-sa. Valtion tuki ohjautuu pääosin keskusjärjestötasolle. Kuntien tuesta val-taosa suuntautuu liikuntapaikkojen ylläpitämiseen. Seuratuen osuus on pieni. Ruotsin ja Norjan tukeen liittyy todennäköisesti myös kuntien liikun-tatoimen ja paikallisten urheiluseurojen Suomesta poikkeava työnjako.

Suomen lajiliittojen saama valtion tuki on väkiluku huomioon ottaen jonkin verran pienempi kuin Ruotsissa ja Norjassa. Niiden yhteenlaskettu kokonaistalous on puolestaan väkiluku huomioon ottaen jonkin verran suurempi kuin Ruotsissa. Jalkapallon ja hiihdon osalta Suomen lajiliitot ovat kuitenkin merkittävästi kokonaistaloudeltaan pienempiä kuin vastaa-vat liitot Ruotsissa ja Norjassa. Muiden lajien osalta Suomen lajiliitot ovat kokonaistaloutensa puolesta kilpailukykyisiä ruotsalaisten ja norjalaisten lajiliittojen kanssa. Huippu-urheilun näkökulmasta on kuitenkin oleellista se, kuinka paljon maiden lajiliitot käyttävät kokonaistaloudestaan sen hy-väksi. Saatavilla olevat tiedot viittaavat siihen, että Suomessa osuus on pienempi mutta nämä luvut ovat tulkinnanvaraisia.

Lajiliittojen ohella keskeisimmän panostuksen huippu-urheiluun anta-vat kansalliset olympiakomiteat ja muut huippu-urheilun keskusorganisaa-tiot. Näiden kautta jaetaan pääsääntöisesti myös tuet urheilijoille ja osit-tain myös lajiliittojen huippu-urheilutoimintaan. Norjan valtion huippu-urheilutuki kuten huippu-urheilutoiminta kaiken kaikkiaan on huomatta-vasti keskitetympää kuin Ruotsissa ja Suomessa. Norjan valtion tuki huip-pu-urheilulle on myös etenkin väkiluku huomioon ottaen suurempi kuin Ruotsin ja Suomen. Kansainvälisessä vertailussa Norjan taloudellinen pa-nostus huippu-urheiluun on kuitenkin todettu pieneksi (De Bosscher et al., 2008). Muilla osa-alueilla norjalainen huippu-urheilujärjestelmä pärjasi kansainvälisessä vertailussa varsin hyvin, joten sitä voitaneen pitää kustan-nustehokkaana mallina.

Norjan Olympiatoppenin kautta käytettiin vertailuajanjaksolla (2004-2007) huippu-urheiluun vuosittain noin 10-11 miljoonaa euroa. Ruotsin ja Suomen huippu-urheilupanostusta kasvattavat päävastuuorganisaation

ulkopuoliset tahot siten, että niiden kokonaispanostus nousee Norjan tasolle tai lähelle sitä laskentatavasta riippuen. Norjassa ei ole Olympiatoppenin ja lajiliittojen ulkopuolella toimivia huippu-urheilurakenteita. Suomen panostusta huippu-urheiluun voidaan pitää Norjaan nähden kohtuullisena. Toinen asia on se käytetäänkö varoja yhtä tehokkaasti huippu-urheilun hyväksi, koska meiltä puuttuu Olympiatoppenin kaltainen huippu-urheilurahoituksen ja huippu-urheilutoiminnan kokonaisvaltainen 'portinvartija'. Ruotsin 'näkyvä' huippu-urheilupanostus on maan koko huomioon otettuna pieni. Tätä heijastaa myös se, ettei huippu-urheilu ole muodostanut Ruotsin valtion rahoituksessa edes minkäänlaista systemaattista rahoituksen osa-aluetta (Pettersson ja Nordberg 2008, 167). Oma aiheensa olisikin selvittää sitä, millä eväillä ruotsalainen huippu-urheilu toimii niinkin hyvin kuin toimii. Löytyisikö selityksiä hyvin organisoidusta paikallistoiminnasta ja runsaasta sponsorituen määrästä?

Lähteet

- Aambø, Jarle (2008). Unyansert kritikk av Jarle Aambø. [Aambøn vastine kritiikille sportsanalysen verkkosivulla]. Saatavilla: http://www.sportsanalyse.no/wip4/unyansert_kritikk_jarle_aamboe/d.epl?id=194835&l (luettu 10.11.2009).
- Abzug, R. & Galaskiewicz, J. (2001). Nonprofit Boards: Crucibles of Expertise or Symbols of Local Identities. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 30 (1) 1, 51-73.
- Andersen, Svein S. (2009a). Stor suksess gjennom små intelligente feil. Erfaringsbasert kunnskapsutvikling i toppidretten. *Universitetsforslaget Tidsskrift for Samfunnsforskning* 50 (3), 427-461.
- Andersen, Svein S. (2009b). Alustus pohjoismaista huippu-urheilua koskevassa kirjaseminaarissa Olympiatoppenissa 22.10.2009.
- Annerstedt Å., Björkman A., Persson J. (1998). Finansiering av idrottsrörelsen: En kartläggning av idrottsrörelsens intäkter m.m. SOU 1998: 33.
- Augestad, P. & Bergsgard, N.A. (2007). Toppidrettens formel: Olympiatoppen som alkymist. Novus Forlag.
- Augestad, P.; Bergsgard, N. A., Hansen, A. Ø (2006). The Institutionalization of an Elite Sport Organization in Norway: The Case of "Olympiatoppen". *Sociology of Sport Journal* 2006, 23, 293-313.
- Bergsgard, N. A., Houlihan, B., Mangset, P., Nødland, S. I. & Rommetvedt, H. (2007a). Sport Policy: A Comparative Analysis of Stability and Change. Elsevier 2007.
- Bergsgard N. A., Nødland, S. I. & Gjerstad B. (2007b). Kompetanse og aktivitet: En gjennomgang av aktivitetsmidlene til barn og ungdom (post 3) fordelt via særforbundene. Rapport IRIS -2007/093.
- Bergsgard, N. A (2008). Et norsk blikk på svensk idrettspolitik. Saatavilla: <http://www.idrottsforum.org/articles/bergsgard/bergsgard081015.html> (luettu 18.2.2009).
- De Bosscher, V., De Knop, P. Van Bottenburg, M. & Shibli, S. (2006). A conceptual Framework for Analysing Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success. *European Sport Management Quarterly* 2/6.
- De Bosscher, V., Bingham, J., De Knop, P. Van Bottenburg (2008). Global Sporting Arms Race: An International Comparative Study on Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success. Meyer & Meyer Sport, Limited.

- DiMaggio, P.I.J. & Powell, W.W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review* 48, 147–160
- EFTA Court Report 2007. Asia E-1/06, EFTAn valvontaviranomainen vastaan Norjan kuningaskunta, tuomio 14.3.2007.
- Enjolras, B. (2004). Idrett mellom statlig styring og selvbestemmelse. Idrettens bruk av spillemidler. Institutt for samfunnsforskning/rapport 2004:7. Saatavilla http://www.sok.se/download/18.22641512116aef877bd800025232/SOK_magasin+0801.pdf (luettu 15.4.2009).
- Green, M. & Houlihan B. Eds. (2005). Elite Sport Development: Policy learning and political priorities. Routledge.
- Green, M. & Oakley, B. (2001). Elite sport: development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure Studies*, 20. 247-267.
- Heikkala J. (1998). Ajolähtö turvattomiin kotipesiin: Liikunnan järjestöketän muutos 1990-luvun Suomessa. Tampereen yliopisto.
- Heinilä, K. (1974) Urheilu – ihminen – yhteiskunta. Gummerus.
- Houlihan, B. (1997). Sport, policy and politics: A comparative analysis. Routledge.
- Houlihan B. & Green, M. Eds. (2008). Comparative Elite Sport Development: Systems structures and public policy. Butterworth-Heinemann.
- Ilmanen K., (1996). Kunnat liikkeellä – Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919–1994. Jyväskylän yliopisto.
- Itkonen, H. (1996). Kenttien kutsu. Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Jyväskylän yliopisto. Gaudeamus.
- Itkonen, H. (2004). Huippu-urheilun pirstoutuminen on todellisuutta. *Liikunta & Tiede* 2/2004.
- Koski, P. & Heikkala, J. (1998). Suomalaisten urheiluorganisaatioiden muutos. Liikunnan sosiaalitieteiden laitoksen tutkimuksia no 63, Jyväskylän yliopisto.
- Koski, P. (2009). Liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa. SLU-julkaisusarja 7/09.
- Kultur- og kirkedepartementet (2003a). Finansiering av statlig idrettspolitik: Kartlegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse. Rapport fra regjeringoppnevnt utvalg.
- Kultur- og kirkedepartementet (2003b). Norske pengespel i ei digital framtid. Rapport utarbeidd av ekspertgruppe nedsett av Kulturdepartementet.
- Kultur- og kirkedepartement (2008). Om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet -2008.

- Lindelfelt, Mikael (2007). Eliten è liten – men växer: Förändrare perspektiv på elitidrott. RF, FoU-rapport 2007:11.
- NIF (2006a). Olympiatoppen –en fremtidsrettet og inkluderende organisasjon med særforbund som premissleverandør. Utvalgsrapport versjon nr. 2. [NIF huippu-urheiluvaliokunnan raportti]. Saatavilla: <http://www.nif.idrett.no/files/%7B7ECF4E29-89D4-4B11-9ECE-DCEEC6C7F4A3%7D.doc>. (Luettu 12.10.2009).
- NIF (2006b). NIF:n hallituksen kokospöytäkirja 14.3.2006. Saatavilla: <http://www.nif.idrett.no/files/%7B9221BDF3-390F-40AE-8479-9B72C744F9FF%7D.pdf> (Luettu 12.10.2009).
- NIF (2007). En åpen og inkluderende idrett. Iderettspolitisk dokument – Tingeperioden 2007-2011. [NIF:n urheiluneuvoston urheilupoliittinen ohjelma kaudelle 2007-2011]. Saatavilla: <http://www.nif.idrett.no/files/%7BC76ADF0B-AE9B-4A1A-B47B-4DF5D6476499%7D.pdf>. (Luettu 5.10.2009).
- NIF (2008). NIF:n varustelutukea koskeva kirje lajiliitoille ja urheilualueille 26.9.2008.
- NIF idrettstinget (2003). 30.5.2003-1.6.2003 pidetyn kokouksen esityslista.
- Norge Skiforbund (2008). Strategiplan 2008-2012. Saatavilla: <http://www.skiforbundet.no/OmNSF/strategidokument/Documents/Strategi.pdf> (luettu 29.4.2010).
- Olympiatoppen (2008). Olympiatoppens støtteordninger 2008-I. Saatavilla: http://www.olympiatoppen.no/olt/aktuelt/page1313.html#anc_0 (luettu 22.4.2009).
- Nordberg, J.R. (2006). Idrottens spelberoende och statens idrottsberoende. Saatavilla: <http://www.idrottsforum.org/articles/norberg/norberg060201.html> (luettu 4.1.2010)
- Nordin, M. (2007). Spelmarknaden och idrottsrörelsen –en litteraturstudie. Karlstads universitet.
- Oakley, B. & Green, M. (2001). The production of Olympic champion: international perspectives on elite sport development systems. *European Journal for Sport Management*, 8 (Special Issue): 83-105.
- Opedal S., Nødland I., Bjelland A. (2007). Kosolidert tilskuddsordning?: Oppfølgende evaluering av Kultur- og kirke departementets tilskuddsordning til lokale idrettslag. Rapport IRIS – 2007/081.
- Opetusministeriö (2000). Valmennuskeskusten kehitystyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2000, 23. Tekijät: Puheenjohtaja: Mirja Virtala, Sihteeri: Jari Piirainen.

- Opetusministeriö (2004). Huippu-urheilutyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:22. Tekijät: Puheenjohtaja: Kalevi Kivistö, sihteeri: Hannu Tolonen, Kari Niemi-Nikkola.
- Opetusministeriö (2004a). Huippu-urheilu pohjoismaissa. Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004: 21. Tekijä: Jari Lämsä. Saatavilla:
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_206_tr21.pdf?lang=fi (luettu 3.2.2009).
- Opetusministeriö (2004b). Liikuntajärjestöjen tulosohjauksen kehittäminen. Liikuntajärjestöjen avustusjärjestelmätyöryhmä IV:n muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:33.
- Opetusministeriö (2008). Liikuntatoimi tilastojen valossa – Perustilastot vuodelta 2006. Opetusministeriön julkaisuja 2008:2.
- Opetusministeriö (2009a). Liikuntatoimi tilastojen valossa – Perustilastot vuodelta 2007. Opetusministeriön julkaisuja 2009:6.
- Opetusministeriö (2009b). Ohjeet urheilijoille tarkoitettujen verottomien valtion valmennus- ja harjoitteluapurahojen hakemisesta ja myöntämisestä vuodeksi 2009. Saatavilla:
http://www.minedu.fi/OPM/Liikunta/liikuntapolitiikka/avustukset/Urhailijoiden_valmennus_ ja_harjoitteluapurahat (luettu 11.5.2009).
- Opetusministeriö (2009c). Valtakunnallisten lajiliittojen tulosperusteisen määrärahaajaon kehittäminen. Avustusjärjestelmätyöryhmän V:n muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009: 27.
- Opetusministeriö (2009d). Urheiluopistoverkosto 2010-luvulla; Urheiluopistojen koulutuksen ja verkostoyhteistyön kehittämislinjauksia. Opetusministeriön julkaisuja 2009:41
- OS-magasinet 1/2006. Förnyad olympisk offensiv! Saatavilla:
<http://www.sok.se/download/18.2ac9829d108e7756ad580005957/SOKmagasin+1-06.pdf>
- OS-magasinet 1/2008. *Topp- och talangprogrammet 10 år*. Saatavilla:
- Peterson, T. & Nordberg, J. R. (2008). *Föreningsfostran och tävlingsfostran. En utvärdering av statens stöd till idrotten*. SOU 2008: 59.
- Pfeffer, J. & Salancik, G.R. (1978). *The External Control of Organizations – A Resource Dependence Perspective*. New York: Harper & Row.
- Riksidrottsförbund (2007). *Kombinationen Elitidrott och Utbildning – Pilotprojekt gymnasialt och postgymnasialt 2004-2006*. Slutrapport. Saatavilla:
http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_276/scope_128/ImageVaultHandler.aspx

- Riksidrottsförbund (2008). RF:s regler med kommentarer för statlig lokalt aktivitetsstöd. Saatavilla:
http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_79/scope_128/ImageVaultHandler.aspx (luettu 23.3.2009).
- Riksidrottsförbund (2008b). RF:s elitstöd 2008. Saatavilla:
http://www.rf.se/ImageVault/Images/id_471/scope_128/ImageVaultHandler.aspx (luettu 5.5.2009).
- Riksidrottsförbund (2008c). Idrottens anläggningar – ägande, driftsförhållanden och dess effekter. FoU-rapport 2008:2.
- Skristad, B. (1999). Norwegian Sport at Crossroad, teoksessa Klaus Heinemann (toim.), *Sport Clubs in Various European Countries*. Series Club of Cologne Vol. 1. Hofmann ja Schautter.
- Stewart, B., Nicholson, M., Smith A., Westerbeek, H. (2004). Australian Sport: Better by Design? The evolution of Australian sport policy. Routledge.
- Suomen Olympiakomitea (2006). Suomen Olympiakomitean Valmennuksen toimintasuunnitelma 2007-2010.
- Suomen Olympiakomitea (2007). Urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.
- Suomen Olympiakomitea (2009). Urheiluakatemioiden valtakunnallinen kehittämisohjelma 2010-2013.
- Svenska Kommunförbundet (2004). Föreningspolitik och föreningsstöd. Saatavilla: http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc36135_1.pdf (luettu 5.2.2010).
- Sveriges Olympiska Komité (1998). SOK:n uutisia 11.4.1998. Saatavilla:
<http://www.sok.se/nyheter/nyheter/nyheter19991998/olympialagetsegetdreamteam.5.135f0a10809e88cad80007138.html> (luettu 27.4.2009).
- Sveriges Kommuner och Landsting. Fritidsanläggningar i Sverige – Uppgifter från åren 1990, 2000 och 2006. Saatavilla:
http://www.skl.se/MediaBinaryLoader.axd?MediaArchive_FileID=6c76c09f-b808-42a2-b8d1-6bddecdbf020&MediaArchive_ForceDownload=true (luettu 14.1.2010).
- St.meld. nr 8 (1973-1974). Om organisering og finansiering av kulturarbeid. Kyrkje- og undervisningsdepartement.
- St. Meld. nr 52 (1973-1974). Ny kulturpolitikk. Tillegg til St.meld. nr 8 (1973-1974). Om organisering og finansiering av kulturarbeid. Kyrkje- og undervisningsdepartement.
- St. Meld. nr 23 (1981-1982). Kulturpolitikk for 1980-åra. Kyrkje- og undervisningsdepartement.

- St. Meld. nr 27 (1983-1984). Nye oppgåver i kulturpolitikken. Tillegg till St. meld. nr 23 (1981-1982). Kulturpolitikk for 1980-åra. Kyrkje- og vitenskapsdepartement.
- St. Meld. nr 14 (1999-2000). Idrettslivet I endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet. Kulturdepartement.
- St. Meld. nr 27 (1996-1997). Om statens forhold til frivillige organisasjoner. Kulturdepartement.
- Tønnessen, Espen (2009). Integration of sport science and practice – The Norwegian experience. Esitelmä konferenssissa ”Performance in Sports involving intense exercise” 16-18.9.2009. Købehavns Universitet. Saa-tavilla:
http://www.ifi.ku.dk/english/communication/previous_arrangements/consensus/program_video/espen_tonnesen/ (luettu 19.11.2009)
- Varvio, S. (2007). Katsaus Suomen rahapelijärjestelmään. Stakesin työpapereita 24/2007.
- Vasara, E. (2004). Valtion liikuntahallinnon historia. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 157. Helsinki
- Waldahl, R H. (2009). Samspill mellom idrett og kommune: Idrettsrådene - organisasjon, rolle og oppgaver. Institutt for samfunnsforskning.
- Weick, K. & K.M. Sutcliffe (2001). Managing the Unexpected. Assuring High Performance in the Age of Complexity. Jossey-Bass.
- Ytterdal, E. R. (1996). Bruk av midler i særforbundene. Fafo-notat 1996:7.

LIIKUNTA

Liite 1. Norjan valtion urheilumäärärahat (spillemidler) 2001-2008

Norjan pelivarojen pääjako 2001-2008	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Post 1 LIIKUNTAPAIKAT								
Post 1.1 Liikuntapaikat	48 454 853 €	57 585 541 €	69 558 071 €	72 912 633 €	77 052 199 €	74 631 536 €	77 976 289 €	77 976 289 €
Post 1.1.1 Idea- ja arkkitehtikiipailu (post 1.3 vuodesta 2004)	1 377 341 €	1 454 180 €	1 523 653 €					
Post 1.1.3 Liikuntapaikkapolitiittinen ohjelma (vuodesta 2004)				8 568 321 €	8 144 779 €	7 487 570 €	7 485 724 €	6 737 151 €
Post 1.3 Vuoristo/tunturiseutujen ulkoilupaikat	1 239 607 €	1 308 762 €	1 324 916 €	1 197 045 €	840 334 €	1 064 287 €	1 247 621 €	1 372 383 €
	51 071 801 €	60 348 484 €	72 406 640 €	82 677 999 €	86 037 313 €	83 183 392 €	86 709 634 €	86 085 824 €
Post 2 KANSALLISET JA ERITYISLIKUNTAPAIKAT								
Post 2.1 Kansalliset liikuntapaikat	3 443 352 €	1 454 180 €	2 649 831 €	2 520 094 €	323 206 €	0 €	1 247 621 €	1 871 431 €
Post 2.2 Erityisliikuntapaikat	1 721 676 €	436 254 €	794 949 €	327 612 €	355 526 €	187 815 €	386 762 €	576 401 €
	5 165 028 €	1 890 434 €	3 444 781 €	2 847 707 €	678 732 €	187 815 €	1 634 383 €	2 447 832 €
Post 3 TIETO- JA KEHITYSTYÖ								
Post 3.1 Urheilututkimus (l.m. SÄta vast. Norjan tutkimusneuvoston NRF:n kautta)	1 955 824 €	2 155 095 €	2 186 111 €	2 016 076 €	1 939 233 €	1 878 153 €	1 933 812 €	1 871 431 €
Post 3.2 Urhelluammattielin liittyvä kehitystyö?	275 468 €	261 752 €	211 987 €	189 007 €	193 923 €	162 773 €	162 191 €	103 553 €
Post 3.3 Liikuntapaikkojen suunnittelu- ja kehitystyö	440 749 €	465 338 €	384 226 €	315 012 €	349 062 €	262 941 €	262 000 €	199 619 €
Post 3.4 Liikuntapaikkarekisteri(KRIS)	151 507 €	159 960 €	198 737 €	189 007 €	323 206 €	313 025 €	399 239 €	249 524 €
Post 3.5 Läänien (kuntayhtymien) suunnittelu- ja kehitystyö	0 €	0 €	291 481 €	239 409 €	245 636 €	237 899 €	237 048 €	118 524 €
	2 823 549 €	3 042 145 €	3 272 542 €	2 948 511 €	3 051 060 €	2 854 792 €	2 994 290 €	2 542 651 €
Post 4 ERI TOIMINTOJA								
Post 4.1 Anti-dopingtyö /sis. "Anti-doping Norge"-vuodesta 2004)	757 537 €	683 465 €	1 934 377 €	2 772 104 €	2 928 242 €	2 892 355 €	3 056 671 €	3 094 099 €
Post 4.2 Ulkkuminen, paikallinen yhteiskulutus ja sosiaalinen integraatio	2 038 465 €	2 370 314 €	2 027 121 €	1 499 456 €	1 170 904 €	1 727 901 €	1 372 383 €	1 322 478 €
Post 4.3 Ulkoilun yhteisöorganisaatio FRIFO (+ lasten ja nuorten ulkoiluhanke vuodesta 1998)	247 921 €	276 294 €	331 229 €	403 215 €	413 703 €	651 093 €	673 715 €	698 668 €
Post 4.4 Ulkkunanopettajien liitto	165 281 €	145 418 €	132 492 €	94 504 €	96 962 €	31 303 €	0 €	0 €
Post 4.5 Ulkoilu vuonna 2005	0 €	0 €	0 €	0 €	129 282 €	0 €	0 €	0 €
	3 209 204 €	3 475 491 €	4 425 218 €	4 769 279 €	4 738 193 €	5 302 652 €	5 102 768 €	5 115 245 €
Post 5 NORJAN URHEILULIIITTO, NIF								
Post 5.1 Perustuki, NIF	9 407 238 €	9 888 426 €	9 936 867 €	9 450 354 €	12 928 221 €	12 521 019 €	10 355 251 €	11 228 586 €
Post 5.2 Perustuki, Lajiliitot	15 013 016 €	16 868 492 €	15 634 005 €	15 120 567 €	16 806 688 €	16 277 325 €	17 466 689 €	16 593 354 €
Post 5.3 Lasten, nuorten ja massojen urheilu [tähtää paikalliseen toimintaan]	6 886 705 €	7 997 992 €	8 611 952 €	11 340 425 €	6 981 240 €	6 761 350 €	6 861 913 €	6 986 676 €
Post 5.4 Huippu-urheilu	6 060 300 €	6 543 812 €	6 293 349 €	6 930 260 €	8 403 344 €	8 138 663 €	9 232 393 €	9 357 155 €
Post 5.5 Kovaneerkiyt varat (post 3.1 ja 4.1 vuodesta 2004)/	2 506 760 €	2 253 980 €	1 179 175 €					
	39 874 019 €	43 552 701 €	41 655 348 €	42 841 606 €	45 119 493 €	43 698 358 €	43 916 246 €	44 165 770 €
Post 6.1 TUKI PAIKALLISILLE SEUROILLE JA YHDISTYKSILLE								
Post 6.1 Tuki paikallisille seuroille ja yhdistyksille (vdsta 2000)	11 349 289 €	12 505 951 €	13 911 614 €	15 120 567 €	15 513 866 €	15 025 223 €	15 595 258 €	15 595 258 €
Post 7 OVERGANGSMIDLER (2008-2009)								
YHTEENSÄ	113 492 891 €	124 815 207 €	139 116 142 €	151 205 668 €	155 138 657 €	150 252 233 €	155 952 579 €	176 912 606 €

Liite 2. NIF:n tuloslaskelmat 2002-2007

NIF	2002	2003	2004	2005	2006	2007
TOIMINTATULOT						
1 Julkiset avustukset:						
Ministeriön perusavustus (post 5 yht.)	39 276 120 €	41 961 820 €	42 483 099 €	44 748 901 €	43 348 771 €	43 890 274 €
Intekts fört 2004 OL Athen	0 €	0 €	0 €	-1 551 723 €	0 €	0 €
Korvamerkityt avustukset ministeriölta	18 216 220 €	15 871 001 €	18 891 324 €	17 521 310 €	16 914 839 €	17 824 564 €
Korvamerkityt avustukset muilta ta hoilta	2 474 489 €	2 264 414 €	2 881 229 €	2 638 518 €	2 459 329 €	2 641 397 €
NFI:ita (Ertysurheilun laji.) siirretty paralympia-avustus	0 €	0 €	0 €	32 055 €	0 €	0 €
Bardufossin (urheiluhotelli, -harjoituskesk.) laaduneko	32 436 €	4 204 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Tasotus (2002). Tiliskudd OL Beijing periodisert (2007)	32 436 €	0 €	0 €	0 €	0 €	-685 786 €
	59 966 830 €	60 101 439 €	64 255 562 €	63 389 063 €	62 722 939 €	63 670 449 €
2 Sponsoritulot						
	6 128 055 €	6 286 522 €	4 793 843 €	3 957 906 €	3 893 440 €	3 762 594 €
3 Muut toimintatulot	9 436 351 €	12 121 107 €	10 684 624 €	9 202 887 €	9 819 552 €	8 975 561 €
TOIMINTATULOT (1-3)	75 530 236 €	78 509 067 €	79 734 029 €	76 549 855 €	76 435 931 €	76 408 603 €
TOIMINTAMENOT						
1 Lajiliittojen tuet:						
Perustuki	13 118 469 €	11 738 537 €	11 320 871 €	12 069 510 €	12 923 647 €	13 512 095 €
Aiuetuki	2 722 731 €	2 561 852 €	2 347 316 €	2 523 248 €	2 473 737 €	2 881 796 €
Tuki osaamisen kehittämiseen	1 441 590 €	1 313 770 €	1 249 503 €	1 282 203 €	0 €	0 €
Yhdistymis-/integraatituki	965 865 €	1 215 237 €	884 523 €	654 950 €	636 072 €	1 117 207 €
Lasten ja nuorten urheilun tuki	0 €	2 627 540 €	5 269 154 €	6 218 687 €	6 334 634 €	6 268 454 €
Kansainvälisen toiminnan tuki	511 76 €	45 982 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Liikuntapaikkojen varustelutuki	0 €	635 865 €	1 149 793 €	1 321 695 €	1 192 402 €	1 188 529 €
Muu tuki	231 087 €	565 315 €	935 878 €	214 000 €	438 456 €	530 175 €
Muuhulppu-urheilun tuki (OT:n kautta)	4 341 493 €	4 189 876 €	2 640 450 €	3 136 526 €	3 677 814 €	4 457 980 €
Lajiliittojen tuet yhteensä	22 872 412 €	24 893 974 €	25 797 487 €	27 420 819 €	27 676 762 €	29 756 234 €
2 Urheilualueiden (idrettskreter) tuet:						
Perustuki	3 976 770 €	3 548 099 €	3 373 658 €	3 269 619 €	3 291 526 €	3 553 616 €
Urheilutalojen (Idrettens Hus) toimintatuki	72 080 €	65 689 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Yhteisistä vienojen tuki	478 175 €	120 604 €	0 €	0 €	0 €	0 €
Lasten ja nuorten tuki	0 €	0 €	0 €	220 539 €	0 €	0 €
Toimintatuki (post 1)	0 €	0 €	0 €	0 €	206 807 €	0 €
Sosiaalisen integraation tuki	0 €	0 €	0 €	0 €	201 218 €	129 052 €
Organisaatioiden kehittämistuki	0 €	0 €	0 €	0 €	216 495 €	316 708 €
Muut tuet (mm. suurkaupunki, terveys/kuntoutus, valmentaja projekti)	1 943 984 €	1 485 086 €	1 245 629 €	426 204 €	595 580 €	190 773 €
Valmennuskoulutus ja alueellinen osaaaminen	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €	515 461 €
Liikuntapaikkojen varustelutuki	0 €	19 707 €	99 960 €	89 882 €	49 683 €	58 479 €
Urheilualueiden tuet yhteensä	6 471 009 €	5 239 184 €	4 719 248 €	4 006 245 €	4 561 309 €	4 764 090 €

3 Muut tuet:											
Tuki paikallisille seuroille (pos 6.1)	12 624 436 €	13 691 719 €	15 154 346 €	15 424 138 €	14 945 886 €	15 677 057 €					
Urheiluraati, urheiluseurat (2002), sos.integraatio (suurkaupungit)	348 144 €	465 732 €	618 004 €	833 432 €	233 512 €	849 751 €					
Muut urheiluseurojen, -raatien ja lajiliittojen avustukset	0 €	594 481 €	0 €	430 820 €	711 466 €	604 115 €					
Tuki muille organisaatioille	1 560 089 €	0 €	735 457 €	1 018 967 €	823 627 €	1 013 342 €					
Tuki ISFn (koulutusorganisaatio) alueydille	0 €	0 €	125 075 €	173 739 €	0 €	137 157 €					
Tuki ISFn (koulutusorganisaatio) keskukselle	4 025 784 €	2 964 785 €	2 051 434 €	137 452 €	136 629 €	0 €					
Muut tuet ISFn (koulutusorganisaatio) keskukselle	0 €	62 404 €	213 290 €	0 €	0 €	0 €					
Muut tuet yhteensä	18 558 453 €	17 779 121 €	18 897 607 €	18 018 549 €	16 851 120 €	18 281 421 €					
4 Avustukset yhteensä (1-3)	47 901 874 €	47 912 279 €	49 414 341 €	49 445 613 €	49 089 191 €	52 801 746 €					
5 Materiaalikustannukset	2 182 856 €	2 963 734 €	2 793 514 €	930 880 €	739 289 €	466 584 €					
6 Palkkakustannukset:											
Palkat	7 584 782 €	6 453 633 €	5 877 912 €	11 019 128 €	10 960 408 €	12 885 536 €					
Sotu-maksut	1 147 794 €	1 043 002 €	904 265 €	1 505 820 €	1 492 738 €	1 715 586 €					
Eläkemaksut	197 930 €	66 214 €	98 586 €	178 226 €	159 111 €	212 469 €					
Muut suoritukset	306 626 €	555 988 €	178 929 €	638 281 €	637 935 €	581 546 €					
Laskuennut palkkakustannukset urheilualueilta	0 €	0 €	0 €	-6 333 316 €	-6 123 976 €	-6 975 436 €					
Vuoden 2002 erotus	170 108 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €					
Palkkakustannukset yhteensä	9 407 240 €	8 118 837 €	7 059 691 €	7 008 140 €	7 126 215 €	8 219 701 €					
7 Poistot	1 886 609 €	2 055 656 €	2 337 820 €	2 700 833 €	2 218 488 €	1 740 150 €					
8 Arvon alennukset	0 €	0 €	0 €	634 691 €	0 €	0 €					
9 Muut toimintamenot:											
Toimistokulut	0 €	3 482 279 €	3 194 729 €	3 185 891 €	3 455 108 €	3 582 170 €					
Tietotekniikan ja kommunikaation toiminto- ja muut kustannukset	0 €	2 598 243 €	3 010 427 €	2 221 546 €	2 151 788 €	2 802 868 €					
Matka- ja oleskelukustannukset	0 €	2 389 485 €	1 888 624 €	1 853 553 €	2 053 664 €	2 170 948 €					
Myynti- ja mainoskustannukset	0 €	5 647 635 €	4 058 760 €	987 938 €	847 226 €	759 601 €					
Lasten urheilutukimus	0 €	394 131 €	374 851 €	384 661 €	372 626 €	374 065 €					
Ennakkokustannukset/varaus OL ja Para (Torino, Salt Lake, Ateena)	0 €	1 703 566 €	1 248 004 €	151 300 €	2 008 700 €	0 €					
Idrettsflagg midler (urheilun kehittäminen, lääket. kehittäminen)	0 €	2 071 027 €	1 715 942 €	738 549 €	1 076 391 €	1 455 486 €					
Komp. For avvikling av samarbeidsavtale me on Target	0 €	0 €	0 €	1 376 061 €	0 €	0 €					
Tennisliliton takuussitoumuksen lunastaminen	0 €	0 €	0 €	320 551 €	0 €	0 €					
Muut kustannukset	0 €	3 326 597 €	1 934 605 €	2 088 581 €	1 779 163 €	1 899 751 €					
Muut toimintamenot yhteensä	15 019 350 €	21 612 965 €	17 425 942 €	13 308 631 €	13 744 666 €	13 044 888 €					
TOIMINTAKUSTANNUKSET (1-9)											
	76 397 929 €	82 663 471 €	79 031 309 €	74 028 787 €	72 917 849 €	76 273 067 €					
10 Rahoituskirjaus	556 886 €	0 €	0 €	0 €	0 €	0 €					
TOIMINTATULOS	-310 807 €	-4 154 404 €	702 720 €	2 521 068 €	3 518 082 €	135 536 €					

Liite 3. Sveriges Riksidrottsförbundin tuloslaskelmat 2004-2007

SVERIGES RIKSIDROTTSFÖRBUND					
TULOT		2004	2005	2006	2007
Valtion tuki urheilulle:					
Varsinainen valtionavustus		48 932 174 €	47 782 321 €	46 664 315 €	47 945 428 €
AB Svenska Spel (yleinen peliapuraha)		6 842 225 €	6 697 048 €	6 626 885 €	6 486 416 €
AB Svenska Spel (idrottslyftet/Handslaget)		22 807 417 €	33 485 240 €	44 179 233 €	54 053 470 €
AB Svenska Spel (urheilun osuus voittonjaosta)		69 277 531 €	73 070 820 €	61 803 876 €	70 933 395 €
Valtion tuki yhteensä		147 859 347 €	161 035 428 €	159 274 310 €	179 418 709 €
Muut avustukset:					
Folkspel		1 436 867 €	0 €	0 €	0 €
AB Svenska Spelin huippu-urheilustipendit		302 883 €	296 344 €	295 007 €	294 375 €
Euroopan sosiaalirahasto		4 561 €	195 554 €	454 273 €	312 429 €
Muut tulot		15 851 €	12 501 €	41 418 €	54 053 €
Muut avustukset yhteensä		1 760 162 €	504 399 €	790 698 €	660 858 €
Suoritetut palvelukset		2 560 817 €	3 065 685 €	3 057 203 €	3 065 588 €
TOIMINTATULOT		152 180 326 €	164 605 513 €	163 122 210 €	183 145 155 €
KUSTANNUKSET					
Myönnettyt apurahat:					
Huippu-urheilustipendit		232 180 €	274 579 €	229 732 €	183 782 €
Maahan muutto -organisaatiot		22 807 €	16 743 €	- €	- €
Kansainvälisen toiminnan kannustavastuus lajiilijoille		224 539 €	215 087 €	207 311 €	211 890 €
Alueelliset kehityskeskukset		307 900 €	301 367 €	298 210 €	291 889 €
Huudlingen sairaalan dopinglaboratorio ja -päivystys		342 111 €	334 852 €	331 344 €	324 321 €
Tuki seurojen omis tamille urheilupaikoille		1 236 846 €	1 073 425 €	1 229 619 €	1 731 873 €
Vammaisurheiluliitto, paralympiat toiminta ja lahjakuusohjelma		- €	- €	607 464 €	594 588 €
Vammaisurheiluliitto, lahjakuusohjelma		399 130 €	390 661 €	- €	- €
Olympiakomitea, olympialaisiin osallistuminen, lahjakuusohjelma		- €	- €	1 877 617 €	4 324 278 €
Olympialaisiin ja Paralympialaisiin osallistuminen		1 938 630 €	1 562 645 €	- €	- €
Olympiakomitean hallintoapuraha		342 111 €	334 852 €	- €	- €
Toiminta-apuraha Bosó-säätiölle		1 003 526 €	1 026 881 €	1 016 122 €	994 584 €
Urheiluluopintoliitto SISU		1 197 389 €	1 171 983 €	1 159 705 €	1 135 123 €
Tutkimus- ja kehitysavustus, Centrum för idrottsforskning m. fi.		1 461 727 €	1 531 950 €	1 616 076 €	1 606 469 €
Urheiluvuueet (DF)		3 155 748 €	2 975 387 €	3 165 111 €	2 990 454 €
Urheilulukiot		4 218 802 €	4 171 033 €	4 051 898 €	4 105 253 €

Lajiliittojen perusrahoitus	29 603 230 €	29 085 167 €	29 213 518 €	28 599 691 €
Idrottslyftet-ohjelma	- €	- €	43 951 710 €	53 736 608 €
Handsiaget-ohjelma	20 475 587 €	32 953 047 €	- €	- €
Paikallistuki (LOK-stöd)	69 274 680 €	71 459 064 €	59 035 716 €	68 365 207 €
Kuurojen maailmankisat, Kuurojen Urheiluliitto (Dövas Idrottsförbund)	114 037 €	- €	- €	- €
Johdankoulutus (ledarfokus), Urheiluliittoliitto SISU	1 368 445 €	- €	- €	- €
Paikallinen urheilun kehitysprojekti (PU eli Projekt Lokal i Idrottsutveckling)	1 747 960 €	632 871 €	- €	- €
Paikallinen urheilun kehitysprojekti, DF ja SISU	91 230 €	- €	- €	- €
Monitoimihalliapuraha Bosö-säätiölle	1 140 371 €	- €	- €	- €
Muut apurahat	1 376 314 €	101 014 €	217 362 €	78 269 €
Apurahat yhteensä	141 275 302 €	149 612 608 €	148 208 516 €	169 274 278 €
Muut ulkoiset kustannukset	7 419 595 €	8 577 021 €	9 459 216 €	9 513 086 €
<i>Palkat:</i>				
Hallitus ja kanslia	120 309 €	226 249 €	252 705 €	253 619 €
Muut palkkamenot	3 038 062 €	3 005 858 €	3 183 335 €	3 133 263 €
<i>Sosiaalimaksut:</i>	0 €	0 €	0 €	0 €
Hallitus ja kanslia	56 448 €	153 586 €	173 183 €	163 782 €
Muut palkkamenot	1 589 905 €	1 618 230 €	1 490 166 €	1 426 687 €
Erittelystä puuttuvat hlökustannukset	478 500 €	560 766 €	708 856 €	832 207 €
Henkilöstökulut	5 283 224 €	5 564 689 €	5 808 244 €	5 809 559 €
Poistot	618 081 €	677 295 €	649 656 €	939 449 €
TOIMINTAKULUT	154 596 202 €	164 431 613 €	164 125 631 €	185 536 373 €
TOIMINTATULOS	-2 415 876 €	173 900 €	-1 003 421 €	-2 391 217 €
Osakkeet ja osuudet (netto)	31 360 €	-33 485 €	116 191 €	0 €
Vuokratulot	1 825 620 €	1 552 934 €	1 901 253 €	3 285 910 €
Vuokramento	-5 930 €	-5 023 €	-27 060 €	-2 486 €
RAHOITUSTULOS	1 851 050 €	1 514 426 €	1 990 385 €	3 283 424 €
KAUDEN TULOS	-564 826 €	1 688 326 €	986 964 €	892 207 €
Kauden tulonjako:				
Tuloslaskelman mukainen tulos	-564 712 €	1 688 326 €	987 075 €	892 098 €
Käyttämättömät (tarkoitussäätyt) varat	822 321 €	2 515 746 €	1 962 442 €	2 606 783 €
Siirrettävät (tarkoitussäätyt) varat	-285 777 €	-4 178 623 €	-2 858 286 €	-2 669 593 €
KAUDEN TULOS VAROJEN JAON JÄLKEEN	-28 167 €	25 449 €	91 230 €	829 288 €

Liite 4 Norjan lajiliittojen tulot ja menot yhteensä 2001-2003 (Enjolras 2004)

TULOT (1000 €)	2001	2002	2003	%/ 2001	%/2002	%/2003
Tuet ja avustukset:						
Perustuki	7 818 €	Ei erittelytietoa		9 %		
Korvamerkityt tuet	1 185 €			1 %		
Aikuislaskutusvarat	29 €			0 %		
Urheilualueet	104 €			0 %		
Muut	2 595 €			3 %		
Olympiatoppen	171 €			0 %		
Muut lajiliitot	5 €			0 %		
Muut erittelemättömät tuet	6 918 €			8 %		
Tuki muilta ministeriöiltä	201 €			0 €		
Yhteensä	19 027 €	22 886 €	23 929 €	0 €	0 €	0 €
Lisenssit ja maksut	8 042 €	9 466 €	10 241 €	9 %	7 %	8 %
Kaupalliset tulot:						
Kisatulot	7 357 €	Ei erittelytietoa		9 %		
TV-lähetystulot	8 541 €			10 %		
Vuokratulot	71 €			0 %		
Myyntitulot	2 584 €			3 %		
Kurssitulot	272 €			0 %		
Tilaustulot	1 624 €			2 %		
Muita tuloja	6 971 €			8 %		
Sponsoritulot	23 910 €			28 %		
Yhteensä	51 330 €	82 802 €	58 953 €	59 %	58 %	46 %
Pelitulot:						
Peliatomaattitulot	1 405 €	Ei erittelytietoa		2 %		
Lotto	6 590 €			8 %		
Erittelemättömät pelitulot	72 €			0 %		
Yhteensä	8 067 €	23 693 €	29 842 €	9 %	17 %	23 %
Muut tulot		4 662 €	5 318 €		3 %	4 %
TULOT YHTEENSÄ	86 466 €	143 509 €	128 283 €	100 %	100 %	100 %
MENOT	2001	2002	2003	%/ 2001	%/2002	%/2003
Erittelemättömät urh.org. avustukset	7 638 €	1 022 €	843 €	8 %	1 %	1 %
Urheilualueet	2 071 €	3 621 €	3 537 €	2 %	3 %	3 %
Urheiluseurat	1 026 €	1 339 €	1 331 €	1 %	1 %	1 %
Kilpailut ja toiminta	32 021 €	39 646 €	41 958 €	34 %	38 %	39 %
Myyntimenot	919 €	1 715 €	1 644 €	1 %	2 %	2 %
Varojenkeruun menot	6 324 €	9 775 €	9 373 €	7 %	9 %	9 %
Tiedotus ja mainonta	1 126 €	2 437 €	3 161 €	1 %	2 %	3 %
Koulutus	2 240 €	711 €	1 206 €	2 %	1 %	1 %
Henkilöstömenot	20 107 €	23 660 €	22 696 €	21 %	22 %	21 %
Hallintomenot	4 698 €	10 823 €	8 666 €	5 %	10 %	8 %
Tilat ja laitteet	706 €	1 062 €	1 418 €	1 %	1 %	1 %
Vakuutukset	2 268 €	1 070 €	2 754 €	2 %	1 %	3 %
Matkustusmenot	3 481 €	4 679 €	5 381 €	4 %	4 %	5 %
Jäsenmaksut	192 €	525 €	299 €	0 %	0 %	0 %
Lahjat ja palkinnot	180 €	135 €	175 €	0 %	0 %	0 %
Apurahat	334 €	354 €	342 €	0 %	0 %	0 %
Muut menot	9 658 €	2 901 €	2 908 €	10 %	3 %	3 %
MENOT YHTEENSÄ	94 989 €	105 473 €	107 692 €	100 %	100 %	100 %

Liite 5. Suomen, Norjan ja Ruotsin hiihtoliittojen tulot ja menot

Hiihtoliitot								
TULOT	SUOMI		NORJA			RUOTSI		
1000 euroa	2005	2006	2006	2007	2008	2006	2007	2008
1 Julkinen tuki								
Suomi:								
Valtion toiminta-avustus	880 €	910 €						
Valtion erityisavustukset	551 €	757 €						
Muut yleisavustukset	66 €	3 €						
Norja:								
NIF, runko-/perustuki			878 €	878 €	910 €			
NIF, toimintatuki			510 €	524 €	521 €			
Olympiatoppen			276 €	311 €	381 €			
Muut			273 €	175 €	176 €			
Ruotsi:								
RF:n tuki						1 216 €	1 297 €	1 547 €
SOK:n tuki						948 €	570 €	988 €
1 yhteensä	1 497 €	1 670 €	1 937 €	1 888 €	1 987 €	2 163 €	1 867 €	2 535 €
2 Tulot yhteistyökumppaneilta								
Suomi:								
Myyntituotot	165 €	123 €						
Ilmoitus- ja mainostuotot	5 249 €	5 399 €						
Norja:								
Markkinointitulot			6 073 €	6 080 €	6 551 €			
TV-lähetystulot			2 293 €	2 540 €	3 021 €			
Tulot raha-automaateista			9 967 €	8 060 €	3 984 €			
Materiaalimyynti (idrettsbutiken.no:n tuotteet)			133 €	140 €	149 €			
Ruotsi:								
Markkinointitulot						166 €	684 €	415 €
Sponsoritulot						7 979 €	9 943 €	5 201 €
2 yhteensä	5 413 €	5 522 €	18 466 €	16 820 €	13 704 €	8 145 €	10 626 €	5 616 €
3 Tulot jäseniltä, kilpailutoiminnasta, yleisöltä ja osanottajilta								
Suomi								
Osanottomaksut	72 €	104 €						
Pääsylipputuotot	21 €	0 €						
Jäsenmaksutuotot	284 €	191 €						
Norja								
Sopimustulot			932 €	942 €	1 249 €			
Lisenssitulot			33 €	67 €	0 €			
FIS:n rankingmaksut			43 €	45 €	52 €			
FIS:n kisa?maksut			26 €	27 €	27 €			
FIS ja Maailman Cup, matkatuki			550 €	449 €	386 €			
Ruotsi:								
Osanottomaksut						259 €	304 €	343 €
Kilpailutulot						267 €	118 €	- €
Vakuutustulot uusista lisensseistä						162 €	137 €	124 €
Tulot FIS:stä						242 €	20 759 €	182 €
Sanktiointimaksut						25 €	44 €	18 €
World Cup -tulot aktiiveilta						120 €	116 €	160 €
3 yhteensä	377 €	294 €	1 585 €	1 529 €	1 714 €	1 074 €	21 478 €	826 €
4 Muut ja erittelemättömät tulot								
Suomi:								
Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tuotot	240 €	177 €						
Lahjoitukset ja avustukset	332 €	222 €						
Muut varsinaisen toiminnan tuotot	208 €	38 €						
Muut varainhankinnan tuotot	28 €	27 €						
Norja:								
Rahoitustoiminnan tuotot			343 €	566 €	960 €			
Hiihtorahaston hallinnointi			47 €	42 €	46 €			
Erinäisiä tuloja			207 €	801 €	1 245 €			
Ruotsi:								
Keskeneräisten projektien muutos						7 446 €	-	- €
Rahoitustoiminnan tuotot						226 €	358 €	228 €
Bartea vtal						581 €	1 072 €	814 €
Muut tulot						145 €	1 848 €	115 €
4 yhteensä	808 €	464 €	597 €	1 409 €	2 252 €	8 398 €	3 002 €	1 157 €
TULOT YHTEENSÄ	8 095 €	7 950 €	22 585 €	21 646 €	19 657 €	19 781 €	36 973 €	10 135 €

Hiihtoliitot

MENOT	SUOMI		NORJA			RUOTSI		
1000 euroa	2005	2006	2006	2007	2008	2006	2007	2008
LAIKUSTANNUKSET:								
Alppiihito	1 513 €	1 563 €	3 429 €	3 064 €	3 177 €			
Freestyle	512 €	482 €	479 €	437 €	406 €			
Telemark (NO)			234 €	260 €	295 €			
Alppilajit	2 025 €	2 045 €	4 141 €	3 760 €	3 879 €	4 647 €	4 570 €	4 607 €
Nuorisoliikunta	298 €	306 €						
Harrasteliikunta	114 €	100 €						
Huippu-urheilu	926 €	981 €						
Kehittämishanke	122 €	70 €						
Seurapalvelut	83 €	86 €						
Kot. kilpailutoiminta	40 €	50 €						
Maastohiihto	1 583 €	1 593 €	3 236 €	3 300 €	3 274 €			
Mäkihyppy	1 087 €	1 005 €	1 640 €	1 798 €	1 820 €			
Yhdistetty	487 €	469 €	791 €	985 €	847 €			
Pohjoismaiset lajit yhteensä	3 158 €	3 067 €	5 667 €	6 082 €	5 941 €	2 767 €	2 842 €	2 968 €
LAIKUSTANNUKSET YHTEENSÄ	5 183 €	5 112 €	9 808 €	9 842 €	9 820 €	7 415 €	7 412 €	7 575 €
MUUT KUSTANNUSTEN PÄÄLUOKAT MAITTAIN:								
Suomi								
Palveluyksikkö (Suomi)	1 086 €	965 €						
MC-kilpailut	1 448 €	1 214 €						
Muut kustannukset	848 €	188 €						
Norja								
Hallinto ja kehittäminen			4 113 €	4 974 €	5 891 €			
Urheilupaikat			226 €	2 761 €	332 €			
MC-kilpailut			2 084 €	1 888 €	2 738 €			
Muut tapahtumakulut			1 557 €	1 243 €	1 086 €			
Muut kustannukset			524 €	380 €	329 €			
Ruotsi (sisältää lajikustannukset)								
Myönnettyt avustukset ja määrärahat						417 €	327 €	326 €
Muut toimintakustannukset						10 159 €	26 158 €	5 720 €
Henkilökustannukset						5 009 €	6 684 €	3 916 €
Muut kustannukset						3 279 €	560 €	208 €
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	8 565 €	7 479 €	18 311 €	21 089 €	20 197 €	18 864 €	33 729 €	10 170 €
KUSTANNUSERITTELYJÄ:								
Norjan lajikustannusten erittely								
Maajoukkue			6 776 €	6 904 €	6 886 €			
Kehitys			2 922 €	2 814 €	2 820 €			
Komiteat/toimikunnat			110 €	124 €	114 €			
Lajikustannukset yhteensä			9 808 €	9 842 €	9 820 €			
Suomen ja Norjan palkkakustannusten erittely								
Palkat ja henkilösivukulut	2 454 €	2 375 €	3 046 €	2 511 €	2 175 €			
Urheilija, valmentajat ja tukijärjestelmä	2 024 €	1 842 €	3 246 €	3 432 €	3 560 €			
Palkkakustannukset yhteensä	4 478 €	4 217 €	6 292 €	5 943 €	5 735 €	5 009 €	6 684 €	3 916 €

Liite6 . Yleisurheiluliittojen tulot ja menot 2005-2008

Yleisurheiluliitot												
TULOT (1000 €)	SUOMI				NORJA				RUOTSI			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1 Julkinen tuki												
Suomi:												
Valtion toiminta-avustus	838 €	852 €	910 €	953 €								
Valtion erityisavustukset	338 €	400 €	475 €	569 €								
Norja:												
NIF, runko-/perustuki					340 €	318 €	326 €	521 €				
NIF, alue- ja toimintatuki					340 €	318 €	326 €	521 €				
Olympiatoppen					103 €	150 €	137 €	231 €				
NIF, muut tuet					78 €	60 €	186 €	175 €				
Ruotsi:												
RF:n tuki									1 227 €	1 269 €	1 450 €	1 765 €
SOK:n tuki									158 €	270 €	354 €	309 €
EAA:n tuki									0 €	0 €	18 €	43 €
Kuntien ja muiden tuet									319 €	218 €	184 €	99 €
1 yhteensä	1 176 €	1 252 €	1 385 €	1 522 €	861 €	846 €	975 €	1 448 €	1 704 €	1 758 €	2 006 €	2 215 €
2 Tulot yhteistyökumppaneilta												
Suomi:												
Myyntituotot	63 €	55 €	50 €	67 €								
Ilmoitus- ja mainostuotot	2 045 €	1 796 €	1 593 €	1 774 €								
Norja:												
Tulot yhteistyökumppaneilta					1 189 €	1 301 €	1 479 €	1 636 €				
Tulot raha-automaateista					965 €	838 €	489 €	36 €				
Ruotsi:												
Saadut maksut ja sopimustulot									1 971 €	1 646 €	647 €	490 €
Sponsoritulot									1 111 €	1 299 €	1 889 €	2 246 €
2 yhteensä	2 108 €	1 851 €	1 642 €	1 841 €	2 154 €	2 139 €	1 967 €	1 672 €	3 082 €	2 945 €	2 536 €	2 736 €
3 Tulot jäseniltä, kilpailutoiminnasta, yleisöltä ja osanottajilta												
Suomi												
Osanottomaksut	762 €	849 €	1 016 €	1 180 €								
Pääsylipputuotot	0 €	729 €	0 €	766 €								
Jäsenmaksutuotot	315 €	297 €	276 €	351 €								
Norja												
Yleisurheilukortit (lis./vakuutus)					65 €	75 €	71 €	70 €				
Ruotsi:												
Jäsentulot									0 €	0 €	136 €	140 €
3 yhteensä	1 077 €	1 876 €	1 292 €	2 298 €	65 €	75 €	71 €	70 €	0 €	0 €	136 €	140 €
4 Muut ja erittelemättömät tulot												
Suomi:												
Lahjoitukset ja avustukset	1 450 €	1 494 €	1 647 €	1 559 €								
Muut tuotot	343 €	546 €	420 €	348 €								
Norja:												
Muut tuotot					103 €	239 €	128 €	130 €				
Ruotsi:												
Muut tuotot									171 €	242 €	181 €	164 €
4 yhteensä	1 793 €	2 040 €	2 067 €	1 907 €	103 €	239 €	128 €	130 €	171 €	242 €	181 €	164 €
Tulot yhteensä	6 154 €	7 018 €	6 387 €	7 568 €	3 182 €	3 299 €	3 141 €	3 320 €	4 957 €	4 945 €	4 860 €	5 256 €

Yleisurheiluliitot

MENOT (1000 €)

SUOMI	2005	2006	2007	2008
Henkilöstökulut	1 162 €	1 422 €	1 425 €	1 501 €
Vuokra- ja vastikekulut	182 €	312 €	226 €	423 €
Ulkopuoliset palvelut	787 €	963 €	921 €	1 228 €
Matka- ja majoituskulut	753 €	864 €	902 €	825 €
Materiaalikulut	180 €	221 €	234 €	287 €
Urheilija- ja valmentajakulut	1 154 €	1 051 €	1 073 €	1 193 €
Muut toimintakulut	539 €	553 €	542 €	670 €
Keskinäiset avustukset	389 €	624 €	339 €	329 €
Ostokulut	7 € -	4 €	6 € -	2 €
Sopimuskulut	793 €	768 €	865 €	864 €
Muut varainhankinnan kulut	112 €	211 €	96 €	83 €
Poistot	25 €	28 €	26 €	30 €
Kustannukset yhteensä	6 082 €	7 014 €	6 655 €	7 432 €
NORJA				
Aluetuki	162 €	156 €	161 €	196 €
Varustelutuki	78 €	- €	112 €	75 €
Integroitutuki	- €	59 €	- €	- €
Huippu-urheilu/kehitystyö	1 015 €	1 153 €	1 365 €	1 497 €
Lapset, nuoret, massaurheilu	400 €	403 €	648 €	808 €
Organisaatio	181 €	186 €	215 €	260 €
Yleisurheilukortit (lis./vakuutus)	65 €	75 €	71 €	72 €
Myynti- ja markkinointimenot	142 €	145 €	149 €	86 €
Hallinto, henkilöstö ja tiedotus	424 €	486 €	493 €	504 €
Tulosbonukset	26 €	55 €	- €	- €
Osaaminen	140 €	147 €	- €	- €
Muut menot	20 €	23 €	- €	- €
Poistot	4 €	2 €	- €	0 €
Kustannukset yhteensä	2 658 €	2 890 €	3 214 €	3 498 €
RUOTSI				
Myönnetyt tuet ja apurahat	531 €	445 €	680 €	874 €
Muut ulkoiset kustannukset	2 686 €	3 118 €	2 775 €	2 915 €
Henkilöstömenot	1 315 €	1 409 €	1 458 €	1 565 €
Hallitus ja toimisto	14 €	82 €	92 €	89 €
Muu henkilöstö	786 €	732 €	729 €	774 €
Palkkiot ja hyvitykset	370 €	65 €	98 €	157 €
Sosiaalimaksut	- €	411 €	409 €	405 €
Muut henkilöstömenot	146 €	120 €	129 €	139 €
Poistot	16 €	17 €	12 €	13 €
Kustannukset yhteensä	4 548 €	4 990 €	4 925 €	5 368 €

Useat länsimaat ovat lisänneet panostustaan huippu-urheiluun merkittävästi. Ne ovat keskittäneet rakenteita ja hakeneet yhä tehokkaampia toimintamalleja. Miten Suomi pärjää tässä huippu-urheilujärjestelmien kilpailussa? Raportissa Suomea verrataan Norjaan ja Ruotsiin. Muodostuuko huippu-urheilusta yhtenäinen pohjoismainen malli vai ovatko maiden väliset erot yhtäläisyyksiä suuremmat?

Raportti tarjoaa perusteellisen selvityksen huippu-urheilun rahoituksesta ja rakenteista Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Matkan varrella selvitetään miten urheiluliike on niissä organisoitunut ja miten valtiot ja kunnat rahoittavat liikuntaa ja urheilua.